

Osho-Patanđali Izreke o jogi

Deset knjiga predavanja Oshoa o
Patanđalijevim *Joga sutrama*,
održanih od 25.12.1973. do
10.5.1976. godine,
izdatih pod nazivom:
Yoga, The Alpha and the Omega

Knjiga peta

Prevod:
Ivan Antić
Ivana Beker

Lektura, korektura i napomene:
Ivan Antić

PREDGOVOR

Kao da je posle više hiljada godina sam Patanjđali ponovo došao i progovorio o svojim čuvenim *Joga sutrama*, ali sada sve što nije prvi put rekao, sve što treba reći tako da ništa ne preostane, tako da i savremenom čoveku budu savršeno jasne. Takav se utisak stiče dok čitamo ove Oshove komentare.

Patanjđalijeve *Izreke o jogi* ili *Joga sutre* su "Biblija za meditante", apsolutno neophodne svakome ko namerava da meditira, ko već meditira i onome ko misli da je već savladao meditaciju. Samo ovde može saznati suštinu i svrhu prave meditacije i duhovnosti.

Joga sutre su najznačajnije delo na svetu koje iznosi ljudsku suštinu i praksu za njenu aktuelizaciju ili konačno ostvarenje. Nigde nije tako objektivno i precizno u reči pretoče-

na suština ljudskog duha i svrha ljudske egzistencije kao u teorijskim postavkama Sankhye, i nigde nije tako precizno dato rešenje za ostvarenje smisla egzistencije u samom čoveku, korak po korak, usavršavanjem čoveka da on sam bude oličenje ishoda stvarnosti, praktičnom primenom postavki Sankhye u jogi, kao što je to sačinio Patanjđali u ovom delu, *Joga sutre*.

Ovo je jedini tekst u kome je suština duhovnosti izneta potpuno objektivno, kao nauka. Patanjđali je suštinu duhovnosti i religioznosti - i praksu njenog ostvarenja u čoveku - izrazio na naučno precizan i izvodljiv način. Savremena nauka tek danas otkriva neke istine o čoveku i svesti koje je on opisao tako davno. Zapravo, u tim vremenima, pre oko pet hiljada godina, duhovnost je i bila samo nauka i praksa: joga. Tek kasnije je degradirana u religijske kultove, mitove i rituale sa dolaskom Veda na

indijski potkontinent. Vede predstavljaju degradaciju i propast duhovne prakse probuđenja koja se razvijala pre toga kod starosedelaca u dolini Inda, a ostala je delimično očuvana i specifično prikazana samo u tradiciji sufija, đaina, jogina i budista, kao doktrina probuđenja, ili čovekove pobede nad nesvesnim uslovljavanjem. Ta degradacija je zatrla tu čistu praksu čovekovog probuđenja, i donela procvat religija i teologija, od hinduizma do judeo-hrišćanstva i masovne kontrole uma koju danas imamo na delu u mnogim oblicima.

Zahvaljujući Osho-vim prosvetljenim uvidima Patanjđalijeve *Izreke o jogi* su u ovoj knjizi postale najveća riznica svih znanja i uvida u sva iskustva bivstvovanja koja ljudsko biće mora da prođe da bi došlo do konačnog uvida, oslobođenja ili probuđenja. Onom čoveku koji je dozreo do takvog uvida i oseća neodoljivu težnju za meditacijom i duhovnom

posvećenošću, ova će knjiga pružiti konačnu podršku i nepogrešive, detaljne završne smernice na tom putu oslobođenja. Onima koji još nisu stigli do kraja tog puta, ali napreduju na njemu, koji još uvek imaju neke sumnje i iskustva koja moraju da prožive, ali ih istinska duhovnost sve jače privlači, ova će knjiga pružiti neophodan pregled i kontekst celog tog procesa i snažno će ubrzati njihovo sazrevanje i buđenje.

Daleko bolje od svih drugih komentatora Patanjđalijevih *Joga sutri*, Osho je ovde pokazao da o iskonskom putu čovekovog probuđenja može da svedoči samo onaj koji ga je prošao. Samo takav čovek može snažno da povuče i druge da ostvare sopstveno probuđenje. Možda više nego u ijednoj drugoj knjizi svojih govora, Osho je ovde dokazao da je najveći, božanski propovednik. Jedinostvenost Oshoa je u tome, u ovoj knjizi snažno izražena kao i u

celokupnom njegovom delu, što sve druge tradicije duhovnost nameću u principima i okvirima svoje tradicije, dok Osho stalno i na sve načine beskompromisno naglašava da se jedina prava duhovnost nikako ne može prenositi i nametati tradicijom i verom, da je ona samo rezultat ličnog probuđenja kroz proces individualizacije ili samospoznaje.

I kao da nije slučajno što se ovakav savršeni svetionik od knjige javlja danas, kada je opšte buđenje čovečanstva u pogledu svih verskih, ideoloških i političkih manipulacija, i prirode samog sveta u kome živimo, veće i jače nego ikada.

Ivan Antić
Swami Anand Kapila

MLADOŽENJA ČEKA NA VAS

1. jula 1975. pre podne u Buddha dvorani

II, 18: *prakašakriyasthitišilam*

*bhutendriyatmakam bhogapavargartham
dršyam.*

[Svet] vidljivog poseduje sposobnost da odbija svetlost (*prakasa*), da deluje (*kriya*), da biva zaustavljen, [odnosno lokalizovan] (*sthiti*); nalazi se u formi elemenata (*bhutas*) ili organskih čulnih sklopova (*indriya*); smisao mu je u tome da bude iskušen (*bhoga*) ili napušten (*apavarga*).

II, 19: *višešavišeša*

*lihgamatralingani
gunaparvani*

Momenti (*parvani*) [u kojima se pojavljuju] »osnovna-konstitutivna-energetska-stanja-bića« (*guna*) su: konkretizovano«, (*višeša*), [njemu odgovarajuće konkretizujuće ili] »nekonkretizovano« (*avišeša*), »samo-sebe-sadržavajuće« (*lihgamatra*) i »ništa-neizdvajajuće« (*alinga*).

II, 20: *drašta dršimatrah šuddho'pi pratyayanupašyah.*

»Onaj-koji-vidi« nije drugo do moć viđenja koja, čak i potpuno čista, zadržava značenjske poticaje (*pratyaya*).

II, 21: *tadartha eva dršyasyatma.*

Sušтина (*atman*) vidljivog je u smislu [koji vidljivo ima] za onog-koji-vidi.

II, 22: *krtartham prati naštamapyanaštam tadanyasadharanatvat.*

Iako nepostojeći za onoga ko je dostigao [konačni] cilj - [svet fenomenalnog], u [univerzalnoj] podržanosti (*sadharanatvat*) nastavlja da postoji za [one] druge.

II, 23: *svasvamišaktyoh svarupopalabdhihetuh samyogah.*

»Kon-fuzija« (*samyoga*) je u osnovi uzimanja za jedno isto suštinskih oblika (*svarupa*) dvaju različitih energija: »gospodareće« i »zagospodarene«.

II, 24: *tasya heturavidya.*

Uzrok ovoj [svezanosti] je neuviđanje (*avidya*).

Naučni um po navici misli da postoji mogućnost neličnog znanja. Zapravo to je uobičajeno precizna definicija naučnog gledišta. Pod "neličnim znanjem" misli se da saznavalac može ostati samo posmatrač.

Njegovo učestvovanje nije potrebno. Ne samo to, nego ako on sudeluje u znanom, samo sudelovanje čini znanje nenaučnim. Naučno znanje treba da ostane posmatrač, treba da ostane odvojeno, ne treba ni na koji način da bude obuhvaćeno u onome što on zna. Ali ovo više nije slučaj.

Sama nauka je do ovoga došla u ovom stoleću. Baš iz ovih nekoliko dekada, prošle tri četiri dekade, nauka je otkrila svoje pogrešno gledište. Ne postoji znanje koje je impersonalno. Sama priroda znanja je lična. Ne postoji znanje koje je nepristrasno, objektivno, jer da bi se znalo znači da se bude privezan, spojen. Jednostavno ne postoji mogućnost da se zna išta kao posmatrač - mora biti sudelovanja. Dakle, sada granice nisu više tako jasne.

Pesnik obično kaže da je ovaj način saznavanja ličan. Kada pesnik spoznaje cvet, on ga ne spoznaje na stari naučan način. On nije posmatrač spolja. U izvesnom dubokom smislu on postaje cvet; kreće

se u cvetu, cvet se kreće u njemu, i postoji snažan spoj. U tom spoju, priroda cveta se spoznaje.

Sada nauka takođe kaže da, kada posmatrate stvar, vi sudelujete. Pesnik obično kaže da kada gledate u cvet, on više nije isti cvet kao što je bio kada u njega niko nije gledao, jer ste ušli u njega, postali ste deo njega. Samo vaše gledanje je sada deo njega; nije bio takav ranije. Cvet koji stoji sa strane pored nepoznate staze u šumi, pored koga niko nije prolazio, različit je cvet; onda, iznenada naiđe neko ko ga posmatra - i cvet više nije isti. Cvet menja gledaoca; gledanje menja cvet. Ulazi novi kvalitet.

Inače to je u redu za pesnike - niko ne očekuje od njih da budu vrlo racionalni, naučni - ali sada čak i nauka kaže da se ovo dešava u laboratoriji; gde vi opažate, posmatrano više nije isto; posmatrač je sudelovao u njemu i kvalitet se promenio. Sada fizičari kažu da se atomi kreću na drugačiji način kada ih niko ne primećuje. Kada ih posmatrate, odmah menjaju svoje kretanje. To je baš isto kao kada se kupate; drugačija ste osoba; a onda kada odjednom shvatite da vas neko gleda kroz ključaonicu - druga-

čija ste osoba. Kada atom takođe oseti da ga neko gleda, više nije isti, kreće se na drugačiji način.¹

Ovo su bile granične linije: nauka je učila da je potpuno nelična; granice su postojale upravo u sredini između nauke i religije, i mislilo se da nauka ima delimičnu percepciju, a da religija omogućava totalnu percepciju.

Pesnik gleda u cvet - postoje kratka, letimična viđenja u kojima njega nema više, cvet više ne postoji. Ali to nisu samo letimična viđenja. Za nekoliko sekundi postoji kontakt, a onda su oni opet razdvojeni, onda njihova razdvojenost nestaje. Šta se dešava kada mistik, religiozan čovek, gleda u cvet? Sudelovanje je totalno, nije fragmentarno. Oboje, znalac i znano se rastvaraju; samo preostaju vibracije energije između to dvoje. Iskustvo ostaje; nema više tu onog koji ima iskustvo, niti ima onog što se iskusilo. Polariteti iščezavaju; objekat i subjekat

¹ Otkriveno je da se subatomske čestice ponašaju kao čista energija ako posmatrač (čovek) nije prisutan u eksperimentu, a kao materijalne čestice kada je prisutan. Izgleda da se priroda samo pred čovekovim svesnim umom predstavlja kao materijalna. Zato kada svesni um nestane, bilo u komi ili snu, nestaje i materijalni svet.

iščezavaju, sve granice se gube.

Religija je totalno učestvovanje. Poezija ili umetnost slikanja je delimično sudelovanje.

Nauka je navikla da uopšte nema sudelovanja - to više nije slučaj. Nauka se ponovo vratila bliže poeziji, bliže religiji. Sve granice su sada pomerene. Upravo pre pedeset godina, svaki čovek koji bi bio upućen u nauku smejaio bi se Patanjđaliju, smejaio bi se vrlo glasno Šankari i *vedanti*, duboko u sebi bi mislio da su ovi ljudi poludeli. Sada je nemoguće smejati se Patanjđaliju; on se pokazuje istinitim.

Kako nauka biva dublja, *yoga* se pokazuje istinitijom, jer to je uvek bilo gledište *yogina*; da samo jedno postoji. Razdvajanje, podela granica, privremena je - to je zbog neznanja. To je potrebno; to je apsolutno nužan trening. Čovek mora da prođe kroz to, mora da propati to i iskusi to - međutim, kroz to mora da prođe. To nije dom; to je samo prolaz. Ovaj svet je prolaz kroz razdvajanja, raskide.

Ako prolazite kroz to i ako počnete da shvatate čitavo iskustvo, brak počinje da dolazi sve bliže, bliže i bliže, i jednog dana iznenada vi ste venčani, venčani sa celinom

- svako razdvajanje iščezava. A u tom braku je blaženstvo. U ovom razdvajanju postoji patnja, jer, odvajanje je neprirodno. Ono postoji samo u vašem nerazumevanju. To je kao san.

Vi spavate; onda sanjate hiljadu i jednu stvar, a ujutru one sve iščezavaju. I vi iznenada započinjete da se smežete sebi. Cela stvar izgleda tako smešno. Ne možete verovati da se to dešava. Ne možete verovati da ste bili zavedeni onim što nije realno. Ne možete verovati kako je to bilo moguće da ste postali tako začarani time što nije bilo stvarno. Ne možete verovati kako je bilo moguće da postanete toliko začarani likovima koji lebde u umu, koji nisu ništa do mehurići misli, a izgledali su tako čvrsti, tako stvarni, tako realni.

Isto se događa kada čovek upozna realnost, ali realnost tako treba da se spozna kroz duboko sudelovanje. Ako ne sudelujete, vi ćete znati realnost iz spoljašnosti, kao stranac, kao autsajder. Ne možete doći u ovu kuću; možete se kretati oko kuće i saznate određene stvari o kući, ali ste se kretali spolja, na periferiji. Gledali ste na zidove spolja - ne znate kuću iznutra.

Ponekad, kao lopov u mračnoj noći,

možete takođe ući u kuću; pesnik je lopov. Naučnik ostaje izvan kao stranac. Religiozni čovek je gost; on ne dolazi u mračnoj noći, ne krade u kući. Zato što čovek može znati određene stvari takođe kao lopov, pesnik će biti bolji nego čovek nauke, koji je lutao okolo i okolo, a nikada unutra. Čak i pesnik će znati nešto što naučnik nikada ne može znati, jer je on bio u kući - doduše u noći, u mraku; iako nepozvan, ne kao gost, ne kroz prednja vrata.

Religiozan čovek ulazi u kuću kao gost. On zaslužuje to. On zna nešto ne samo o kući, nego takođe o domaćinu - jer on je gost. On ne samo da zna o materijalu kuće koja postoji, nego takođe zna o nematerijalnom duhu koji je tu zaista središte kuće. On zna njenog vlasnika.

Nauka zna samo materiju. Umetnost ponekad ima kratka viđenja nematerijalnog, jer lopov može takođe naići na vlasnika, ali on će spavati. On takođe može videti lice, ali samo u tami jer se plaši, uvek je uplašen da nešto može krenuti loše. On je lopov i uvek se plaši i strepi. Inače kada dođete u kuću kao gost - pozvani ste, to ste zaslužili - domaćin vas zagrlji; postoji dobrodošlica. Onda vi spoznajete samo središte realnosti.

U Indiji mi imamo dve reči, obe označavaju "pesnika". Ni u jednom drugom jeziku ne postoje dve reči za pesnika, jer nema potrebe; jedna reč je dovoljna. Ona objašnjava fenomen poezije, (ime) "pesnik" je dovoljno. Međutim u *sanskritu* mi imamo dve reči, *kavi* i *rishi*, a razlika je vrlo suptilna i vredna razumevanja. *Kavi* je jedno; on je pesnik koji je postao lopov. On učestvuje, stoga je on pesnik, ali njegovo znanje je u fragmentima. U izvesnim momentima... kao da je lopov bio u kući, a onda se na nebu iznenada pojavila svetlost munje, i on je iznutra takođe mogao videti celu kuću - ali samo za jedan trenutak. Munja je nestala... sve je postalo kao san.

Pesnik ponekad nailazi na realnost, ali kao da je nije zaradio. Zbog toga ćete ponekad biti iznenađeni, čitate nečiju pesmu - X, Y, Z - dopada se vama i samom vašem srcu; podstaknuti ste i želeli biste da se sretnete s tim čovekom od koga su potekli ti stihovi, ali kada ga sretnete vi ste razočarani - on je upravo neugledan, običan, beznačajan.

U svetlu njegove poezije, on je bio izuzetan, ali ako sretnete pesnika on je običan. Šta se dogodilo? Ne možete verovati

da tako lep dragulj može proizaći od tako običnog čoveka. To je zbog toga što pesnik nije trajni stanovnik hrama. On je lopov. Ponekad uđe, ali u tami. Bolje nego da samo luta okolo, barem ima letimično viđenje. On peva o tom letimičnom sagledavanju - neprekidno postoji nostalgija u njegovom biću za unutarnjim viđenjem koje je postigao. On stalno peva o tome, ali to sada više nije njegovo iskustvo. Ono je negde u prošlosti, u pamćenju; to je sećanje, a ne realnost.

Rishi je pesnik koji je primljen kao gost. Reč *rishi* znači "vidovnjak" - oni oboje označavaju čoveka koji je imao uvid. U čemu je onda razlika? Razlika je u tome što je *rishi* to zaradio. On je ušao u kuću u punom svetlu dana; ušao je na prednja vrata. On nije bio nepozvan gost; nije bio prestupnik, nije prelazio preko nečije tuđe svojine. Njemu je iskazana dobrodošlica. Domaćin ga je primio. Dakle, on takođe peva, ali njegovo pevanje je totalno različita stvar od obične poezije. *Upanišade* su takva poezija, *vede* su takva poezija - one su iz srca *rishia*. Oni nisu obični pesnici. Oni su izuzetni pesnici - posebni u smislu da su zaradili kratko viđenje; to nije bila ukradena

stvar. *Yoga* označava sastajanje - *yoga* označava brak; *yoga* označava jedinstvo.

Ali ovo se može naučiti samo kada učestvujete totalno - zbog toga postoji *yoga*. *Yoga* znači: kako opet da se dođe do zajedništva, kako poništi odvojenost, kako da se uklone granice, kako da se dođe do tačke gde su znalac i znano postali jedno. Ovo je traganje *yoge*.

Nauka je tokom ovih nekoliko dekada postala sve više svesna da je sve znanje lično. *Yoga* kaže da je sve znanje apsolutno lično, a što je više lično, bolje je - treba da postanete uključeni, obuhvaćeni u njemu; treba da postanete cvet, treba da postanete stena, treba da postanete mesec, treba da postanete more, pesak. Gde god pogledate treba da budete oboje, subjekat i objekat. Treba da postanete uključeni. Treba da sudelujete; samo onda život pulsira, pulsira sa sopstvenim ritmom. Onda mu ništa ne namećete, ni na šta ga ne prisiljavate.

Nauka je agresija, poezija je pljačka, religija je sudelovanje.

Sada pokušajte da razumete ove *sut-re* Patanjđalija.

Videno što je sačinjeno od elemenata i čulnih organa od prirode je postojanosti, delovanja i inercije, a za svrhu pribavljanja iskustva i na taj način oslobađanja videocca.

Prva stvar koju treba razumeti je da svet postoji za vas da biste bili oslobođeni. Mnogo puta ste postavili pitanje u svom umu: "Zašto ovaj svet postoji? Zašto ima tako mnogo patnje? Zbog čega? Koja je svrha toga?" Mnogi ljudi mi dolaze i pitaju: "Ovo je krajnja realnost - 'Zašto smo mi uopšte?' A život je takva patnja, koja je njegova svrha? Da li postoji Bog, zašto ne može uništiti sav ovaj kaos? Zašto ne može uništiti svu ovu patnju života, ovaj pakao? Zašto nastavlja da prisiljava ljude da žive u njemu?" *Yoga* ima dva odgovora; Patanjđali kaže: "... **za svrhu davanja iskustva i na taj način (za) oslobađanje videocca.**"

To je trening, patnja je trening - jer ne postoji mogućnost da se postane zreo bez patnje. To je kao vatra; da bi zlato bilo čisto mora da prođe kroz nju. Ako zlato kaže; "Zašto!" Onda zlato ostaje nečisto, bezvredno. Samo prolaženjem kroz vatru, sve što nije zlato biće spaljeno, a samo najčistije zlato će ostati. Zbog toga postoji

oslobođenje kroz sve: kroz zrelost, kroz takav konačan rast da samo čistoća, samo nevinost ostane, a sve što bi bilo beskorisno biva spaljeno.

Ne postoji drugi način da se realizuje to. Ne postoji nikakav drugi način da se shvati to. Ako želite znati šta je zasićenost, moraćete da znate šta je glad. Ako želite da izbegnete glad, izbeći ćete i sitost takođe. Ako želite da saznate šta je duboko gašenje žeđi, morate poznavati žeđ, duboku žeđ. Ako kažete: "Ja ne želim da budem žedan," onda ćete propustiti lepotu trenutka dubokog gašenja žeđi. Ako želite da znate šta je svetlost, moraćete proći kroz tamnu noć; tamna noć vas priprema da shvatite šta je svetlost. Ako želite da znate šta je život, moraćete da prođete kroz smrt: smrt stvara osetljivost u vama da znate život. Oni nisu suprotstavljeni; oni su komplementarni.

Nema ničega što je protivno u svetu; sve je komplementarno. "Ovaj" svet postoji tako da vi možete znati "taj" svet; "ovo" postoji da bi se znalo "ono". Materijalno postoji da bi se znalo duhovno; pakao postoji da bi se došlo na nebo. Ovo je svrha. A ako želite da izbegnete jedno, vi izbegavate oba, jer oni su dva aspekta iste stvari. Jed-

nom kada ovo razumete, nema patnje; znate da je ovo trening, disciplina. Disciplina mora da bude tegobna. Ona mora da bude naporna, jer samo onda će iz toga proizaći prava zrelost.

Yoga kaže da ovaj svet postoji kao škola za treniranje, škola za učenje - ne izbegavajte to, i ne pokušavajte da pobegnute od toga. Bolje živite to, i živite to tako totalno da ne treba da budete prisiljavani da to živite. To je značenje kada mi kažemo da se prosvetljen čovek nikada ne vraća natrag - ne postoji potreba. Prošao je sve ispite koje život pribavlja. On ne treba da se vrati natrag. Treba da budete prisiljeni opet na isti životni obrazac jer ne učite. Nastavljate da ponavljate iskustvo bez učenja. Isto iskustvo ćete ponavljati stalno - istu ljutnju. Koliko, koliko hiljada puta ste bili ljuti? Izbrojte to. Šta ste iz toga naučili? Ništa. Kad god se situacija javi, opet ćete biti ljuti - isto, kao da je to po prvi put da upadate u ljutnju.

Koliko puta vas je zaposela žudnja, požuda? Opet će vas zaposesti. Opet ćete reagovati na stari način - kao da ste odlučili da ne učite. A da budete spremni da učite, znači da ste spremni da postanete *yogi*. Ako

ste odlučili da ne učite, ako želite da ostanete vezanih očiju, ako želite da ponavljate stalno istu besmislicu; onda ćete morati da budete bačeni natrag; moraćete da budete poslani natrag u isti razred - dok ne prođete ispit.

Ne uzimajte život ni na koji drugi način. To je velika škola za obuku, jedini univerzitet koji postoji. Reč "univerzitet" dolazi iz reči "univerzum". Zapravo nijedan univerzitet ne treba da se naziva "univerzitetom"; to ime je preveliko. Čitav univerzum je jedini univerzitet. Inače vi ste stvorili male univerzitete, i mislite da kada ste prošli kroz njih da ste postali ovlašćeni, kao da ste postali znalac. Ne, ovi mali, od ljudi stvoreni univerziteti neće delovati. Moraćete da prođete kroz ovaj univerzitet univerzuma i samoga života.

Patanjđali kaže: "... za svrhu davanja iskustva i na taj način oslobođenja..." Iskustvo je oslobađajuće. Isus je rekao: "Znajte istinu i istina će vas osloboditi." Kad god iskusite stvar, budni, svesni, potpuno posmatrajući šta se događa - sudelujući u posmatranju zajedno - to je oslobađajuće. Odmah nešto nastaje iz toga: iskustvo koje postaje istinito. Vi ga niste pozajmili iz

spisa, niste ga pozajmili od nekog drugog.

Iskustvo ne može biti pozajmljeno; samo teorije mogu biti pozajmljene. Zbog toga su sve teorije prljave, jer su prolazile kroz mnogo ruku, tako mnogo miliona ruku. One su baš kao prljave novčanice. Iskustvo je uvek sveže - sveže kao novo jutro, sveže kao jutarnja ruža. Iskustvo je uvek nevino i devičansko - niko ga nikada nije dotakao. Vi nailazite na njega po prvi put. Vaše iskustvo je vaše, nije nikoga drugog, i niko vam ga ne može dati.

Bude mogu pokazati put, ali vi morate hodati. Nijedan Buda ne može hodati za vas; ne postoji mogućnost. Buda vam ne može dati svoje oči tako da vi gledate kroz njih. Čak iako vam Buda da oči, vi ćete promeniti oči - oči neće moći da promene vas. Kada oči ne odgovaraju vašem mehanizmu, vaš mehanizam će promeniti same oči, ali oči ne mogu promeniti vas. One su delovi, vi ste velika pojava.

Ja vama ne mogu pozajmiti moju ruku. Čak iako učinim, dodir neće biti moj, on će biti vaš. Kada krenete da osećate nešto - čak i sa mojom rukom - bićete vi koji osećate, ne moja ruka. Ne postoji mogućnost za pozajmljivanje realnosti.

Iskustvo oslobađa. Svakog dana nailazim na ljude koji kažu: "Kako da se čovek oslobodi ljutnje? Kako da se oslobodi seksa, požude? Kako čovek da se oslobodi ovoga i onoga?" A kada ja kažem: "Proživite to," oni su šokirani. Došli su kod mene u potrazi za metodom da ih potisnu. A da su otišli kod drugih indijskih *guru*a, oni bi našli neke metode da ih s njima potisnu. Ali potiskivanje nikada ne može biti oslobađajuće, jer potiskivanje označava iskustvo suzbijanja. Suzbijanje označava sečenje sveg korenja iskustva. To nikada ne može biti oslobađajuće. Potiskivanje je najveće sputavanje koje se igde može naći.

Živite kao u kavezu. Jednog dana mi je jedan novi *sannyasin* rekao: "Osećam se kao životinja u kavezu." Po svoj prilici moguće je da to znači, da je želeo da mu pomognem tako da se životinja ubije, jer mi kažemo "životinja" samo kada osuđujemo. Sama reč nosi osuđivanje. Ali kada sam ja rekao *sannyasinu*: "Da, ja ću vam pomoći. Razbiću kavez i potpuno osloboditi životinju," malo je bio šokiran; jer kada kažete "životinja" vi ste to već vrednovali, osudili ste to - to nije jednostavna činjenica. U samoj reči "životinja," ili "animalnost" rekli

ste sve što ste želeli da kažete. Vi to ne prihvatate. Ne želite da živite to. Zbog toga ste kreirali kavez.

Kavez je obeležje, karakter. Obeležja su kavezi, zatvori, lanci oko vas. Ljudi obeležja, ili karaktera su uhapšeni ljudi. Zaista probuđen čovek nije čovek obeležja, ili karaktera. On je živ. On je potpuno živ, ali je takođe bez obeležja, jer nema kavez. On živi spontano, on živi kroz svesnost - dakle ništa ne može krenuti pogrešno - ali on nema kavez oko sebe da ga zaštiti.

Kavez je zamena za svest. Ako želite da živite dremljiv trom život treba vam obeležje, karakter, osobenost, tako da vam osobenost daje smernice. Onda ne treba da budete budni. Vi biste ukrali nešto - karakter vas upravo sprečava, on kaže: "Ne! To je pogrešno! To je greh! Paticete u paklu! Jeste li zaboravili celu Bibliju? Jeste li zaboravili sve kazne kroz koje čovek mora da prođe?" To je karakter, ličnost. To vas upravo sprečava. Želite da kradete; karakter je upravo prepreka.

Čovek svesnosti neće krasti, ali on nema karakter, nema osobenost, a to je čudo i lepota. On nema osobenost, a neće krasti, jer on razume. On se ne plaši greha -

ne postoji ništa slično grehu; uglavnom postoje greške - ništa kao greh. On se ne boji da bude kažnjen, jer kažnjavanje nije u budućnosti - greh se ne kažnjava; u stvari, gresi su kazna. Nije da ste vi ljuti danas i sutra ćete biti kažnjeni, ili u sledećem životu - čista besmislica. Kada stavite svoju ruku u vatru danas, mislite li da će izgoreti u sledećem životu? Kada stavite svoju ruku u vatru danas, ona danas izgori; odmah se zapali. Stavljanje ruke i njeno paljenje je istovremeno. Nema ni jednog jedinog trenutka odlaganja. Život ne veruje u budućnost, jer život je uvek sadašnjost.

Ne može biti da će gresi biti kažnjeni u budućnosti, gresi su kazna. Realno unutrašnje kažnjavanje postoji; ukradete i kažnjeni ste. U samoj krađi vi ste kažnjeni - jer ste se sami više zatvorili: bićete u većem strahu, nećete moći da se suočite sa svetom; neprekidno ćete osećati neku krivicu; uradili ste nešto pogrešno, svakog trenutka možete biti uhvaćeni. Vi ste već uhvaćeni! Možda vas niko nikada nije uhvatio i nijedan sud vas nije osudio - nigde ne postoji nikakav nebeski sud - ali vi ste uhvaćeni. Uhvaćeni ste od sebe samog. Kako ćete to zaboraviti? Kako ćete poništiti stvar koju

ste uradili? To će se razvlačiti i otezati. To će vas slediti kao senka; to će vas spopadati kao avet. To samo jeste kazna.

Karakter, narav vas sprečava da činite loše stvari, ali vas to ne možete sprečiti da ih zamišljate. Inače krasti ili misliti o krađi jeste isto. Zaista isto je izvršiti ubistvo i misliti o njemu, jer sve dok je u pitanju vaša svest, vi ste to učinili ako ste mislili o tome. Nikada nije došlo do delovanja, jer vas je sprečio karakter; a da karakter nije postojao iz toga bi nastala akcija. Stoga čvrst karakter, većinom čini ovo: sprečava mišljenje; ne dozvoljava mu da se preobrazi u delovanje.

To je dobro za društvo; ali nije ništa dobro za vas. To štiti društvo; vaš karakter štiti društvo. Vaš karakter štiti druge, to je sve. Zbog toga svako društvo insistira na karakteru, moralnosti, ovome i onome; ali to ne štiti vas.

Vi možete biti zaštićeni samo pomoću svesnosti. A kako da zadobijete svesnost? Ne postoji drugi način osim da živite život u njegovoj totalnosti. "... u svrhu snabdevanja iskustvima i stoga oslobođenja videoca."

"Viđeno koje je sačinjeno od eleme-

nata i čulnih organa jeste od prirode..." tri *gune*. *Yoga* veruje u tri *gune*: *sattva*, *rađas* i *tamas*. *Sattva* je kvalitet koji čini stvari uravnoteženim; *rađas* je kvalitet koji daje delovanje; a *tamas* je kvalitet koji je inercija, nedelatnost. Ova tri kvaliteta su osnovna. Kroz njih čitav svet postoji. Ovo je trojstvo *yoge*.

Savremeni fizičari su spremni da se slože s *yogom*. Oni su razbili atom i naišli su na tri stvari: elektrone, neutrone i protone. Ovo troje imaju iste kvalitete, jedan je kvalitet lakoće, svetla - *sattva* - stabilnosti; drugi je kvalitet *rađasa* - aktivnosti, energije, sile; a treći je od kvaliteta inercije - *tamas*. Čitav svet se sastoji od ove tri *gune*; i kroz ove tri *gune*, čovek svesnosti mora da prođe. On mora da iskusi sve ove tri *gune*. Ako ih iskusi u harmoniji, što je prava disciplina *yoge*...

Svako je to iskusio: ponekad osećate lenjost, ponekad se osećate tako dobro i lako, a ponekad se osećate tako zlo i loše; ponekad ste tama, a ponekad svitanje. Vi osećate sve ove *gune*. Mnogi njihovi trenuci dolaze neprekidno, vi se krećete u njihovom kruženju, ali oni nisu u istoj srazmeri. Čovek letargije je devedeset posto letargija.

On je aktivan takođe - mora da bude, da bi održavao život letargije moraće malo da radi. Sva njegova aktivnost je upravo da održava svoju inerciju i lenjost. On mora takođe da bude malo dobar prema ljudima, inače ljudi će biti vrlo, vrlo loši prema njemu. Ljudi neće tolerisati njegovu lenjost.

Jeste li posmatrali? Ljudi koji nisu aktivni... Na primer, vrlo debeli ljudi se uvek osmehuju. To je njihova zaštita. Oni znaju da se ne mogu boriti. Znaju da, ako do borbe dođe, ne mogu pobeći, ne mogu se "boriti". Uvek vidite vrlo debele ljude kako se srećni osmehuju. Koji je razlog? Zašto mršavi ljudi izgledaju tužni, a zašto debeli nikada ne izgledaju tako tužni, uvek su srećni? Psiholozi i fiziolozi kažu da je to njihova zaštita, jer u borbi za život biće im vrlo teško da budu uvek u borbenom raspoloženju, kao što su uvek mršavi i laki ljudi. Oni se mogu boriti - ako je druga osoba slaba oni će je tući; ako je druga osoba jaka oni će pobeći. Mogu uraditi oba, a debela osoba ne može učiniti ni jedno ni drugo - ona nastavlja da se smeši, nastavlja da bude dobra prema svakome. To je njena zaštita, tako da drugi treba da budu dobri prema njoj.

Lenji ljudi su uvek dobri. Nikada nisu počinili nikakvu rđavu stvar, jer čak i da bi se učinio greh čovek treba da bude malo aktivan. Lenju osobu ne možete načiniti Hitlerom, nemoguće. Lenju osobu ne možete načiniti Napoleonom ili Aleksandrom,² nemoguće. Lenje osobe nisu počinile nikakav veliki greh; one to ne mogu. One jesu, na neki način, dobre osobe, jer i da bi se počinio greh, ili da se učini nešto loše, one će morati da budu aktivne - to nije za njih. Onda postoje aktivni ljudi, neuravnoteženi; oni su uvek u opticaju. Oni nisu zabrinuti ni na koji način dokle će dospeti; nisu zabrinuti kako da idu sa velikom brzinom. Ne mare da li se kvase negde - to uopšte nije pitanje. Ako se kreću sa nekom brzinom sve je u redu. Ne pitajte ih: "Kuda idete?" Oni nikuda ne idu; oni jednostavno idu. Oni nemaju odredište. Imaju samo energiju da budu aktivni. Ovi ljudi su opasni za svet, mnogo opasniji od lenjih ljudi. Iz ove druge kategorije dolaze svi Adolfi Hitleri, Musoliniji, Napoleoni, Aleksandri. Svi smutljivi trgovci dolaze iz druge kategorije, jer oni imaju energiju, nesrazmernu energiju.

Onda postoji treća vrsta ljudi, koji

² Misli se na Aleksandra Makedonskog.

se retko nalaze; negde Lao Ce samo sedi smireno - ne lenjo, pasivno. Ni aktivno, ni lenjo - pasivno; pun je energije ali sedi tiho, smireno. Jeste li posmatrali nekoga ko sedi smireno a pun je energije? Osećate polje oko njega, koje zrači vatrom, ali smireno - ne čineći ništa, on samo jeste, postoji.

Joga postoji da bi se pronašla ravnoteža između ove tri *gune*. Ako možete naći ravnotežu između njih, odjednom transcendirate. Ako je jedne *gune* više od drugih, onda ona postaje vaš problem. Ako ste više lenji nego aktivni, onda će lenjost biti vaš problem; patićete kroz nju. Ako je aktivnost veća nego lenjost, onda ćete patiti od svoje aktivnosti. A trećeg nikada nema više, uvek ima manje; ali ako je čak to teorijski moguće - onda je neko previše dobar - to će takođe biti za njega patnja, to će takođe stvoriti neravnotežu. Ispravan život je život ravnoteže.

Buda ima osam principa za svoje sledbenike. Ispred svake discipline on stavlja reč *sama*. Ako kaže: "budi svestan," on ne kaže "*smriti*," on kaže "*samyak smriti*." U engleskom oni su uvek prevodili to "ispravno pamćenje." Ako on kaže "budi aktivan", uvek kaže "budi ispravno akti-

van." Pod ispravnim on podrazumeva biti u ravnoteži. Indijski izraz "*samyak*" označava ravnotežu. Čak i za *samadhi*, čak i za meditaciju, Buda kaže "*samyak samadhi*." Čak i *samadhija* može biti previše, a onda će on biti opasan.

Ravnoteža treba da bude ključni faktor. Šta god da radite, uvek budite uravnoteženi kao čovek koji hoda na zategnutoj žici, neprekidno balansirajući. To je ispravnost; faktor ravnoteže. Čovek koji želi da dospe do najvišeg venčanja, najviše *yoge*, mora da bude u snažnoj ravnoteži. U ravnoteži vi transcendirate sve tri *gune*. Postajete *gunanteet*; idete izvan sva ova tri atributa. Više niste deo sveta; otišli ste izvan, s one strane.

Tri gune - istrajnost, delovanje i inercija - imaju četiri stadijuma; konkretan, neodređen, nagovešten, i nemanifestovan.

Ove tri *gune* imaju četiri stadijuma. Prvi Patanjđali naziva "konkretnim, definisanim." Vi to možete nazvati materijom, to je najkonkretnija stvar oko vas. Onda "neodređeno, nedefinisano" - to možete nazvati umom; to je takođe tu, osećate to neprekid-

no, ali je jedan neodređen faktor. Ne možete definisati šta je um. Vi znate to, vi živite to, ali ga ne možete definisati. Materija može biti definisana, ali ne um. Onda "naznačeno" - naznačeno je čak suptilnije od nedefinisanog; to je sopstvo. Možete ga samo naznačiti. Ne možete čak reći da je neodređeno; reći da nešto jeste nedefinisano, na suptilan način, znači definisati to, jer to je takođe definicija. Reći da je nešto neodređeno... vi ste ga već definisali na negativan način; rekli ste nešto o tome. Dakle, onda postoji ovaj suptilni sloj egzistencije koji je sopstvo, koji je naznačen. A onda izvan njega postoji opet najsuptilniji, koji je "nemanifestovan" - nenaznačen - to je ne-sopstvo.

Dakle: materija, um, sopstvo, ne-sopstvo - to su četiri stadijuma sve tri *gune*.

Ako ste duboko u učmalosti, vi ćete biti slični materiji. Letargičan čovek je gotovo materija, vegetira; ne nalazite da je živ. Onda postoji drugi kvalitet; um. Ako je *rađas* prevelik, naime aktivnost, onda postajete previše od uma. Onda ste vrlo, vrlo aktivni - um je neprekidno aktivan, opsednut aktivnošću, neprekidno u potrazi za novim zanimanjima. Neko je pitao Hilari

Edmunda, koji je prvi stigao na vrh Everesta: "Zašto? Zašto je preuzeo takav rizik?" On je odgovorio: "Zato što je vrh Everesta bio tu prisutan, čovek je morao krenuti na njega." Ne ničega... Zašto čovek ide na Mesec? Jer je Mesec tu, prisutan je. Kako možete to izbegnuti? Morate ići. Aktivan čovek neprekidno traga za zanimanjem. Ne može ostati neuposlen, to je njegov problem. Ako je nezaposlen to je pakao; kada je zaposlen zaboravlja sebe.

Ako je previše *tamasa*, inercije, postajete kao materija. Ako je *rađasa* previše postajete um, um je aktivnost. Zbog toga um poludi. Onda ako je *sattve* previše vi postajete sopstvo, postajete *atma*. Ali to je takođe neravnoteža. Ako su sve tri (*gune*) uravnotežene onda dolazi četvrto, ne-sopstvo, nemanje sopstva. To je vaše stvarno biće, gde nema čak ni osećanja "ja" postojim, otuda izraz "ne-sopstvo."

Postoje četiri stadijuma - tri neravnoteže i četvrta ravnoteža. Prvi je definisan, drugi je nedefinisan, treći je naznačen, četvrti nije čak ni naznačen, nenaznačen; i četvrti je najrealniji. Prvi izgleda najrealniji zato što vi živite u prvom. Drugi izgleda da je vrlo blizu, jer vi živite u umu. Treći

izgleda da je čak malo udaljen, ali vi možete razumeti. Četvrti zглеda da je neverovatan - ne-sopstvo? Brahman, Bog, kako god da ga imenujete, izgleda da je vrlo udaljen, izgleda da je gotovo nepostojeći; a to je najpostojanje.

Videlac, premda čista svest, vidi kroz izobličenosť uma.

A to četvrto, čak iako ga dostignete... za vreme dok ste u telu moraćete da koristite sve slojeve svog bića. Čak i Buda, kada vam govori, mora da govori kroz um. Čak i Buda, kada hoda... mora da hoda pomoću tela. Ali sada, kada jednom znate da ste izvan uma, um nikada ne može da vas obmane; vi ga možete koristiti, a nikada vas on neće iskoristiti. U tome je razlika. Ne da Buda ne koristi um, on ga koristi; on koristi um, dok um koristi vas. Ali sada, jednom kada ste saznali da ste izvan uma, um nikada ne može da vas obmane; možete koristiti njega; a nikada nećete biti iskorišćeni od njega. To je razlika. Buda koristi um; vi ste korišćeni. On živi u telu; i vi živite - ali telo je gospodar, a vi ste rob. Događa se totalna promena, totalna mutaci-

ja - ono što je gore ide dole, a ono što je dole ide gore.

Videno postoji samo radi videoca.

Ovo je vrhunac *yoge* ili *vedante*: "Videno postoji samo radi videoca." Kada videlac iščezne, onda i viđeno iščezava, jer je bilo tu samo za videoca da bude oslobođen. Kada se oslobođenje dogodilo ono nije potrebno. Ovo će stvoriti mnogo problema, jer Buda... za nega je viđeno iščezlo, ali za vas ono još postoji. Ovde postoji cvet, a ako neko među vama postane prosvetljena osoba; za njega cvet iščezava, ali za vas on još ostaje. Dakle, kako je to moguće da za jednog cvet iščezava, a za vas još ostaje?

To je upravo ovakva stvar: svi odlazite da spavate ove noći, svi sanjate; onda, se jedna osoba probudi, njeno spavanje je prekinuto, njen san iščezava - ali snovi svih drugih se nastavljaju. Iščezavanje sna kod nje ne pomaže ni na koji način da vaši snovi budu ometani; oni se nastavljaju sami od sebe. Zbog toga je prosvetljenje individualno. Jedna osoba postaje probuđena; sve druge nastavljaju u svom neznanju. Zbog toga ona može pomoći drugima da se pro-

bude. Ona može stvoriti izume oko vas da vam pomognu da izađete iz vašeg spavanja, ali dok ne izađete iz svog spavanja san će se nastaviti: "Viđeno postoji samo za video-ca."

Premda je viđeno mrtvo za onoga ko je postigao oslobođenje, živo je za druge jer je opšte za sve.

U Indiji smo mi načinili samo jednu razliku između sna i onoga šta vi zovete realnošću, a ovo je razlika: da su snovi privatna realnost, a ova realnost koju vi zovete svetom jeste opšti zajednički san, to je sve.

Kada sanjate vi sanjate privatni svet. U noći vi živite privatni život; ne možete pozvati nikoga drugog da deli vaš privatni život. Čak i vaš najbliži prijatelj ili vaša žena, ili vaša voljena daleko je udaljena. Kada sanjate vi sanjate sami. Ne možete povesti nikoga tamo; to je privatni svet. Šta je onda ovaj svet, jer u Indiji smo njega nazvali takođe sličnim snu? Ovo je opšti, zajednički san. Svi sanjamo zajedno jer naši umovi funkcionišu na isti način. Idite na reku. Uzmite prav štap sa sobom; vi znate da je štap prav. Spustite ga u vodu; odmah ćete videti da je postao iskrivljen, savijen.

Izvadite ga van; vi znate da je prav. Opet ga spustite u vodu; on je opet postao iskrivljen. Dakle, vi znate dobro da štap ostaje isti, ali funkcionisanje vašeg uma i funkcionisanje svetlosnih zraka kroz vodu stvara taj fenomen, iluziju da je on postao iskrivljen. Iako sada znate, još uvek će on biti iskrivljen. Vaše znanje neće pomoći. Vi znate dobro, savršeno dobro, on nije iskrivljen, ali izgleda iskrivljen - jer funkcionisanje očiju i svetla je takvo da se stvara iluzija. Onda uzmite desetinu prijatelja sa sobom; i svi ćete videti da je iskrivljen. To je opšta iluzija. Svet je opšti zajednički san.

Videlac i viđeno dolaze zajedno, tako da prava priroda svakog može biti ostvarena.

Uzrok ovog jedinstva je neznanje.

Nužno je da budete sjedinjeni sa ovim svetom, koji je sličan snu, da budete sjedinjeni sa telom, sa umom - koji vi niste. Kroz ovo jedinstvo vi ćete biti pripremljeni za još veće jedinstvo. Kroz ovo jedinstvo, vi ćete shvatiti da je ovo jedinstvo lažno. Onog dana kada shvatite da je ovo jedinstvo

lažno, konačno oslobođenje će se dogoditi.

Kada ste se razveli sa svetom, vi ste se venčali s božanskim. Kada ste venčani sa svetom, vi ostajete razvedeni od Boga. Zbog toga svi mistici, kao Mira, Ćaitanya, Kabir; a na Zapadu Tereza, govore u terminima venčanja, u terminima mlade i mladoženje. I svi oni čekaju na njihovo konačno sjedinjenje.

Korišćena je alegorija. Psihologizma je to postalo sumnjivo, jer su mistici koristili alegoriju ljubavi, braka, grljenja, ljubljenja. U Indiji čak je i seksualni odnos korišćen kao alegorija; kada konačno dođe do venčanja postoji najviši *krescendo*, totalni orgazam individue sa celinom, talasa sa okeanom.

Zašto su ovi ljudi koristili seksualne alegorije? Psiholozi smatraju da mora da je bilo neke represije oko seksa. Oni nisu u pravu. Ne postoji potiskivanje oko seksa; ako je seks tako fundamentalna pojava, kako bi religija to mogla izbeći? Mora da se koristi. A seks je jedini najdublji fenomen gde vi gubite sebe. Vi ne znate ništa o drugom fenomenu gde sebe gubite u celosti. A u Bogu ili u totalnom, čovek sebe gubi u celosti - postaje ne-sopstvo. U seksu vam

upravo dolazi malo, kratko sagledavanje toga. Dobro je koristiti alegoriju venčanja, ili braka; mlade i mladoženje.

Ostanete li venčani sa svetom, ostanete razvedeni od božanskog. Prođite kroz svetovna iskustva - obogaćeni, oslobođeni - odjednom postaćete svesni da je ovaj brak iluzoran, san. Sada je za vas spreman pravi brak, mladenac vas očekuje.

ODAKLE SMO DOŠLI I KAKO

2. juli 1975. u Buddha dvorani

Prvo pitanje:

Kako danas Buda učestvuje u svakodnevnom životu?

Za to ne postoji "kako." Kada ste budni nije potrebno "kako." Kada ste probuđeni vi delujete spontano, ne sa planom u umu, jer sada um uopšte ne postoji. Buda odgovara - iz trenutka u trenutak. Šta god da situacija zahteva, bez plana, bez ideje kako će delovati, bez tehnike on jednostavno odgovara. Njegov odgovor je kao eho; vi odlazite u brda, pravite buku, a brda odjekuju. Jeste li se ikada pitali kako brda odjekuju? Ona odgovaraju. Kada svirate na *sitaru*, ima li *sitar* ikakvo pitanje "kako"? Možete imati tehnike i stvari u umu - šta da svirate, šta da pevate - ali *sitar*? On jednostavno odgovara na vaše prste.

Buda je prazan. Vi prođete pored njega; on odgovara. Zapamtite reč "odgovara;" to nije reakcija. Kada reagujete vi imate

ideju u umu - kako, zašto. Kada reagujete, reagujete iz strasti. Ako dođete kod Bude, on ne reaguje ni iz kakve strasti, on ih nema. On nema predrasude, nema mišljenje, nema ideologiju. On odgovara. On odgovara na situaciju.

Jednog dana jedan čovek je došao i pitao: "Da li postoji Bog?" Buda je pogledao u njega i rekao, "Ne". Istog dana popodne, drugi čovek je došao i pitao: "Da li postoji Bog?" Buda je pogledao u njega i rekao "Da". Istog dana uveče, došao je treći čovek i postavio isto pitanje, a Buda je ostao u tišini; nije odgovorio.

Da je imao mišljenje u umu, odgovor bi bio dosledan, jer to ne bi bio odgovor na situaciju, to bi se uvek radalo iz ideje u umu; bilo bi uvek saglasno, dosledno. Da je on bio ateista, koji ne veruje u Boga, onda šta god da se pita ne bi bilo razlike. U stvari čovek ideologije nikada ne gleda u vas, nikada ne gleda u situaciju. On ima fiksiranu ideju, jednu fiksnu zamisao o realnosti. Da je bio ateista, Buda bi odgovorio "ne," na pitanja sve tri osobe. Da je bio teista, svima bi rekao "da." U stvari osoba, živa situacija, postaje beznačajna kada imate ideologiju, mišljenje, predrasudu, obrazac,

um; onda ne gledate u situaciju. Inače odgovori će biti totalno različiti. Postojeće u dubini stabilna radnja - doslednost postojanja, ne odgovora. Buda je isti i kada je rekao ne. Buda je isti i kada je rekao da. Buda je isti i kada nije rekao ništa ostajući tih, ali situacije su bile različite.

Budin učenik Ananda je bio prisutan u sve tri situacije. Postao je zbunjen. Ove tri osobe nisu znale ništa o druga dva odgovora koja je Buda dao, ali Ananda je bio prisutan u sve tri situacije. Kada se Buda uveče spremao da legne u krevet Ananda je rekao: "Jedno pitanje. Zašto ste odgovorili na isto pitanje na tri načina, neusaglašeno, kontradiktorno?"

Buda je rekao: "Nijedan odgovor nisam dao tebi - ne treba da brineš. Možeš postaviti svoje pitanje i ja ću ti odgovoriti. Ovi odgovori nisu dati tebi. Ko si ti da ulaziš u to?" Odgovor je dat prema datoj situaciji. Kada se situacija promeni, odgovor se menja. To je odgovor.

Buda je rekao: "Prvi čovek koji je postavio pitanje bio je ateista. U stvari on nije neki istraživač. Kada sam ga pogledao on je imao stav, (svoje mišljenje) - on je već to postigao, stigao do toga. On je zak-

ljučio; zaključio je da ne postoji Bog. Došao je samo radi potvrde od mene, tako da može otići i pričati ljudima: 'Buda veruje na isti način kao što ja verujem; da nema Boga,' Morao sam mu reći ne. Čovek koji je došao popodne bio je takođe sa zaključkom. On je bio teista, čvrsti, ortodokсни teista - on je verovao da Bog postoji. Došao je takođe s istim umom, da bude potvrđen.

Treći čovek koji je došao bio je bez ikakvog stava, bez uma. Bio je tragalac. Nije verovao ni u šta; on nije dospeo. On je bio na putu; bio je čist. Morao sam da ostanem tih s njim. Dakle, ako imaš isto pitanje, možeš ga postaviti."

Odgovor će uvek biti različit, a ipak u dubini će teći ista struja postojanja. Buda uvek pogleda u čoveka, u stanje. Stanje odlučuje - ne Budin um; on nema nikakav um.

Stoga, vi se možete zapitati: "Kako Buda sudeluje totalno u svakodnevnom životu?" Ako pokušate da sudelujete totalno to neće biti totalno; nikakav napor ne može nikada biti totalan. Nikakva tehnika ne može nikada biti totalna, jer ćete manipulirati. Vi ćete biti odvojeni od toga; vi ćete pokušavati da budete totalni. Kako možete

pokušati da budete totalni? Morate se opustiti; samo onda nastaje totalnost. Kada ste u predanosti onda možete biti totalni.

Totalnost nije disciplina. Svaka disciplina je delimična. Zbog toga čovek koji je previše disciplinovan nikada neće dostići istinu, jer će uvek nositi breme - činiće nešto neprekidno, grubo ili suptilno, na površini ili u dubini, ali uvek će biti počinilac. Ne, Buda nije počinilac. Zapravo, kada ste opušteni, kada nema drugog načina da budete - jedini preostao način je da sudelujete totalno. U tome nema "kako", ali pitanje nastaje u vašem umu, jer ne znate šta je svest. To je baš kao kada slep čovek pita: "Kako se ljudi koji imaju oči kreću bez štapa u svojim rukama da bi opipali svoj put?" Ako njima kažete da im ne treba nikakav štap, da im ne treba opipavanje, neće moći da vam veruju. Oni će se smeјati. Reći će: "Vi se šalite. Kako je to moguće? Hoćete reći da čovek sa očima jednostavno hoda bez pipanja?" Slep čovek ne može poverovati u to. On nema iskustvo toga. On je uvek pipao i pipao, čak se i onda stalno spoticao i padao. Nekako se snalazio. Buda se ne snalazi: on se prepušta i sve pristaje samo od sebe.

Drugo pitanje:

Molimo objasnite nam koji je tip tehnike meditacije posebno podesean za tamas, rađas i sattva osobu. Zašto vi uvek dajete dinamičke tehnike?

Dinamička tehnika je zaista vrlo retka pojava. Ona ne pripada nijednom tipu; ona može pomoći sve. *Tamas* osobu - letargičnu, inertnu - ona izvodi iz njenog *tamasa*. To će stvoriti toliko mnogo energije u osobi da će *tamas* biti rasturen; ako ne sav, onda deo njega. Ako je čovek *tamasa* spreman to da učini, može činiti čuda, jer čoveku *tamasa* zaista ne nedostaje energija. Energija postoji, ali ne u aktivnom stanju. Energija je tu čvrsto uspavana. Dinamička meditacija može delovati kao alarm; može promeniti inerciju u aktivnost; može načiniti da se energija kreće; može izvesti čoveka *tamasa* izvan *tamasa*.

Drugi tip čoveka je *rađas* tip, koji je vrlo aktivan - zapravo previše aktivan, tako aktivan da ne može naći polja gde da izbacij svoju energiju, on je na mnogo načina sabijena energija - dinamička tehnika će mu pomoći da je izbacij, da bude rasterećen. Posle vršenja dinamičkih tehnika on se ose-

ća bestežinski. A u životu njegova grozničava opsesija za delovanjem će se usporiti. Deo njegove opsesivne zauzetosti će se rastvoriti.

Naravno on će imati više koristi od čoveka *tamasa*, jer čovek *tamasa* prvo mora da bude učinjen aktivnim. On egzistira na nižoj lestvici, ali kada jednom postane aktivan, onda sve postaje moguće. Jednom kada on postane aktivan, postaće drugi tip; on će sada biti *rađas*.

I osobi *sattve* dinamička meditacija veoma pomaže. Ona nije u inerciji; nije potrebno da podiže svoju energiju. Nije opsesivno aktivna; nije joj nužna nikakva katarza. Ona je uravnotežena, čistija od druga dva tipa osobe, lakša od njih. Kako će onda njoj pomoći dinamička meditacija? To će za nju postati slavlje. To će postati pevanje, ples, sudelovanje sa celinom. Ona će imati najviše dobrobiti.

Ovo je paradoks života. Isus kaže: "*Onima kojima je dato više, i onima koji nemaju, čak i to što imaju biće oduzeto.*" Inertnom čoveku treba više, ali mu se ne može dati više jer on nije sposoban da primi to. Dinamička meditacija, u najboljem slučaju, će ga izvesti iz njegove inercije na

drugu lestvicu, a to takođe pod uslovom sa kojim on sudeluje. Čak i to je njemu teško - da odluči da učestvuje, da vrši toliko mnogo aktivnosti.

Ljudi tog tipa dolaze kod mene - s njihovih lica možete videti da su čvrsto uspavani, u dubokom dremežu - i oni kažu: "Nama ne trebaju ove aktivne metode. Dajte nam nešto smireno." Oni govore o tišini - oni žele neku metodu koju mogu raditi ležeći na krevetu, ili u najboljem slučaju mogu sedeti s velikim naporom. Ni to nije sigurno da će oni uraditi, inače aktivna meditacija izgleda da je za njih previše aktivna. Ako uopšte učestvuju biće im pomognuto; naravno ne toliko kao drugom tipu, jer drugi tip već postoji na drugoj lestvici. On već ima nešto u tome; njemu se može više pomoći. On će biti opušten pomoću metode, neopterećen, bestežinski. Polako će početi da se kreće prema prvoj, najvišoj lestvici.

Čoveku *sattve*, čistoće, nevinosti, najviše će biti od pomoći. On ima mnogo; njemu se može pomoći. Zakon prirode je gotovo kao zakon banke: ako nemate novac one vam neće dati. Ako vam treba novac, načiniće hiljadu i jedan uslov; ako vam ne

treba novac oni će vas tražiti. Ako imate dovoljno svog vlastitog, uvek će biti spremni da vam daju onoliko koliko želite. Zakon prirode ja tačno takav: on vam daje više kada vam ne treba, a daje vam manje kada vam treba; uzima vam ako nemate ništa, a daje vam na hiljadu i jedan način ako imate nešto.

Na površini to izgleda kao da je paradoksalno - siromašnom čoveku treba dati više. Pod "siromašnim" ja smatram *tamas* čoveka. Bogatom čoveku, čoveku *sattve*, ne treba uopšte dati. Međutim ne, kada imate određeno bogatstvo vi postajete magnetska sila da privučete više bogatstva prema sebi. Siromašan čovek odbija; ne dozvoljava bogatstvu da dođe do njega. Duboko dole, siromašan čovek je siromašan, jer on ne privlači. On nema magnetizam da privuče bogatstvo prema sebi; otuda je on siromašan. Niko ga nije učinio siromašnim. On je siromašan zato što ne privlači; nema magnetizam da privlači. Ovo su jednostavni ekonomski zakoni, da, ako imate nekoliko *rupija*, ti *rupiji* će privući druge *rupije* da padnu u vaš džep. Ako je vaš džep prazan, onda će čak i džep iščeznuti, jer neki drugi džep koji ima više će privući vaš

džep. Vi ćete izgubiti sam džep. Što ste bogatiji, bogatiji postajete; stoga je osnovna potreba da imate nešto u sebi.

Čovek *tamasa* nema ništa. On je samo grumen zemlje; on vegetira. Čovek *rađasa* nije grumen zemlje, on je brzopokretna energija. Mnogo je moguće sa brzopokretnom energijom. U stvari, bez kretanja energije ništa nije moguće, onda njegova energija postaje ludost - to ide do krajnosti. Zbog previše aktivnosti on gubi mnogo. Zbog previše aktivnosti on ne zna šta da čini, a šta da ne čini. Nastavlja da čini; nastavlja da čini kontradiktorne stvari: s jednom rukom će uraditi nešto, s drugom rukom će to opovrgnuti, poništiti. On je gotovo lud.

Morate zapamtiti da prvi tip, *tamas*, nikada ne poludi. Zbog toga na Istoku ludost nije tako rasprostranjena. Nije potrebno toliko mnogo psihoanalitičara, ne treba tako mnogo ludnica, ne. Na Istoku ljudi žive kao grudve zemlje. Kako mogu da polude? U *tamasu* ludost nije moguća; ne činite ništa da biste poludeli. Na Zapadu je ludost gotovo postala normalna; samo je razlika u stepenu razlike između normalnih nenormalnih ljudi. Ljudi koji su u ludnici i

ljudi koji su izvan, u istom su svetu - samo je razlika u stepenu. I svako je granični slučaj; samo mali pritisak, i vi ste unutra. Bilo šta može da krene pogrešno - a postoji hiljadu i jedna stvar u vašem životu. Bilo šta može da krene loše i vi ste unutra. Zapad je *rađas* - previše aktivnosti. Brzina je simbol: nastavljate da se krećete i krećete. A ne postoji društvo koje je od *sattva* ljudi; do sada to nije bilo moguće.

Indija tvrdi, Istok tvrdi, da postoje *sattva* ljudi. Oni to nisu; oni su jednostavno *tamas*. Retko se dogodi, ponekad Buda, ili Krišna se dogodi, to nije pokazatelj, nije poenta. Oni su izuzeci; oni jednostavno dokazuju pravilo. Istok je *tamas* - vrlo, vrlo sporo se kreće, takoreći uopšte se ne kreće.

Imao sam običaj da idem u moje selo. Posle mnogo godina ja bih otišao i sve je gotovo bilo isto. Susreo bih istog vratara na stanici, jer samo vratar je tamo. On postaje stariji, ali isti je čovek. Sreo bih istog *tangawala*, jer samo nekoliko *tangi* ima tamo; a jedan uvek tvrdi da sam ja njegov putnik. On je najjači čovek, tako da se s njim niko ne može boriti; stoga me on zgrabi i prisiljava da idem njegovom *tangom*. A onda iste stvari se otkrivaju, kao da

idem kroz sećanje, ne u stvarnom svetu. Sreo bih istog čoveka na putu. Ponekad bi neko umro, i to je velika novost. Inače, taj svet se kreće u krugu: isti čovek koji dolazi da donese povrće, isti čovek koji dolazi da donese mleko - sve. Gotovo nepokretno.

Na Zapadu ništa nije nepokretno, sve je novo. Vratite se natrag i sve se promenilo; majka vam se možda razvela; vaš otac, možda je pobjegao s nekom drugom ženom; vraćanjem kući više nema kuće - porodica uopšte ne postoji. Čitao sam neke podatke o američkom stilu života. Skoro svaka osoba promeni svoj posao za tri godine, a svoj grad takođe u tri godine. Sve se menja. Ljudi su u žurbi. Ljudi jure sve brže i brže, i niko ne brine: "Kuda sve ide?"

A *sattva* društvo ne postoji. Samo se kod nekoliko individua ponekad desi da budu tako uravnotežene da su *tamas* i *rađas* u istoj razmeri. Imaju dovoljno energije da se kreću, i imaju dovoljan osećaj i da se odmire. Oni stvaraju ritam u svom životu; danju se kreću, rade stvari; a noću se odmaraju.

Na Istoku se i danju odmaraju. Na Zapadu takođe rade i noću u svojim glavama, u snovima. Svi zapadnjački snovi su

postali noćne more. Na Istoku možete naići na plemena koja ne znaju šta je san. Zaista, to se dešava. Naišao sam na nekoliko starosedelačkih plemena u Indiji, ako govorite o njihovim snovima, oni se pitaju: "Šta vam je to, šta pod tim podrazumevate?" Retko se to dešava, a kada se dogodi to je velika novost u gradu da je neko imao san. Zato što se ljudi odmaraju. Na Zapadu je spavanje postalo nemoguće, jer snovi su tako brojni i silno brzi, sve treperi. Ništa ne izgleda da je u ravnoteži. Na Istoku, sve je mrtvo.

Sattva je moguća kada su oboje, i *rađas* i *tamas* u ravnoteži. Kada znate kada da radite, i kada znate kada da se odmarate, kada znate kako da držite posao na poslu, i da ga ne donosite kući; kada znate kako da dođete kući, a da ne nosite svoje fascikle sa sobom - onda se *sattva* dešava. *Sattva* je ravnoteža; *sattva* je ekvilibrium.

Za čoveka *sattve* dinamičke tehnike će biti od ogromne koristi, jer će one uneti u njegov život ne samo tišinu, nego i blaženstvo. On je već smiren, jer ravnoteža daje smirenost, tišinu. Međutim, tišina je negativan fenomen - dok ona ne postane plesanje, pevanje, uživanje, nije mnogo

važna. Dobra je dotle dok traje, dobro je biti tih, ali ne budite zadovoljni s tim, jer još mnogo vas očekuje.

Da se bude tih jeste baš kao čovek koga su pregledali lekari, i ništa pogrešno nije nađeno u njemu. Ali to nije zdravlje. Vi možda nećete biti bolesni, ali to nije potrebno da bi se bio zdrav. Zdravlje ima drugačiju aromu, vitalnost. Nemanje bolesti - certifikat za nemanje bolesti nije zdravlje. Zdravlje je pozitivan fenomen. Vi iskritite s njim; vi zračite s njim. Nema ničega slično certifikatu da vi nemate bolesti. Samo zdravlje nije odsustvo bolesti, to je samo po sebi prisustvo.

Čovek tišine, *sattva* čovek, već jeste smiren, tih; on živi vrlo tih život. Spokojan, ali u njemu nema smeha. Tih je ali ne zrači. Tišina, ali tamna; svetlost nije prodrla u nju. *Sattva* čovek može da postane apsolutno smiren, ali u tišini *nada*, *anahata*, božanska pesma nije prodrla. Dinamička meditacija će pomoći njemu da pleše, da unese ples u svoje srce, da donese pevanje svakoj ćeliji svog bića.

Naravno, *sattva* čoveku će se mnogo pomoći, imaće najveće koristi, ali ništa ne može da se učini; takva je priroda zako-

na. Ako imate, više će vam se dati; ako nemate, čak i to što imate će vam se uzeti.

Treće pitanje:

Rekli ste da je prosvetljenje individualno, ali da li individualnost ostaje posle prosvetljenja?

Ne. Individualnost ne ostaje posle prosvetljenja, ali prosvetljenje je individualno. To se mora razumeti. Reka se uliva u okean. Kada se ulila u okean, reka je iščezla - nije preostala individualnost reke, ali samo se individualna reka uliva u okean. Vi se ulijete u okean prosvetljenja, kao jedan pojedinac, ne možete povesti svoju ženu sa sobom ili svog prijatelja, ne postoji način za to. Vi idete sami; nikoga ne možete uzeti sa sobom.

Kako ikoga možete uzeti? Kada meditirate vi meditirate sami. Onog trenutka kada zatvorite oči i postanete smireni, svi iščeznu - žena, prijatelj, deca. Najbliži takođe više nisu blizu; najbliži su sada najdalji. U vašoj dubokoj tišini, unutrašnjoj sabranosti, samo vi postojite. Ova osamljenost će se uliti u okean.

Dakle, prosvetljenje je individualno.

Naravno, posle prosvetljenja individualnost iščezava; nema individualnosti. Stoga zapamtite ovo: ne možete u to ući kolektivno i masovno; ne možete ući kao neka organizacija; ne možete ući kao sekta. Ne možete reći: "Dođite svi hrišćani," ili "Dođite svi hindusi. Ja idem do prosvetljenja i povešću sve hinduse sa mnom." Niko ne može povesti nikoga drugog. To je apsolutno samostalno. U tome je lepota toga, čistota toga. U vašoj apsolutnoj samostalnosti vi se ulivate u okeansku *nirvanu*. Baš pre jednog trenutka vi ste bili reka; upravo pre jednog trenutka vi ste bili individua - sam vrhunac individualnosti, Buda - a upravo trenutak docnije ništa ne postoji. Više niste reka, postali ste okean. Sada ne možete čak ni reći: "Ja jesam." Okean jeste, vi ste iščezli.

Možete reći to na dva načina: da je reka iščezla - jedan način, budistički način; ili možete reći reka je postala okean - drugi način, način *vedante*. Inače oba su ista. Reka je postala okean, ili reka je iščezla; samo okean jeste. To su samo načini kazivanja iste stvari.

Četvrto pitanje:

Odakle smo došli i kako smo postali?

Niotkuda. A ova reč "nigde," ili "nikuda" može da se podeli na dve reči; onda ona postaje: nowhere = now + here = sada + ovde, ili odavde. Ovo su dva moguća odgovora. Oba su istinita, jer oba znače isto. Vi ste došli od "nikuda" ili ste došli "sada odavde."

Kada pitate "odakle" želeli biste da znate o početku. Nema nikakvog početka. Uvek ste bili, postojali; uvek ćete biti. Egzistencija je bespočetna, beskrajna. Ona nigde ne započinje. To nije moguće, jer ako egzistencija počinje negde nekog dana, dana - kao što hrišćani kažu da je počela četiri hiljada godina pre Isusa - to znači da je vreme postojalo pre egzistencije. To bi bilo besmisleno, jer vreme je deo same egzistencije.

Naučnici kažu, u stvari, vreme-prostor je cela egzistencija. Stoga vreme ne može započeti, jer drugo vreme će biti potrebno. Onda ćete pitati: "Kada je vreme započelo?" Pre četiri hiljada godina? U ponedeljak, u šest sati ujutru? Onda je bilo vremena i ranije; inače kako biste saznali da je to ponedeljak, i kako ste saznali da je

prošla nedelja, i kako ste saznali da je bilo šest sati ujutru? Ne, vreme ne može započeti jer je potrebno drugo vreme. A ako kažete: "U redu, mi kažemo da je drugo vreme u redu," onda ni to drugo vreme ne može započeti. Onda će i za to drugo vreme će biti potrebno neko prethodno vreme. Vi upadate u beskonačno vraćanje. Upadate u apsurdnost koja ne vodi nigde.

Početka nema. A ako početka nema, ne može biti nikakvog kraja, jer stvar koja nikada ne započinje, ne može se završiti. Kako će se završiti?

Stoga ste vi došli od nikuda. To je jedan odgovor: da niste morali da dolazite, bili ste ovde. Iz ovoga dolazi drugo i mnogo značajnije mesto: promenite "niotkuda" u "sada-ovde".

Čuo sam priču. Bio je jedan ateista, on je bio advokat i vrlo logičan čovek. Da bi objavio svoju veru napisao je na zidu krupnim slovima, tako da bi svako ko dođe znao - napisao je velikim slovima: BOG JESTE NIGDE. Onda je on postao otac; rodilo mu se dete. Dete je započelo da uči reči, pa mu je bilo teško da izgovori veliku reč "nigde." Stoga je dete počelo da čita BOG JE(st)e, a nije moglo da pročita NIG-

DE; bila je to prevelika reč. Stoga je ono podelilo na dva dela. Ono je čitalo, BOG JE OVDE SADA. Čuo sam da kada je otac to čuo bio je preobražen. Odjednom se nešto istopilo u njemu; dete je donelo poruku.

Stoga razložite reč u dva dela; postanite dete. Kada ja kažem "nigde," pokušajte da čujete "sada-ovde (now-here)." Bilo da dolazite od "nikuda" ili ste rođeni svakog trenutka sada i ovde. Iz trenutka u trenutak je rađanje. Iz trenutka u trenutak vi umirete i iščezavate, a iz trenutka u trenutak ponovo se rađate. Vi ste proces, ne stvar; stvar se rađa - završena je, onda ona umire. Vi niste stvar. Vi niste statični. Vi ste proces, poput reke, tečete. Svakog trenutka bivajte obnovljeni; svakog trenutka vi uskršavate. Svakog trenutka umirete, i svakog trenutka se rađate.

Ako postanete svesni sadašnjeg trenutka postaćete svesni ove pojave takođe: da se svakog trenutka krećete u crnoj rupi, iščezavate, i opet iz toga nanovo izlazite. Svakog trenutka se ovo događa, ali vi niste budni. Zato to propuštate. Da biste videli taj interval, potrebna je vrlo jaka budnost.

A onda nećete postaviti drugi deo pitanja: "...kako smo mi postali?" Vi uvek

postajete. Postajanje je vaše biće. Vi uvek rastete, uvek i uvek, i tome nema kraja. Ne mislite da će doći vreme kada ćete postati savršeni, i neće biti rasta - jer će to biti smrt. Ni u jedno vreme ne dolazi takav trenutak. Čovek nastavlja da transcendirira - od jednog savršenstva do drugog savršenstva.

Odete li na Himalaje, videćete vrh i ništa više. Odete li onda na vrh, odjednom drugi vrh ulazi u vaš vidokrug. Onda odete do drugih vrhova, i opet mnogo drugih vrhova dolaze u vaš vidokrug. Što više rastete, više imate mogućnosti da rastete. Što više postajete, više vrata se otvaraju za vaše postajanje - novi vidici, nove avenije, nove dimenzije.

Život je pojava koja se odvija, continuum. Nikada ne dolazite do tačke gde možete reći: "Sada sam ja postao." A ako pitate za takav trenutak, vi pitate za samoubistvo. Ne pitajte to. Ostanite sa procesom. Ako možete ostati s procesom to je lepo; da se stalno opet radate, da budete stalno podmlađeni. Ako tražite da budete savršeni - kao mrtva stena - onda nije potrebno nikakvo postajanje. Vi tražite smrt; vi niste ljubav za životom; niste živeli ni upoznali život.

Živite život, prihvatite život, budite budni za prolazni trenutak, i sve misterije će vam biti otkrivene pomoću vašeg vlastitog prisustva svesnosti. Ne postoji drugi način.

Vi dolazite niotkuda, i ne idete nikuda. Vi ste uvek u središtu; vi ste uvek na stazi. Zapravo, želeo bih reći da ste uvek na stazi, jer staza ne postoji odvojeno od vas. Kada kažem da rastete, nemojte me pogrešno shvatiti - možete misliti da ste odvojeni i da rastete. Ne, vi ste rast; vi ste postajanje. Ništa drugo ne postoji.

Onda iznenada u celom procesu postajanja, u celom vrtlogu postajanja, nalazite u sebi prazninu, ono što je bez sadržaja, - *sunyata*. A taj prostor je divan. Taj prostor je ono što mi nazivamo blagoslovom.

Peto pitanje:

Vi ste me načinili potpuno zbunjanim i ravnodušnim. Ja sam kao mahnit. U ovom trenutku čak ne osećam ni poverenje. Kažite mi sada šta treba da radim? Gde treba da idem?

Ovo dolazi od Svabhava. Možda ste naišli i na njegovu ludost. Dakle on sam je

postao svestan toga - ovo je lep trenutak. Ako možete biti zbunjeni, to pokazuje da ste inteligentni. Samo budala ne može biti zbunjena; samo glup čovek ne može biti zbunjen. Samo inteligentan čovek može biti zbunjen, stoga ne gledajte u smetenost. Morate imati nešto inteligencije, otuda ovo pitanje. Dakle inteligencija dolazi sama od sebe, dolazi od starosnog doba. Zabuna je uvek bila tu, ali vi niste bili budni, stoga je niste mogli videti. Sada ste budni i možete videti. To je baš ovako: vi živite u mračnoj sobi. Ima paukovih mreža, miševi jure oko- lo, u uglovima se prljavština umnožava, i odjednom ja uđem u vašu sobu s lampom. Vi mi kažete: "Ugasite lampu, jer činite moju sobu neurednom. Nikada nije bila takva; sve je bilo tako lepo u tami."

Kako vas ja mogu učiniti pomete- nim? Ja sam ovde da razrešim sve vaše pometnje. Međutim u samom procesu ras- tvaranja, prvi korak će biti da ćete vi morati da postanete svesni svoje pometenosti. Ako vaša soba treba da se počisti, onda je prvi korak da se vidi soba kakva jeste; inače kako ćete je očistiti? Ako verujete da je ona čista - a u tami nikada niste znali za gomile nečistoće koje su se sakupile u njoj i kakva

čuda čine pauci u vašoj sobi i koliko škorpiona i zmija su načinili svoje stanište u njoj - ako ostanete čvrsto uspavani u tami, onda nema problema. Problem postoji samo za ljude čija inteligencija raste.

Dakle kad god dođete kod mene, prva stvar, prvi utisak ako me razumete biće zbunjenost. To je dobar znak. Vi ste na pravom putu, nastavite da idete. Ne budite zabrinuti. Ako ima zbunjenosti, onda je moguća jasnoća. Ako ne možete videti zbunjenost, onda nema mogućnosti za jasnoću. Samo posmatrajte to: ko kaže da ste zbunjeni. Zbunjen um ne može čak ni reći: "Ja sam zbunjen." Mora da ste postali malo posmatrač sa strane - vidite zbunjenost oko sebe kao dim. Ko je taj koji je postao svestan da postoji zbunjenost? Sva nada leži u ovoj pojavi: tom delu vas - vrlo malom delu naravno, ali i to je mnogo u početku - treba da se osećate srećni da deo vas može posmatrati i gledati u celu zabunu. Sada pustite da ovaj deo izraste više. Ne bojte se zbunjenosti; inače ćete pokušati da prisilite ovaj deo da se ponovo uspava, tako da biste mogli da se opet osećate sigurno.

Ja poznajem Svabhava od samog njegovog početka. On nije bio zbunjen, to

je istina - jer je bio savršeno glup. Bio je zadržat i tvrdoglav. Znao je gotovo sve, bez iskustva. Sada, po prvi put deo njegovog bića je postao inteligentan, budan, svestan, a deo je bio uglavljen okolo; postojala je očevidna zbunjenost.

Ovo je lepo. Sada su tu dve mogućnosti: ili slušate ovaj deo koji kaže da je ovo zbunjenost, i uvećavate ga - on postaje stub svetla i u tom svetlu sva zbunjenost će se rastopiti; ili postajete uplašeni i užasnuti - počinjete da bežite od ovog dela koji je postao svestan; počinjete da ga povlačite opet natrag u tamu. Onda ćete opet biti zna-
lac; tvrdoglav, obrazovan, sve je čisto, izglučano - nema pometnje. Samo osoba koja ne zna mnogo, samo osoba koja nije svesna, može ostati bez zbunjenosti.

Zaista svesna osoba će osećati, oklevati - na svakom koraku koji preduzme kolebaće se - jer sve izvesnosti se gube. Lao Ce je rekao: "Mudar čovek hoda tako opre-
zno, kao da se boji smrti na svakom kora-
ku." Mudar čovek postaje svestan zbunje-
nosti; to je prvi korak.

A onda postoji drugi korak: kada je mudar čovek postao tako mudar da je sva energija postala svetlost. Dakle, sada iste

energije koja je stvarala zbunjenost i kretanje u pometnji više nema; ona je apsorbirana. Sva zbunjenost iščezava; odjednom je jutro. A kada je tame previše - zapamtite jutro je blizu. Ali vi možete pobeći, nestati.

"Vi ste me učinili potpuno zbunjanim..." Savršeno istinito, to je ono šta sam učinio. Treba da mi budete zahvalni na tome.

"...i ravnodušnim." Da, to je takođe istina... jer, ja znam Svabhava. On je *rađas* tip - previše aktivnosti. Kada je došao prvi put da me vidi, bio je pun energije, previše energije - *rađas* tip. Sada, meditacija, razumevanje, dovodi njegovu aktivnost na najniži nivo, do uravnoteženog stanja. Čovek *rađasa* će uvek osećati, kada postaje uravnotežen, da postaje letargičan. To je njegov stav. Uvek će osećati "gde je ta energija nestala"; postao je ravnodušan. Šta mu se dogodilo? Došao je ovde da postane veliki ratnik, da pobedi ceo svet; a ja, sve što sam uradio bilo je da ga vratim natrag od prevelike aktivnosti, od prevelike besmislice. Na zapadu vi imate izreku da je prazan um đavolova radionica. To su stvorili *rađas* ljudi. To nije istina, jer prazan um je Božja radionica. Đavo ne može delovati tamo, jer

u prazan um đavo uopšte ne može ući. Đavo može ući smo u aktivan um. Stoga zapamtite ovo: *radas* um je đavolova radio-nica. Previše aktivnosti, onda na vašoj aktivnosti đavo može da piše.

Videli ste dva svetska rata. Oni su došli od *radas* ljudi. U Evropi, Nemačka pripada *radas* tipu - previše aktivnosti. Na Istoku, Japan pripada *radas* ljudima - previše aktivnosti. Ove dve zemlje su postale izvor svih besmislica drugog svetskog rata. Previše aktivnosti. Samo zamislite da je Nemačka pripadala *tamas* ljudima, letargičnim - šta bi Adolf Hitler mogao da uradi? Kažete im da se okrenu na desno, a oni stoje. Kažete im da se okrenu jedan za drugim, oni stoje. U stvari oni će sestati dole u to vreme i uspavaće se. Adolf Hitler bi izgledao glupavo među *tamas* ljudima. On bi izgledao potpuno luckasto u *sattvičkom* društvu - mahnit. Ljudi bi ga u *sattvičkom* društvu uhvatili i lečili. U *tamas* društvu on bi izgledao glupo, dosadno. Hmm?... ljudi se odmaraju a vi se nepotrebno krećete sa zastavama i sloganima, niko vas ne sledi - sami ste. Međutim, u Nemačkoj je on postao vođa, Firer, najveći nemački vođa ikada znan, jer ljudi su bili *radas*.

Svabhav je bio *rađas* tip, tip *kshatriye*, spreman na borbu, uvek na ivici da bude ljut; sada je usporio. Jurili smo 100 milja na sat, a ja sam ga sveo na deset milja na sat, i naravno on se oseća obamrlo, ravnodušno. To nije letargija, već svođenje vaše opsesije za aktivnošću na normalno stanje, jer samo odatle *sattva* postaje moguća; inače ona neće biti moguća. Treba da zadobijete ravnotežu između *tamasa* i *rađasa*, između letargije i kretanja. Treba da znate kako da se odmarate i kako da delujete.

Uvek je lako potpuno se odmarati, takođe je lako potpuno biti aktivan. Ali znati ova dva suprotna polariteta i kretati se u njima, teško je uspostaviti meru, ritam - a taj ritam je *sattva*.

"Vi ste me načinili potpuno zbunjanim i ravnodušnim." Istina. "Ja sam kao mahnit." Savršeno je istinito. Vi ste to uvek bili. Sada znate to - a to je definicija čoveka koji nije lud.

Lud čovek nikada ne zna da je lud. Idite u ludnicu, istražite. Nijedan ludak neće reći: "Ja sam lud." Svaki ludak veruje da je izuzev njega ceo svet lud - to je definicija ludosti. Nikada ne možete naići na ludaka

koji će reći: "Ja sam lud." Ako ima toliko mudrosti da kaže da je lud, on je već mudar čovek; više nije lud. Ludost se nikada ne prihvata. Ludi ljudi su vrlo, vrlo uporni, opiru se. Opiru se čak i da odu kod doktora, oni kažu: "Zašto? Zbog čega? Jesam li ja lud? Nema potrebe - ja sam savršeno u redu. Vi možete ići."

Mula Nasrudin je otišao kod psihijatra i rekao: "Sada nešto mora da se uradi - stvari su mi otišle van kontrole. Moja žena je potpuno poludela, ona misli da je postala frižider."

Psihijatar se zainteresovao, jer nikada nije naišao na takav slučaj. Rekao je: "To je ozbiljno. Kažite mi više o tome."

On je rekao: "Eh, nema šta tome da se doda. Ona je postala frižider; veruje da je frižider."

Psihijatar je rekao: "Ali, ako je to samo verovanje, u tome nema ničega lošeg. To je bezazleno. Pustite je neka veruje. Ona ne stvara neki drugi problem?"

Nasrudin je rekao: "Problem? Ne mogu spavati uopšte jer noću ona spava sa otvorenim ustima - zbog svetla iz frižidera ne mogu spavati!"

Dakle, ko je lud? Ludi ljudi nikada

ne misle da su ljudi.

Svabhava, blagoslov je to što možete misliti: "Ja sam lud." Razuman je taj deo u tebi koji to shvata. Svako je lud. Što pre shvatite to, bolje je.

U ovom trenutku čak ne osećam ni poverenje. Dobro. Jer kada postanete zaista budni, postaje teško da osećate poverenje. Ima mnogo stupnjeva. Na jednom stupnju ljudi osećaju sumnju. Onda oni suzbijaju sumnju, jer poverenje izgleda vrlo obećavajuće: "Predajte se, i postići ćete sve." Ja nastavljam da vam obećavam: "Prepustite se i vaše prosvetljenje je izvesno." Vera izgleda da je vrlo obećavajuća. Vaša žudnja je podstaknuta - vi kažete: "U redu. Onda ćemo verovati i predaćemo se." Ali to nije poverenje, to je žudnja - duboko ispod vi skrivate sumnju. Nastavljate da sumnjate - sa strane. Ako ostanete budni u tom poverenju, to je u redu, ali nemojte imati previše poverenja, jer, ko zna, ovaj čovek može biti u pozadini nečega, ili da vara, obmanjuje. Stoga imajte poverenje, ali verujte bez mnogo entuzijazma. A duboko dole je sumnja.

Kada meditirate, kada zadobijete malo više razumevanja, kada me slušate

neprekidno i nastavljate da udarate s tako mnogo tačkaka gledišta, s tako mnogo strana - ja stvaram mnoge rupe u vašem biću. Nastavljam da udaram, slamajući vas. Moram slomiti celu vašu konstrukciju. Moram da vas razorim, samo onda možete biti izlečeni. Ne postoji drugi način. Moram kompletno da vas srušim; samo onda je moguća nova konstrukcija.

Nastavljam da uništavam; onda se javlja razumevanje - bljeskovi razumevanja. U ovim bljeskovima ćete videti da čak i ne verujete; sumnja je tu skrivena. Prvo, vi sumnjate. Drugo, verujete sa duboko skrivenom sumnjom. Treće, vi postajete svesni skrivene sumnje i poverenja - a kako možete oboje, i verovati i sumnjati? Oklevate, osećate zbunjenost.

Iz ove tačke se otvaraju dve mogućnosti: ili padnete natrag u sumnju; to je prvi stadijum, pošto ste došli kod mene, ili raste u poverenju i otpadaju sve sumnje. Ovo je vrlo, vrlo nestabilno stanje. Ono se može učvrstiti na dva načina: bilo na nižoj lestvici gde ste opet puni sumnje - čak i lažno verovanje je iščezlo; ili izrastate u verovanju i poverenje postaje kristalizacija - potisnuti deo sumnje je iščezao. Dakle ovo stanje je

vrlo, vrlo ranjivo i čovek treba da se kreće vrlo oprezno i budno.

"Kažite mi sada šta treba da činim? Gde treba da idem?" Nigde ne treba da idete kada ste došli kod mene. Možete ići bilo gde, ali ćete morati da se vratite. Opasno je da se dođe kod mene: onda možete otići bilo gde, ali ja ću vas svuda uloviti. Nema više nigde da se ode.

Ništa ne treba da se uradi. Samo budite budni za celu situaciju, jer ako započnete da činite nešto, ako priželjkujete da učinite nešto, pokvarićete sve. Pustite da bude kako jeste. Zbunjenost je tu, mahnitost je tu, poverenje je nestalo; samo čekajte i posmatrajte, sedite na obali i pustite reku da se staloži sama od sebe. Ona se staloži sama od sebe; ne treba da činite ništa. Uradili ste dovoljno - sada se odmarajte. Samo posmatrajte i vidite kako se reka taloži sama od sebe. Ona je postala pomešana; ima blata i suvog lišća koje plovi po površini - ne skačite u nju! Vi priželjkujete da skočite u nju, da uradite nešto, tako da voda bude čista - šta god da učinite načinićete je više prljavom. Oduprite se tom iskušenju. Ostanite na obali, ne ulazite u vodu, samo budite posmatrač. Ako možete posmatrati ne čine-

ći ništa... A to je najveće iskušenje uma - um kaže: "Uradi nešto; inače kako će se stvari promeniti?" **Um govori da uvek samo s naporom, s činjenjem, nešto može da se promeni. To izgleda logično, privlačno, ubedljivo - a to je apsolutno pogrešno. Ne možete uraditi ništa. Vi ste problem. A što više činite, više osećate da jeste; "ja" postaje ojačano; ego postaje jak. Ne radite, ne delujte, samo posmatrajte. Posmatranjem ego iščezava. Delovanjem ego se ojačava. Budite svedok.**

Prihvatite to - ne borite se uopšte s tim. Šta je pogrešno ako je tu zbunjenost? Kada je oblačno veče, oblaci na nebu - šta je nepravilno u tome? Uživajte u tome. Previše sunca takođe nije dobro; ponekad su oblaci potrebni. Šta je neispravno u tome? Jutro je tmurno i vi se osećate pometeno. Šta je pogrešno u tome? Uživajte u magli takođe. Kakav god da je slučaj, posmatrajte. Čekajte i uživajte. Prihvatite. Ako možete prihvatiti to, samo prihvatanje menja, samo prihvatanje preobražava.

Ubrzo ćete videti kako sedite tamo, reka je iščezla - ne samo blato, nego cela reka - izmaglice više nema tu, oblaci su iščezli, a otvoreno nebo, široki prostor je

dostupan.

Inače strpljenje će biti potrebno. Stoga ako insistirate: "Kažite mi sada šta da radim," ja ću reći: "Radite na strpljenju." Ako insistirate: "Gde treba da idem?" Ja ću vam reći: "Dođite bliže meni."

Šesto pitanje:

Možete li govoriti o navici brahmينا da se nekoliko puta kupaju svaki dan i menjaju odeću? Da li se to preporučuje sannyasinima danas?

Brahmini su postali neurotični. Oni pate od prinude, opsesije, neuroze. Dobro je biti čist. Ali ludost je neprekidno se čistiti. A um se može kretati do krajnosti. Ili možete biti prljavi, onda se ne kupate... poznavao sam jednu italijanku *sannyasina*, boravila je sa mnom u kampu. Bio sam zaprepašćen, ona se nikada nije kupala. Onda sam ja istraživao i ona je rekla: "Jednom godišnje se kupam." Pitala je začuđeno: "Zar to nije dovoljno? Jednom godišnje?" A onda ima *brahmينا* koji ne rade ništa - samo se kupaju.

Ja poznajem osobu, to je blizak rođak; on ima neku opsednutost. Ostao je

neženja celog svog života - vrlo dobar čovek u svemu izuzev jednom, a to je takođe nevino, ne šteti nikome, ali je potpuno naškodilo sebi. On je siromašan, jer nikada nije mnogo zarađivao. Živeo je sa onim što bi mu ostavio otac; morao je da živi vrlo, vrlo jadno, jer nije imao dovoljno; a to je moralo trajati celog njegovog života. Nije imao vremena da zarađuje, zbog te opsesije - a opsesija je bila savršena čistoća. Celog dana je čistio svoju kuću. Nije imalo šta da se čisti; mala soba, a on je nastavljao da je čisti. Onda bi se kupao. I to je bio deo opsesije; onda ako bi video ženu, odmah bi se kupao jer je bio neženja, savršeni neženja, takav da ga "samo senka žene učini nečistim."

Odlazi na javnu česmu da donese vodu. Ide rano ujutru tako da nikoga ne sretne na putu, jer ako sretne ženu mora opet čistiti svoj krčag - baciti vodu, očistiti lonac, ponovo doneti vodu. Događalo se ponekad da ide trideset, četrdeset, šesdeset puta - čitavog dana. Ne možete zaustaviti saobraćaj, ljudi prolaze, a isto toliko ima žena koliko i ljudi. To je teško. On ne može da ih ne primeti - on traži žene. Ako vidi ženu s velike udaljenosti, odmah... Čitav

dan je beskorisno izgubljen. On je tako izvanredno čist, ali šta da čini s čistoćom? Čitav život je izgubljen.

Uvek je dobro zapamtiti da je ravnoteža stalno ispravna. Ne budite prljavi; ne budite opsednuti prljavštinom. To je reakcija. To nije sloboda, jer reakcija ne može nikada biti sloboda. Hrišćanstvo je insistiralo previše na čistoti. Oni imaju izreku čistoća je najbliža pobožnosti. Oni su previše insistirali na čistoti; sada se cela generacija, moderna generacija, pobunila protiv toga. Sada se hipici ne kupaju, ne mare za čišćenje odeće - kao da je prljavština postala njihova *sadhana*; njihova je disciplina da budu prljavi. Osećaju da su potpuno oslobođeni od starog obrasca društva. Ne, vi niste slobodni; otpor, revolt, nije revolucija. Možete otići u drugu krajnost, ali ste uhvaćeni istim obrascem: oni su ljudi da budu čisti; vi ste ljudi da budete prljavi.

A ako me pitaju: "Ako postoji samo jedan put... čovek mora da izabere ekstremni!" onda ću ja izabrati ekstremnu čistoću, barem je taj put čist. Inače ja sam uvek za ravnotežu.

Niko ne može načiniti disciplinu za vas; morate osećati svoje telo, svoju ravno-

težu - jer nečistoća postaje opterećenje za vaše telo, vaš um. Čistoća nije za nekog drugog ili za društvo; ona je za vas - da se osećate lako, da se osećate srećni, da se osećate neokaljano i čisto. Dobro kupanje vam daje krila. Dobro kupanje, i vi ste malo nezemaljski, niste deo ove zemlje; možete malo leteti. Doro kupanje je nužno. Niko drugi ne može načiniti pravila za vas; morate razumeti svoje vlastito telo. Ponekad ste bolesni i nema potrebe, jer kupanje može biti uznemiravajuće, ometajuće; onda ne budite opsednuti s njim. Ponekad situacija nije takva da se možete kupati; onda ne budite neurotični oko toga - ne osećajte se krivi. Nema ničega u tome da se oseća krivica: kupanje nije vrlina; nekupanje nije greh. Uglavnom je to dobra higijena.

Treba da pazite na svoje telo; telo je hram božanskog. Ono treba da bude čisto; ono treba da bude lepo. Morate živeti u njemu, morate biti s njim. Ono će uticati na vas na mnogo načina. U čistom telu, u čistom hramu, mogućnost je veća za čist um da se dogodi i da opstane. Ne kažem da je ovo ekvivalentno. Samo iskazujem mogućnost - u čistom telu ima više mogućnosti. Ne kažem da u prljavom telu nema moguć-

nosti za čist um - mogućnost postoji, ali to će biti malo teže, protiv prirode. Meditacija je unutrašnje kupanje svesti, a kupanje je meditacija za telo.

Sedmo pitanje:

*Zašto ne nastavite da govorite o Lao Ce-u?*³

Ako me razumete, ja uvek govorim o Lao Ce-u. Ako me ne razumete, čak i kada govorim o Lao Ce-u neće biti od koristi. U stvari ja nikada nisam nepristrasan - Patanjđali, Isus, Mahavira, Buda. Ne, ja nikada nisam potpuno pravedan; ne mogu biti. Lao Ce nastavlja da ulazi. Neprekidno govorim o Lao Ce-u. Kada govorim o Lao Ce-u, kada govorim o Patanjđaliju, kada govorim o Budi ili Isusu, ako me možete razumeti, Lao Ce ostaje neprekidna struja ispod površine. Inače ako me ne razumete, onda se pitanje javlja: "Zašto ne nastavite da govorite o Lao Ce-u?"

Za mene Lao Ce nije predmet, Pata-

³ Osho je istovremeno sa ovim govorom o Patanjđaliju držao i govor o Lao Ce-u u junu 1975 godine. Ti govori su sadržani u knjizi "Tao: The Three treasures", volumes -1-4.

njđali jeste. Kada govorim o Patanjđaliju, govorim o Patanjđaliju. Kada govorim o Lao Ce-u ja ne govorim o Lao Ce-u, ja govorim kao Lao Ce. Razlika je velika, ogromna.

Osmo pitanje:

Da li je Werner Erhard negde blizu da bude prosvetljen?

Ovo je iz Madhuria. Erhard je blizu Madhiria. Svako je blizu kao Erhard. U stvari prosvetljenje je skok, ne postepena pojava - upravo u jednom koraku se putovanje završava. To je kao kad sedite sa zatvorenim očima, otvorite oči i sunce je tu; čitav svet je ispunjen svetlom. Neko sedi sa zatvorenim očima; čak i onda je svet ispunjen svetlom i sunce je tu; samo on sedi sa zatvorenim očima. A ako on uživa nema ničega pogrešnog u tome, savršeno je u redu; ako je on jadan onda ja kažem zašto ne otvoriš svoje oči? Razlika između neznanja i prosvetljenja je upravo to otvaranje očiju. Nema mnogo razlike, ako ste spremni da otvorite. Ako niste spremni da otvorite, to je ogromna razlika.

Erhard je blizu kao svaki drugi,

"koliba" intelekta izgleda da je njemu prepreka, kao što je prepreka za vas, za većinu vas. On je razumeo poentu - tačno je to razumeo - ali intelektualno. Kada sam govorio o njegovih nekoliko rečenica prošli put, složio sam se sa njima. One su sve savršeno istinite, ali nisam ništa rekao o ličnosti. Sve što je on rekao savršeno je istinito, ali vi ne možete izučavati Lao Ce-a - intelektualno možete razumeti i možete reći iste stvari. Sve dok reči idu one su istinite, ali čovek izgleda da je previše intelektualno u tome, ne totalno u tome. A to je problem. To je najveći problem s kojim se možete sresti: razumete sve što kažem, čak to možete objasniti drugima; ali prosvetljenje će biti isto tako udaljeno kao uvek. To nije pitanje intelektualnog razumevanja, to je pitanje totalnog razumevanja - vaše totalno biće razume to, ne samo vaš um. Vaše srce razume to. Ne samo vaše srce - vaša krv i vaše kosti, vaša srž razume to. Ništa ne ostaje u pozadini - celo naše biće to razume, kupa se u razumevanju. Prvo osećate da dolazi miris, onda se dešava ples, zatim cvetate.

Postoji samo jedan korak i putovanje je gotovo. Između vas i mene rastojanje

je samo jedan korak - ne više od toga. Nisu potrebna ni dva koraka. Ali zaboravite o Erhardu. Samo mislite o sebi, jer Erhard je problem za sebe; nije vaš posao da brinete o tome. Samo mislite o sebi. Niste li mnogo puta osetili da me savršeno razumete, a stalno ne uspevate? Zašto? Ako razumete mene, zašto ne uspevate? Vi me razumete intelektualno; kada ste se udaljili, razumevanje jednostavno iščezava; opet se vraćate vašem starom gledištu, vašem starom svetu i obrascu. Dok sa mnom vi zaboravljate sebe i sve je čisto, kristalno jasno. Udaljeni od mene vi ste opet u vašoj rupi, i sve je nejasno, ništa nije jasno.

Samo jedan korak postoji. Korak treba da bude preduzet totalnim bićem. Vi sedite i maštate da ste preduzeli korak. Možete nastaviti da sedite i možete nastaviti da zamišljate veliko putovanje. Ako to radite za dugo, putovanje postaje tako realno, izgleda tako realno, da možete započeti da govorite kao prosvetljen čovek - ali to neće pomoći.

Vi morate **biti** prosvetljeni. To nije maštanje; to nije zamišljanje. To je bivanje, postojanje.

SVESNOST, A NE ZNANJE

3. juli 1975. u Buddha dvorani

II, 25: *tadabhavatsamyogabhavo hanam
tuddrseh kaivalyam*

Uklonivši ovo [fundamentalno
neuviđanje] i »konfuzija« (*samyoga*) biva
uklonjena. To je osamostaljenje »onog-
koji-vidi«, potpuna nezavisnost
(*kaivalya*).

II, 26: *vivekakhyatiraviplava hanopayah.*

[Nepogrešivi] razaznavajući uvid
(*vivekakhyati*) je [jedino] sredstvo tog
osamostaljenja.

II, 27: *tasya saptadha prantabhumih praj-
na.*

Za onoga [koji počinje da uviđa]
Spoznaja (*prajna*) dostiže svoj najviši
nivo u sedam [etapa].⁴

⁴ Sedam stupnjeva, odnosno etapa, na joginovom
putu ka najvažnijem od događaja što se imaju zbiti
na planu spasonosnog osveščivanja veoma podseća
na odgovarajuću klasifikaciju u budizmu. Termin
koji označava etapu - *bhumi*, koji doslovno znači

»zemlja«, »tlo«, pojavljuje se i ovde u svom izvedenom značenju u smislu nivoa, stepena, etape.

Evo tih sedam etapa kako ih susrećemo u svim klasičnim komentarima. *Vacaspatimišra* i *Bhoja* ih dele u dve grupe. Prve četiri, koje čine prvu grupu, tretiraju spoznajne aktivnosti i promene nastale prema onom *spoljašnjem*:

- 1. Uočavanje i proučavanje *onoga što se želi izbeći* predstavlja prvu etapu, prvu stepenicu koja mora biti neprikosnoveno dostignuta da se sumnja u celinu i smisao putovanja više nikada ne bi pojavila.

- 2. Na drugom stupnju uočeni su i jednom za svagda postepeno se eliminišu *uzroci* onoga što se želi izbeći.

- 3. U dubokoj *usredsređenosti centriranoj oko činjenice eliminisanosti uzroka* onoga što se htelo izbeći i obustavljenosti njegovog ponovnog ponavljanja (*nirodhasamadhi*), obustavljenosti koja je neposredna konsekvencija te eliminisanosti, jogin se »smešta u« (=kontemplira) to potpuno novo stanje, odnosno stanovište. Boraveći ovde, proživljavajući iskustvo pomenute obustavljenosti, on dolazi do četvrtog stupnja -

- 4. u kome se zbiva sudbonosno razaznavanje autonomne samosvesnosti i svega što joj je spoljašnje. Tu se događa onaj sudbonosni obrt koji čini da se istina ne traži više u spoznaji spoljašnjeg niti u aktima spoznavanja, iskušavanja spoljašnjeg. Nastupa sledeća etapa u kojoj se događaji razvijaju u »s-vesti« i neovisno od njenog obaveštavajućeg funkcionisanja.

Stanje neznanja uzrok je svih obmana, svih nerealnosti, svih pojava; ali njihova spoznaja nije stanje znanja. Neznanje je

- 5. U tri sledeće završne faze koje počinju sa prestankom poistovećivanja sa energijom vesti pristigle putem obaveštavajućeg (mislećeg, maštajućeg, prisećajućeg...) organa zvanog *buddhi* (*citta* je često sinonim za *buddhi*) - nikakav napor niti voljna aktivnost ne vrši se više. I to iz sledećeg razloga:

- 6. Na nivou osnovnih energetskih komponentata (*guna*, doslovno - »strukova«) impulsivnost (*rajas*) i njena suprotnost - *tamas* obustavljaju svoju uobičajenu borbu dostigavši uravnoteženje u stanju izvesne inteligibilne »takovosti« (*sattva*). Da je u slučaju ove *gune* reč o onome što zaista jeste, o čistom biću, sugeriše i njeno ime (*sattva* je derivat iz korena AS - »*biti*«). Da bi se uopšte bilo, tačnije, da bi se znalo za bivanje, potrebna je svest o tome (=svetlost bića), te se, prema tome, biće »javlja« samo tamo gde se zbiva ova nepomućenost obaveštavanja, a to je *guna sattva*. Kada je došlo do ovog razbistravanja, kada su pomućenosti i vrtlozi svesnosti nestali, nastupa nešto novo:

- 7. Izvan svih energetskih vrtloga izranja, ukazuje se sebi samoj, jedna potpuno autonomna i samo-sebe reflektirajuća svesnost (*puruša*). Jer, obustavljanje partikularnih modifikacija ne znači uništavanje totaliteta sebe-svesne i ničim ne-uslovljene supstancije. Naprotiv, neokrnjen, ovaj se totalitet tek tada ukazuje, nasuprot uslovljavanoj, obradivoj i pokretanju podložnoj materiji (*prakrti*). (Komentar Z.Z.)

uzrok, ali znanje nije sredstvo za uklanjanje uzroka - znanje je samo osećaj obrazovanosti. Možete znati sve više, više i više, ali ostajete isti. Znanje postaje jedna zavisnost. Nastavljate da ga dodajete, ali biće kome ga dodajete ostaje isto. Znate više, ali niste bolji.

Osnovni uzrok neznanja može biti rastvoren samo kada ste bolji, kada je vaše biće jače, kada je vaše biće moćno, kada se vaše biće probudilo. Osnovni uzrok sve patnje je neznanje, međutim znanje nije lek - buđenje je jedini lek.

Ako ne razumete ovu suptilnu razliku, prvo, vi ste izgubljeni u neznanju, i onda ćete biti izgubljeni - još više izgubljeni u znanju. U *upanišadama* postoji jedna najtemeljnija tvrdnja ikada izgovorena, tvrdnja da su u neznanju ljudi izgubljeni, ali u znanju su izgubljeni na dublji način. Neznanje zavodi, znanje zavodi više.⁵

Neznanje nije odsustvo znanja. Da je ono odsustvo znanja, onda bi stvari bile vrlo, vrlo lake - i jeftine.

Možete pozajmiti znanje; ne možete

⁵ *Brhadaranyaka upanišada* IV, 4, 10: U slepu tamu uranja ko neznanje slavi; u još veću tamu kreće ko u znanju uživa.

pozajmiti bivanje. Možete čak i ukrasti znanje; ne možete ukrasti postojanje. Morate da rastete u tome. Zapamtite ovo je kriterijum: dok ne izrastete u nečemu to nikada nije vaše. Kada izrastete u nešto, samo onda to pripada vama. Možete posedovati nešto, ali ne budite zavedeni posedovanjem. Posed ostaje odvojen - može vam se oduzeti. Samo vaše bivstvo vam se ne može oduzeti. Dakle dok se spoznaja ne dogodi u vašem biću, neznanje ne može biti rastvoreno.

Neznanje nije odsustvo znanja; neznanje je odsustvo svesti. Neznanje je vrsta pospanosti, neka vrsta dremeža, vrsta hipnoze; kao da hodate u snu, radeći stvari u bezdanu, ponoru. Niste svesni šta radite. Niste svetli, celo vaše biće je tamno. Možete znati o svetlu, ali to znanje o svetlu nikada neće postati svetlost. Nasuprot tome, to će postati prepreka prema svetlu, jer kada znate previše o svetlu, zaboravljate da svetlo treba da se dogodi vama. Vi ste obmanuti svojim vlastitim znanjem.

To je kao da živite u tamnoj ćeliji. Čuli ste o svetlu a niste ga videli. A kako možete slušati o svetlu? Ono se može samo videti. Uši nisu medijum za spoznaju svetlosti; oči jesu. A vi ste čuli o svetlu. Sluša-

jući stalno o svetlu, počeli ste osećati da znate svetlost. Znate o njemu; ali znati o njemu nije znanje njega. Vi ste čuli. Kako možete čuti svetlost. To bi bilo kao da neko kaže da je video muziku. To će biti apsurdno.

Slušajući o svetlu um postaje sve više i više pohlepan. Vi konsultujete spise. Idete i tražite mudrog, starog čoveka. Možete čak naići na nekoga ko je video, ali onog trenutka kada on nešto kaže o tome, za vas to postaje ono što se čulo. U Indiji najstariji spisi su poznati kao *shruti*, ono što se čulo. To je lepo. To je zaista lepo. Kako istina može da se čuje? Svi stari spisi se zovu *shruti* i *smriti*. *Shruti* znači "ono što se čulo", a *smriti* "zapamćeno." Čuli ste i zapamtili. Memorisali ste, ali kako možete znati istinu pomoću slušanja? Morate je osećati. U stvari, morate je živeti.

Čovek koji živi u pećini, u tami, može sakupiti mnogo podataka o svetlosti. On može postati veliki *pandit*.⁶ Možete ga konsultovati i pozivati se na njega. On će reći sve što je ikada rečeno o svetlu, ali će živeti jednako u tami. I on vam ne može

⁶ *Pandit*, učenjak, znalac svetih spisa i verskih obreda kaste bramana u Indiji.

pomoći prema svetlu; on sam je slep. Isus je stalno govorio: "Slep vodi slepog." Kabir kaže: "Ako patite, postanite pažljivi, mora da vas vodi slep čovek. Ako slepi ljudi vode slepe, oni padaju u jarak," kaže Kabir. Svi ste vi u jaruzi patnje; možda ste slušali previše o istini; možda ste slušali previše o Bogu. S hiljada propovedaonica se neprekidno propoveda Bog - crkve, hramovi, učenjaci - neprekidno govore "o".

Bog nije govor. To je iskustvo.

Neznanje ne može biti poništeno pomoću znanja. Znanje možete nastaviti da sakupljate u snu; ali to je deo sna, a san je deo vašeg spavanja. Neko mora da vas prodrma. Neko mora da vas šokira. Neko mora da vas iznese iz vašeg spavanja; inače možete produžiti dalje i dalje. Spavanje je alkoholizam. Neznanje je alkoholizam; to je droga. Morate biti izvučeni iz toga.

Reći ću vam jednu anegdotu, koju sam uvek voleo. To je o Siddha Naropi, učeniku Tilope. Ovo se dogodilo pre nego što je Naropa našao svog majstora, Tilopu. Dogodilo se pre nego što je postao prosvetljen. A to je obavezno za svakog tragaoca; to mora da se dogodi svakome. Dakle, bilo da se dogodilo Naropi ili ne to nije pitanje -

to je nužnost na putovanju. Dok se to ne dogodi prosvetljenje nije moguće. Dakle ja ne znam istorijski da li se to dogodilo ili ne. Psihološki ja sam siguran, apsolutno sam siguran, to se dogodilo, jer niko ne može da se kreće dalje i izvan bez toga.

Naropa je bio veliki naučnik, veliki *pandit*. Postoje priče da je on bio prorektor velikog univerziteta - sa deset hiljada vlastitih sledbenika. Svuda oko njega su bile rasejane hiljade spisa - drevnih, vrlo drvnih, retkih. Odjednom se uspavao, mora da je bio umoran, i imao je viziju. Ja to nazivam vizijom, ne sanjanjem, jer to nije običan san. To je toliko značajno, da ne bi bilo pravedno da se naziva sanjanjem; to je bila vizija, vidovita pronicljivost.

On je video vrlo, vrlo staru, ružnu, užasnu ženu - vešticu. Njena ružnoća je bila tako velika, da je započeo da drhti u svom snu. Bilo je tako gadno da je želeo da pobe-
gne - ali gde da pobegne, gde da ide? Bio je uhvaćen, kao hipnotisan od stare veštice. Njeno telo je bilo gadno, ali oči su joj bile poput magnetata.

Pitala je: "Naropa, šta radiš?"

A on je odgovorio: "Studiram."

"Šta studiraš," pitala je stara žena?

On je rekao: "Filozofiju, religiju, epistemologiju, jezik, gramatiku, logiku."

Stara žena je onda opet pitala: "Da li ih razumeš?"

Naropa je rekao: "Oh... da, ja ih razumem."

Žena je opet pitala: "Da li razumeš reč, ili smisao?"

Ovo je pitano po prvi put. Hiljade pitanja je postavljeno Naropi tokom njegovog života. On je bio veliki učitelj - hiljade studenata je pitalo, istraživalo - ali niko nije pitao ovo: da li razumete reč, ili smisao. Ženine oči su bile pronicljive, pa nije bilo moguće lagati - ona bi to otkrila. Pred njenim očima Naropa se osetio potpuno nag, providan. Ove oči su prodirale do samog dna njegovog bića; nije bilo moguće lagati. Svakom drugom bi rekao: "Naravno, razumem smisao," ali ovoj ženi, ovoj ženi strašnog izgleda, nije mogao kazati laž; morao je da kaže istinu.

Rekao je: "Da, ja razumem reči."

Žena je bila vrlo srećna. Počela je da pleše i da se smeje.

Misleći da je žena postala srećna... a zbog sreće njena ružnoća se preobrazila; više nije bila ružna; suptilna lepota je poče-

la da zrači iz njenog bića. Misleći: "Učinio sam je tako srećnom. Zašto je ne bih učinio još malo srećnijom?" Reкао je: "I da, ja razumem takođe i smisao."

Žena je prestala da se smeje. Prestala je da pleše. Počela da je da plače i jadikuje, i sva njena ružnoća se vratila - hiljadustruko uvećana.

Naropa je pitao: "Zašto? Zašto jadikuješ i plačeš? A zašto si se ranije smejala i plesala?"

Žena je rekla: "Plesala sam, smejala se i bila srećna jer veliki naučnik kao ti ne laže. Ali sada plačem i jadikujem jer si me slagao. Ja znam - i ti znaš - da ne razumeš smisao."

Vizija je iščezla i Naropa je bio preobražen. Pobegao je sa univerziteta. Nikada ponovo nije dotakao spise u svom životu. Postao je potpuna neznalica: shvatio je da se razumevanjem samo reči vi obmanjujete, i da ste samo shvatanjem reči vi postali ružna stara veštica.

Znanje je ružno. Ako priđete blizu naučnika naći ćete kako oni smrde - od mrtvog znanja.

Čovek mudrosti, čovek razumevanja, ima svežinu oko sebe, mirisan život -

totalno različit od *pandita*, od čoveka znanja. Čovek koji razume smisao postaje lep; čovek koji samo ima razumevanje reči postaje ružan. A žena nije bila niko spolja; ona je samo projekcija unutrašnjeg dela. To je bilo Naropino vlastito biće, kroz znanje je postalo ružno. Samo ovoliko razumevanja: "Ja ne razumem smisao," i ružnoća će biti preobražena odmah u lepu pojavu.

Naropa je onda krenuo u potragu, jer sada spisi neće pomoći. Sada je potreban živi majstor. Onda je posle dugih putovanja naišao na Tilopu. Tilopa je takođe bio u potrazi za ovim čovekom, jer kada imate nešto, vi želite da podelite; saosećanje se javlja.

Budistički termin za saosećanje jeste *karuna*. Engleska reč ne prenosi tačno isti smisao - ona ne može preneti. Reč *karuna* je vrlo, vrlo značajna. Ona dolazi od iste *sanskritske* reči kao *kriya*. *Kriya* označava akciju, delovanje. *Kriya* i *karuna* - *kriya* označava akciju, *karuna* označava saučešće - obe dolaze iz istok *kra*. Budistički izraz *karuna* označava "saosećanje u akciji." A to je razlika između simpatije i saosećanja; kada imate simpatiju nije potrebno da delujete - jednostavno pokazujete

svoju simpatiju i stvar je završena. Saosećanje je aktivno - vi nešto činite. Kada ste zaista u saosećanju, moraćete da učinite nešto. Kako možete biti samo u simpatiji? Simpatija će izgledati tako bleđa, tako hladna. Saosećanje je toplo. Saosećanje znači da to mora biti aktivno.

Kada čovek zna, saosećanje se budi. Tilopa je stekao znanje, spoznao. Našao se licem u lice sa najvišim, krajnjim, i sada se saosećanje probudilo. I on je počeo da traga i traži nekoga ko će biti spreman da primi... jer ne možete baciti ovo saznanje najvišeg ispred onih koji neće razumeti. Prijemljivo srce, ženstveno srce je potrebno. Učenik mora biti ženstven, jer majstor je da izlije, a učenik samo da to dozvoli.

Oni su se sreli i Tilopa je rekao: "Naropa, sada ću reći sve na šta sam čekao. Reći ću sve zbog tebe, Naropa. Ti si došao; sada mene možeš rasteretiti."

Ova Naropina vizija je vrlo značajna. Ova vizija je nužnost. Sve dok ne osećate da je znanje beskorisno, nikada nećete biti u potrazi za mudrošću. Vi ćete nositi lažni novčić, misleći da je pravo blago. Morate postati svesni da je znanje lažni novčić - to nije saznavanje, to nije razume-

vanje. U najboljem slučaju ono je intelektualno - reč mora da se razume, ali je izgubljen smisao. Jednom kada ovo razumete, odbacićete svoje znanje i pobeći ćete u potrazi za nekim ko zna, jer samo sa nekim ko zna prenošenje se dešava - od srca srcu, od bića biću. Inače, ako je učenik već čovek od znanja, prenošenje je nemoguće, jer znanje će postati zid.

Ja uvek mogu videti oko vas zid. Kad god dođete kod mene, ja vidim mogu li vam pristupiti ili ne, da li ste pristupačni ili ne. Ako vidim vrlo debeo zid znanja, izgleda potpuno nemoguće da vam se pristupi, moraću da čekam. Ako mogu naći makar malu naprslinu ja ulazim odatle. Ali uplašeni ljudi, puni straha - čak i ne ostavljaju pukotinu; oni grade čvrst zid. Oni oko sebe prave tvrđavu od znanja, saznanja, koncepta - apstraktnih reči. Besplodno, nekorisno! Upravo baš buka! U stvari, dosada, ali vi verujete u njih.

Dakle, ovo je prva stvar koju treba shvatiti: znanje nije znanje. Samo ono znanje koje nije znanje nego mudrost, razumevanje, spoznaja, može preseći korenje neznanja.

Zapamtite reč "svesnost." Upravo

baš kao što ujutru vi ubrzo postajete pažljivi, budni i izlazite iz spavanja i pospanost opada, iščezava; isto se opet događa: izlazite iz svog dremeža, uskoro se vaše oči otvaraju, započinjete da vidite, vaše srce postaje dostupno, vaše biće se otvara; i odmah više niste ista osoba koja ste bili dok ste spavali. Jeste li zapazili, u spavanju postajete totalno različita osoba, u snu činite stvari koje ne možete ni zamisliti da činite dok ste budni - u snu verujete u stvari u koje ne možete verovati dok ste budni? U snu se veruje u svaku vrstu apsurdnosti. Dok ste budni smejete se svojoj vlastitoj ćudljivosti, svojim vlastitim snovima.

Isto se dešava kada se konačno probudite. Onda ćitav svet koji ste živali do tog trenutka postaje deo sna, velikog sna. Zbog toga *hindusi* govore da je svet *maya*, materijal od kojeg je naćinjen san; on nije realan. Probudite se! I naći ćete da su svi ovi fantomi koji vas okruŹuju išćezli. Postaju moguća potpuno različita viđenja egzistencije - to je sloboda. Sloboda je osloboćenost od iluzija. Sloboda je oslobađanje od spavanja. Sloboda je oslobađanje od svega onoga što nije, a izgleda kao da jeste.

Doći do stvarnog je povratak kući;

lutanje u nestvarnosti je biti u svetu.

Sada pokušajte da razumete Patanjđalijeve *sutre*.

Razdvajanje videoća i viđenog koje se donosi raspršivanjem neznanja sredstvo je koje daje oslobođenje.

Odakle da se počne?... jer Patanjđali je uvek zainteresovan za početak. Ako početak nije jasan možemo nastaviti da govorimo šta je prosvetljenje, ali to će ostati razgovor. Početak mora biti apsolutno jasan - svaki korak jasno odsečen, tako da se možete kretati odakle jeste. Ako slušate Lao Ce-a, Lao Ce govori s vrha, najvišeg mogućeg vrha za ljudsku svest; ako pitate Tilopu, on odgovara odakle on jeste. Ako pitate Patanjđalija, on govori odakle vi jeste. On ne kaže ništa o sebi; on jednostavno govori odakle vi jeste, od početka. On je praktičniji; Lao Ce je istinitiji. Patanjđali je praktičniji.

Jednog dana je neko pitao zašto ja ne nastavljam da govorim o Lao Ce-u. Zbog vas. Da sam ja sam, to bi bilo dobro, savršeno; ali vi ste takođe ovde, a ja vas ne mogu zaboraviti. Kada govorim o Lao Ce-u

moram ostaviti vas daleko u pozadini. Onda sam odmah započeo da govorim o Patanjđaliju, ili nekome ko govori o vama i vašim prvim koracima. To je velika razlika.

U Lao Ce-u možete uživati, ali ne možete vežbati, jer on ne govori ništa o praksi. On je postigao i govori o svom postignuću s tog gledišta. Sviri su totalno različite. Možete biti hipnotisani tim viđenjem, to viđenje može veoma da vas privlači, ali to će ostati poezija. To će ostati izmišljotina, neće postati empirijsko; neće biti praktično. Nećete moći da nađete put odakle biste išli kroz Lao Ce-a. Sve je kod njega savršeno istinito, ali odakle da krenete? Onog trenutka kada postanete svesni sebe, Lao Ce je negde daleko, tako udaljen...

Patanjđali je baš pored vas. Može da vas vodi za ruku. On govori o započinjanju.

"Razdvajanje videoca i viđenog..."

Dakle prvi korak je setiti se, obazrivo i promišljeno, da ste odvojeni od viđenog: šta god da vidite, vi ste odvojeni videlac. Drvo je tu, tako zeleno i lepo, rascvetano - ali drvo je jedan objekat; vi ste subjekat. Odvojite ih. Znajte dobro da je drvo tu a vi ste ovde; drvo je van, a vi ste unutra; drvo

se vidi, a vi ste videlac. Teško je setiti se, jer drvo je tako lepo i cvet tako privlačan, oni vas hipnotišu. Želeli biste da budete izgubljeni. Želeli biste da zaboravite sebe.

U stvari vi ste uvek u potrazi za zaboravljanjem sebe; težite da pobegnute od sebe. Tako ste hranjeni sobom... Niko ne želi da ostane sa sobom. Hiljadu i jednu stazu vi stvarate da biste pobegli od sebe. Kada kažete: "Drvo je lepo" vi ste pobegli; zaboravili ste sebe. Kada vidite lepu ženu kako prolazi blizu, vi zaboravite sebe. Videlac je izgubljen u viđenom.

Ne gubite videooca u viđenom. Mnogo puta on će biti izgubljen - protivite se tome, povratite se natrag. Vraćajte se stalno. Ubrzo ćete postati čvrsti. Ubrzo ćete imati snagu. Šta god da prođe pored, bilo šta - čak ako i Bog prođe blizu - Patanjđali kaže: "*Setite se da ste vi videlac, a on je viđeno.*" Ne zaboravite ovo razlikovanje, jer samo sa ovim razlikovanjem vaše će viđenje postati čisto, vaša svest će se usredsrediti, budnost će postati učvršćena, vaše biće će postati ukorenjeno i usredišteno.

Idite uvek iznova i iznova, stalno se vraćajte do sebe, do samo-prisećanja. Zapamtite, samo-prisećanje nije ego-

sećanje. To nije sećanje da "ja jesam", ne. Treba zapamtiti da je unutra videlac a spolja viđeno. Nije u pitanju "ja"; nego je pitanje svesti i objekta svesnosti. "Razdvajanje videocca i viđenog, koje nastaje raspršivanjem neznanja, je lekovito sredstvo koje donosi oslobođenje." Što više postajete svesni svega što vas okružuje, ubrzo ćete videti da vas ne okružuje samo svet, i vaše vlastito telo vas okružuje. To je takođe jedan objekat. Mogu videti moju ruku, mogu osetiti svoju ruku, stoga moram biti odvojen. Da sam telo, onda ne bi bilo načina da se oseća telo - ko će ga osećati? Za spoznaju neophodna je odvojenost. **Svaka spoznaja, svako saznanje - razdvaja. Svo neznanje je zaboravnost razdvojenosti.** Kada postanete svesni da je telo takođe (nešto) 'drugo', vaša svesnost se smiruje kod kuće.

Onda postajete svesni da vaše emocije, vaše misli - one su takođe 'drugo', nešto različito od vas, jer možete da ih vidite. Viđaćete ih stalno, ali ne zaboravite da ste razdvojeni. Vidite da misao prolazi na ekranu uma. To je baš kao oblak koji prolazi na nebu; vidite beli oblak prolazi, ili crni oblak prolazi, krećući se prema severu. Kada misao prolazi, samo gledajte kuda ona

odlazi, odakle ona dolazi. Posmatrajte je. Ne budite upleteni, ne uključujte se u to; ne postajte jedno s njom. To postajanje upletenim, postajanje jedno s tim, naziva se identifikacija, *tadatmya*; a to je neznanje. Identifikovani, vi ste u neznanju. Neidentifikovani - odvojeni, svedočeći, posmatrajući - vi se krećete prema svesnosti.

Ovo je metoda koju *upanišade* nazivaju "*neti, neti*", metoda eliminacije: vi vidite svet - onda ja nisam svet; vidite telo - onda ja nisam telo; vidite misao - onda ja nisam misao; vidite emociju - onda ja nisam emocija. Nastavljate s tim, nastavljate... i dolazi trenutak kada samo videlac ostaje; sve viđeno iščezava, a sa viđenim i ceo svet.

U čistoj samosvesti⁷ postoji ogromna lepota, neizmerna jednostavnost, ogromna nevinost, strogost, uzdržljivost. Sedeći u toj svesnosti, usredsređeni u toj svesti ne postoji zabrinutost, uopšte nema brige - nema uznemirenosti, nema muke, nema patnje, nema mržnje, nema ljubavi, nema ljutnje. Sve je nestalo; samo vi jeste. Čak i osećaj da 'ja jesam' nije tu, jer ako osećate

⁷ U transcendentalnoj svesti Sopstva, a ne u samosvesti ega.

'ja jesam', ako možete postati svesni osećaja - on je odvojen od vas. Vi jeste. Jednostavno vi jeste. Tako jednostavno da ne postoji svest da 'ja jesam', smo jedno bivanje bez postojanja 'ja jesam'. To je definicija bivanja, bitka. Nije pitanje filozofije kako da se definiše to; pitanje je iskustva, kako da se to iskusi.

Sve je eliminisano, svi snovi su rastvoreni, čitav svet je nestao - vi sedite u sebi, ne čineći stvari, čak i bez talasa misli, čak i bez prolaska lahora emocija u vama - sve je smireno i tako tiho; vreme je zaustavljeno, prostor je nestao. Ovo transcendentalan trenutak. U ovom trenutku, po prvi put, vi više niste neznanica. Tako rastete u bitku, bivanju, biću. Na taj način postajete znalac, ne obrazovana osoba. Niste sakupili nikakve informacije; nasuprot tome, odvojili ste se do svega što je oko vas. Totalno nagi, goli, kao *sunya*, praznina, vi jeste.

Patanđali kaže da je ovo oslobodjenje od neznanja. Dakle, prvi korak je da se nastavi sa razdvajanjem. Šta god da vidite, uvek zapamtite da je videlac odvojen, da "ja jesam odvojen," i odmah će vas okružiti neka vrsta tišine. Onog trenutka kada se setite: "ja sam videlac a ne viđeno," odmah

više niste deo ovog sveta - odmah ste transcendirali.

Možete zaboraviti opet. U početku je vrlo teško nastaviti da se sećate, ali ako se za dvadeset četiri sata možete setiti na jedan jedini trenutak, to će biti dovoljno hrane. Ubrzo će postati moguće više trenutaka. Dolazi dan kada se sećate tako stalno da nije potreban ni sam napor da se setite; to postaje baš prirodno, kao disanje - vi dišete, vi se sećate. Nije dobro reći 'sećate se' onda, jer ne postoji napor. To se jednostavno dešava; to je postalo *sahađa*, spontano stanje budnosti.

Nepokolebljiva praksa razlikovanja...

Onda drugi korak. Prvi korak je razdvajanje, prestanak identifikacije između viđenog i videoca. Drugi korak:

Nepokolebljiva praksa razlikovanja između onoga što je realno i što je nerealno donosi raspršivanje neznanja.

Ovo je bio prvi korak, sada sledi drugi korak. Oni oboje idu zajedno. Nije

dobro reći da je drugačiji drugi korak - oni se kreću istovremeno. Ali je bolje započeti prvo sa razlikovanjem između viđenog i videoća; onda će drugi biti moguć, jer drugi je mnogo suptilniji: razlikovanje između realnog i nerealnog.

Na primer, u običnom životu vi imate potpuni nered. Ne znate šta je realno, a šta je nerealno. U takvom ste neredu da svaka fantazija može za vas postati realna, a kada ona postane realna, taj nered kada uzmete da je realan, započinje da deluje na vas; a kada započne da deluje na vas, on izgleda više realan, jer utiče na vas. Tako to postaje izopačen krug.

Noću sanjate da neko sedi na vašim grudima s nožem, hoće da vas ubije - noćna mora. Vi vrištite. Usled tog vrištanja, spavanje se prekida. Otvarate svoje oči; nema nikoga da sedi na vašim grudima. Možda ste u spavanju povukli svoj jastuk na grudi, ili samo svoje vlastite ruke, a pritisak vam je ostavio impresiju; pritisak stvoren u sanjanju. Sada znate da je to bio samo san, ali još uvek vaše srce nastavlja brzo da lupa. Vi znate da je to bio san. Sada ste potpuno svesni. Upalili ste svetlo - nije bilo nikoga, ništa - ali vaše telo nastavlja još

malo da pulsira, trebaće mu vreme da se ponovo smiri.

Kako jedan nerealan san, stvara realnu pojavu u telu? Postoje samo dve mogućnosti. Jedna je, da telo takođe nije vrlo realno. To je *hindu* tačka gledišta o životu; jer ako san može delovati na njega to mora da bude kao san; to ne može biti realno. Druga mogućnost je: zato što uzimate san kao realan, on zbog toga utiče na vas. Postaje realan. To je samo vaš vlastiti um: ako uzmete nešto kao realno to postaje realno. Ako razumete - to je nerealan. To odmah prestaje bilo kako da utiče na vas.

Samo posmatrajte: vi osećate glad. To je realno, vašem telu treba hrana, ili upravo zato što jedete svakog dana u isto vreme, ne kaže li stoga sat da je sada vreme? "Osećaj glad!" kaže sat, i vi odmah sledite naredbu: započinjete da osećate glad. Je li to prava glad? To nije prava glad u kojoj što više ostanete gladni, više će ona rasti. Ako jedete svakog dana u jedan sat, i osećate glad u jedan sat, čekajte: upravo posle deset minuta nećete osećati glad; posle jednog sata potpuno ćete je zaboraviti. Šta se dogodilo? Da je glad bila realna, posle jednog sata bila bi veća - ali ona je nestala.

la. To je bila tvorevina uma - ne stvarna telesna potreba, samo jedna imaginarna potreba, nerealna potreba.

Posmatrajte šta je realno a šta je nerealno, i postaćete svesni mnogih stvari. Onda možete da ih sredite i život će postati sve jednostavniji. To je ono šta označava *sannyas*: naći šta je nerealno. Ako je nešto nerealno, ako ste našli da je to tako, to jednostavno nema moć nad vama. Onog trenutka kada razumete "ovo je nerealno," moć se gubi i stvar je mrtva, više ne utiče na vas. Život postaje sve više jednostavan, više prirodan. A onda, ubrzo vi postajete svesni da su devedeset devet procenata stvari nerealne. Devedeset devet procenata, ja kažem. Ostavljam jedan procenat za završni korak, jer u završnom koraku to takođe postaje nerealno - jedina realnost koja je vama preostala. Ubrzo se oseća da je sve nerealno i odbacuje se. Na kraju, samo svest je realna.

Na primer, noću spavate i vidite san. San je tada realan. Uzimate ga kao stvarnog. Vi živite kroz njega - osećate, ljuti ste, volite - sve vrste emocija, misli, svi oblici života prolaze kroz vas. Onda ujutru to postaje nerealno. Sada idete u kancelariju, u prodavnicu, u svet, idete na tržnicu - sada je

ovaj svet realan. Do večeri se vratite natrag. Odete da spavate - tržnica, prodavnica, pijac - sve opet postaje nerealno. U dubokom spavanju se ne sećate tržnice, porodice, kuće, briga - svi su nestali.

Samo jedna stvar ostaje uvek realna: videlac. U noći, dok san prolazi, san može da bude san, ali videlac nije san - jer čak i da bi nerealan san postojao, realan videlac je potreban. Oboje ne mogu biti snovi.

Vi ste mlad čovek, onda postajete stari, ali videlac ostaje isti. Vi ste bolesni, postajete zdravi; ali videlac ostaje isti. Svest u vama uvek je ista, konstantan faktor - jedina realnost, jer hindusi definišu realnost kao ono što boravi stalno i zauvek. Ovo je definicija: "Ono što je večno jeste realno, a ono što je prolazno nije realno," jer jedan trenutak je tu, sledećeg trenutka odlazi. Zašto to nazivate realnim? To je bio san. Sve što je bilo značajno u jednom trenutku, a onda postalo beznačajno jeste san. Ceo život, kažu hindusi, jeste san jer kada umrete ceo život postaje beznačajan, kao da nikada nije postojao.

Ubrzo, razlikujući realno od nerealnog, sortirajući to, sve više će se iz toga podizati autentična svesnost. Zapamtite,

ovo sortiranje, razlikovanje između realnog i nerealnog, metod je koji stvara više svesnosti. Stvarna poenta nije da se zna šta je realno a šta je nerealno. Prava poenta je: pokušavajući da razlikujete šta je realno a šta je nerealno, vi postajete više svesni. To je metodologija. Stoga ne budite uhvaćeni u tome; jer ljudi mogu biti uhvaćeni u njihovoj metodologiji. Uvek pamтите da je to metodologija. To je samo sredstvo, sprava ili instrument. Što više postajete prodorniji i svesniji šta je realno a šta nerealno - šta se događa između to dvoje? Vaša snaga postaje sve više i više jaka, živa. Vaše oči postaju više prodorne, prodiru do dalekosežnog fenomena života. To je prava svrha ove prakse.

Za *yogu* sve je instrument. Svrha *yoge* je da vas čini savršeno svesnim, tako da ne ostane ni delić tame u vašem srcu, ni jedan ugao da ne ostane taman - čitava kuća da bude osvetljena. "Postojana praksa razlikovanja između onoga što je realno i što je nerealno donosi raspršivanje neznanja." Stoga poenta je: raspršivanje neznanja.

U Indiji ima nekoliko vrlo, vrlo otrovnih zmija, kobri i drugih. Kada kobra ujede čoveka, jedini je problem u sledećem:

ako čoveka možete održati budnim za trideset šest sati, samo telo izbací otrov. Crv cirkuliše i sama se pročišćava; izbacuje otrov iz sistema. Ali jedina stvar je da se za trideset šest sati čovek ne uspava. Jednom kada se uspava, onda je to nemoguće. Dakle kada zmija ujede čoveka u šumama Indije ili među primitivnim plemenima gde nema drugih lekova, celo selo se okupi zajedno. Jednom sam bio u selu kada se to dogodilo, posmatrao sam celu pojavu - za trideset šest sati. To je bilo lepo, jer to je ceo proces postajanja svesnim.

Problem je što otrov učini čoveka pospanim. On oseća ogromnu pobudu da se uspava. To nije obično spavanje - ogromna navala pospanosti. Ne sme mu se dozvoliti da sedne, ljudi moraju da ga spreče, da ga zadrže. Sedeći ili stojeći on mora da bude uznemiravan, i neprekidno takva situacija mora da se stvara, bubnjevi i muziciranje, pevanje i plesanje svuda okolo, urlikanje, vrištanje i vikanje - tako da ne može da se uspava. Onog trenutka kada mu se oči zatvore, on mora biti šokiran da ih otvori, stalno tako. Treba ga čak i tući, udarati. Dolazi trenutak posle dvanaest sati, gotovo je nemoguće da bude budan; vi nastavljate da

vičete, a on ne sluša; njegovo telo postaje mlitavo, ne može se držati - stojeći ili sedeći. Onda ga treba jako tući; samo ga to drži budnim. Ako proteknu trideset šest sati telo odbacuje otrov i čovek ostaje živ. Ako se uspava, makar za nekoliko minuta, on je izgubljen.

Sav napor *yoge* je sličan ovome. Mnoge metode se koriste da čovek ostane budan; a zbog toga mnoge stvari su krenule loše. Na primer, post. Post je metoda da se ostane budnim - nema ništa da čini s telom - jer kad god postite, ne možete se lako uspavati. Da biste se uspavali, telu treba hrana. Kada se prejedete, odmah se uspavate. Ako ste se prejeli odmah osećate da se sada ne možete kretati, ne možete činiti ništa. Svest gubi sebe. Čitava energija tela ide u stomak, napušta glavu gde ostaje svesna, jer hrana mora da bude svarena, i to je prva stvar koju treba uraditi - odmah, prva potreba. Čitavo telo se usredsređuje oko stomaka, i počinjete da osećate pospanost.

U postu, ako ste ikada postili, osetićete da se noću ne možete uspavati. Stalno se okrećete, nešto nedostaje. Energija tela je sasvim slobodna - nema potrebe da se ništa vari. Slobodna energija se kreće svuda po

telu. Više nije usredsređena na stomak. U stvari, ona je dostupna, stoga vaš um nastavlja da funkcioniše; vi ostajete budni. Spavanje je teško. Post je način da se stvori svesnost. Ako postite za duže vreme, dostići ćete određeni dualitet svesti, koji je teško postići dok nastavljate da jedete. To može da se postigne, ali će uzeti više vremena. Post je najkraći za postizanje toga.

Međutim, negde je nešto krenulo loše. To se uvek događa sa pospanim ljudima. Date im nešto, oni postaju zavisni od toga. Zaborave cilj - metod postaje cilj; sredstvo postaje cilj. Sada ima hiljade *đainskih* monaha koji su neprekidno na postu - i ništa se ne događa. Lutao sam svuda po zemlji susrećući mnoge tipove ljudi. Pitao sam hiljade *đainskih* monaha: "Zašto postite?" Oni su rekli: "Zato što to pročišćava telo." Apsolutna besmislica.

To može da pročisti telo, ali to uopšte nije poenta. Može ponekad da bude dobro za zdravlje, ali ne uvek. Ako se previše nakupi masnoća u telu, to će biti korisno da se ono pročisti; post smanjuje debljinu. Ako ste jeli previše tako mnogo godina, pa ste akumulirali mnogo toksina u telu, to pomaže pročišćavanju. Inače to je sekun-

darno; to nema ništa sa religijom. To je naturopatija, nije religija.

Ali zašto bi *đainski* monah pročišćavao telo? On nije bolestan. On nije otrovan. On je potpuno zaboravio cilj. Cilj je bio svesnost. Sada on nastavlja da sprovodi sredstva, ne znajući za cilj. On jednostavno pati. Dakle post više nije post; to je samo gladovanje. A to se dogodilo mnogo puta - gotovo uvek se to događa - jer stvari su date pospanim ljudima. Oni ne mogu razumeti cilj; cilj je postao dalek. Oni prijanjaju uz sredstva.

Mora da ste videli slike, ili ako ih niste videli, možete otići u Benares i videti ljude koji leže na krevetu od trnja. To je bila najstarija metoda za stvaranje svesnosti, vrlo stara, najdrevnija. "Da se stvori svesnost" - ona nema ništa sa podvigom, ni junaštvom. Nema ništa sa ostavljanjem utiska na druge. Ti ljudi ne treba da budu na ulicama Benaresa; treba da se sakriju u šumi, duboko, gde nikoga nema, jer to nije neka egzibicija. Ali sada je to postala egzibicija.

Videćete ljude kako leže na krevetu od trnja, ali nećete videti čak ni iskru svesnosti u njihovim očima; nasuprot tome,

videćete da su vrlo tupi, neosetljivi, neintelligentni, idioti. To je čudo, jer ovaj metod je trebao da stvori svesnost. Šta se dogodilo? Oni su potpuno zaboravili za šta je to; to je postalo cilj za sebe. Oni su "naučili trik." Ako morate naučiti trik, morate postati neosetljivi; samo onda možete leći na krevet od eksera ili trnja. Telo mora da bude tupo, tako da ne oseća mnogo. Treba da bude mrtvo, tako da ga trnje ili ekseri ne mogu povrediti. Treba da sakupite gustu tupost oko svog tela da bi postalo tako neosetljivo.

Cilj treba da bude upravo obrnut: da se postane osetljiviji, da se oseća telo u svojoj njegovoj senzitivnosti. Ako ležite na krevetu od eksera ili trnja, vi ćete osećati svaku poru tela. Čitavo telo u bolu - a bol vam zadaje šok, bol vas budi, čini vas pažljivim i budnim. To nije za praktikovanje. Ako praktikujete to, ubrzo telo nauči trik. Onda telo postane mrtvo; telo počinje da stvara mrtva mesta, tako da, gde god ekser udari telo nastaju mrtva mesta. Telo je moralo da zaštiti sebe. Onda ćete videti da je čovek koji leži na ekserima apsolutno nesvestan - više je nesvestan nego vi. Ako legnete na taj krevet vrištaćete od bola jer ste više budni, više ste osetljivi. On leži dole sreć-

no, čak i spava na njemu. Njegovo telo je više kameno. On je izgubio nešto što je potrebno - svesnost. Stoga samo obrnite to što se njemu događa.

Tako je u svim religijskim praksama: one postaju rituali. Naišao sam na čoveka koji je stajao deset godina. On ne spava, ne sedi; jednostavno stoji - to jedna od najstarijih *hatha yoga* metoda za kreiranje svesnosti, jer telu će trebati spavanje. Telo će reći: "Želim da spavam." Koliko dugo možete stajati? Posle nekoliko sati, ili nekoliko dana, osetićete ogroman podsticaj za spavanjem. Da bi se nadvladala ta pobuda, da bi se prevazišla, a da se ostane budan - za to se koristi metod.

Naišao sam na tog čoveka. On je vrlo slavan, hiljade ljudi dolaze da mu iskažu poštovanje, ali oni ne znaju šta čine i kome to čine. Taj čovek je potpuno postao tup. Stajao je za dugo, noge su njegove postale gotovo mrtvi delovi. Sada ne može da ih savije. One su postale, kao što se to dešava kod bolesti zvane elefantitis (slonovska bolest); noge postaju kao slonovske noge. Cela telesna težina se premestila u noge. On je mršav čovek. Gornji deo tela je postao vrlo mršav, a donji deo tela vrlo

debeo i težak. On je izobličten. Njegovo lice je izobličteno, zgrčeno.

Možete videti da je mnogo mučio sebe ali nije postao pažljiv, ni budan; pre je kroz mučenje postao usklađen s tim, aklimatizovan, imun. Sada mu to ne smeta. Kroz to je on izgubio svesnost pre nego što išta dobio.

Stoga zapamtite, ovo su samo metode: za razlikovanje između viđenog i video-ca, za razlikovanje između realnog i onog što je nerealno, samo su metode. Cilj je svesnost. *Nepokolebljiva praksa razlikovanja između onoga što je realno i što je nerealno donosi raspršivanje neznanja.*

Najviše stanje prosvetljenja se postiže u sedam koraka.

Patanjđali veruje u postepen rast. On kaže da se cilj postiže kroz sedam koraka. Ja kažem da se postiže u jednom koraku, međutim Patanjđali je podelio jedan isti korak u sedam delova, da vama to učini lakšim, ništa drugo. Možete preskočiti šest stopa, sedam stopa u jednom skoku; a možete isti prostor preći hodom u sedam koraka. Patanjđali ne veruje u "skok" jer

zna da ste kukavice, plašljivci; nećete biti sposobni da načinite skok. Morate biti nagovoreni, zapravo zavedeni, da činite postepene male korake. Možete načiniti male korake, jer sa malim koracima možete biti sigurni da nema opasnosti. Skok je opasan, jer ne znate gde ćete pasti. S malim korakom možete gledati okolo i osećati sigurnost; lagano možete koračati; i uvek znate da možete zakoračiti natrag ako nešto krene loše; to je samo pitanje malog prostora. Inače ne možete skočiti natrag ako nešto krene loše. Skok je ogromna, korenita promena.

Patanjđali uvek gleda u vas kad god kaže nešto. Dakle - odmah - nakon opisivanja kako da se dostigne svesnost, on kaže: Stoga ne brinite, ne plašite se, možete ići polako.

Kakvi su ovih sedam koraka? Broj sedam je vrlo važan. Izgleda da je to vrlo važan broj. Sa tako mnogo staza i toliko puteva taj broj stalno žubori. Ako pitate Gurđijeva, on kaže ima sedam tipova ljudi. Ovih sedam tipova su sedam koraka. Ako pitate ezoteričnu *kabalu* ili stare egipatske misterije, oni kažu ima sedam tela u čoveku, sedam slojeva tela. Ovih sedam slojeva

tela postaju sedam koraka. Ako pitate jogine, reći će da postoji sedam energetskih centara ili čakri u telu. One postaju sedam koraka. Na neki način, sedmica izgleda da je vrlo, vrlo važna. Stalno ćete nailaziti na tu sedmicu, ali osnovno značenje je isto.

Dve su mogućnosti - jedna je da naćinite skok, kao što *zen* majstor traži od vas da ućinite - kao što sam se ja uvek nadao da ćete moći da ućinite. U skoku ovih sedam koraka su pokriveni u jednom koraku; ali mnogo hrabrosti je potrebno. Ne samo hrabrosti, nego iracionalne hrabrosti - jer se krećete u nepoznatom. Velika je razlika između vas i doline gde ćete sleteti. Ne možete čak ni zamisliti. Od poznatog do nepoznatog. Tu nema postepenog rasta, samo iznenadnog bljeska. Druga mogućnost je podela prostora na sedam - tako da se možete kretati lagano, tako da vaš oštroumni, pametni um, može biti zadovoljan.

Ljudi dolaze kod mene i ja bih pitao: "Da li biste želeli da pristupite *sannyasi* bez razmišljanja, ili biste želeli da razmislite o tome?" Retko se desilo da neko kaže: "Sit sam mišljenja." Mahesha je rekla to kada je došla. Baš prvog dana kada je došla ja sam je pitao: "Da li bi želela da pristupiš

sannyasi? Da razmisliš? Hoćeš li prvo da razmisliš o tome, da se osetiš sigurno? Ili si spremna odmah sada?" Ona je rekla: "Sita sam razmišljanja." Retko se dogodi da neko kaže: "Sit sam razmišljanja."

Gotovo u svim slučajevima se dogodi da kažu: "Razmislićemo". Oni propuštaju priliku; ako razmišljate, vi produžavate. Ako to odlučujete onda za dugo to nije skok. Ako vaše razmišljanje prvo traži sigurnost, pokušava da se oseća sigurno, da ima svu sigurnost, pokušava sve da razume, onda ostaje u modifikovanoj formi vašeg bića. Onda vaša prošlost nastavlja da igra udeo u tome. *Sannyas* označava odbacivanje prošlosti; to nije modifikovano stanje vaše prošlosti. To je totalna revolucija; to je radikalno. Dakle oni koji kažu: "Razmislićemo," propuštaju nešto. Oni dođu. Pa razmišljaju o tome nekoliko dana, onda uzmu *sannyasu* - ali više je moguće, više je dostupno. Oni jednostavno propuštaju to. Ako možete načiniti skok, onda načinite skok. Ako želite da se krećete polako, možete se kretati, ali ćete propustiti nešto.

Video sam da se to dešava. Ljudi koji su hrabri za iznenadno prosvetljenje, dosežu vrhunac, koji se nikada ne postiže

postepenim rastom. Ovi takođe stižu do vrha, ali stižu jako postepeno; dele ceo prostor u mnoge delove, ali to nikada ne postaje ekstaza. Oni stižu do samog vrha... Ali morate videti Mirin ples, Ćaitanjine lude igre i pesme. Jogini? Ne, oni nikada ne plešu, oni nikada ne pevaju, jer oni dostižu prosvetljenje tako postepeno da to nikada nije iskustvo ekstatičnog veselja, nikada. Postižu vrhunac tako postepeno da u delovima dostižu ekstazu. Postižu to u tako mnogo doza - malih doza - homeopatskih doza - da pre nego što se dâ druga doza prva je otišla, oni su je apsorbovali, svarili. Onda se daje druga doza - to se takođe apsorbuje pre nego što dođe treća. Oni ne mogu plesati. Ne možete videti *yogina* da pleše. On je propustio nešto. Stigao je do istog vrha, ali na stazi je nešto propušteno.

Ja sam uvek naklonjen iznenadnom, jer kada ćete već dostići, zašto da ne dostignete plešući? Kada ćete već dostići, zašto da ne dostignete u većoj ekstazi postojanja? *Yogini* izgledaju poslovno - proračunato, matematički - nisu ljudi kao ljubavnici. Ali obe staze su otvorene. Na vama je da izaberete.

To je baš kao kada dobijete na lutriji

milijon rupija⁸ - a onda vam se daje jedan rupi, pa još jedan; vi ih brzo dobijate, ali nikada vam se ne dozvoljava da imate 100.000 rupija i ne dozvoljava vam se nikada da znate da ćete imati milijon rupija. Dobićete milijon, ali vekovi će proći - a vi ćete uvek ostati prosjak s jednim rupijem u džepu. Pre nego što ga potrošite, drugi vam se neće dati; kada ga potrošite daće vam se.

Neočekivano prosvetljenje ima lepotu; divlje lepote ima u tome; iznenada vam je dato milijon rupija - možete zaplesati! Ali ako vam je srce slabo, bolje je da se krećete sporo.

Čuo sam da se dogodilo. Jedan čovek je uvek kupovao tiket lutrije, i obično se dešavalo da ne dobije ništa. Godine su prolazile, i to je postala ustaljena praksa. Svakog meseca je odlazio da kupi tiket od svoje plate. Ali jednog dana se dogodilo. Bio je u kancelariji, a njegova žena je saznala da je dobio na lutriji milijon rupija. Uplašila se, jer je on bio siromašan; dobijao je mesečno sto rupija plate. Milijon će biti previše. Toliko previše da ga može ubiti.

Stoga, šta da uradi? Otrčala je kod jednog od njihovih suseda, koji je bio sveš-

⁸ Moneta u Indiji.

tenik u crkvi. Bio je mudar čovek, a ona nije mogla misliti da bi neko bio mudriji, stoga je otišla kod njega i rekla je svešteniku: "Morate učiniti nešto. On će doći iz svoje kancelarije i ako sazna za milion rupija tako iznenada, sigurno je da neće preživeti. Ja ga znam dobro. On je tvrdica i nikada nije video više od sto rupija. Poludeće ili će umreti, nešto će se dogoditi. Dođite i spasite ga."

Mudar čovek je rekao: "Doći ću, Ne plašite se; dolazim."

Planirao je kao što sve računđizije čine. Čovek je došao kući. Sveštenik je sedeo tamo. Rekao je: "Slušajte, dobili ste na lutriji. Dobili ste na lutriji sto hiljada rupija."

Mislio je da će to biti mala doza - podelio je dobitak na deset delova. Ubrzo će mu reći da nije samo sto, nego dvesta hiljada. Onda će videti kada apsorbuje šok, i reći će trista.

Čovek je rekao: "Sto hiljada rupija!? Je li to istina? Ako je istina, daću vam pola za vašu crkvu."

Sveštenik je pao u umro. Pedeset hiljada rupia! Nije mogao da poveruje. To je bilo previše.

Dakle, morate izabrati; izbor je vaš. Ako osećate da je srce jako, dođite kod mene. Ako osećate da je srce slabo i postoji mogućnosti srčanog udara, krećite se sa Patanjđalijem.⁹ On je matematičar. On vam daje lagane doze, ali zapamtite, nešto ćete propustiti. Doći ćete do istog stanja stvari, do istoga stanja postojanja - tišine, blaženstva - ali ekstaze neće biti. Sedećete ispod *boddhi* drveta, smireno, ali nećete biti sposobni da plešete kao Mira ili kao Čaitanja. A taj ples ima nešto u sebi. Uvek se postignuće dešava iznenada.

⁹ Nije problem samo slabo srce već i sredina u kojoj se čovek nalazi. Na Zapadu neće naići na razumevanje okoline za svoju ekstazu oslobođenja, i sasvim je izvesno da će biti prisilno hospitalizovani u odgovarajuću instituciju za mentalnu represiju i kontrolu (psihijatrijsku kliniku), kao što se to događalo mnogima koji su imali iznenadno buđenje kundalinija. Mira Bai, Čaitanja i drugi mistici koji su na Istoku doživeli ekstazu oslobođenja, bili su poštovani zbog toga jer je okolina razumela šta im se dogodilo. Na Zapadu bi se loše proveli. Međutim danas je situacija takva da nigde u svetu ne bi bili sigurni.

VI STE BUDE

4. jul 1975. u Buddha dvorani

Pitanje prvo:

Vi kažete da čovek može načiniti skok za brzo postizanje prosvetljenja. Da li je to moguće? Prosvetljenje označava odlaženje naviše, zar ne? Ali skok može biti načinjen samo kada želimo da idemo na dole, kao skok sa višespratnog solitera na zemlju. Kako čovek može skočiti sa zemlje na soliter? Čovek samo može ići naviše uzdižući nešto. Molimo objasnite.

Vi ste propustili čitavu stvar, a propustili ste to i u svojoj analogiji. Prosvetljenje nije "odlaženje negde," ni naviše niti naniže. Prosvetljenje je da se bude gde vi jeste - baš sada, baš ovog trenutka. To nije odlaženje; to je bivanje. Vi ne idete nigde u prosvetljenju. Buda ne ide, ne penje se na Everest. Vi idete unutra, a ta dimenzija unutrašnjosti nije ni naviše niti naniže. Ona ne pripada ni naniže ni naviše; to su spoljašnji pravci. Unutra, vi ste tačno gde jeste. Prosvetljenje nije idenje, nego bivanje - bivanje

totalno mirnim. Otuda, skok je moguć.

Vi ste u pravu, ako idete unutra, kako možete skočiti? U stvari, čak i ako to ide naniže, da se skoči sa Everesta biće potpuna glupost. Vi ćete poginuti. Ne, nije to ni naniže ni naviše. Vi jednostavno zatvorite sebe iz svih pravaca. Ubrzo se smeštate unutra.

Grčka reč, grčki koren za englesku reč "mistik" vrlo je lepa. Grčki koren znači "biti smešten u samome sebi." Onda vi postajete mistik - nema idenja, nema kretanja. Baš ovog trenutka vi se uopšte ne krećete ni u jednom pravcu - ni dole-gore; levo-desno, u budućnost-prošlost - nigde se ne krećete, onda je vaša svest smirena u ovde-i-sada, bez kolebanja. U tom trenutku postoji prosvetljenje. Zbog toga je moguć skok. Kako možete skočiti od Pune do Kalkute? Vi možete skočiti unutra, jer već ste to. Nije potrebno vreme, samo razumevanje. Nije potrebno odlaganje, nije potrebno reći "sutra."

Samo razumevanje je potrebno. Vi razumete i to se događa odmah. Dakle, sav napor postoji zato što nema razumevanja.

Nikada ne pokušavajte s nekom analogijom. Poništujete to. Analogija je uvek

indikacija; ne treba da je uzmete doslovno. "Skok" ovde ne označava skakanje; "odlaženje naviše" ne označava penjanje naviše; "odlazak naniže" ne označava silazak naniže. To su indikacije; ne budite bukvalni. Upravo uzmite miris i zaboravite cvet; inače nastavićete da me ne razumete. To se dogodilo tako mnogo puta, milionima puta; sa svim religioznim ljudima se to događalo, jer oni govore u analogijama. Ne postoji drugi način da se govori. Oni govore u poređenjima, parabolama. Onda možete proširiti alegorije do besmislenosti. Ako nastavite da proširujete alegorije, dolazi stanje kada se cela stvar izgubi i sve postaje dosadna, glupa.¹⁰

Zbog toga u rukama neprijatelja sve religije postaju glupe. Čitav trik je da vi nastavljate da produžujete analogiju - dolazi se do tačke gde to više nije moguće, nije više dovoljno. Na primer, Isus kaže: "Moj otac koji je gore na nebu." Sada ovo "gore" ne znači iznad. "Moj otac" ne označava mog oca, jer u tome ne može biti "moj." "... koji je gore na nebu" - sada lako možete izvrnuti čitavo značenje. Kada hrišćanski

¹⁰ Na kraju tog proširivanja alegorije postaju crkvena dogma i institucija.

prijatelji to takođe uništavaju, neprijatelji će garantovano to da unište. Oni mole gledajući naviše. To je besmisleno, zapravo u egzistenciji ništa nije gore i ništa nije dole. Ako uzmete egzistenciju u totalnosti, šta je dole, a šta gore? Može da ne bude ničega gore i ničega dole - to su relativni termini.

Ako uzmete reč "otac," onda nastaje teškoća. Neki *Aryasamaji* - iz fanatičke i besmislene moderne hinduističke sekte - došao je kod mene i rekao: "Čuo sam da se takođe ponekad pozivate na Isusa. Jeste li vi hrišćanin?" Ja sam odgovorio: "Na neki način, da." Naravno, on je poludeo. Nije mogao razumeti "na neki način." On je rekao: "Ja mogu dokazati da vaš Isus uopšte nije u pravu. On kaže 'moj otac na nebu' - onda ko je majka?" Dakle takva analogija može biti... Ko je majka? Bez majke kako može biti oca? To izgleda jednostavno. Možete osujetiti prigovor, argument.

A onda hrišćani, uplašivši se kažu: "Bog je otac," oni onda moraju razjasniti da je Isus njegov jedino rođeni sin, jer ako je svako sin onda je poenta izgubljena; što je specijalnost i jedinstvenost Isusa. Stoga je on jedinorodni sin. Sada svari idu od loših do još gorih. Onda ko su svi drugi? Svi

vanbračni nečisti, lažni? Ceo svet? Samo Isus je sin - onda o vama, šta je sa vama? Šta je sa papama, apostolima, i celim svetom? I čitava egzistencija onda postaje vanbračna, nečista, bez oca. Niko ne zna.

Možete nastaviti analogiju. Dolazi se do tačke kada to uništava celo svoje značenje - ne samo to, to daje tako glupu sliku, da će se svako smejati. Otuda se religija može razumeti samo u dubokoj simpatiji, saosećanju. Ako imate saosećanje, možete razumeti to; ako nemate saučestće to samo možete pogrešno razumeti - jer ceo fenomen je u alegorijama. Da bi razumeli alegoriju nije dovoljno razumevanje jezika; razumevanje gramatike nije dovoljno, jer alegorija je nešto što transcendirira gramatiku i jezik. Ako ste vrlo saosećajni, samo onda ćete imati mogućnost da uhvatite značenje.

Analogija nije dokaz. Analogija je baš metoda da se pokaže nešto što se ne može iskazati - da pokaže nešto što se ne može reći. Zapamtite ovo zauvek; inače ćete biti uhvaćeni i sputani u vašoj vlastitoj pameti.

Drugo pitanje:

Zašto su zen monasi morali da žive

blizu svojih majstora za deset, dvadeset, ili čak za trideset godina da bi se iznenadno prosvetljenje dogodilo?

Zbog njihove gluposti. Možete biti prosvetljeni u jednoj minuti; a možete čekati za četrdeset godina. Zависи koliko ste grubi. Možete čekati životima, zависи koliko prijanjate uz svoje neznanje. *Zen* majstor nije odgovoran što učenik treba da čeka četrdeset godina. Učenik je odgovoran. Mora da je bio vrlo tup, mutan i tvrdoglav čovek, budala; ništa ne prodire u njegov um. Ili može da bude intelektualno vrlo bistar, tako da šta god se kaže on kreira intelektualno razumevanje oko toga - i propušta stvar koja se može uhvatiti samo od srca do srca. U dubokom odnosu, gde se srce i srce susreću, cvet razumevanja cveta.

Dakle, oni koji su morali da čekaju za četrdeset godina, ili su bili vrlo glupi, ili vrlo obrazovani. Oboje su glupavi tipovi. Oni mora da su ili *panditi* ili baš idioti. Ali oboje su isti.

Pandit čak više propušta od idiota. Čak i idiot ponekad razume, može imati razumevanje, jer je on jednostavan. On nema komplikovan um; ako nešto pronikne

on pronikne. Ali kod čoveka od znanja - kod naučnika, logičara, teologa, filozofa - postoje suptilni slojevi koje je gotovo nemoguće proniknuti. Ako ste jednostavni, moguće je to sada direktno. Ako niste jednostavni, vi ćete morati da čekate; a onda morate razumeti koje sve to složene probleme stvara.

Vi sami ste odgovorni šta god da se dogodi. Majstor je samo prisustvo. Vi ga možete koristiti. On je baš kao sunce, svetla lampa; možete otvoriti svoje oči i možete videti, ali ako ne otvorite oči, lampa vas neće prisiliti da otvorite oči. Čak ni sunce to ne može učiniti. Ali uvek zapamtite: ako čekate, to je zbog vas, bilo zbog vaše pameti ili glupavosti. Odbacite oboje. Na taj način postajete učenik, sledbenik - odbacite oboje, svoju glupost i svoje znanje. Kada odbacite oboje, ne postoji barijera; vi ste ranjivi, vi ste otvoreni. U toj otvorenosti, prosvetljenje je moguće svakog trenutka.

Treće pitanje:

Siguran sam da nećete reći semenu: "Skoči iznenada i cvetaj," ali zašto želite reći čoveku, "Načini iznenadan skok i budi Buda."

Jer seme je seme i ne može razumeti, a čovek nije seme i može razumeti. Inače ako ste seme, vi nećete slušati; ako ste čovek, vi ćete razumeti. To zavisi od vas jer možete izgledati slični čoveku - možete biti baš seme, ili čak stena. Izgled nije realna stvar. Svi vi izgledate kao ljudi, ali retko je neko od vas čovek.

Reč "man" (engl. Čovek) je lepa. Ona dolazi iz *sanskritskog* korena *manu*. *Manu* znači "čovek koji može razumeti." Otuda, iz tog istog korena, dolazi indijska reč za čoveka, *mansavi*, čovek koji može razumeti. "*Man*" je lepa reč, ona znači "ko može razumeti," "ko ima sposobnost da razume." Stoga ja ne mogu reći semenu: "načini neočekivan skok i procvetaj," ali ja kažem čoveku. A ovo je ironija, što ponekad čak i cvet može čuti to, a čovek neće čuti.

Jeste li ikada čitali o Lutheru Burbanku; američkom zaljubljeniku u drveće i biljke? On je izveo ovo čudo: razgovarao je sa biljkama, neprekidno je razgovarao - to je ono šta ja radim - i trenutak je došao kada su biljke počele da ga slušaju. Radio je na kaktusu sedam godina, govoreći: "Ne treba

da brineš, i ne treba da se braniš, jer nema opasnosti za tvoj život."

Svaki kaktus ima trnje da zaštiti sebe. To je oklop. Nesiguran je u pustinji; kaktus živi u pustinji u velikoj nesigurnosti i opasnosti. Čudo je kako kaktus preživljava u pustinji, neki kaktusi žive čak za dve hiljade godina; vrlo stari kaktusi. U pustinji nema vode, život mora biti vrlo velika borba. Oni preživljavaju samo na kapima rose. Zbog toga nemaju listove, jer listovi isparavaju previše vode. To je njihov trik, tako da sunce ne može da ispari vodu iz njih. Voda je tako nedovoljna. Kaktusi nemaju listove, samo trnove; duboko unutar svog tela oni nastavljaju da akumuliraju vodu. Mesecima ako nema vode, preživeće; oni su zaista samo skupljači vode. Nemaju ništa posebno - nemaju listove, ništa. Nikada nije postojala nijedna vrsta kaktusa bez trnja.

Taj Burbank je izgledao kao lud. Prijatelji su počeli da misle: "On je poludeo." Čak i njegova porodica je počela da misli: "Ovo je sada previše; svakog dana sedi pored kaktusa i govori: "Ne treba da se plašiš, ja sam tvoj prijatelj. Možeš povući svoje trnove. Nema nesigurnosti - ti si kod kuće s prijateljem, voljenim. Ti nisi u pusti-

nji. Niko te neće povrediti."

Sedam godina je dugo... ali se dogodilo. Posle sedam godina, nova grana je isključila iz kaktusa bez ikakvih trnova. To je bio prvi ljudski kontakt sa svetom drveća. To je retka pojava - samo pomoću govora.

Zbog toga ja nastavljam da govorim, nagovarajući vas da skočite, znajući dobro da će možda trebati sedam godina, sedamdeset, ili ko zna? Vi ćete glatko početi da mislite o meni: "On je lud, nastavlja da kazuje stvari svakog dana; niko ne sluša." Međutim, ako je Burbank uspeo sa semenom, kaktusima, drvećem, zašto ne bih ja?

Pitanje četvrto:

Rekli ste da "govorite" kao Lao Ce a govorate "o" Patanjđaliju. Da li to zavisi od vas, ili od nas, ili šta?

Da sam ja bio sam, a vi niste bili ovde, ja nikada ne bih govorio o Patanjđaliju; jer to bi bilo apsolutno apsurdno. Da ste vi sami bili ovde, a ja nisam, onda bih ja neprekidno govorio o Patanjđaliju; jer onda ne bi bilo moguće govoriti o Lao Ce-u. Inače zato što sam ja ovde i vi ste ovde, to je

slučaj pola-pola, pod uslovom da me slušate o Lao Ce-u, ja ću govoriti o Patanjđaliju. Morate me slušati o Lao Ce-u, onda ću govoriti o Patanjđaliju; a zato što želite da slušate o Patanjđaliju, moraćete da me slušate o Lao Ce-u takođe.

Čitav vaš um će želeći da misli u postepenim koracima. To ja mislim kada kažem Patanjđali. Ja ne kažem ništa o Patanjđaliju - nemojte me pogrešno razumeti. Patanjđali označava da biste vi želeli da rastete postepeno; to znači da biste želeli da odlažete, pripremate. Patanjđali označava odlaganje, pripremanje. Zapamtite "p'o" (priprema - odlaganje) - Patanjđali i odlaganje, priprema. Sa Patanjđalijem vreme je moguće, moguće je sutra, budućnost je moguća. On vam ne kaže: "Baš sada, upravo sada, skoči." On je vrlo, vrlo logičan, naučan, postepen - ne govori besmislice; on govori smisleno. Možete ga lako razumeti; on započinje odakle vi jeste.

Lao Ce je jednostavno apsurdan; izgleda više kao pesnik a manje kao naučni um; izgleda više kao da možete biti ushićeni s njim, ali ne možete učiniti ništa s onim, šta god on da kazuje. Kako možete to učiniti? Udaljenost je tako velika.

Ja vam govorim o Patanjđaliju tako da postajete ubrzo svesni, budni i pažljivi; i nastavljam da govorim o Lao Ce-u takođe, pa ako vi zaista razumete Patanjđalija vi ćete postati sve više i više pripremljeni. Patanjđali priprema, opet zapamtite "p'o." Patanjđali priprema, on je priprema, ali ako nastavite da slušate Patanjđalija možete nastaviti da se pripremate i pripremate, a nikada ne dolazi trenutak kada ćete skočiti. To je kao kada čovek koji se uvek priprema, gleda mapu i vodi, a nikada ne odlazi na putovanje. Zapravo, to postaje čitav njegov posao, ceo hobi. On misli o odlaženju, kupuje knjige o Himalajima - mape, vodiče, ilustrovane knjige - odlazi da gleda filmove, razgovara s ljudima koji su putovali na Himalaje i priprema se - a onda umre. Slušajući Patanjđalija postoji ta opasnost: možete postati zavisni od pripreme. Ima mnogo ljudi - "mного" nije dobar izraz, gotovo svi - koji su zavisnici pripreme, skloni su pripremi. Oni zarađuju novac sa idejom da će jednog dana otići da uživaju; a nikada ne uživaju. Ubrzo zaboravljaju na uživanje i postaju zavisnici zarađivanja novca, do tog stepena da novac postaje cilj. Novac je sredstvo. U početku su i oni imali

ideju da, kada bude bilo novca, uživaće, radiće ono što su uvek želeli da rade, a nisu jer nije bilo novca, a kada bude bilo novca, oni će stvarno živeti. Vremenom novca ima; sada su disciplinovani da zarađuju a zaboravili su kako da troše; onda novac postaje cilj. Onda nastavljaju da zarađuju i zarađuju, i umiru.

Patanjđali može postati loša navika - onda se vi pripremate, onda nastavljate da zarađujete novac, metode, ali nikada niste spremni da plešete i uživete. Zbog toga ja nastavljam da govorim o Lao Ce-u, tako da, kad god osećate da ste spremni, iznenada vas Lao Ce pogađa duboko u srce, i vi načinite skok.

Kada govorim o Lao Ce-u ja govorim kao Lao Ce, jer odakle on govori, ja stojim tamo. Sve šta on kaže ja bih želeo da sam sâm rekao. Nisam naišao ni na jednu stvar gde mogu reći da se ne slažem s njim. Slažem se totalno. Sa Patanjđalijem se slažem uslovljeno, relativno, ne apsolutno, jer Patanjđali je sredstvo, a Lao Ce je cilj.

Ako možete odbaciti sredstva i baš sada načiniti skok, lepo. Ako ne možete, onda se malo pripremite. Priprema nije pripremanje da se načini skok; ta priprema

samo vas priprema da dobijete hrabrost. Skok je moguć baš sada, ali vi nemate hrabrosti. Ako imate hrabrost, upravo sada, nije ništa potrebno - možete potpuno odbaciti Patanjđalija. Patanjđali mora biti odbačen jednog dana - putovanje mora da bude ostavljeno kada se cilj postigne; sredstva moraju da se ostave kad postignete cilj - ali vi ne možete nikada ostaviti Lao Ce-a; on je sam cilj. Stoga priprema je pola-pola.

Bićete iznenađeni da ćete ponekad takođe mnogo voleti Lao Ce-a, ali sviđanje nije u pitanju. Možete gledati noću u zvezde, voleti ih, ali šta da radite? Kako da ih dosegnete? One su tako daleko... Čovek mora započeti odakle on jeste. Patanjđali je zato koristan. Lao Ce je apsolutno beskoristan. Koristite Patanjđalija tako da jednog dana koristite beskorisnog Lao Ce-a takođe: to je luksuz, prepuštanje. Zapamtite - on je luksuz, prepuštanje. Ako možete to dozvoliti ili priuštiti, lepo. Ako ne možete priuštiti, to jednostavno stvara želju i frustraciju i ništa drugo; želja za time kakve bi stvari bile ako biste mogli načiniti skok. Ogromna želja se javlja. Vi ga osećate tako blizu u vašoj želji, ali ne možete načiniti skok, jer nemate hrabrosti; i odjednom neočekivano,

on je tako udaljen, kao zvezda. Frustracija se javlja u vama.

Patanjđali i Lao Ce su duboka ravnoteža između sredstava i cilja, između puta i cilja.

Peto pitanje:

Ako smo mi svi Bude, zašto upadamo u neznanje i nesvesnost?

Zato što ste Bude. Kamen ne može upasti u nesvesnost. Zato što ste Bude vi možete pasti; samo svesnost može upasti u nesvesnost, samo živa osoba može umreti, samo ljubazna osoba može mrzeti, samo saosećanje može postati ljutnja. Dakle, ne postoji kontradikcija. Ovo pitanje se javlja u umu: "Ako svako jeste Buda, i svako jeste Bog, zašto smo u tako velikom neznanju?" Zato što ste bogovi, možete pasti.

To se dogodilo: "Sufi mistik, Džunaid, prolazio je kroz šumu. Video je čoveka da hoda tamo; baš na obali dubokog jezera. Čovek je bio sasvim pijan, s bocom u svojoj ruci, teturao se kao pijanica - i svakog trenutka je mogao pasti u jezero, a to je bilo opasno. Stoga je Džunaid došao do njega, uzeo ga za ruku, i rekao: "Prijatelju,

šta radiš? Ovo je opasno. Hodaš ovde tako pijan, pašćeš. Jezero je vrlo duboko, a ovde okolo nikoga nema. Čak i ako budeš pozivao u pomoć i plakao, niko ne bi čuo."

Pijanica je otvorio oči i rekao: "Džunaid, ti mene možda ne znaš, ali ja znam tebe. To što kažeš meni ja bi takođe želeo da kažem tebi: ako ja padnem, najviše što mi se može dogoditi, najviše - moje telo će biti povređeno, ali ako ti padneš, onda tvoja čitava svesnost..."

Džunaid se vratio natrag svojim učenicima i rekao: "Danas sam našao majstora."

Bio je u pravu, pijanica je bio u pravu, jer Džunaid je bio na vrhu, krećući se na vrhu svesnosti - ako padne odatle sve će biti uništeno. Što se više krećete, veća je opasnost. Ljudi koji hodaju na ravnom terenu, čak i ako padnu, šta će se dogoditi? Najviše mali prelom kao Tirtha. Dakle njih odnose u bolnicu i mogu biti previjeni. Ali ako se krećete na visini, onda je opasnost vrlo velika.

Zato što ste Bude, zbog toga ste pali u tako veliko neznanje, u tu duboku dolinu tame. Dakle, ne budite obeshrabreni zbog toga. Ako ste tako duboko u dolini, to je

upravo indikacija da opet možete biti na vrhu. *Sama mogućnost padanja nastaje zbog sposobnosti da se bude na vrhu.* Dobro je - ništa nije pogrešno - jer to je jedno iskustvo. Vaše budinstvo će postati mnogo jasnije. Kada ste prošli kroz ovu tamu i patnju, i kada ste se vratili natrag kući, nećete biti isti kao što ste bili pre nego što ste pali. Intenzitet vaše svesti će sada biti različitog kvaliteta; propatili ste i saznali. Bićete više budni. Vaša svesnost će sada biti više pažljiva, intenzivnija, integrisana i kristalisana.

To se dešava; vrlo bogat čovek postaje uznemiren svojim bogatstvom - kao što se to dešava. Zapravo to treba da bude kriterijum da li je čovek bogat ili ne. Ako je čovek zaista bogat, prinuđen je da bude uznemiren zbog svog bogatstva. Ako nije frustriran svojim bogatstvom, još je siromašan; možda ima novac, ali nije bogat - jer bogat čovek nužno saznaje da sve što ima, samo ga malim delom zadovoljava. Sledi duboka uznemirenost, praznina; sada to izgleda mnogo intenzivnije - nastupila je jasnoća. Siromašan čovek će se uvek nadati da će sutra biti dobro. Kako se može bogat čovek nadati? Sutra će biti isto. Nada je mrtva. On ima sve što može imati, sutraš-

njica ništa više neće pridodati. Kada je Endrju Karnedži umro, ostavio je milijarde dolara. Šta sutrašnjica može pridodati? Nekoliko miliona više? Ali on ne može koristiti ovih nekoliko miliona jer sada on ne zna šta bi odmah radio sa svojim novcem. Već ima više nego što mu je potrebno.

U stvari, što više novca imate, manja je vrednost novca. Vrednost zavisi od siromaštva. Jedan *rupi* u džepu siromašnog čoveka ima veću vrednost nego isti *rupi* u džepu bogatog čoveka, jer siromašan čovek može da ga koristi; bogat čovek ne može da ga koristi. Što više novca imate, manja je vrednost. Dolazi stanje zasićenosti, kada novac nema vrednost - bilo da ga imate ili nemate, nema razlike; vaš život će se nastavljati isto. Biti bogat znači uništiti vrednost novca; onda je novac bezvredan. Imate kuću koju ste želeli, imate kola koja ste želeli, imate sve što ste želeli - sada novac nije ništa, upravo samo cifra. Možete nastavljati da stavljate cifre na svom bankovnom računu - bez koristi. Iznenada je nada mrtva, odjednom čovek shvata: "Nisam ništa postigao."

Ovaj bogati čovek, ja ću vam reći, bio je zaista bogat, i postao je tako frustrir-

ran sa svojim bogatstvom da je napustio svoju palatu u potrazi za mudrim čovekom; jer je zaista bio proklet, zaista u patnji. Želeo je da se oseća malo srećnije. Išao je od jednog mudrog čoveka do drugog, ali to nije bilo od koristi. Previše su govorili, ali niko nije mogao da mu išta pokaže. A on je insistirao - mora da je bio vrlo empirijski čovek - on je insistirao: "Pokažite mi sreću, onda ću verovati." Mora da je imao naučni um. Reкао je: Ne možete me zavarati pričom. Pokažite mi sreću - gde je ona? Ako je vidim, samo onda mogu postati vaš učenik." Sada je retko naći majstora koji vam je može pokazati. Ima učitelja, hiljade i hiljade, ali ako im pogledate lica, videćete da su u većoj patnji nego vi.

Bogat čovek je prispeo u selo, a ljudi su mu rekli: "Da, mi imamo *sufi* mistika. On može biti od pomoći. Malo je ekscentričan, budi malo oprezan s njim. Budi malo oprezan, hmm?... jer niko ne zna šta će on uraditi. Inače on je redak fenomen - idi kod njega."

Bogati čovek je otišao; pokušao je da ga nađe. On nije bio u kolibi. Ljudi su rekli da je upravo otišao prema šumi, stoga je on otišao tamo. Sedeo je ispod ogromnog

drveta, u dubokoj meditaciji. Bogati čovek se tu zaustavio, sjahao s konja. Taj čovek izgledalo je da je bio zaista u velikoj sreći, tako smiren, tako tih: padalo je veče.

Bogati čovek se poklonio pred njegovim stopalima, i rekao: "Gospodine, ja bih želeo da budem srećan. Ja imam sve - osim sreće."

Sufi je otvorio oči i rekao: "Pokazaću vam sreću, a vi mi pokažite svoje bogatstvo."

Savršeno ispravno. Ako tražite od njega da vam pokaže sreću, *pokažite* mu vaše bogatstvo. Imao je hiljade dijamanta u vreći na leđima konja, jer se pripremio za to. Uvek je mislio: "Ako ima nekog ko ima sreću, on će tražiti; cena mora da se plati. Nema ničega što možete dobiti, a da ne platite za to." Stoga ih je poneo sa sobom. Ovi dijamanti su vredeli milione *rupija*.

Dao je vreću i rekao: "Pogledajte."

Za delić sekunde mistik je zgrabio vreću svojom rukom i pobegao. Bogat čovek nije mogao poverovati šta se dogodilo za sekundu. Kada je pribrao svoj um pojurio je vrišteći i plačući: "Opljačkan sam!"

Naravno, poznao je puteve u selu,

i mogao je da trči brzo. Bio je *fakir*, jak čovek, a bogat čovek nikada u svom životu nije jurio nikoga. Stoga, plačući i pateći... i celo selo se okupilo, ljudi su rekli: "Rekli smo vam da ne idete kod njega, on je ekscentrik. Niko ne zna šta će uraditi." Celo selo je postalo uzbuđeno. To je za bogatog čoveka bila prava patnja. Izgubio je sve što je u životu zaradio - a da nije imao nikakve koristi.

Trčeći oko celog sela mistik se vratio do istog drveta, gde je konj još stajao. Stavio je vreću pored konja, seo ispod drveta, zatvorio oči, i utihnuo je. Vratio se bogati čovek - trčeći zadihano, dišući teško, znojeći se, obliven suzama - čitav njegov život mu je doveden u pitanje. Tada je iznenada ugledao vreću pored konja; privio je na svoje srce, počeo da pleše, postao je tako srećan.... Mistik je otvorio oči i rekao: "Vidiš, nisam li ti pokazao šta je sreća?"

Morate upoznati patnju; samo onda ćete znati šta je sreća. Vama treba pozadina. Svako iskustvo je iskustvo nasuprot pozadine. Buda mora da dođe u svet da bi osetio da je on Buda. Morate doći u svet, i patiti da biste znali ko ste. Bez toga ne postoji mogućnost. Vi ste u stanju u kome je bio

bogat čovek; jureći okolo mistika, sasvim opljačkan, plačući i zapomažući. Mogu videti; sve je opljačkan, vi jurite u selu ovog sveta. Staze nisu poznate, ali vi ste opljačkani. Vi ste nesrećni do same srži, jadni. Jureći, jureći i jureći... jednog dana ćete se vratiti natrag do drveta, naći ćete opet vreću. Plesaćete; bićete ekstatični. Reći ćete: "Sada znam šta je sreća."

Svet je nužno iskustvo. To je škola. Čovek mora da prođe kroz nju. Da bi sebe spoznao, prvo mora sebe da izgubi. Ne postoji drugi način; to je jedini put. Ništa se ne može uraditi oko toga. To je to.

Da, zbog toga. Zato što ste Bude, zbog toga patite. Zato što ste Bude, zbog toga ste pali u nesvesnost. Možete se vratiti natrag kući svakog dana. To je za vas; vi treba da se odlučite da se vratite natrag izvoru.

U hrišćanstvu jedna reč je bila pogrešno shvaćena, a to je "pokajanje." Izvorna jevrejska reč za "tugovanje, kajanje" označavala je vraćanje, a ne kajanje. To je jedino pokajanje - ako se vi vraćate! Bivajući prevedena kao "kajanje", čitava stvar se gubi. Muslimani imaju sličnu reč, *toba*. *Toba* označava povratak. To znači

"vratiti se natrag izvoru." *Toba* takođe izgleda kao pokajanje; to takođe nije kajanje. *Daini* imaju reč: oni kažu *pratikraman*; što znači povratak.

Čitava stvar je kako se vratiti natrag, do izvora odakle ste došli. Zato je meditacija: za povratak, da se vratite natrag do izvora i padnete u njega ponovo. Vi ste Bude, bili ste Bude, ostaćete Bude - ali *budinstvo* ima tri stadijuma: jedan je pre nego što ga izgubili, detinjstvo Bude; onda vi tragate za njim, mladost Bude; onda, postižete to, doba starosti. Svako dete je Buda, svaki mlad čovek je tragalac, a svaki star čovek treba da bude, ako su stvari bile u redu, čovek koji je ostvario to. Zbog toga tako mnogo na Istoku cenimo i poštujemo stare ljude. Ako sve ide kako valja, mudar čovek označava čoveka koji se vratio natrag izvoru.

Dete ima nevinost, ali je nesvesno toga, jer to ima od samog početka. Kako ono može biti svesno toga? Njemu treba iskustvo suprotnog; samo onda će postati svesno. A onda će čeznuti da se opet vrati natrag; svako žudi da postane opet dete, da bude tako nevin. Čitavo iskustvo je bilo tako divno.

Ali nije bilo tako divno u to vreme!
Samo se vratite natrag u svoje detinjstvo.
Ne sećajte se toga - ponovo proživite to. To
je bilo patnja. Nijedno dete nije srećno;
svako dete želi da postane odraslo, zrelo,
veliko, jako - svako dete - jer svako dete
oseća sebe bespomoćnim. Ono ne zna šta
ima. Ono ne može znati, kada to nije izgubilo.
Ono će morati da izgubi nevinost;
moraće da se kreće u svetu pokvarenosti;
moraće da uđe duboko u grehe. Ono je bilo
svetac, ali ta svetost nije bila postignuće. To
je bio samo prirodan dar.

Ako vam je nešto dato od prirode,
ne možete ceniti to. Zbog toga uopšte niste
zahvalni.

Čuo sam *sufi* priču. Jedan čovek je
došao kod *sufi* mistika i rekao je: "Ja sam
frustriran i izvršiću samoubistvo. Baš sam
pošao da se udavim u reci, i video sam vas
kako sedite na obali. Mislio sam, zašto da
ne uložim zadnji napor? Želeo bih da znam
šta vi kažete?"

Mistik je pitao: "Zašto ste frustrirani?"

Čovek je odgovorio: "Nemam ništa.
Zbog toga sam frustriran - nemam ni jedan
jedini posao. Ja sam najsiromašniji čovek

na svetu, i patim. Sve je tako veliki napor - umoran sam od toga. Blagoslovite me da bih mogao umreti, jer imam takvu nesreću da šta god uradim uvek propadne. Bojim se da čak neću uspeti ni u samoubistvu."

Mistik je rekao: "Pričekajte. Ako ćete baš sada izvršiti samoubistvo, i kažete da nemate ništa, dajte mi samo jedan dan. Sutra ću ja to udesiti!

Sledećeg dana ga je odveo kod cara. Car je bio njegov učenik. Otišao je u palatu, razgovarao sa carem, vratio se natrag, odveo je čoveka kod cara i rekao mu: "Car je spreman da kupi vaša dva oka. Koliko god da tražite, on će dati."

Čovek je rekao: "Šta vi mislite? Jesam li ja lud - da prodam svoje oči?"

Sufi je rekao: "Rekli ste da nemate ništa. Sada, šta god da tražite, koju god cenu - milion *rupija*, dva miliona *rupija*, deset miliona *rupija*, sto miliona *rupija* - kralj je spreman da kupi oči. Upravo pre nekoliko sati ste rekli da nemate ništa - a niste spremni da prodate oči? A i krenuli ste da izvršite samoubistvo. Ja sam nagovorio cara da kupi vaše oči, takođe i vaše zube, vaše ruke i noge. Vi kažete cenu i mi ćemo odseći sve i dati vam novac. Bićete najbo-

gati čovek na svetu."

Čovek je rekao: "Ja sam mislio da ste mudar čovek - meni izgledate kao ubica!" Čovek je bežao, govoreći: "Ko zna, ako uđem u palatu, a car je isto ovako lud, i počnu da mi vade oči...!"

On je pobegao, ali po prvi put je shvatio koju cenu možete tražiti za svoje oči. A nikada niste bili zahvalni za njih. Nikada niste zahvaljivali Bogu što ste živi. Ako ste krenuli da umrete, a neko je bio tu da vam dodeli još jedan dan više, koliko biste bili spremni da date? Bićete spremni da date sve. Ali nikada niste bili zahvalni... jer dobili ste to bez nadoknade. Dobili ste to kao dar, a niko ne ceni darove.

Detinjstvo je dar. Nevinost postoji, ali dete je nesvesno. Ono će morati da ga izgubi. Kada ga izgubi - u svojoj mladosti će lutati, izmešaće se na putevima sveta, postaće potpuno tamno, uprljano, grešnik - onda će žarko žudeti. Onda će saznati šta je izgubilo. A onda će ići u crkve i hramove i na Himalaje, i tražiće majstore - a ono ne traži ništa; samo traži da mu se vrati nevinost. A ako sve ide valjano, i ono postane hrabar čovek, na kraju će on dok ne umre opet postići tu nevinost.

Inače kada star čovek postane dete, to je potpuno različito. To je definicija sveca: star čovek opet postaje dete, nevino. Ali ova nevinost ima različit kvalitet, jer on sada zna da to može da se izgubi; i on zna da, kada se sada izgubi, patnja je ogromna. Sada on zna da bez ove nevinosti sve postaje pakao. Sada on zna da je ova nevinost jedino blaženo stanje, jedino oslobođenje koje postoji.

Isto se događa s vašom svesnošću: vi je imate, vi je gubite, ponovo je zadobijate. To postaje krug. Zbog toga Isus kaže: "Dok niste dete, dok niste kao dete, nećete ući u kraljevstvo božje." To je povratak; krug je zatvoren.

Zaboravite reč "kajanje," zamenite je rečju "povratak," i hrišćanstvo postaje oslobođeno krivice. To "kajanje", reč "kajanje" stvorila je svu nevolju. Vraćanje je lepo; kajanje je ružna pojava. Religija ne treba u vama da stvara krivicu, ona treba da stvori hrabrost. Krivica stvara strah. Jedina stvar koja je potrebna jeste hrabrost - neustrašivost - da se vratite natrag kući.

Šesto pitanje:

Može li čovek načiniti iznenadan

skok uz pomoć droge?

Ne. To će biti skok droge, ne vaš; a stvar je u tome da vi naćinite skok, ne droga. Droge nisu u potrazi za prosvetljenjem; one su sasvim izvesno kakve jesu. Ako uzmete drogu, i nešto se dogodi, to se zaista događa jedino kao reakcija tela na drogu, a ne vama. To se dešava upravo hemiji tela, ne vašoj svesnosti. To je fenomen sna; halucinacija.

To ponekad može biti lepo, zapamtite ponekad. Ponekad može biti pravi pakao. Zavisi. Zbog toga ja kaŕem da droga stvara samo situaciju u hemiji vašeg tela, ali ako je vaš um prolazio kroz pakao, um će nastaviti da ide kroz pakao. Sada će pakao biti jaći, to je sve; jer sada je hemija drugaćija. Vi ćete se kretati prema paklu, ali nećete ići brŕe. Droga vam može dati brzinu. Dobro je drogu nazvati "ubrzanjem"; droge daju samo ubrzanje, ništa drugo. Ako ste se osećali lepo i dobro, vi ćete se osećati lepo i dobro "sa brzinom," ali vas ona ne može promeniti. Šta god da ste, ostaćete isti.

Ali opasnost je da možete s njom biti obmanuti. Jednom kada ste obmanuti i

mislite: "Ovo je ekstaza, ovo je ono što mi je trebalo," onda ste izgubljeni. Onda ćete uvek razmišljati u ovim terminima: da uzimate drogu i onda imate iskustvo Boga. Vi ne doživljavate ništa, jer Bog uopšte nije iskustvo. To je prestanak svakog iskustva. Kada svi objekti iščeznu - iskustvo je jedan objekat - i kada samo subjekt ostane kao čista svest - ništa da se saznaje, nego samo saznavalac - onda je tu Bog. Bog nije objekat; Bog je čista subjektivnost. Nikakva droga vam to ne može dati.

Sedmo pitanje:

Da li sam u pravu što osećam da ste prešli stazu postepenog prosvetljenja? Da li ste plesali kada se prosvetljenje dogodilo?

Ja još plešem. Ako imate oči možete videti. Ako nemate oči šta možete učiniti?

Inače ne postoji postepeno prosvetljenje; prosvetljenje je uvek neočekivano. Možete pripremati postepeno, možete pripremati neočekivano, ali prosvetljenje je uvek iznenadno. Ono se dešava za jedan trenutak. Ne dešava se to da neko biva pedeset posto prosvetljen, šezdeset posto prosvetljen, sedamdeset posto prosvetljen,

ne. Upravo trenutak pre on je bio sto posto neprosvetljen, a baš trenutak posle on je sto posto prosvetljen. To se dešava iznenada, inače na drugi način bilo bi stepena. Ne postoje stepeni.

To je baš kao smrt; to se dešava za jedan trenutak. Ne možete reći da je čovek pola mrtav. Čak i ako izgleda pola mrtav, on je savršeno živ, to je samo naizgled. Čovek može da bude u komi, ležeći nesves-tan, ali onda je takođe savršeno živ, ne pola mrtav. Ili ste mrtvi, ili ste živi - ne postoji drugi način - ili ovo ili ono. ***Prosvetljenje je uvek iznenadno.***

A priprema? To je vrlo suptilna stvar; ***priprema nije za prosvetljenje; priprema je za vašu hrabrost.*** Hrabar čovek može to preuzeti upravo sada; kukavici će trebati godine da se pripremi. Čitav problem je u strahu. Ako je strah odbačen, vi ste u slobodi. Ako nastavite da hranite svoj strah i dvorite svoj strah, nikada nećete biti slobodni. Dakle, načinite tu suštinu jasnom u vašim umovima: prosvetljenje ne traži pripremu; sva priprema postoji samo zato jer se plašite. Stoga to zavisi od vas. Kad god odlučite da odbacite strah, to se može dogoditi.

To što treba da se postigne nije nešto izvan vas; vi već to nosite sa sobom. To je baš kao rađanje deteta: žena nosi dete u trudnoći - dete je već tu, pulsira, živo je, šutira - ali kada je žena mnogo uplašena, rađanje će dugo trajati. Ako je uplašena i napeta, kada dete želi da izađe van iz materice, ona će stegnuti ceo svoj mehanizam u strahu i neće dozvoliti detetu da izađe. Detetu treba opušten prolaz da izađe napolje, a žena je tako napeta da mu neće dozvoliti da izađe. A dete želi da izađe napolje, jer sada je to njegov jedini život - nekoliko dana više i, ako je u materici, ono će umreti. Dakle dete će uložiti sve napore da izađe napolje, a žena je napeta; postoji konflikt. Taj konflikt stvara bol; inače nijedno rađanje deteta ne bi trebalo da bude bolno. Nema potrebe; to nije potrebno.

Idite kod starih, drevnih plemena u Indiji. Rađanje deteta se dešava tako lako, prirodno, da ti ljudi nisu čuli ni za kakav bol u tome. Žena bi radila u polju, i dete bi se rodilo - ni jedna jedina osoba nije pazila na nju; ona bi to uradila sama. Stavila bi dete ispod drveta, obavila celodnevni posao - ne žureći da se vrati kući - onda bi uveče odnela dete kući. Jednostavno. Baš jednos-

tavno, kao što se događa kod životinja, nema problema.

Majka stvara problem. Majka je napeta, boji se. Ta napetost, i detetov napor da izađe napolje, stvara borbu; i onda, to potraje. Dete je spremno da izađe napolje svakog trenutka. Svi ste vi prošli period gestikuliranja. Kao što ja vidim, svako je u devetom mesecu - svako je uvek bio u devetom mesecu. Dakle, čitav problem je kako da se opusti, i pusti dete da izađe napolje i bude rođeno. Možete se opustiti samo ako se ne plašite. Prihvatite, ne plašite se. Prihvatite život. On je prijatelj, nije neprijatelj. Cela ova egzistencija je dom; vi ste ovde stranci. Zaboravite sve o čemu je Darwin govorio - preživljavanje, borba, pobjeda. Sve su to besmislice. Slušajte ljude koji kažu da je ovo dom, jer oni su u pravu. Inače, drugačije nije moguće. Vi ste rođeni u životu - kako on može biti protiv vas? Kako majka može biti protiv deteta? I vi ćete se vratiti natrag tome: baš kao što talas doseže visoko, pleše na suncu, a onda se vraća natrag. Kako okean može biti protiv talasa? U stvari čitava snaga talasa je dar iz okeana; on se uzdiže visoko; ne da se on uzdiže, nego se okean uzdiže u njemu.

Vi ste samo talasi u kosmičkom okeanu svesti. Prihvatite to. Osećajte se kod kuće. Vi niste ovde stranci, vi ste voljeni od egzistencije. A onda, iznenada, sakupljate hrabrost jer nema straha.

Prosvetljenje je uvek iznenadno. Ako morate da se krećete postepeno, to je zbog vašeg neprihvatajućeg uma, straha, obazrivosti.

Osmo pitanje:

Vi zaista znate da me izludite. Više čak ni prosvetljenje nije dovoljno dobro. Ne, ono mora da bude iznenadno; inače mi ćemo propustiti nešto. Ako ikada sretnem Boga ja ću ga ustreliti. Kako očekujete od mene uravnoteženost ako vi prvi nastavljate da ističete da se zaboravi na prosvetljenje, a ako uopšte išta treba da se uradi to je praktikovanje strpljenja, a onda iznenada treba da načinim divovskih sedam koraka u jednom - da budem hrabar i skočim? Da li je sve to upravo da bismo se našli u očajnom stanju?

Naravno, i ja bih vam takođe rekao: kad god vidite Boga, upucajte ga... jer to će biti poslednja barijera. Ustrelite ga odmah

tako da sami ostanete u svojoj usamljenosti; inače on će postati svet, iskustvo.¹¹

Čitavu stvar ste vi dobro razumeli: to je da vas izludi. Tako izludi da postanete siti vaše ludosti i iznenada iskočite iz toga; inače nećete iskočiti. Ako ste kao "kod kuće" u vašoj ludosti, kako ćete iskočiti iz toga? Stoga ću ja načiniti čitavu situaciju tako očajnom, tako intenzivno očajnom, da iskočite iz svoje kože, i slobodni ste.

Deveto pitanje:

Ja sam doživio centar nebića iz koga sva bića nastaju kao i ekstazu o kojoj govorite. Ako pitam...

Inače ako ste vi iskusili nebiće, od kakve je potrebe da se pita? Nema "ako" ako ste iskusili. Ako pitate, možda ste zamišljali da ste iskusili stanje nebića - jer iz tog stanja nebića, nijedno pitanje ne nastaje. Ne može nastati, ne postoji mogućnost. Ko će kreirati pitanje u stanju nebića? Jed-

¹¹ Bog je naša autentičnost, suština, zato se kaže da budemo sami sa sobom, u svojoj suštini jer sve izvan toga je svet objekata i iskustava sa njima, a iskustveni svet objekata je moguć samo kada nismo u svojoj Božanskoj suštini, sami sa Sobom.

nom kada ste upoznali tu *sunyu*, tu prazninu, ništa ne nastaje.

Mora da ste zamišljali. A to se dešava; pre nego što čovek dostigne to stanje, zamišlja to mnogo puta zbog želje. Slušajući mene neprekidno, vi stvarate želju: kako da budete prosvetljeni, kako da budete oslobođeni sve ove patnje. Ta želja će stvoriti snove. Ako je želja vrlo jaka, stvoriće tako jasne snove, da će izgledati kao vizije. Oni će biti realniji od uobičajene realnosti; onda ćete misliti da ste imali iskustvo. Ne.

Ako se iskustvo nebića dogodi, sva pitanja se rastvaraju - ne da se rešavaju, ni jedno pitanje nikada se ne rešava, ali zato što su pitanja apsurdna; ona se ne mogu rešiti. Kada ovo kažem ja mislim, ako neko pita; "Kakav je miris crvene boje?" Pitanje izgleda gramatički ispravno, ali je apsurdno, jer crvena boja, ili bilo koja boja, nije povezana sa mirisom. Ali ako neko pita: "Kakav je miris crvene boje?"...to je apsurdno. Sva pitanja su apsurdna; stoga nije potrebno da budu rešena.

Jednom kada ste smireni, apsolutno smireni, odjednom razumete besmislenost svih pitanja - i svih filozofija, jer sve filozofije zavise od stanovišta da su pitanja vred-

na da budu odgovorena.

Ne. Možete zamisliti; kada zamislite ovo će se dogoditi.

"Ja sam iskusio centar nebića iz koga sva bića nastaju a takođe ekstazu o kojoj govorite. Ako pitam... ŠTA DA UČINIM DA BIH SKOČIO U PROSVETLJENJE...?"

Inače šta je potrebno sada? Vi kažete da ste iskusili centar nebića. Kažete da ste postigli i iskusili stanje ekstaze. Ovo je prosvetljenje. Onda svaki skok bi bio iskanje iz toga. Stoga, molim vas ne skačite! Sada će skakanje biti opasno. Vi ćete ponovo iskočiti u svet. Ovo je za svetovne ljude, što (ih) ja potresam - "skočite u prosvetljenje" - ne za Bude, one koji su to dostigli. Oni ne treba da skaču. Oni treba da izbegnu svaki skok i sva iskušenja da skaču; inače naći će se natrag u svetu, a onda će se opet pojaviti nevolja.

Zapamtite da ne postanete žrtve imaginacije. Mašta može da igra ogromne igre - ne samo s vama; ona ih je igrala sa svima. Šta god vi zahtevate, ona vam može snabdeti.

To se dogodilo: Mula Nasrudin se

prijavio za posao na brodu. On je intervjuisan. Čovek koji je vršio intervju pitao je: "Ako naiđe oluja, šta ćete uraditi?"

On je rekao: "Prvo ću baciti sidro."

Čovek je nastavio: "Dolazi druga oluja, čak i veća od prve, šta ćete uraditi?"

On je rekao: "Spustiću drugo sidro."
Nastavio tako dalje...

"...deseta oluja!" A Nasrudin je odgovorio: "Spustiću drugo sidro."

Čovek je rekao: "Ali odakle ćete dobiti ta sidra?"

On je rekao: "Odakle vi dobijate svoje oluje! Sa istog mesta."

OSAM UDOVA YOGE

5. jul 1975. u Buddha dvorani

II, 28: *yoganganuštthanadašuddhikšaye jnanadiptiravivekakhyateh.*

Kada se u postupnoj ovladanosti jogističkim metodama [doslovno »udovima« (*ahga*)] nečisto ukloni - javlja se [u srazmeri sa tom ovladanošću] i svetlost znanja [koja završava u vrhunskom] razaznavajućem uvidu« (*vivekakhyati*).

II, 29: *yama nyama asana pranayama pratyahara dharana dhyana samadhayo' štavangani.*

»[Opšta] Pravila [ispravnog postupanja]« (*yama*), [specifično jogističke] obaveze« (*nyama*), »[jogističke] sedeće pozicije« (*asana*), »kontrola daha« (*pranayama*), »uzdržavanje [čula]« (*pratyahara*), »zadržanost [pažnje]« (*dharana*), kontemplacija (*dhyana*) i »usredsređenost [bića]« (*samadhi*) predstavljaju osam »članova« [joge].

Svetlost koju tražite, u vama je. Stoga će traganje biti unutrašnje traganje. To nije putovanje do nekog cilja u spoljašnjem prostoru; to je putovanje u unutrašnjem prostoru. Treba da dosegnete svoju srž. Ono što tražite već je u vama. Treba samo da "ogulite luk;" ima tu slojeva i slojeva neznanja. Dijamant je skriven u zemlji; dijamant ne treba da se stvori. Dijamant već postoji - samo slojevi zemlje treba da budu uklonjeni.

To je pravo osnovno razumevanje; blago je već tu. Možda vi nemate ključ. Ključ mora da se pronađe, ali ne blago. Ovo je osnovno, vrlo korenito, jer sav napor će zavisiti od ovog razumevanja. Ako blago treba da se stvara, onda će to biti vrlo dug proces; niko ne može biti siguran da li to može biti stvoreno ili ne. Samo ključ mora da se nađe. Blago postoji, baš u blizini. Nekoliko slojeva brava treba da se uklone.

Zbog toga je traganje za istinom negativno. To nije pozitivno traganje. Vi ne treba da dodate nešto svom biću; pre nešto treba da izbrišete. Morate da odsečete nešto od sebe. Traganje za istinom je hirurško. Nije medicinsko; to je hirurško. Ništa ne treba da vam se doda; pre, nasuprot tome,

nešto mora da se ukloni od vas, poništi. Otuda metoda *upanišada: neti, neti*. Značenje *neti, neti* je: nastavi da negiraš, poništavaš dok ne stigneš do negatora; nastavi da negiraš dok ne preostane nikakva mogućnost da negiraš; samo ti ostaješ, ti u svojoj srži, u tvojoj svesti koja ne može biti negirana - jer ko će je negirati? Stoga nastavite da negirate: "Ja nisam ni ovo ni ono." Nastavite; "*neti, neti...*" Onda dolazi tačka gde samo vi jeste, negator; više nema ničega drugog da se odseče, operacija je završena; došli ste do blaga.

Ako se ovo ispravno razume, onda teret nije težak; traganje je vrlo lako. Možete se kretati lako, znajući dobro sve vreme da blago može biti zaboravljeno, ali ono nije izgubljeno. Možda nećete biti sposobni da znate gde je ono tačno, ali to je u vama. Možete da se opustite; nema potrebe za tim. Zapravo, čak i ako to želite da izgubite, ne možete izgubiti, jer je to samo vaše biće. Nije za vas to nešto spoljašnje; to je u biti unutrašnje.

Ljudi dolaze kod mene i kažu: "Mi smo u potrazi za Bogom." Pitam ih: "Gde ste ga izgubili? Zašto tražite? Jeste li ga negde izgubili, kažite mi onda gde ste ga

izgubili, jer samo ćete tamo moći da ga nađete." Oni kažu: "Ne, mi ga nismo izgubili." Onda zašto ga tražite? Onda samo zatvorite svoje oči. Možda zbog traganja ne možete da ga nađete. Možda ste previše usredsređeni na traganje; niste gledali u svoje unutrašnje vlastito biće; da kralj kraljeva već sedi tamo, čekajući na vas da se vratite kući. A vi ste veliki tragalac, stoga idete u Meku i Medinu, Kashi i Kailash. Vi ste veliki tragalac. Idete svuda po svetu, osim na jedno mesto - gde vi jeste. Tragalac je traženo... kada je čovek smiren i tih.

Ništa novo se ne postiže. Čovek jednostavno započinje da shvata da je čitava pogrešna stvar bilo traženje spolja. Tražeći unutra, to se tamo nalazi. To je uvek bilo tamo. Nije bilo ni jednog jedinog trenutka kada to nije bilo tamo - i neće biti ni jednog jedinog trenutka - jer Bog nije spolja, za vas istina nije spolja, to ste vi što je obožavano, to ste vi u svom totalnom sjaju; to ste vi u svojoj apsolutnoj čistoti. Ako razumete ovo, onda *sutre* Patanjđalijeve će biti vrlo jednostavne.

Pratikujući različite korake yoge za uništavanje nečistote, javlja se duhovno

prosvetljenje koje se razvija u svesnost o realnosti.

On ne kaže da nešto treba stvoriti; on kaže da nešto treba da bude uništeno. Vi ste već više od svog bića, svog postojanja - u tome je problem. Sakupili ste mnogo oko sebe, dijamant je sakupio previše blata. Blato mora da se opere, i odjednom eto dijamanta. "*Praktikujući različite korake yoge za uništavanje nečistote,...*" To nije stvaranje čistote ili svetosti, ili božanstvenosti; to je upravo uništavanje nečistoće. Čisti vi Jeste. Sveti vi Jeste. Čitava staza postaje totalno različita. Onda nekoliko stvari mora da se odseku i odbace; nekoliko stvari moraju biti eliminisane.

U suštini ovo je značenje *sannyase*; samoodricanja. To nije da se odričete kuće, ne odričete se porodice, ne odričete se dece - to izgleda previše okrutno. Kako saosećajan čovek može to učiniti? To nije odricanje od žene, jer to uopšte nije problem. Žena ne zaklanja Boga; niti deca stvaraju prepreke, ni kuća. Ne, ako se vi odreknete njih, onda ne razumete. Odreknite se nečega drugog što ste sakupljali u sebi.

Ako želite da se odreknete kuće,

odreknite se prave kuće: tela u kome živite i boravite. Pod samoodricanjem ja ne podrazumevam da treba da odete i izvršite samoubistvo, jer to neće biti odricanje. Upravo znanje da vi niste telo dovoljno je. Takođe nije potrebno da budete okrutni prema svom telu. Vi možda niste telo, ali telo je takođe Bog. Vi možda niste telo, ali telo je živo samo od sebe. Ono takođe sudeluje u životu; ono je deo ove totalnosti. Ne budite okrutni prema njemu. Ne budite nasilni prema njemu. Ne budite mazohista.

Religiozni ljudi gotovo uvek postaju mazohisti. Ili su već bili - religija postaje racionalizacija i oni počinju da muče sebe. Ne budite samomučitelj. Postoje dva tipa mučitelja i nasilnih ljudi: jedan je sadista koji muči druge - političari, Adolphi Hitleri; i postoje samomučitelji - takozvani religiozni ljudi, sveci, mahatme, koji muče sebe - oni su mazohisti. Isti su; nasilje je isto. Bilo da mučite telo nekog drugog, ili svoje vlastito, nema razlike - vi mučite sve isto.

Samoodricanje nije samomučenje. Ako je to samomučenje to samo političar stoji na svojoj glavi. Može biti da ste vi takve kukavice da ne možete udesiti da mučite druge, tako da možete mučiti samo

svoje vlastito telo. Devedeset devet od sto takozvanih religioznih ljudi su samomučitelji, kukavice. Oni žele da muče druge, ali postoji strah i opasnost i to ne mogu činiti. Stoga su našli vrlo nevinu žrtvu, ranjivu, bespomoćnu: svoje vlastito telo. I oni ga muče na milion načina.

Ne, odricanje znači znanje; samoodricanje označava svesnost; odricanje označava realizaciju - realizaciju činjenice da vi niste telo. To je završeno. Vi živite u njemu znajući da niste ono. Kada se ne identifikujete (s njim), telo je lepo. Ono je jedna od najvećih misterija u egzistenciji. Ono je sam hram u kome se kralj kraljeva skriva.

Kada razumete šta je odricanje, vi razumete ovo *neti, neti*. Vi kažete: "Ja nisam ovo telo, jer sam svestan tela; sama svesnost čini me odvojenim i različitim." Idite dublje, nastavite da ljuštite luk: "Ja nisam misao, jer misli dolaze i odlaze, a ja ostajem. Ja nisam emocija..." Emocije dođu, ponekad vrlo jake, i sebe potpuno zaboravite u njima, ali one odu. Bilo je vreme kada one nisu bile, vi ste bili; bilo je vreme kada su one bile, a vi ste bili skriveni u njima. Bilo je opet vreme kada su one otišle, a vi ste sedeli tu. Vi ne možete biti

one. Vi ste odvojeni.

Nastavite da ljuštite luk: ne, telo vi niste; mišljenje vi niste; osećanje vi niste. Ako znate da niste ta tri sloja, vaš ego jednostavno iščezava ne ostavljajući trag iza sebe - jer vaš ego nije ništa drugo do identifikacija sa ova tri sloja. Onda vi jeste, ali ne možete reći "ja". Reč gubi značenje. Ego nije tu; vratili ste se kući.

Ovo je značenje *sannyase*; to je negiranje svega što niste, već ste se samo identifikovali s tim. Ovo je hirurgija. Ovo je razaranje.

"Pomoću praktikovanja različitih koraka yoge za razaranje nečistote..." A ovo je nečistota: kada sami mislite da ste ono što niste. Nemojte me pogrešno razumeti, jer uvek postoji mogućnost da pogrešno shvatite da je telo nečisto. Ja ne kažem to. Možete imati čistu vodu u jednoj posudi, a čisto mleko u drugoj. Pomešajte ih; sada mešavina nije duplo čista. Obe su bile čiste; voda je bila čista, tačno iz Gange, i mleko je bilo čisto. Sada mešate dve čistoće i nastaje jedna nečistoća - nije se čistoća udvostručila. Šta se dogodilo? Zašto nazivate ovu mešavinu vode i mleka nečistom? Nečistoća označava ulaženje stranog elementa,

onog što ne pripada tome, koje nije prirodno u tome, što je izvestan nametljivac, što je prestupilo svoju teritoriju. Ne samo da je mleko nečisto, voda je takođe nečista. Dve čistoće se susreću i postaju nečiste.

Stoga kada ja kažem otklonite nečistoće, ja ne mislim da je vaše telo nečisto, ne mislim da je vaš um nečist, ne mislim ni da su vaša osećanja nečista. Ništa nije nečisto - ali kada se identifikujete, u identifikaciji je nečistoća. Sve je čisto. Vaše telo je savršeno ako ono funkcioniše samo od sebe i ako nema uplitanja. Vaša svesnost je savršena ako deluje sama od sebe i telo se ne upliće. Ako živite u neupletenoj egzistenciji vi ste čisti. Sve je čisto. Ja ne osuđujem telo. Nikada ne osuđujem ništa. Toga se sećajte uvek: ja ne osuđujem. Sve je lepo kao što jeste. Međutim, identifikacija stvara nečistoću.

Kada započnete misliti da ste telo, vi ste se nametnuli telu. A kada se vi namećete telu, telo odmah reaguje i nameće se vama. Onda postoji nečistota.

Patanđali kaže: "*Praktikujući različite korake yoge za razaranje nečistote...*" Za uništavanje identiteta, identifikacije; za uništavanje nereda u koji ste upali - haosa,

gde je sve postalo sve drugo. Ništa nije čisto. Nijedan centar ne funkcioniše sam od sebe; vi ste postali gomila. Sve nastavlja da se upliće u prirodu svega drugog. To je nečistota.

"...uništavanjem nečistote, javlja se duhovno prosvetljenje..." Jednom kada se nečistota ukloni, iznenada nastupa prosvetljenje. To ne dolazi spolja, to je vaše najunutarnije biće u svojoj čistoti, u svojoj nevinosti. Svetlost nastaje u vama. Sve je jasno, gužva zbunjenosti nestaje, jasnoća percepcije nastaje. Sada možete videti sve kakvo jeste: nema projekcija, nema mašte, nema iskrivljavanja ikakve realnosti. Jednostavno vidite stvari kakve jesu. Vaše oči su slobodne, prazne; vaše biće je smireno. Sada vi nemate ništa u sebi, stoga ne možete projektovati. Postajete pasivan posmatrač, svedok, *sakshin* - a to je čistota bića, postojanja. "...tu se javlja duhovno prosvetljenje koje se razvija u svesnost o realnosti."

Onda osam koraka u *yogi*. Sledite me vrlo lagano, jer ovo je središnje učenje Patanjđalija:

Yama, niyama, asana, pranayama,

pratyahara, dharana, dhyana, samadhiya ashto angami.

[Opšta] Pravila [ispravnog postupanja] (*yama*), [specifično jogističke] obaveze" (*nyama*), [jogističke] sedeće pozicije (*asana*), kontrola daha (*pranayama*), uzdržavanje [čula] (*pratyahara*), zadržanost [pažnje] (*dharana*), kontemplacija (*dhyana*) i usredsređenost [bića] (*samadhi*) predstavljaju osam članova [joge].

Osam koraka u *yogi*. To je čitava nauka o *yogi* u jednoj rečenici, u jednom semenu. Mnoge stvari su izražene. Prvo, dopustite da vam kažem pravo značenje svakog koraka. I zapamtite, Patanjđali njih naziva koracima i udovima, i jedno i drugo. Oni su oboje. Koraci su zato što posle jednog sledi drugi, postoji redosled rasta. Ali oni nisu samo koraci; oni su udovi tela *yoge*. Imaju oni unutrašnje jedinstvo, organsko jedinstvo takođe, to je značenje udova, ili grana.

Na primer, moje ruke, moje noge, moje srce - oni ne funkcionišu razdvojeno; oni su organsko jedinstvo. Ako srce stane, ruke se onda neće kretati. Sve je spojeno zajedno. Oni nisu nalik stepenicama na lestvama, jer svaka prečka na lestvama je odvojena. Ako je jedna prečka slomljena,

cele lestve nisu slomljene. Dakle Patanjđali kaže one su koraci, stepenice, jer imaju određen, dosledan rast - ali su one takođe *ange*, udovi tela, organski sklop. Ne možete odbaciti nijednu od njih. Stepenice mogu biti odbačene, udovi ne mogu. Možete preskočiti dve stepenice u jednom skoku, ali udovi se ne mogu odbaciti; oni nisu mehanički delovi. Ne možete ih ukloniti. Oni čine vas. Oni pripadaju celini; nisu odvojeni. Celina funkcioniše kroz njih kao harmonična jedinica.

Dakle ovih osam udova yoge su i koraci, stepenice u smislu da svaki sledi drugog, oni su u dubokom međusobnom odnosu. Drugi ne može doći pre prvog; prvi mora da bude prvi, a drugi - drugi. A osmi će biti osmi - on ne može biti četvrti, ne može biti prvi. Dakle oni su koraci, a takođe su i organska celina.

Yama označava samouzdržavanje. U engleskom ova reč postaje malo drugačija. Ne malo različita; zaista, čitavo značenje reči *yama* je izgubljeno - jer englesko samoodricanje izgleda kao obuzdavanje, ugušivanje, posle Frojda, postalo je ružna reč od četiri slova. Samoodricanje nije ugušivanje. U danima kada je Patanjđali koris-

tio reč *yama*, ona je imala totalno drugačije značenje. Reči nastavljaju da se menjaju. Čak i sada, u Indiji takođe, *samyama*, koja dolazi od reči *yama*, označava kontrolu, ugušivanje. Značenje je izgubljeno.

Možda ste čuli jednu anegdotu. Ona govori o engleskom kralju Džordžu I, koji je otišao da vidi katedralu Svetog Jovana kada se gradila. Bila je remek delo umetnosti.

Građevinar, arhitekta, umetnik, bio je prisutan tamo; zvao se Christopher Wren. Kralj ga je pogledao i čestitao mu. Rekao je tri reči: "Ovo je zanimljivo. Ovo je strašno. Ovo je izveštačeno." Christopher Wren je bio tako očaran sa komplimentima... ali vi ćete biti jednostavno iznenađeni. Ove reči više nemaju isto značenje. U tim danima, pre tri stotine godina, reč *zanimljivo* je obično značila *zapanjujuće*,¹² *strašno* je korišćena da označi *strahopoštovanje i oduševljenje*,¹³ a *izveštačeno* je obično značilo *umetnički*.¹⁴

Svaka reč ima biografiju, i menja se mnogo puta. Kako se život menja, sve se

¹² *Amuzing* je obično značila *amazing*.

¹³ *Awful* je korišćena da označi *awe-inspiring*.

¹⁴ *Artificial* je obično označavalo *artistic*.

menja; reči dobijaju nove boje. I zapravo, reči koje imaju kapacitet da se menjaju, samo one ostaju žive; inače na drugi način one postaju mrtve. Ortodoksne reči, koje se opiru promeni, one umiru. Žive reči, koje imaju sposobnost da sakupe novo značenje oko sebe, samo one žive; a one žive u mnogo, mnogo značenja, vekovima. *Yama* je bila divna reč u Patanjđalijevim danima, jedna od lepih... Posle Frojda reči su postale ružne - ne samo da se značenje promenilo, nego čitav okus, čitav ukus reči.

Za Patanjđalija samouzdržavanje ne znači da čovek sebe ugušuje, da potiskuje. To jednostavno znači da usmerava svoj život - ne da ugušuje energije, nego da ih usmerava, da im daje pravac. Ako živite takav život, koji se kreće u suprotnim pravcima, u mnogo pravaca - nikada nećete nigde stići. To je upravo poput kola; vozač vozi nekoliko milja prema severu, onda se predomisli; ide nekoliko milja na jug, pa se predomisli; onda ide nekoliko milja prema zapadu, onda se predomisli; i nastavlja na ovaj način. Umreće tamo gde je rođen. Nikada neće nigde stići. Nikada neće imati osećanje ispunjenja. Možete nastaviti da se krećete mnogim putevima, ali dok nemate

pravac krećete se beskorisno. Osećaćete sve veću i veću frustraciju i ništa drugo.

Da se stvori samouzdržavanje znači, prvo, da se dâ pravac vašoj životnoj energiji. Životna energija je ograničena. Ako nastavite da je koristite na apsurdne, neusmerene načine, nigde nećete stići. Bićete ispražnjeni od energije pre ili kasnije - a ta praznina neće biti praznina Bude; to će jednostavno biti negativna praznina, ništa unutra, jedna prazna posuda. Bićete mrtvi pre nego što umrete. Inače ove ograničene energije koje su vam date od prirode, egzistencije, Boga, ili kako god to želite nazvati; te ograničene energije mogu da se koriste na takav način da mogu postati vrata za neograničeno. Vi ćete se kretati ispravno ako se krećete svesno, ako se krećete budni, sakupljajući sve vaše energije i krećući se u jednom pravcu, ako niste gomila već postajete individua - to je značenje (pojma) *yama*.

Obično ste gomila, mnogo glasova unutra. Jedan kaže: "Idi u ovom pravcu" drugi kaže: "To je beskorisno, idi do ovoga." Jedan kaže: "Idi u hram" a opet drugi kaže: "Pozorište će biti bolje." Nikada se ne osećate opušteno, jer gde god jeste, vi ćete

se žaliti. Ako odete u pozorište, glas koji je bio za hram, nastavljaće da vam stvara nevolju: "Šta činite ovde gubeći svoje vreme? Trebalo je da budete u hramu... i molitva je lepa. Niko ne zna šta se događa tamo - i, niko ne zna, ovo je možda bila prilika za vaše prosvetljenje, a vi ste je propustili." Ako odete u hram, isto - glas koji je insistirao da odete u pozorište nastaviće da govori: "Šta radiš ovde: "Kao neozbiljan čovek sediš ovde. A molio si se ranije, i, ništa se nije dogodilo. Zašto gubiš svoje vreme?" Svuda oko vas videćete budale kako sede i rade beskorisne stvari - ništa se ne događa. U pozorištu ko zna kakvo je uzbuđenje, kakva je ekstaza moguća? Vi propuštate.

Ako niste individua, jedinstveno biće, gde god da ste, vi ćete uvek biti odsutni, izgubljeni. Nikada nećete biti kod kuće. Uvek ćete ići nekuda, a nikada nećete stići nigde. Postaćete ludi. Život koji je protiv *yama* postaće lud. Nije iznenađujuće da na Zapadu više ludih ljudi postoji nego na Istoku. Istok - znajući ili ne znajući - još sledi život malog samouzdržavanja. Na Zapadu se misli o samouzdržavanju izgleda kao da se postaje rob; da se bude protiv samouzdržavanja izgleda kao da ste slobod-

dni, nezavisni. Inače, dok ste vi individua, ne možete biti slobodni. Vaša sloboda će biti obmana, neće to biti ništa do samoubistvo. Vi ćete ubiti sebe, uništiti svoje mogućnosti, svoje energije; a jednog dana ćete osećati da ste čitavog života pokušavali toliko mnogo ali ništa se nije steklo, nikakav rast iz toga nije proizašao.

Samouzdržavanje znači na prvom mestu: dati pravac životu. Samouzdržavanje znači postati malo više usredsređen. Kako možete postati malo više usredsređeni? Jednom kada zadate pravac svom životu, odmah centriranje započinje da se događa u vama. Pravac stvara središte; onda vam centar daje pravac. Oni su uzajamno ispunjavajući.

Dok niste samouzdržani, drugo nije moguće, zbog toga ih Patanjđali naziva koracima, ili stepenicama. Drugo je *niyama*, čvrsto pridržavanje; život koji ima disciplinu, život koji ima urednost u sebi, život koji se živi na vrlo disciplinovan način, ne bolestan i grozničav. Regularnost, urednost... ali će to vama takođe zvučati kao ropstvo. Sve lepe reči iz Patanjđalijeveg vremena, sada su postale ružne. Međutim, ja vam kažem, dok nemate urednost u svom životu, disci-

plinu, bićete rob svih instikata - a mislićete da je to sloboda, ali vi ćete biti rob svih lutajućih misli. To nije sloboda. Vi možda nemate nekog vidljivog majstora, ali ćete imati mnoge nevidljive majstore u sebi; a oni će nastaviti da dominiraju vama. Samo čovek koji ima urednost oko sebe, može jednog dana postati majstor.

To je takođe previše udaljeno, jer pravi majstor se dešava samo kada se dostignu osam koraka - to je cilj. Onda čovek postaje *đina* - pobednik¹⁵. Onda čovek postaje Buda, onaj ko se probudio. Onda čovek postaje Hrist, spasitelj, jer ako ste izbavljeni, iznenada, vi postajete spasitelj drugih. Ne da vi pokušavate da ih izbavite; samo vaše prisustvo je izbavljajući uticaj.

Drugo je *niyama*, čvrsto pridržavanje.

Treće je položaj. Svaki korak proizilazi iz prvog, prethodnog koraka; kada imate regularnosti u životu, samo onda možete postići položaj, *asana*. Nekad pokušajte *asanu*; samo pokušajte da sedite smireno. Ne možete sedeti - telo pokušava da se

¹⁵ Đainski pojam *đinah* označava pobednika nad uslovljavajućom prirodom i obmanom. Ideal đainske religije, kao budinstvo u budizmu.

pobuni protiv toga. Iznenada počinjete da osećate uznemirenost, na mnogim mestima u telu. Nikada niste osetili to. Zašto se javljaju toliko mnogo problema ako se samo sedi smireno? Osećate mrave kako gmižu naviše. Pogledajte i videćete da nema mrava; telo vas obmanjuje. Telo nije spremno da bude disciplinovano. Telo se pokvarilo, ne želi da vas sluša. Postalo je svoj vlastiti gospodar. A vi ste uvek sledili njega. Dakle, sada je čak i smireno sedenje za nekoliko minuta postalo gotovo nemoguće.

Ljudi prolaze kroz tako veliki pakao, ako im kažete samo da sede smireno. Ako ovo nekome kažem, on odgovara: "Baš da sedim mirno u tišini, ne radeći ništa? - kao da je to "radeći" jedna opsesija. On odgovara: "Barem mi dajte mantru, tako da mogu da je pevam unutra u sebi." Njemu treba neko zanimanje. Izgleda da je teško da se sedi mirno. A to je najlepša mogućnost koja se može dogoditi čoveku; samo da sedi smireno ne čineći ništa.

Asana znači opušten položaj. Vi ste takođe opušteni u njemu, tako ste odmorni u njemu, da uopšte nema potrebe da se telo kreće. U tom trenutku, iznenada vi transcendirate telo.

Telo pokušava da vas spusti dole kada kaže: "Vidi sada, mnogi mravi gmižu duž tela." Ili iznenada osetite potrebu da se češate, svrbi vas. Telo govori: "Ne idi tako daleko, vrati se natrag. Kuda ideš?" Jer svest se kreće naviše, idući daleko od telesne egzistencije. Hmm?... telo započinje da se buni. Nikada niste radili takvu stvar. Telo vam stvara probleme, jer kada problem postoji, vi ćete morati da se vratite natrag. Telo traži vašu pažnju: "Daj tvoju pažnju." Stvoriće bol. Stvoriće svrab; vi ćete osećati da želite da se češete. Iznenada telo više nije obično; telo je u pobuni. To je telo političar. Vi ste pozvani natrag: "Ne idi tako mnogo daleko, budi zauzet. Ostani ovde" - ostani ograničen na telo i na zemlju. Vi se krećete prema nebu, a telo oseća strah.

Asana dolazi samo osobi koja živi život uzdržljivosti, *čvrsto pridržavanje*; onda je položaj moguć. Onda možete jednostavno sedeti, jer telo zna da ste disciplinovan čovek. Ako želite da sedite, vi ćete sedeti - ništa ne može da se uradi protiv vas. Telo može nastaviti da govori stvari... ubrzo se ono zaustavlja. Nikoga nema tu da sluša. To nije ugušivanje; vi ne ugušujete

telo. Nasuprot tome, telo pokušava da ugušuje vas. To nije ugušivanje. Vi ne kažete ništa da telo čini; jednostavno se odmarate. Međutim telo ne zna ni za kakav odmor, jer mu nikada niste dali odmor. Uvek ste bili nemirni. Sama reč *asana* označava odmor, biti u dubokom odmoru; a ako možete uraditi to, mnoge stvari će vam postati moguće.

Ako telo može biti u odmoru, odati možete regulisati svoje disanje. Krećete se dublje, jer disanje je most između tela i duše, od tela do uma. Ako možete regulisati disanje - to je *pranayama* - imate moć nad svojim umom.

Jeste li ikada posmatrali da, kad god se um promeni, odmah se ritam disanja promeni? Ako radite suprotno - ako promenite ritam disanja - um se odmah mora promeniti. Kada ste ljuti, vi ne možete disati smireno; inače ljutnja će iščeznuti. Pokušajte. Kada osećate ljutnju vaše disanje postaje haotično, postaje nepravilno, gubi ritam, postaje glasno, nemirno. Ono više nije u harmoniji. Neslaganje nastaje, a slaganje se gubi. Probajte jednu stvar, kad god postajete ljuti, samo se opustite i dopustite da se disanje odvija u ritmu. Odjednom ćete

ošetiti da je ljutnja iščezla. Ljutnja ne može postojati bez posebnog tipa disanja u vašem telu.

Kada vodite ljubav disanje se menja, postaje vrlo silovito. Kada ste mnogo ispunjeni seksualnošću, disanje se menja, postaje žestoko. Seks ima malo besa u sebi. Ljubavnici znaju da ugrizu jedno drugo i ponekad povrede jedno drugo. Ako vidite dvoje ljudi kako vode ljubav, videćete da se odvija neka vrsta borbe. Ima malo nasilja u tome. Oboje dišu haotično; njihovo disanje nije u ritmu, nije u skladu.

U *tantri*, gde je mnogo urađeno u pogledu seksa i transformacije seksa, vrlo mnogo se radilo na ritmu disanja. Ako dvoje ljubavnika mogu ostati u ritmičkom disanju dok vode ljubav, u skladu, da oboje imaju isti ritam, neće biti ejakulacije. Sati-ma mogu voditi ljubav, jer ejakulacija je moguća samo kada disanje nije u ritmu; samo onda telo može izbaciti energiju. Ako je disanje u ritmu, telo apsorbuje energiju; nikada je ne izbacuje van. *Tantra* je razvila mnoge tehnike za promenu ritma disanja. Onda možete voditi ljubav satima, a da ne gubite energiju. Nasuprot tome, vi je stičete, jer ako žena voli muškarca i muškarac

voli ženu, oni pomažu jedno drugom da budu ponovno napunjeni - jer oni su suprotne energije. Kada se suprotne energije sretnu i varnica kresne, oni pune jedno drugo; inače energija se gubi, a posle vođenja ljubavi osećate se malo prevareni, obmanuti - toliko mnogo obećanja a ništa ne dođe u ruke, ruke ostaju prazne.

Posle *asane*, dolazi regulacija disanja, *pranayama*. Posmatrajte za nekoliko dana i beležite: kada postanete ljuti kakav je ritam vašeg disanja - da li je izdisanje dugo, ili je udisanje produženo, ili su isti, ili je udisanje vrlo kratko a izdisanje vrlo dugo; ili je izdisanje vrlo kratko a udisanje vrlo dugo. Samo posmatrajte razmeru udisanja i izdisanja. Kada ste seksualno uzbuđeni, posmatrajte, zabeležite. Kada ponekad sedite smireno i posmatrate nebo u noći, sve je smireno oko vas, obratite pažnju kako se odvija vaše disanje. Kada se osećate ispunjeni saučešćem, posmatrajte, zabeležite. Kada ste u borbenom raspoloženju, posmatrajte, zabeležite. Načinite dijagram svog vlastitog disanja, i onda ćete znati mnogo.

Pranayama nije nešto čemu se vi možete podučiti. Vi morate otkriti to, jer svako ima različit ritam svog disanja. Sva-

čije disanje i svačiji ritam je isto tako različit kao otisci prstiju. Disanje je individualna pojava, zbog toga ja to nikada ne podučavam. Vi morate otkriti svoj vlastiti ritam. Vaš ritam možda nije ritam nekog drugog, ili može biti štetan za nekoga drugog. Vaš ritam - vi morate naći.

A to nije teško. Nema potrebe da pitate nekog eksperta. Samo naćinite dijagram za jedan mesec svih vaših raspoloženja i stanja. Onda ćete znati koji je ritam gde se osećate najodmornije, opušteno, u dubokom prepuštanju; koji je ritam gde se vi osećate mirni, tihi, sabrani, sveži; koji je ritam kada se iznenada osećate blaženno, ispunjeni nećim nepoznatim, preplavljeni - imate toliko mnogo u tom trenutku, možete dati celom svetu, a da to neće biti iscrpljeno. Osećajte i posmatrajte trenutak kada osećate da ste jedno s univerzumom, kada osećate da razdvojenosti nema više, premošćena je. Kada osećate da ste jedno s drvećem i pticama, rekama i stenama, s okeanom i peskom - posmatrajte. Naći ćete da ima mnogo ritmova vašeg disanja, veliki spektar; od najsilovitijeg, ružnog, jadnog paklenog tipa, do najtišeg nebeskog tipa.

A kada otkrijete svoj ritam, prakti-

kujte ga - načinite ga delom svog života. Ubrzo on postaje nesvestan; onda samo dišete u tom ritmu. Sa tim ritmom vaš život će biti život *yogina*, vi nećete biti ljuti, nećete se osećati tako seksualni, nećete se osećati tako ispunjeni mržnjom. Iznenada ćete osetiti da vam se događa preobražaj.

Pranayama je jedno od najvećih otkrića koja su se dogodila ljudskoj svesti. U poređenju sa *pranayamom*, odlazak na Mesec nije ništa. To izgleda vrlo uzbudljivo, ali to nije ništa, jer čak i ako stignete do Meseca, šta ćete tamo raditi? Čak i ako stignete na Mesec, ostaćete isti. Radićete iste besmislice koje radite ovde. *Pranayama* je unutrašnje putovanje. *Pranayama* je četvrti - a ima samo osam koraka. Pola putovanja je kompletirano na *pranayami*. Čovek koji je naučio *pranayamu*, ne od učitelja - jer to je lažna stvar, ja to ne odobravam - već svojim vlastitim otkrićem i spremnošću, čovek koji je naučio ovaj ritam bića, već je postigao pola cilja. *Pranayama* je jedno od najznačajnijih otkrića.

A posle *pranayame*, ili regulacije disanja, je *pratyahara*, apstrakcija, odvrćanje od objekata čula. *Pratyahara* je isto ono o čemu sam vam govorio juče.

Hrišćansko "kajanje" je zapravo na hebrejskom "povratak" - ne kajanje nego povratak, odlaženje natrag. Muslimanska *toba* je ništa; to je "ne kajanje". To je takođe postalo obojeno sa značenjem pokajanja; *toba* je takođe povratak natrag. A *pratyahara* je takođe vraćanje natrag, dolaženje nazad - ulaženje unutra, okretanje unutra, povratak kući. Posle *pranayame* to je moguće - *pratyahara* - jer *pranayama* će vam dati ritam. Sada znate ceo spektar; znate kom ritmu ste najbliži sebi, a u kom ritmu ste najdalji od sebe. Siloviti, seksualni, ljuti, ljubomorni, posesivni, naći ćete da ste daleko od sebe; u saosećanju, u ljubavi, u molitvi, u zahvalnosti, vi ćete naći sebe bližim kući. Posle *pranayame*, *pratyahara*, povratak je moguć. Sada znate put, onda već znate kako da zakoračite unazad.

Onda dolazi *dharana*. Posle *pratyahare*, kada ste počeli da se vraćate natrag bliže kući, dolazeći bliže svojoj nautarnijoj srži, vi ste upravo na vratima svog vlastitog bića. *Pratyahara* vas dovodi blizu kapije; *pranayama* je most od spoljašnjeg prema unutra. *Pratyahara*, povratak, to su vrata, a onda nastaje mogućnost *dharane*, usredsređenosti. Sada možete postati

sposobni da dovedete svoj um do jednog objekta. Prvo date pravac svom telu; prvo date pravac svojoj životnoj energiji - sada dajete pravac svojoj svesti. Sada se svesti ne može dozvoliti da ide negde i svuda. Sada mora da bude dovedena do cilja. Ovaj cilj je usredsređenost, *dharana*; vi fiksirate svoju svest na jednu tačku.

Kada je svest fiksirana na jednu tačku misli prestaju, jer misli su moguće samo kada vaša svest nastavlja da se koleba - odavde donde, odatle do negde drugde. Kada vaša svest neprekidno skače kao majmun, onda ima mnogo misli i ceo vaš um je upravo ispunjen gomilom - tržnica. Sada postoji mogućnost - posle *pratyahare*, *pranayame*, ima mogućnosti - vi se možete usredsrediti na jednu tačku.

Ako se možete usredsrediti na jednu tačku, onda je moguća *dhyana*. U usredsređenosti vi dovodite svoj um do jedne tačke. U *dhyana* odbacujete i tu tačku. Sada ste takođe usredsređeni, ne odlazeći nikuda - jer ako idete nekuda to je uvek van. Čak i jedna misao u usredsređenosti je nešto spolja izvan vas - objekt postoji; vi niste sami, postoje dvoje. Čak i u usredsređenosti postoje dvoje, objekat i vi. Posle usredsređeno-

sti objekat mora da bude ostavljen.

Svi hramovi vode samo do usredsređenosti. Oni vas ne mogu odvesti izvan, jer svi hramovi imaju jedan objekat u sebi, lik Boga je objekat za usredsređivanje. Svi hramovi vode vas jedino do *dharane*, do usredsređenosti. Stoga, što religija ide u više dimenzije, hram i lik iščezavaju. Oni moraju da iščeznu. Hram treba da bude apsolutno prazan, samo da ste vi tu - niko, niko drugi, nijedan objekat; čista subjektivnost.

Dhyana je čista subjektivnost, kontemplacija - ne kontempliranje "nečega," jer ako kontemplirate nešto to je usredsređenost, koncentracija. U engleskom ne postoje bolje reči. Usredsređenost označava da nešto postoji na šta se koncentrišete. *Dhyana* je meditacija; ništa ne postoji, sve je ostavljeno, ali vi ste u intenzivnom stanju svesnosti. Objekat je odbačen, ali subjekat nije zapao u spavanje. Duboko usredsređen, bez ikakvog objekta, usredišten - ali još osećaj o "ja" će doleteti, istrajati. On će lebdeti. Objekat je otpao, ali subjekat je još tu. Vi još osećate da jeste.

Ovo nije ego. U sanskritu mi imamo dve reči, *ahamkara* i *asmita*. *Ahamkara*

znači "ja jesam". A *asmita* znači "jesam". Samo upravo "jestvo". Nikakav ego ne postoji, samo senka je preostala. Vi još osećate, na neki način, da vi jeste. To nije misao, jer ako je misao da "ja jesam," to je ego. U meditaciji ego je potpuno iščezao; ali jestvo, fenomen poput senke, upravo osećanje, lebdi okolo vas - baš kao stvar nalik izmaglici, koja upravo ujutru lebdi oko vas. U meditaciji je jutro, sunce se još nije uzdiglo, maglovito je; *asmita*, jestvo, još je tu. Možete još pasti natrag. Mala smetnja - neko govori i vi slušate - meditacija iščezava: vratili ste se natrag na usredsređenost, na koncentraciju. Ako samo ne slušate, već počnete da razmišljate o tome, čak i usredsređenost iščezava; došli ste do *pratyahare*. A ako ne samo razmišljate, nego ste postali identifikovani sa mišljenjem, *pratyahara* iščezava; pali ste u *pranayamu*. A ako vas misli tako mnogo zaposednu da se izgubi ritam vašeg disanja, *pranayama* iščezava; vi ste pali na *asanu*. Ali ako su misao i disanje tako mnogo ometani da telo započinje da se trese ili postane nemirno; *asana* iščezava. Ovi (koraci) su (međusobno) povezani.

Čovek može ispasti iz meditacije.

Meditacija je najopasnija tačka u svetu, jer to je najviša tačka odakle možete pasti, i možete pasti vrlo loše. U Indiji mi imamo reč *yogabhrasta*; čovek koji je otpao od *yoge*. To je vrlo, vrlo neobično. Ona uvažava i osuđuje zajedno. Kada kažemo da je neko *yogin*, to je veliko uvažavanje. Kada kažemo da je neko *yogabhrasta*, to je takođe osuda; otpao je iz *yoge*. Taj čovek je dosegao do meditacije negde u svom prošlom životu a onda je pao. Iz meditacije još postoji mogućnost povratka natrag u svet - zbog *asmite*, zbog jestva. Seme je još živo. Ono može proklijati svakog trenutka; tako da putovanje nije završeno.

Kada *asmita* takođe iščezne, kada više ne znate da vi jeste - naravno, vi ste ipak tu, ali nema razmišljanja o tome da "ja jesam", ili čak jestvo - onda se dešava *samadhi*, trans, ekstaza. *Samadhi* je odlaženje izvan; onda se čovek nikada ne vraća natrag. *Samadhi* je mesto bez povratka. Odatle niko ne pada. Čovek u *samadhiu* jeste Bog; mi ga zovemo bog Buda, bog Mahavira. Čovek u *samadhiu* više nije iz ovoga sveta. On može da bude u ovom svetu, ali više nije od ovoga sveta. On ne pripada njemu. On je jedan autsajder. On

može biti ovde, ali njegov dom je negde drugde. On izgleda kao da hoda na ovoj zemlji, ali u suštini više nije na ovoj zemlji. Kaže se za čoveka u *samadhiu* da on živi u svetu, ali svet ne živi u njemu.

Ovo su osam koraka ili osam udova zajedno. Udovi jer su tako međusobno povezani u organsku celinu; koraci jer ih morate proći jedan po jedan - ne možete početi baš bilo gde; morate započeti od *yama*.

Sada još nekoliko stvari, jer je ovo takav centralni deo za Patanjđalija da morate razumeti još nekoliko stvari. *Yama* je most između vas i drugih; samouzdržavanje znači uzdržavanje u vašem ponašanju. *Yama* je pojava između vas i drugih, vas i društva. To je više svesno ponašanje; vi ne reagujete nesvesno, ne reagujete kao mehanizam, kao robot. Vi postajete više svesni; postajete više budni. Reagujete samo kada je apsolutno nužno; onda takođe nastojite da reakcija bude odgovor, a ne puka reakcija.

Odgovor je različit od reakcije. Prva razlika je: reakcija je automatska; a odgovor je svestan. Neko vas uvredi; vi odmah reagujete - uvredite njega. Nije bilo nijednog

trenutka razmaka da se razume; to je reakcija. Čovek samouzdržavanja će sačekati, slušati njegovu uvredu, razmišljaće o tome.

Gurđijev je obično govorio da se čitav njegov život promenio kada mu je deda umro, imao je samo devet godina, pozvao ga je i rekao mu: "Ja sam siromašan čovek i nemam ništa da ti dam, ali bih želeo da ti dam nešto. Jedina stvar koju sam nosio kao blago je ova, meni je to dao moj otac... Ti si vrlo mlad, ali zapamti to. Jednog dana ćeš razumeti - samo zapamti ovo. Jednog dana ćeš shvatiti. Ne nadam se da će baš sada razumeti, ali ako ne zaboraviš, jednog dana ćeš razumeti." Ovu stvar je on rekao Gurđijevu: "Ako te neko uvredi, odgovori mu nakon što prođu dvadeset četiri sata."

To je postalo transformacija, jer kako možete reagovati posle dvadeset četiri sata? Reakcija traži trenutnost. Gurđijev kaže: "Kada me neko uvredi, ili mi neko kaže nešto loše, moraću da mu kažem: 'doći ću sutra, samo posle dvadeset četiri sata dozvoljeno mi je da odgovorim - dao sam obećanje svom dedi a on je mrtav, a (dato) obećanje se ne može uzeti natrag. Inače, ja ću doći'. Taj čovek će biti otkaćen. On neće moći da shvati u čemu je stvar.

A Gurđijev će razmišljati o tome. Što više misli, to će beskorisnije izgledati. Ponekad će se osetiti da je čovek u pravu, sve što je rekao istina je. Onda bi Gurđijev otišao i zahvalio se čoveku: "Ukazao si mi na nešto čega nisam bio svestan." Ponekad bi spoznao da čovek uopšte nije u pravu. A kada čovek apsolutno greši, zašto mariti za to? Niko ne mari za laži. Kada se osećate povređeni, u tome mora biti nešto istine; inače ne biste se osećali povređeni. Onda takođe nema svrhe u odlasku.

Rekao je: "Dešavalo se da sam mnogo puta probao formulu mog dede, i ubrzo bi ljutnja nestala" - i ne samo ljutnja - ubrzo bi on postao svestan da ista tehnika može da se primeni za druge emocije, i sve je iščezavalo. Gurđijev je bio jedan od najvećih vrhova koji je dostignut u njegovom dobu, Buda. A celo putovanje je započelo sa vrlo malim korakom - obećanjem datim starom čoveku koji je umirao. To je promenilo čitav njegov život.

Yama je most između vas i drugih - živite svesno, imajte veze s ljudima svesno. Onda druga dva, *niyama* i *asana* - oni se bave vašim telom. Treći, *pranayama* je opet most. Kao što je prvi, *yama*, most između

vas i drugih, druga dva su priprema za još jedan most - vaše telo je načinjeno spremnim kroz *niyamu* i *asanu* - onda, *pranayama* je most između tela i duha. Tada su *pratyahara* i *dharana* priprema uma. *Dhyana* opet, jeste most između uma i duše. *Samadhi* je postignuće. Oni su međusobno povezani, lanac; a to je ceo život. Vaš odnos sa drugima mora da se promeni. Kako vaš odnos mora da se promeni? Ako nastavite da se odnosite prema drugima na isti način, kao što ste uvek radili, ne postoji mogućnost za promenu. Vi morate promeniti svoj odnos sa drugima. Posmatrajte kako se ponašate sa svojom ženom, sa prijateljima ili sa svojom decom. Promenite to. Ima hiljadu i jedne stvari da se promene u vašem odnosu. To je *yama*, kontrola - ali kontrola, ne praznoverje. Kroz razumevanje dolazi kontrola. Kroz neznanje čovek nastavlja da prisiljava i ugušuje. Uvek radite sve sa razumevanjem, i nikada nećete povrediti sebe niti nekog drugog.

Yama treba da stvori podesnu okolinu oko vas. Ako ste neprijateljski prema svakome - borbeni, s mržnjom i ljutnjom - kako možete da se krećete prema unutra? Sve ove stvari vam neće dozvoliti da se

krećete. Bićete toliko ometani na površini da to unutrašnje putovanje neće biti moguće. Stvaranje odgovarajuće, prijateljske atmosfere oko sebe jeste *yama*. Kada se odnosite prema drugima lepo, svesno, oni vam ne stvaraju nevolju u vašem unutrašnjem putovanju. Oni postaju pomoć, ne ometaju vas. Ako volite svoje dete, onda kada meditirate ono vam neće smetati. Ono će reći drugima: "Tišina, tata meditira." Ali ako ne volite svoje dete, vi ste jednostavno ljuti, onda kada meditirate ono će praviti sve vrste neprijatnosti, smetnji. Ono želi da vam se osveti - nesvesno. Ako jako volite svoju ženu, ona će biti korisna; inače neće vam dozvoliti da molite, neće vam dozvoliti da meditirate - jer vi tako odlazite izvan njene kontrole.

Ovo ja vidim svakog dana. Muž preuzima *sannyas*, a žena dolazi kod mene plaćući: "Šta ste uradili mojoj porodici! Uništili ste je!" Ja znam da taj muž nije voleo svoju ženu, inače ona bi bila srećna. Ona bi slavila što je njen muž postao meditativan. Ali, on je nije voleo. Dakle, ne samo da je nije voleo, on se kreće prema unutra; stoga neće biti mogućnosti u budućnosti takođe ni za kakvu ljubav da dođe od

njega. Ako volite osobu, osoba je uvek korisna za vaš rast jer ona zna, da što više rastete, više ćete biti sposobni za ljubav. A sve meditacije će vam pomoći da volite više, da budete lepši na svaki način. Inače ovo se dešava svaki dan.

To se desilo sestri Šili. Bila je u kampu i želela da je preuzme *sannyas*, ali muž nije želeo. Muž je vrlo, vrlo obrazovan čovek, hmm?... direktor istraživačkog instituta negde u Americi. Onda je otišla kući. Neprekidno je bilo borbe. Želela je da uzme *sannyas*, želela je da bude inicirana, ali on ne bi dozvolio. Onda je on došao kod mene, pitajući se: "Ko je taj čovek koji je ometao naš život?" I on je preuzeo *sannnnnyas*. Sada je žena stvarala nevolju! Sada je žena bila apsolutno protiv. A on je vrlo jednostavan čovek, zaista divan. Pisao mi je: "Šta da radim? Ja je volim, ali se ona potpuno promenila od kada je čula da sam ja uzeo *sannyas*." Na taj način stvari idu. Svako ulaže napor da kontroliše drugog.

Čovek kroz *yamu* kontroliše sebe, ne druge. Drugima on daje slobodu. Vi pokušavate da kontrolišete drugog a nikada sebe. Čovek kroz *yamu* kontroliše sebe, daje slobodu drugima - voli toliko mnogo

da može dati slobodu, i voli sebe toliko mnogo da kontroliše sebe. Ovo treba razumeti: on voli tako mnogo sebe da ne može rasipati svoje energije; mora da im daje pravac. Onda, *niyama* i *asana* su za telo. Uredan život je vrlo zdrav za telo, jer telo je mehanizam. Vi zbunjujete telo ako vodite neuredan život. Danas ste uzeli hranu u jedan sat, sutra uzimate u jedanaest sati, prekosutra uzmete u deset sati - vi zbunjujete telo. Telo ima jedan unutrašnji biološki sat; on se kreće po obrascu. Ako uzimate svoju hranu svakog dana tačno u isto vreme, telo je uvek u situaciji da razume šta se događa, i spremno je za događaje - sokovi teku u stomaku u pravi trenutak. Inače, kad god želite da uzmete hranu, možete je uzeti, ali sokovi neće teći. A ako uzmete hranu, a sokovi ne teku, onda hrana postaje hladna, onda je otežano varenje.

Sokovi moraju biti spremni da prime hranu dok je vruća, onda odmah započine apsorbovanje. Hrana može biti apsorbovana za šest sati ako su sokovi spremni, čekajući. Ako sokovi ne čekaju onda to traje dvanaest sati do osamnaest sati. Onda se osećate teški, letargični. Onda vam hrana daje život, ali vam ne daje čist život. On se

oseća kao težina na vašim grudima; nekako ga nosite, vučete. Hrana može da postane takva čista energija, ali je onda potreban uredan život.

Idete na spavanje svakog dana u deset sati; telo zna - tačno u deset sati telo vam daje alarm. Ja ne kažem da postaje opsesivno - da kada vaša majka umire onda takođe idete u deset sati. Ne kažem ja to. Jer ljudi mogu postati opsednuti...

Ima mnogo priča o Imanuelu Kantu. On je postao opsednut urednošću; to je postala ludost. Ne stvarajte opsesiju. On je imao ustaljenu praksu, tako fiksiranu, od sekunde do sekunde; da ako neko, neki gost dođe, on bi gledao u sat i čak ne bi ništa rekao gostu, jer za to govorenje bi trebalo vreme - on bi uskočio u krevet, pokrio sebe ćebetom i krenuo da spava dok je gost još tu sedeo. Sluga bi došao i rekao: "Sada možete ići, jer sada je njegovo vreme..." Sluga je postao tako usklađen sa Kantom da nije bilo potrebno reći: "Sada vi idite, jer je vreme." Sluga je bio tako usklađen sa Kantom da nije bilo potrebno reći: "Vaša hrana je spremna." Nije bilo ni potrebno da se kaže: "Sada idete na spavanje." Trebalo je reći samo vreme. Sluga bi ušao u sobu i

rekao: "Gospodine, jedanaest je sati." Odmah je sledio rutinu jer nije bilo nužno da se išta kaže.

Bio je toliko uredan da je sluga postao diktator - jer bi uvek pretio: "Otići ću ako ne podignite moju platu." Odmah se plata morala povećati, jer novi sluga, novi čovek, bi smetao. Jednom su to probali: došao je novi čovek, ali to nije bilo moguće, jer Kant je živeo od sekunde do sekunde.

On bi išao na univerzitet; bio je veliki učitelj i veliki filozof. Jednog dana put je bio blatnjav i padala je kiša, a jedna od njegovih cipela se zabila u blato - stoga je on ostavio tamo. Inače bi zakasnio. Otišao je s jednom cipelom. Govorilo se u oblasti univerziteta Koningsberg da su ljudi gledajući u njega mogli da podešavaju svoje satove, jer sve je apsolutno bilo u skladu sa kretanjem časovnika.

Novi sused je kupio kuću koja se graničila sa Kantovom kućom i počeo je da sadi novo drveće. Svakog dana tačno u pet popodne Kant je obično dolazio na tu stranu kuće, sedeo pored prozora i posmatrao nebo. Kada je drveće zaklonilo prozor i nije mogao da gleda nebo, razboleo se. Doktori

nisu mogli otkriti ništa loše kod njega, jer je bio tako uredan čovek. Bio je zaista veoma zdrav. Nisu mogli naći ništa; nisu mogli uspostaviti dijagnozu. Onda je sluga rekao: "Ne brinite, ja znam razlog. Ovo drveće se natura u njegovoj urednosti. Sada ne može otići do prozora, sestiti tamo i gledati u nebo. Nije više moguće posmatranje neba." Morali su ubediti suseda, drveće se odsečeno, i on je bio u redu, bolest je iščezla.

Inače ovo je opsesija. Nije potrebno da postanete opsesivni; sve treba da se uradi sa razumevanjem.

Niyama i *asana*, redovnost položaja; oni su dobri za telo. Kontrolisano telo je lepa pojava - kontrolisana energija, sija, i uvek više nego što je potrebno, i uvek živa, a nikada tupa i mrtva. Onda telo takođe postaje inteligentno, telo takođe postaje mudro, telo sija s novom svesnošću.

Onda, *pranayama* je most; duboko disanje je most od uma do tela. Možete promeniti telo kroz disanje; možete promeniti um kroz disanje. *Pratyahara* i *dharana*, povratak kući i usredsređenost, pripadaju preobražaju uma. Onda, *dhyana* je opet most od uma do Sopstva ili do ne-sopstva - kako god izaberete to da nazivate, oboje.

Dhyana je most do *samadhija*.

Postoji društvo; od društva do vas je most; *yama*. Telo je tu; za telo urednost i položaj. Opet postoji most, zbog različite dimenzije uma od tela; *pranayama*. Onda, treniranje uma; *pratyahara* i *dharana*; povratak natrag kući i usredsređenost. Onda opet most, ovo je poslednji most: *dhyana*. Tada dostižete cilj; *samadhi*.

Samadhi je lepa reč. To znači da je sada sve rešeno. To znači *samadhan*: sve je postignuto. Sada nema želje; ništa nije preostalo da se dostigne. Tu nema dalje, nema više; vi ste se vratili kući.

DA LI ME UNIVERZUM VOLI

6 jula 1975 u dvorani Buddha

Prvo pitanje:

Koja je vaša staza, staza koju nama pokazujete?

To uopšte nije staza. Vi niste za putovanje na njoj. Pre, to je jednostavno razumevanje. Morate zaustaviti svako putovanje. Staza je da se putuje i da se ide negde; staza je da se negde stigne; da se nešto postigne; staza je sredstvo a cilj je nešto daleko udaljeno u budućnosti. To je ono šta mislim kada kažem da šta god da vam govorim nije staza; to je jednostavno razumevanje. Ako razumete, već ste dostigli cilj. Ako razumete, uvek ste bili na cilju, nikada ni za jedan jedini trenutak niste bili udaljeni od njega. Možda ste sanjali da ste otišli daleko, ali niste napustili svoju kuću ni za jedan jedini trenutak.

Ovo je nemanje puta, ne-put. Ili, ako insistirate za reč, ili ako ste tako fascinirani rečju, nazivajte ga besputnim putem. Ali pokušajte da me razumete, ovo nije put. Ja vam ne dajem sredstvo, već sam cilj.

Drugo pitanje:

Od kada sam došao kod vas, življenja meditativnog života postalo je najlakši i najprirodniji fenomen. Međutim, praktično sam ostavio svaku nadu za prosvetljenjem; jesu li ove tendencije kontradiktorne?

Ne sasvim. Za dostizanje prosvetljenja to je nužno - da vi treba da izgubite svaku nadu i želju za tim. Inače želja za prosvetljenjem postaje noćna mora u sebi. A što više to želite, veća će biti udaljenost. Ostavite svaku želju za tim, svako nadanje za tim. Ako ste zaista postali bez želje za prosvetljenjem, svakog trenutka moguće je da se dogodi. Dajte širinu; ne budite ispunjeni željom za tim. Najveća prepreka za prosvetljenje je čežnja za njim; jer um koji čežne i želi jeste uvek napet. On ima suptilnu uznemirenost oko toga, nikada nije opušten. Kako možete biti opušteni ako morate ići negde? Vi možda sedite, ali ste u pokretu. Vidljivo se možda odmarate, ali nevidljivo vi ste nemirni. Odbacite svaku besmislicu. Niko nije mogao dostići prosvetljenje kroz želju. Zbog toga sve Bude insistiraju: postanite bez želja.

Ne kažem da kada postignete beželjnost da ćete dostići *nirvanu* ili prosvetlje-

nje; ja kažem da kada ste bez želja vi ste *nirvana*, vi ste prosvetljenje. Želja je smetnja u vama, baš kao talasi na jezeru... talasi iščezavaju, jezero je mirno.

Lako je odbaciti želje za svetovnim stvarima, vrlo lako. Zapravo apsolutno je glupo prijanjati uz njih. Samo glupi ljudi se vezuju za svetovne stvari, jer svako može videti da vam one mogu biti oduzete. Svako vezivanje je jalovo, besplodno, i svako ko ima bar malu količinu inteligencije može postati svestan da vam akumuliranje stvari neće doneti bogaćenje; pre će vas učiniti sve više i više siromašnim. Što više stvari budete imali, više ćete osećati da ste prazni.

Bogat čovek postaje dole u dubini vrlo siromašan. Ne možete naći veće prosjake nego što su carevi. Znajući dobro da mogu imati sve što mogu poželeti, po prvi put oni postaju svesni da se ništa nije promenilo iznutra; nije se dogodilo zadovoljstvo, nema zasićenosti. Sve je isto toliko u metežu kao uvek; sav napor je bio beskoristan, a čitav život je potrošen u tome.

Ne, nije teško da se odbace svetovne želje, ali kada odbacite svetovne želje, um odmah stvara želje za drugim svetom: *moksha*, *nirvana*, prosvetljenje, Bog. Sada žudi-

te za tim. Situacija ostaje ista - vi ostajete u želji. Objekat je nevažan; bilo da ga želite ili ne. Prava stvar nije ono šta vi želite. Svi vaši duhovni - takozvani duhovni - učitelji pogrešno vas vode jer stalno govore: "Promenite objekat želje. Nemojte želiti sveto-vne stvari; želite Boga." Ali ja vam kažem da, ako želite Boga, sam Bog postaje sveto-vna stvar. Za mene je ovo definicija sveta: sve što se može želiti jeste svet.

Bog ne može biti željen. Ne možete načiniti Boga objektom svoje želje; to je bogohuljenje. Prosvetljenje se ne može želiti, jer prosvetljenje se događa samo kada nema želje. Prosvetljenje nije nešto što dolazi spolja. Kada je um oslobođen želje, iznenada postajete svesni kralja kraljeva koji sedi unutra. On je uvek bio tamo, ali ste bili toliko zabrinuti oko želja, dosezanja, sticanja i postizanja.

Postižući um je barijera, stoga je dobro da se odreknete svake nade za prosvetljenjem.

Međutim, ja ne mislim da ste vi ostavili sve nade - inače to bi se dogodilo. Možda ste u pravu, međutim ipak, praktično, vi ste se odrekli svake nade za prosvetljenjem. Ali duboko dole još sanjate o tome,

želite to. Praktično, možda ste se odrekli toga, ali duboko dole želja mora da je prisutna. Inače nema pitanja - zašto se prosvetljenje nije dogodilo. To treba da se dogodi odmah - bez trenutka razmaka. To je apsolutno sigurno: kada vas želja potpuno napusti, sasvim; prosvetljenje je tu. Zapravo, to nije ništa drugo do vi sami bez želje. Stoga tragajte duboko, kopajte malo dublje u sebi; i naći ćete opet želje, slojeve želja; i nastavite da ih odbacujete. Ljuštite svoj "luk" do same srži.

Jednog dana to će se dogoditi. Jednog dana je to moguće. Svakog trenutka kada nema želje, čak ni svetlucanje nje - nema strepnje, nema treperenja - svest se razvedrava - nema oblaka želja, samo plamen svesnosti, vatra svesti... i odjednom započinjete da se smejete, iznenada razumete da je ono što ste tražili uvek bilo unutar vas. U tome je značenje onoga što je Isus stalno insistirao: "Božje kraljevstvo je u vama." Kad bi ono bilo "spolja" ono bi se moglo želiti. Da je ono "izvan" moglo bi se dostići nekom stazom. To ste vi! Zbog toga sam rekao da nemam stazu da vam ponudim. Ja samo mogu podeliti moje razumevanje s vama.

Treće pitanje:

Da li univerzum voli mene?

Pogrešno je postaviti to pitanje. Treba da pitate na drugi način, okolišno: "Da li volite univerzum?" Jer univerzum nije osoba. On vas ne može voleti. On nema središte, ili možete reći "svuda mu je centar," međutim to je nelična pojava. Kako može nelična egzistencija voleti vas? Vi možete voleti.

Ali kada volite, univerzum odgovara - apsolutno odgovara. Ako naćinite jedan korak prema univerzumu, univerzum će naćiniti hiljadu i jedan korak prema vama; to je odgovor.

Moraćete da razumete šta Lao Ce kaće: da je priroda egzistencije ženska. Žena čeka; ona nikada ne inicira. Muškarac mora da ide i zapoćne. Muškarac mora doći, boriti se, udvarati i nagovarati. Egzistencija je ženska, ona vas čeka da se borite za nju, da joj se udvarate; morate preuzeti inicijativu i onda vas univerzum zapljusne - zapljusne vas iz beskonaćnih pravaca, ispunjava na beskonaćno naćina. Baš kao žena; kada ste je ubedili ona vas zapljusne izobilno.

Nijedan muškarac ne može biti ljubavnik kao što žena može biti. Muškarac uvek ostaje delimično ljubavnik; njegovo totalno biće nikada nije u ljubavi. Žena je totalno u tome; to je čitav njen život, svaki njen dah. Inače ona čeka. Nikada neće preuzeti inicijativu, nikada vas neće loviti; a ako vas žena lovi - koliko god da je lepa vi ćete postati preplašeni od nje. Ona neće izgledati ženstveno. Biće tako agresivna da će se sva njena lepota preobraziti u ružnoću. Žena je pasivna. Zapamtite ovu reč "pasivna", pasivnost.

Univerzum je majka. Bolje je nazvati Boga "majkom" nego "ocem". Otac nije tako bitan. Univerzum je majka; ženska, koja čeka na vas - čeka na vas uvek i uvek - ali vi ćete morati da kucate na vrata. Naći ćete ih otvorenim ako kucate, ali ako ne kucate, možete nastaviti da stojite pred vratima. Egzistencija ih neće otvoriti, ona nije agresivna. Čak ni u ljubavi ona nije agresivna. Zbog toga ja kažem da će ona reagovati, odgovoriti.

Međutim, ne postavljajte pogrešna pitanja. Ne pitajte: "Da li me univerzum voli?" Volite univerzum i naći ćete da vaša ljubav u odnosu prema njegovoj nije ništa.

Univerzum vam daje takvu beskonačnu ljubav, vraća vašu ljubav sa takvim beskonačnim reagovanjem ili odgovorom... Ali to je odgovor - univerzum nikada ne inicira; on čeka. Lepo je da on čeka; inače čitava lepota ljubavi bila bi izgubljena.

Međutim, javlja se ovo pitanje; ono ima povezanost s vašim umom. Tako ljudski um funkcioniše: on uvek pita: "Da li me drugi voli?" Žena, supruga pita: "Da li me muž voli?" Muž stalno pita: "Da li me žena voli?" Deca stalno misle: "Da li me majka i otac vole?" Roditelji se stalno pitaju da li ih deca vole. Uvek pitate o drugom. Postavljate pogrešno pitanje. Krećete se u pogrešnom pravcu. Naići ćete na zid, nećete naći vrata. Osetićete se povređeni, jer ćete se sudariti sa zidom. Sam početak je pogrešan. Uvek treba da pitate: "Da li ja volim ženu?" "Da li ja volim muža?" "Da li ja volim decu?" "Da li ja volim mog oca i moju majku?" Inače uvek započnite od sebe samog - da li vi volite.

Ovo je misterija: ako volite, iznenađaćete spoznati da svi vole vas. Ako volite ženu, ona voli vas; ako volite muža on voli vas; ako volite decu, ona vole vas. Osobi koja voli iz sveg srca, odgovara se odasvud.

Ljubav nikada ne može biti besplodna. Ona cveta...

Ali morate započeti ispravno, sa ispravne tačke; inače svako pita: "Da li me drugi voli?" A drugi takođe postavlja isto pitanje. Onda niko ne voli, onda ljubav postaje samo fantazija, onda ljubav iščezava sa zemlje - kao što se to i dogodilo. Ona je iščezla; ona postoji samo u poeziji pesnika - fantaziji, mašti, snovima. Realnost je sada apsolutno lišena ljubavi, jer ste započeli sa pogrešnim pitanjem.

Odbacite to pitanje kao da je bolest. Ostavite i bežite od njega i uvek pitajte: "Da li ja volim?" To će postati ključ. Sa tim ključem možete otvoriti svako srce, i sa tim ključem, ubrzo ćete postati tako umešni da možete otvoriti samu egzistenciju tim ključem; onda to postaje molitva. Samo postavite pitanje: "Da li se univerzum moli vama?" Tada će to izgledati smešno, tada će to izgledati apsurdno. "Da li se univerzum moli vama?" Nećete to čak ni pitati; ali molitva nije ništa do najviše cvetanje ljubavi.

Molite se univerzumu, a onda otkrivajte da odasvud potoci ljubavi teku prema vama. Postajete ispunjeni. Univerzum ima

mного da vam dâ, ali zato vi morate biti otvoreni. A otvaranje je moguće samo ako volite; onda postajete otvoreni, inače ostate zatvoreni. Čak je i univerzum nemoćan protiv vaše zatvorenosti.

Četvrto pitanje:

Da li je moguće popeti se na najviše stadijume dok čovek ugušuje ili isključuje delove svog bića spoljašnjim uslovima i iluzijama?

Ne, to nije moguće. Vi me pitate: "Da li je moguće popeti se lestvama samo delimično?" Neki deo vas je ostao dole, neki deo je ostao negde na lestvama, a deo vas stiže do samog kraja - kako je to moguće? Vi ste jedinstvo. Vi ste jedno organsko jedinstvo; ne možete biti podeljeni. To je značenje reći "individualno"; ono što se ne može podeliti. Vi ste jedna individua. Morate ići do božanskih vrata u vašoj totalnosti, kompletno, ništa ne može da preostane.

Zbog toga je moje insistiranje, stalno, da ako potiskujete svoju ljutnju nećete moći da uđete u božanski hram - jer evo šta vi radite: pokušavate da ostavite ljutnju

izvan hrama i uđete u hram. Kako možete ući? Jer ko će ostati s ljutnjom napolju, jeste li to vi? Ako pokušavate da potisnete seks, onda nećete moći da uđete u božanski hram, jer šta je seks? To ste vi, vaša energija. Ništa ne može da se ostavi spolja i zato postoji samo jedna mogućnost: vi ćete ostati spolja i sanjaćete da ste ušli. To je ono šta čine tolike vaše "*mahatme*". Oni su izvan hrama sanjajući da su ušli i da vide Boga, oni su na nebu ili u *mokshi*.

Samo celoviti ćete ući - čak ni jedan jedini deo ne može ostati u pozadini. Šta onda da se radi? Ima ružnih delova, ja znam; i razumem vašu neprijatnu situaciju. Vi ne biste želeli da iznesete ove ružne stvari pred božanskim; ne biste želeli da predstavite te ružne stvari božanskom. Razumem vašu nevolju, vaš problem. Vi biste želeli da odbacite sav seks, svu ljutnju, svu ljubomoru, mržnju - želeli biste da postanete čista devica, nevinost. Dobro. Vaše razmišljanje je dobro, ali način na koji pokušavate da uradite to nije moguć. Jedini put je preobražaj. Ne odsecajte svoje delove; preobrazite ih. Ružnoća može postati lepota.

Jeste li posmatrali šta se dešava u

bašti? Donesete kravlju balegu - koja smrdi - đubrivo, gnojivo - koje loše miriše - ali tokom mesec dana, gnojivo iščezava u zemlji; sada ono dolazi kao divno cveće sa takvim božanskim mirisom oko sebe.

Ovo je preobražaj. Loš miris je postao ugodan miris; ružan oblik đubriva postao je lepo cveće. Životu treba preobražaj. Vi ćete ući u božanski hram totalnog - preobraženi. Ne gušite ništa; radije, pokušajte da nađete ključ da ga preobrazite.

Ljutnja postaje saosećanje. Osoba koja nema ljutnju nikada ne može biti saosećajna - nikada. To nije koincidencija da svih dvadeset četiri sata *tirthankare* kod *đaina* su se rodili kao *kshatriye*, ratnici, ljudi ljutnje, a oni su postali propovednici nenasilja i saosećanja. Buda je ratnik, dolazi iz *kshatrija* porodice, *samuraj*, a postao je zauvek najveći cvet saosećanja. Zašto? Imali su mnogo više ljutnje nego što vi imate. Kada je ljutnja promenjena i preobražena, naravno, ona je postala ogromna energija. Vama treba ljutnja. Vama ona treba kakvi ste sada jer je zaštitni oklop, i trebaće vam kada ste preobraženi jer onda ona postaje gorivo, energija. To je čista energija. Jeste li videli malo dete, ponekad, zaista u ljutnji?

Kako lepota malog deteta izgleda - zrači vitalnošću, kao da će eksplodirati i uništiti ceo svet. Baš malo, sićušno dete, izgleda kao atomska energija - crveno u licu, skače i plače - baš energija, čista energija. Ako ne obuzdate dete i ne naučite kako da razume ovu energiju, neće biti potrebe ni za kakvim obuzdavanjem; ista energija može biti preobražena.

Posmatrajte: oblaci se sakupljaju na nebu, a onda se vidi velika munja i čuje grmljavina. Ova munja je pre nekoliko stotina godina bila zastrašujući faktor u životu čovečanstva. Čovek je bio tako uplašen munjom - ne možete to sada zamisliti, jer sada je ista munja postala elektricitet. Postala je sluga u kući, pokreće klima uređaje, pokreće frižider. Ona radi neprekidno danju i noću - nijedan rob ne može raditi na taj način. Ista munja je bila velika, strašna činjenica u životu čovečanstva.

Prvi bog je rođen iz straha od munje. Indra je bio rođen, bog groma i munje; ljudi su počeli njega da obožavaju jer su mislili da ta munja dolazi kao kazna. Ali sada niko ne se brine oko toga, sada znate tajnu - otkrili ste ključ. Sada isti elektricitet, Indrina kazna, deluje kao rob; Indra

radi u pozadini vašeg klima uređaja, Indra pokreće vaš frižider, Indra deluje u vašem ventilatoru. Sada Indra više nije bog, nego sluga. Takav poslušan sluga - da nikada ne štrajkuje, nikada ne traži povećanje plate, ništa - potpuni, totalni rob.

Isto se događa u unutrašnjem čovekovom nebu - ljutnja je munja, kod Bude ona je postala saosećanje. Sada pogledajte Budino lice, tako zračeće. Odakle dolazi to zračenje? To je preobražena ljutnja. Vi se bojite seksa¹⁶, ali jeste li ikada čuli da je ijedan impotentan čovek postao prosvetljen? Kažite mi. Jeste li ikada čuli o nekom impotentnom čoveku, koji nije imao seksualnu energiju u sebi, da je postao prorok - Mahavira, Muhamed, Buda, Hrist? Jeste li čuli o tome? To se nikada nije dogodilo - ne može se dogoditi - jer nedostaje sama energija. Seksualna energija se uzdiže naviše. Seksualna energija je ta koja dolazeći do trenutka preobražaja, postaje *samadhi*.

Seksualna energija postaje *samadhi*, nadsvesnost. Ja vam kažem: što ste više seksualni, više je mogućnosti; stoga se ne plašite. Više seksualnosti samo pokazuje da imate previše energije. Vrlo dobro. Treba

¹⁶ Kao da je seks suprotnost ili negacija duhovnosti.

da budete zahvalni Bogu, a vi niste zahvalni - skoro osećate krivicu; donekle osećate kao da se žalite protiv Boga: "Zašto mi je dao ovu energiju?" Ne znate šta je moguće s tom energijom u budućnosti. Buda nije impotentan. On je živeo vrlo, vrlo ispunjavajući seksualni život. Njegov otac je pozvao sve lepe žene iz kraljevstva da ga služe, sve lepe mlade devojkice su služile njega.

Energija je potrebna, a energija je uvek lepa. Ako ne znate kako da je iskoristite, ona postaje ružna; onda ona nastavlja da teče pogrešnim putem. Energija mora da ide naviše. Seks je najniži centar vašeg bića - ali to nije sve; imate sedam centara vašeg bića. Kako se energija kreće naviše, ako znate ključ kako da je otpustite naviše, pošto se ona kreće od jednog centra do drugog, osećate tako veliki preobražaj. Kada energija dođe do srčane čakre, do središta srca, postajete tako ispunjeni ljubavlju; postajete ljubav. Kada energija dođe do centra trećeg oka, vi postajete svesnost, svest. Kada energija dođe do poslednje čakre, *sahasra-ra*, vi cvetate, vaše drvo života je dospelo do ispunjenja; postali ste Buda. Inače energija je ista.

Ne osuđujte; ne gušite. Preobrazite.

Razumite više, budite budniji, pažljiviji; samo onda ćete moći da uđete u totalnost. Nema drugog puta; drugi put je samo da se sanja i zamišlja.

Peto pitanje:

Zen kaže: "Jedi kada si gladan i pij kada si žedan." Patanjđali kaže: "Uredi život - niyama." Kako uskladiti spontanost i regulisanje?

Nije potrebno da se sintetizuje. Ako ste već spontani vi ćete postati uredni. Ako ste zaista uredni, vi ćete postati spontani. Nije potrebno da se usklađuje. Ako pokušate da uskladite, pomirite, postaćete haotični, izaberete jedno, a zaboravite za drugo. Ako izaberete *zen*, zaboravite na Patanjđalija, kao da nikada nije postojao; onda on nije za vas. Jednog dana ćete iznenada videti da je urednost usledila spontano.

Kako se to događa? Ako ste spontani, ako jedete kada osećate glad i nikada ne jedete protiv svoje želje, nikada ne jedete više nego što želite, uvek sledite svoju potrebu - ubrzo ćete ustanoviti regularnost, jer telo je mehanizam, vrlo, vrlo lep biomehanizam. Onda svakog dana u isto vreme vi

ćete naći da ste opet gladni; svakog dana u isto vreme vi ćete naći da ste opet pospani. Život će postati uredan.

Ali ako se plašite spontanosti... kao što se ljudi plaše; jer kultura, civilizacija, religija - svi trovači sveta - otrovali su vaš um i učinili su da se plašite spontanosti; oni kažu da krijete životinju u sebi i ako ste spontani možete krenuti pogrešnim putem. Ako se previše plašite spontanosti, onda slušajte Patanjđalija.

Patanjđali je uvek drugi izbor za mene, nikada prvi. On je za bolesne ljude, iskvarene kulturom, neprirodne, otrovane civilizacijom i religijom, uništene od sveštenika i propovednika. Onda Patanjđali. Patanjđali je terapija. Zbog toga ja kažem da je Patanjđali koristan za devedeset devet posto ljudi, jer devedeset devet posto ljudi je bolesno. Ova zemlja je velika bolnica. Patanjđali je lekar, naučnik.

Zen je za normalne ljude, neiskvarene, za nevinu decu. Ako jednog dana svet postane lepo mesto, Patanjđali će biti zaboravljen; *zen* će ostati. Ako svet postane sve gori i gori, *zen* će biti zaboravljen, samo će Patanjđali biti tu. *Zen* kaže, budite prirodni. Da li posmatrate prirodu? Jeste li videli

prirodinu spontanost i regularnost? Kiše dolaze, leto dolazi, zima dolazi - oni slede regularan obrazac.

Ako vidite neke smetnje, to je zbog vas, jer je čovek promenio klimu, promenio je ekologiju. Inače priroda je bila tako predvidljiva - i tako spontana - možete uvek videti kada je proleće došlo. Mogli ste svuda čuti prvi korak proleća kako dolazi; u pesmama ptica, u drveću i sreći koja se širi. To je bilo apsolutno izvesno, regularno, ali sada je sve poremećeno. To nije zbog prirode. Čovek nije samo otrovao ljude, počeo je da truže prirodu takođe. Sada je sve neregularno; ne znate kada kiša dolazi, ne znate da li će ove godine padati manje ili više, ne znate koliko toplo će ovo leto biti. Vi ste poremetili prirodnu regularnost, jer ste prekinuli ciklus. Inače priroda je apsolutno spontana - prirodi ne treba nikakav Patanjđali. Sada će joj trebati. Sada da bi se ispravno uredila ekologija, Patanjđali je potreban.

Stoga treba da izaberete. Ako izaberete *zen*, zaboravite Patanjđalija, inače bićete veoma zbunjeni. A ja vam kažem da će Patanjđali doći automatski - ne treba da brinete. Inače ako osećate da ste jako boles-

ni i ne možete verovati sebi, i ako ne možete biti spontani, zaboravite o *zenu*; to nije za vas. To je baš kao da postoji knjiga iskustava zdravog čoveka, hmm... koji će učestvovati na svetskoj olimpijadi; možete je pročitati ako želite, ali ne probajte je - bićete u opasnosti. Ležite u bolnici; ne tražite da pomirite ovu knjigu i svoju situaciju. Ne traćite. Slušate lekara; sledite. Jednog dana kada budete zdravi, kada se vratite u svoje prirodno spontano biće i postojanje, možete koristiti ovu knjigu, ali odmah sada ona nije za vas.

Patanjdali je za nezdrave ljude, inače gotovo je svako nezdrav. *Zen* je za vrlo prirodne ljude. Morate odlučiti o sebi. Niko drugi ne može to odlučiti za vas; morate osećati svoju vlastitu energiju. Međutim zapamtite, vi niste da usklađujete - nikada ne činite to. Izaberite jedno, drugo sledi. Ako osećate da ste bolesni, da ste već poremećeni, ne možete biti spontani; pokušajte da uredite život. Regularnost ili urednost će vam ubrzo doneti zdravlje i spontanost.

Pitanje šesto:

Ja želim da vodim propagandu pro-

tiv vas. Hoćete li molim vas da me blagoslovite?

To je dobra ideja. Apsolutno vas blagosiljam; jer propagirati protiv mene isto je što i propagirati za mene. Svesno ili nesvesno, šta god da drugi kaže protiv mene kaže nešto o meni, a to i ne primećuje; ako govorite nekome protiv mene, on može da se zainteresuje za mene. Stoga nastavi da propagiraš sa svim mojim blagoslovima.

Pitanje sedmo:

Nedavno ste rekli da samo prosvetljen čovek može voleti. U drugom vremenu vi ste takođe rekli da dok čovek ne voli ne može postati prosvetljen. Kroz koja vrata da se uđe?

Ovo je od Anand Prem. Ona je stajala na vratima mnogo godina. Prava stvar je da se uđe; vrata su nevažna. Beznačajno je kroz koja vrata prolazite. Molim uđite. Ako želite ući kroz vrata ljubavi, onda uđite kroz ta vrata. Prosvetljenje će uslediti; ono je najviši vrh srca punog ljubavi. Ako ste uplašeni od ljubavi... Kao što ljudi jesu, jer

društvo vas je učinilo uplašenim od ljubavi i života. Društvo misli da je ljubav opasna. I jeste. Čovek nikada ne zna kuda ide. To je vrsta ludosti - lepa, ali je još uvek ludost. Ako se bojite toga onda uđite u meditaciju, postanite meditativni. Ako ste zaista meditativni, iznenadan uspon energije će nastupiti, i vi ćete postati usrdno nežni, srdačno predani.

Ali, molim vas nemojte stajati na vratima. Čak i vrata su umorna od vas. Učinite nešto da uđete; dovoljno dugo vremena ste čekali.

Osmo pitanje:

Ovih dana štampa u Puni je vršila mnogo propagande protiv vas, vašeg ašrama i vaših sledbenika. To je stvorilo mnogo nerazumevanja u umovima običnih ljudi. Kako će se tragalac koji živi među tim ljudima nositi sa tom situacijom?

Ne treba uopšte da se bavite s tim; treba da se smežete. Ne prihvatajte to ozbiljno. Ako možete uživati, uživajte, ali se ne bavite s tim, ne reagujte. Ne pokušavajte da me branite - niko me ne može odbraniti. Ne pokušavajte da me opravdate - niko me ne

može opravdati. Ne pokušavajte da racionalizujete - nema potrebe. Ne treba to da vas se tiče.

Svet ide svojim sopstvenim putem. Ljudi imaju svoje vlastite umove i svoja mišljenja... a ja razbijam mišljenja, tradicije. Ja sam veliki šok, stoga je to prirodno da obični ljudi budu zbunjeni. Štampa uvek traži neke senzacionalne novosti; štampa zavisi od njih. Ali onima koji su u potrazi te stvari ne treba ništa da znače.

Jednostavno treba da se smežete i uživajte; ništa nije pogrešno u tome. Ne treba da se osećate povređeni; nema potrebe. To je prirodno, ja razumem, ako neko kaže nešto protiv mene, ko me uopšte ne poznaje, a vi koji me dugo poznajete čujete to - osećate se povređeni; želeli biste da se borite protiv toga. Ne borite se s tim, jer sam napor je beskoristan. Ravnodušnost, totalna ravnodušnost, jedina je stvar koja se zahteva od vas. Oni koji mene ne shvataju, oni će nastaviti svojim putem, a ako reagujete vi ih ohrabrujete. Budite ravnodušni; oni će se sami utišati jer niko ne reaguje; čitava poenta je izgubljena. Ja nisam ovde da bih ubedio obične mase bilo da sam u pravu ili ne, uopšte nisam zainteresovan za mase.

Samo sam zainteresovan za malo odabranih. Ja radim za njih.

Stoga će ova nevolja stalno nailaziti. Oni ne znaju šta se dešava ovde. Ne mogu znati; čak i ako dođu, ne bi mogli da razumeju šta govorim. Pogrešno će me razumeti. Stoga samo im oprostite i zaboravite.

Deveto pitanje:

Vaša tvrdnja da ne osuđujete izgleda oprečna sa vašim kritikovanjem Sai Babe, Krišnamurtija, i "američkih gurua."

Kad god osetite da sam u nečemu protivrečan, neka vam to ne smeta; ja sam samo-kontradiktoran. Vreme je da to razumete. Ja stalno protivrečim sebi. To je jedan od načina koji ja koristim. Ako ostajete neuznemireni, dostigli ste izvesnu kristalizaciju. Ja ću nastaviti da protivrečim - sve što sam rekao, ja ću protivrečiti tome. Neću ostaviti nijednu tvrdnju da joj nisam protivrečio. U tome postoji metoda: ne želim da se vezujete ni uz kakvo gledište. Ne želim ni da se vezujete uz moje mišljenje takođe; jedini je način da ja protivrečim svojim sopstvenim mišljenjima. Vreme će doći kada ćete razumeti da vam ovaj čovek ne

daje teorije, jer sve je protivrečno. Nijedna teorija ne opstaje, sve protivreči svemu drugom; ostavljeni ste u dubokoj praznini; to je moje nastojanje.

Ja vam ne dajem filozofiju. Da sam ja filozof, nikada ne bih protivrečio sebi, bio bih dosledan; ali ja nisam filozof. Većinom me možete nazivati pesnikom. Od pesnika nikada ne očekujete nikakvu doslednost.. Znaete da je pesnik - pesnik; on nije sistematičan. On kaže nešto danas, a drugog dana nešto drugo. Ali ako nastavljate da me razumete, doći će trenutak, sve što sam rekao biće protivrečno od mene samog - bićete ostavljeni u praznini ni sa čim uz šta biste se vezali - nema teorija, nema sistema, nema *shastre*¹⁷.

Samo u toj praznini vi ćete moći da me razumete, jer ja ne govorim nešto - ovde sam ja nešto za vas. Nema poruke koju vam ja dajem; ja sam poruka. Samo kada ste potpuno prazni, moći ćete to da razumete.

A drugo, ako kažem da je Sai Baba čarobnjak a ne mistik, samo kazujem činjenicu, ne osuđujući ga, uopšte ga ne kritikujući. Ako kažem da je ovo jutro, devet sati, ako kažem da je ovo dan, a nije noć, da li ja

¹⁷ Spisi teorijskih učenja u hinduizmu.

osudujem noć, da li kritikujem noć? Jednostavno tvrdim činjenicu. Sai Satya Baba je čarobnjak, a ne mistik. Za mene je to činjenica. Ja ga ne kritikujem; ja nisam protiv njega.

Ako kažem da je Krišnamurti prosvetljen, ali nije uspeo, on ne može pomoći nikome - on je pokušao najbolje što je mogao; zapravo niko nije pokušao tako ozbiljno - on je prosvetljen i sve što on kaže je istinito, ali time nije pomogao, to nije kriticizam. Jednostavno kažem da nikome nije pomogao. Dovedite mi nekoga kome je pomogao, i osporite činjenicu.

Sreo sam hiljade Krišnamurtijevih sledbenika; njima se nije pomoglo. Oni su sami došli i rekli mi da su ga slušali dvadeset ili čak trideset, četrdeset godina - stari ljudi - i apsolutno su razumeli Krišnamurtija šta on govori. Jer on neprekidno govori jednu jedinu stvar. Za četrdeset godina on je svirao jednu jedinu notu, nije čak promenio ni visinu tona, zvuk, ne. On je jedan od najređih, doslednih ljudi ikada rođenih na zemlji. Monotono on nastavlja da govori stalno istu stvar. Ti ljudi su došli kod mene i rekli da ga razumeju intelektualno, ali se ništa ne dešava. Jer kroz intelektualno razumevanje,

ništa ne može da se dogodi.

A da se dogodilo nešto nekome slušajući Krišnamurtija, kažem vam, to bi se dogodilo tom čoveku bez Krišnamurtija - jer Krišnamurti ne daje nikakvu metodu; on ne daje nikakvu *sadhanu*. Ako se to dogodilo nekome slušajući njega, to se može takođe dogoditi onom čoveku koji sluša ptice, ili bi se dogodilo samo slušanjem povetarca koji prolazi kroz borove. Taj čovek je bio spreman; nije Krišnamurti taj koji mu je pomogao.

To je takođe i Krišnamurti shvatio. Naravno, on je razumeo i postao je očajan - čitav njegov život je potrošen u neplodnoj zemlji. Ja jednostavno izlažem činjenicu, ne kritikujem.

A ako govorim nešto o američkim *guruima*, ja ne kazujem ništa protiv njih. Na prvom mestu, devedeset devet posto svih *guru*a su lažni. A kada to dođe do američkih *guru*a, možete razumeti - kod indijskih *guru*a, devedeset devet posto su lažni, a kada se razmišlja o američkim *guruima*, imitatorima tih lažnih...

Inače ja nisam ni protiv koga. Ovo su jednostavne činjenice; nije zastupljena osuda. Zapravo ja ne govorim ništa o njima,

samo o situaciji. Ništa nije lično. Nelične tvrdnje.

Deseto pitanje:

Taoistički majstor je objasnio neko pitanje u Tao terminima. Njegovi slušaoci su ga pitali kako je našao Tao, s obzirom na činjenicu da nikada nije imao učitelja. "Dobio sam ga," rekao je on, "iz knjiga." Da li je to moguće?

Da, to je povremeno moguće. Taj čovek mora da je upravo bio sličan čoveku o kome sam govorio, koji je mogao postati prosvetljen slušanjem Krišnamurtija. Taj čovek može postati prosvetljen slušanjem ptica. Taj čovek može postati prosvetljen čitanjem knjiga. Ali to je jedan izuzetak, nije pravilo. To se događa ponekad, ako je čovek zaista budan i pažljiv, onda čak i knjiga može pomoći; a ako ste čvrsto uspavani, onda je čak i Buda pored vas beskoristan. Buda takođe ne može pomoći - vi nastavljate da hrčete na njegovo lice - šta on može pomoći? Živi Buda - vi ste pokazali da je beskoristan Ali ako ste budni, onda čak i mrtva knjiga može biti korisna. To zavisi.

Teško je naći takvog čoveka koji može postati probuđen samo čitanjem knjiga - ali mogućnost postoji. Skoro je blizu nemogućem, ali čak i nemoguće stvari se događaju.

Jedanaesto pitanje:

Ako je satsang u prisustvu prosvetljenog bića, nekog ko je sada oslobođen, tako važan, zašto provodimo samo sat i po dnevno jedni s drugima?

Više bi bilo previše za vas; to bi kreiralo slabo varenje. Ne biste mogli da me apsorbuje više od toga. Ja mogu biti s vama dvadeset četiri sata, ali vi ne možete biti. Vama trebaju homeopatske doze.

Dvanaesto pitanje:

Prekjuče ujutru vi ste spominjali osam stanja yoginskog postignuća i istakli da se krećete od broja jedan do broja osam, u tom redu. Da li je moguće, u individualnim slučajevima, da pojedinac može postići jedan ili drugi stadijum prvo, a onda da se kreće svojim vlastitim redosledom da bi postigao svih osam?

To je moguće, ali kada kažem moguće ja mislim samo retko, vrlo retko. Izuzeci su uvek prisutni u svakom pravilu, ali kada Patanjđali govori, on govori o pravilu, ne o izuzetku. O izuzecima ne treba govoriti. Velika masa čovečanstva ne može stići nikuda nijednim drugim putem. Oni će morati da slede korak po korak - od jednog do dva, od dva do tri. Oni se kreću u organskom jedinstvu. Inače postoje prohtevi da se ide i skače - ali će onda oni morati da se vrate natrag i apsorbuju preostali deo u pozadini. Njihov raspored može biti različit, to je moguće.

Možete započeti sa *pranayamom*, a onda ćete morati da dođete do *asane*, moraćete doći do *yame*... Možete započeti sa meditacijom, onda ćete morati da se krećete do drugih delova koji su ostali nazad. Međutim svih osam koraka moraju biti razvijeni, i sklad između svih osam, tako da vi postanete jedno organsko jedinstvo.

To se ponekad dešava, osoba može čak stići do sedmog bez kompletiranja svih koraka, ali niko nije dostigao osmi bez kompletiranja. Do sedmog postoji mogućnost; možete ostaviti neke korake i možete izvršiti dosezanje do sedmog - ali onda ćete

visiti tamo. Do meditacije možete stići ali ne do *samadhija*, jer za *samadhi* treba da vaše totalno biće bude ispunjeno, ništa da ne preostane u pozadini, ništa da ne ostane nepotpuno - sve da bude dovršeno. Onda ćete morati da visite oko sedmog za dugo, i moraćete da se vratite natrag i da uradite stvari koje treba da se urade. Samo kada ste kompletirali sve do sedmog, osmi, *samadhi*, postaje moguć.

Trinaesto pitanje:

Kako to da su veliki majstori kao Chogyam Trungpa postali tako opijeni na povremenim festivalima da su morali biti nošeni kući? Može li upotreba alkohola za uživanje smetati određenoj svesnosti tragaoca?

Ko vam je rekao da je taj čovek bio majstor? On pripada tradiciji u kojoj je bilo mnogih majstora, ali on joj pripada kao mrtav teret. A to je nevolja, jer u tradiciji kojoj on pripada bili su ljudi kao Marpa, Milarepa, Naropa, Tilopa - velike *siddhe* - i oni su imali običaj da piju, ali nikada nisu bili pijani.

To je jedan od puteva *tantr*e, meto-

da da čovek mora da uvećava količinu alkohola i da postaje usklađen s njom, ali ostajući svestan. Prvo uzmete samo jednu punu čajnu kašičicu. Vi ostajete svesni; onda dve; onda tri; onda nastavite. Onda ispijete celu bocu. Ali sada ste tako usklađeni, vaša svest nije ometana; to alkohol neće uraditi. Onda krenete na opasnije droge.

Bilo je vreme u tradiciji *tantr*e kada su zmije, otrovne zmije korišćene jer čovek je postao tako usklađen sa svim tipovima droga. Onda je kobra prisiljena da ujede čoveka za jezik - a on takođe da ostane svestan.

To je bio tajni test rasta; sada ste postigli takvu kristalizaciju svesnosti da je celo telo ispunjeno alkoholom, ali on ne deluje na vas. Poenta *tantr*e je bila da čovek ide izvan tela; to je odlazak izvan tela - za *tantru*.

Ovaj čovek dolazi iz te tradicije, stoga on ima odobrenje iz tradicije da pije, ali ako se napije on je propustio čitavu stvar; on nije majstor; on nije svestan. Inače u Americi je sada sve moguće. Neznajući staru tradiciju, ovaj čovek može reći ljudima: "čak i naš majstor je pio." U *tantri* sve

ove stvari koje su obično zabranjene jesu dozvoljene. Tantriku je dozvoljeno da jede meso - obično je to zabranjeno, njemu je dozvoljeno da pije, što je obično zabranjeno; dozvoljeno mu je da ima seks - obično je tragaocima to zabranjeno. Sve što je obično zabranjeno, u *tantri* je dozvoljeno, ali je dozvoljeno sa takvim uslovima, da ako zaboravite uslove, vi zaboravljate celu stvar.

Čovek treba da ide kroz seks, ali ne treba da bude ejakulacije. Ako se ejakulacija dogodi, to je običan seks; onda to nije *tantra*. Ako vodite ljubav i ejakulacija se ne dogodi, satima ste zajedno sa ženom, i nijednom se ejakulacija ne dogodi, to je *tantra*. To je postignuće.

Pijenje alkohola je dozvoljeno, ali da se bude pijan nije dozvoljeno. Ako se napijete vi ste obična pijanica - nije potrebno da unosite *tantru*.

Meso je dozvoljeno, inače vi morate jesti meso - čak ponekad ljudsko meso, ljudsko meso, od mrtvih tela - ali treba da ostanete ravnodušni. Treba da ostanete neuznemireni - čak i bez treptaja u vašoj svesti da je "nešto pogrešno..."¹⁸

¹⁸ Najekstremnija vrsta *tantr*e, *Aghori tantra*, prakti-

Tantra kaže da svako robovanje treba da bude transcendirano, a poslednje robovanje je moralnost - to takođe mora da se transcendira. Dok ne transcendirate moralnost, niste transcendirali svet. Stoga u zemlji kao što je Indija gde je vegetarijanstvo otišlo vrlo duboko do same srži indijske svesti, jedenje mesa je dopušteno, ali nije dozvoljeno na način na koji nevegetarijanci to čine. Čovek mora da pripremi ceo svoj život za to. On je bio vegetarijanac; kao tragalac on je trebao biti vegetarijanac.

Godine su prolazile - deset godina, dvanaest godina on je ostao vegetarijanac, nije vodio ljubav ni sa jednom ženom, nije pio nikakav alkohol, i nije uzimao nijednu drugu drogu. Onda posle dvanaest godina, petnaest godina, čak i dvadeset godina, majstor će mu dozvoliti da se uzbudi u seksu, ali da postupa sa ženom s takvim poštovanjem da je žena gotovo boginja; to nije telesno. Muškarac koji se razvija sa ženom mora da je obožava, da dodiruje njena stopala. Ako se čak i najmanja seksualna želja pojavi on je diskvalifikovan; onda nije spreman za to.

To je bila velika priprema i veliki

kuje jedenje leševa.

test - najveći koji je ikada stvoren za čoveka. Bez želje, bez požude, on mora da oseća prema ženi kao da je njegova majka. Ako majstor kaže, i vidi, da je on pogodan, dobar - odmah kao dete ulazi u ženu, ne kao muškarac, i kao dete on ostaje unutra u ženi bez seksualnog uzbuđenja; njegovo disanje nije uzbuđeno, njegova telesna energija nije dirnuta; satima ostaje zajedno sa ženom, nema ejakulacije; duboka tišina prožima - to je duboka meditacija.

Za dvadeset godina ste bili vegetarijanac, a onda vam je iznenada ponuđeno meso da jedete; čitavo vaše biće će osećati odvratnost. Ako osećate odvratnost onda *tantra* kaže: "Vi ste odbačeni. Sada idite iznad toga. Odmah šta god da je ponuđeno, prihvatite sa dubokom zahvalnošću." Morate znati da, ako ste bili vegetarijanac makar jednu godinu i odjednom vam se ponudi meso, počinjete osećati gađenje, povraćanje. Ako do toga dođe to znači da čovek još živi u mislima - jer samo je to misao da je to meso, a ovo je povrće. Povrće je takođe meso, jer dolazi iz tela drveta; meso je takođe povrće jer dolazi od drveta ljudskog tela ili životinjskog tela. To je transcendenција moralnosti.

Onda je on pripremljen da pije jake droge. Ako on zaista postane budan, onda šta god da mu se da promeniće hemiju tela, ali ne njegovu svest; njegova svest će ostati da lebdi nad hemijom tela.

Gurđijev je imao običaj da pije onoliko koliko možete zamisliti - ali nikada nije bio nesvestan, nikada pijan. On je bio *tantrički* majstor. Ako želite se ugledate na nekoga na Zapadu, onda je to Georgij Gurđijev, a ne tibetanske izbeglice.

SMRT I DISCIPLINA

7. juli 1975. pre podne u Buddha dvorani

II,30: *ahimsasatyasteyabrahmacaryaparigraha yamah.*

»Uzdržavanje od nasilja« (*ahimsa*), »istinoljubivost« (*satya*) »neposezanje-za-tuđim-dobrom« (*asteya*), »kontrola vlastite čulnosti« (*brahmacarya*), »odricanje od posedovanja [svega što nije neophodno]« (*aparigraha*) predstavljaju »[opšta] pravila [ispravnog ponašanja]« (*yama*).

II, 31: *jatideśakalāsamayānavacchinnāḥ sarvabhāva mahāvratam.*

Ukoliko su [ova pravila] poštovana bez ograničenja u smislu vrste ili socijalnog položaja [doslovno »roda« (*jati*)], mesta, momenta ili sticaja okolnosti (*samaya*) u celini (*sarvabhāva*) - reč je tada o »Velikom zavetu« (*mahāvrata*).

Pet zaveta: *ahimsa*, *satya*, *asteya*, *brahmacharya*, *aparigraha*, su sama osno-

va, temelj. Njih treba razumeti što je dublje moguće, jer postoji mogućnost da se kreće bez ispunjenja ovih pet koraka koji sačinjavaju prvi korak *yama*.

Možete naći *yogine* i fakire svuda u svetu koji su se kretali bez ispunjenja ovih pet koraka iz prvog koraka. Onda su oni postali moćni, ali njihova snaga je žestoka, nasilna. Onda su oni vrlo, vrlo moćni, ali njihova snaga nije duhovna. Onda postaju neka vrsta crnih magova; mogu povrediti druge. Snaga je opasna; ona može pomoći, ona može naškoditi. Ne samo da je za druge ona opasna, ona je opasna i za samu osobu. Može vas uništiti; može vam dati ponovno rođenje. Zavisi. Pet zaveta su garancija kako da se snaga koja se pojavi iz discipline ne zloupotrebi.

Možete videti "*yogine*" koji prikazuju svoje moći. Pravom *yoginu* to nije moguće, jer je on ispunio ovih pet zaveta, on više neće biti egzibicionista; ne može se pokazivati. Više ne može pokušati da se igra čudima - za njega to nije moguće. Čuda se događaju oko njega, ali on više nije počinilac.

Ovih pet zaveta potpuno ubijaju vaš ego. Ili ego može postojati ili ovih pet zave-

ta mogu biti ispunjeni. Oba nisu moguća. Pre nego što uđete u svet moći - a *yoga* je svet moći, beskonačne snage - veoma, veoma je važno da izbacite ego van hrama. Ako je ego u vama postoji svaka mogućnost da će moć biti zloupotrebljena. Onda sav napor postaje besplodan, ismevanje, zapravo smešan.

Ovih pet zaveta su da vas pročiste, da vas učine vozilom sa spuštanje snage i da snaga postane korisnog uticaja, blagoslov za druge. Oni su obaveza. Niko ne treba da ih zaobilazi. Vi ih možete zaobići. Zapravo lakše je zaobići ih nego proći kroz njih jer su teški, ali onda će vaša zgrada biti bez temelja. Ona će se srušiti jednog dana. Ona može pasti na susede; može da ubije i vas. Ovo je prva stvar koju treba razumeti.

Druga stvar: jednog dana je Naren-dra postavio pitanje, vrlo važno pitanje, on je rekao: "Na *sanskritu yama* znači smrt, a *yama* takođe označava i unutrašnju disciplinu. Postoji li neka korelacija između smrti i unutrašnje discipline?" Postoji. To se mora razumeti. *Sanskrit* je vrlo potencijalan jezik. Zapravo nijedan jezik u svetu ne može se uporediti s njegovim potencijalom. Svaka reč je iskovana s mnogo pažnje i

napora - *sanskrit* nije prirodan jezik. Svi drugi jezici su prirodni. Sama reč "sanskrit" znači stvoren, profinjen neprirodan. Prirodni jezik iz Indije naziva se *prakrit*; *prakrit* znači prirodan, ono što je nastalo iz upotrebe. *Sanskrit* je profinjena pojava. To nije kao prirodno cveće; to je kao pročišćen miris, esencija. Mnogo staranja i napora je uloženo da se iskuju pojedine reči, o njima se razmišljalo i negovale su se tako da su sve mogućnosti sadržane u njima. Ova reč *yama* mora da se razume. Ona označava boga smrti; takođe označava unutrašnju disciplinu. Međutim, koja nužna povezanost može biti između smrti i unutrašnje discipline? Izgleda da nema nikakve, ali postoji.

Na zemlji, do sada, postojala su dva tipa kulture - obe više razvijene na jednoj strani nego na drugoj, obe nejednako uravnotežene. Još nije bilo moguće razviti kulturu koja je totalna, celovita, i sveta. Na Zapadu je, upravo sada, seksu data potpuna sloboda; ali možda niste zapazili - smrt je potisnuta. Niko ne želi da govori o smrti; svako govori o seksu. Ogromna literatura pornografije govori o seksu. Postoje magazini kao *Playboy* - bestidni, morbidni,

bolesni, neurotični. Neurotična opsesija seksom postoji na Zapadu, ali smrt? Smrt je tabu reč. Ako govorite o smrti, ljudi će misliti da ste morbidni - "Zašto govorite o smrti?" Jediti, pijte, budite srećni - to je moto. "Zašto unosite smrt unutra? Držite je van. Ne govorite o njoj."

Na Istoku je seks ugušen, a o smrti se govori slobodno. Isto kao seksualna, bestidna pornografska literatura, na Istoku drugačiji tip pornografije postoji. Ja je nazivam pornografijom smrti - isto tako je bestidna i morbidna kao pornografija Zapada o seksu. Ja sam naišao na spise... Možete ih naći svuda; gotovo svi indijski spisi su puni pornografije smrti. Oni previše govore o smrti. Oni nikada ne govore o seksu; seks je tabu. Oni govore o smrti.

Sve takozvane *mahatme* u Indiji stalno govore o smrti. Nastavljaju neprekidno da nagoveštavaju smrt. Oni kažu, ako volite ženu: "Šta radiš? Šta je žena? - upravo vreća od kože. U njoj su sve vrste nečistih stvari." Oni iznose sve vrste tih prljavih stvari; i izgleda da uživaju. To je morbidno. Oni govore o gnoju u telu, krvi, mesu; oni govore o stomaku, o trbuhu punom izlučevina, bešici punoj urina. "Ovo je vaša lepa

žena. Vreća prljavštine," a vi se zaljubljujete u tu vreću. Budite pažljivi, budni."

Ovo je nešto što treba razumeti: na Istoku kada žele da vas učine svesnim da je život prljav, oni opisuju ženu; na Zapadu kada žele da vas načine svesnim da je život lep, opet navode ženu. Pogledajte Playboy: plastične devojke, tako lepe. One ne postoje u svetu; nisu realne. One su proizvedene fotografskim trikovima - i sve je urađeno, retuširano opet i opet. One postaju ideali, hiljade ljudi maštaju o njima i sanjaju o njima.

Seksualna pornografija zavisi od tela žene, i pornografija smrti takođe zavisi od tela žene.

Izgleda da su ljudi neprekidno opsednuti telom žene - bilo da su plejboji ili *mahatme* nema razlike.

Ali zašto? To se uvek događa: kad god društvo potiskuje seks ono izražava smrt. Jer smrt i seks su dva polariteta života. Seks znači život, jer život nastaje iz nje. Život je seksualna pojava - smrt je njegov kraj.

Ako mislite o oboje zajedno - izgleda da postoji kontradikcija; ne možete pomiriti seks i smrt. Kako da ih pomirite?

Lakše je zaboraviti jedno, a sećati se drugog. Ako se sećate oboje to će biti vrlo teško za vaš um da nadgleda kako oni postoje zajedno - a oni i ne postoje zajedno, oni se slažu zajedno. Oni zapravo nisu dvoje, već ista energija u dva stanja; aktivnom i neaktivnom, *yin* i *yang*.

Jeste li to posmatrali? Dok vodite ljubav sa ženom dolazi trenutak orgazma gde postanete uplašeni, prestrašeni, započinjete da drhtite; jer u tom najvišem vrhuncu orgazma smrt i život, oboje postoje zajedno. Iskusite život na njegovom vrhuncu, a takođe iskusite smrt u njenoj dubini. Vrhunac i dubina, oboje su dostupni u jednom trenutku - to je strah od orgazma. Ljudi žele to jer je to život, i ljudi žele to zato što je to smrt. Oni žele to zato što su to najlepší momenti, a žele i da pobjegnu od toga jer to je takođe jedan od najopasnijih trenutaka; jer smrt otvara svoja usta u tome.

Čovek svesnosti će postati odmah svestan da su smrt i seks jedna energija; a totalna kultura, cela kultura, sveta kultura, prihvaćiće oboje. To neće biti jednostrano, neće se kretati do jedne krajnosti a izbegavati drugu. Svakog trenutka vi ste oboje, život i smrt. Da bi se razumelo ovo, treba

transcendirati dualnost. Sav napor *yoge* je kako da se transcendirira.¹⁹

Yama je značajan jer kada osoba postane svesna smrti, samo onda moguć je život samodiscipline. Ako ste samo svesni seksa, života, a izbegavate smrt, bežeći od nje, zatvarajući oči pred njom, držeći je uvek u pozadini, bacajući je u nesvesno, onda nećete stvoriti život samodiscipline. Zbog čega? Onda će vaš život biti život razuzdanog prepuštanja - jedi, pij, budi srećan. Ništa nije pogrešno u tome, ali, samo po sebi, to nije cela slika. To je samo deo, a kada uzmete deo kao celinu, vi gubite - užasno propuštate.

Životinje postoje bez ikakve svesti o smrti; zbog toga nije moguće da Patanjđali uči životinje. Nije moguće jer nijedna životinja nije spremna za samodisciplinu. Životinje će pitati: "Zbog čega?" Samo postoji život, nema smrti, jer životinja nije svesna da će uginuti. Ako postanete svesni da ćete umreti, odmah započinjete da promišljate o životu. Onda ćete želeti da smrt bude apsorbovana u životu.

Kada je smrt apsorbovana u životu

¹⁹ Iz ovde opisanih razloga u astrologiji osma kuća (polje) označava i smrt i seks, kao i regeneraciju.

rađa se *yama*: život discipline. Onda vi živite, ali uvek živite sa sećanjem na smrt. Krećete se, ali uvek znate da se krećete prema smrti. Uživate, ali uvek znate da to neće trajati zauvek. Smrt postaje vaša senka, deo vašeg bića, deo vaše perspektive. Vi ste apsorbovali smrt... sada će samodisciplina biti moguća. Sada ćete misliti: "Kako da se živi?" jer život nije još prošao, smrt je takođe deo njega. "Kako da se živi?" Tada možete da živite i umrete tako lepo. "Kako da se živi?" Ne samo da život postane vrhunac blaženstva, nego da smrt postane najviša, jer smrt je vrhunac života.

Živeti na takav način da postanete sposobni da živite totalno i da umrete totalno, čitavo je značenje samodiscipline. Samodisciplina nije potiskivanje; to je da se živi potpuno svrsishodan život, život sa smislom za pravac. To znači da se živi potpuno budno, pažljivo i svestan smrti. Onda reka života ima dve obale. Život i smrt, a reka svesnosti teče između njih. Svako ko pokušava da živi život poričući njegov deo smrti, pokušava da se kreće duž jedne obale; njegova reka svesnosti ne može biti totalna. Njemu će nedostajati nešto, nešto vrlo lepo će mu nedostajati. Njegov život će

biti površan - neće biti dubine u njemu. Bez smrti ne postoji dubina.

Ako se krećete do druge krajnosti kao što su hindusi uradili - oni neprekidno žive sa smrću; uplašeni, prestrašeni, moleći se, rade sve stvari samo kako bi postali besmrtni - onda sasvim prestaju da žive. To je takođe jedna opsesija. Oni će takođe teći samo duž jedne obale, njihov život će takođe biti tragedija.

Zapad je tragedija, Istok je tragedija - jer totalan život još nije moguć. Da li je moguće imati lep seksualni život, sećajući se smrti? Da li je moguće voleti, voleti duboko, znajući dobro da ćete umreti i da će voljeni umreti? Ako je moguće, onda totalan život postaje moguć. Onda ste apsolutno uravnoteženi; onda ste kompletni. Onda vam ne nedostaje ništa; onda ćete imati ispunjenje; duboko ispunjenje će se spustiti na vas.

Život sa *yamom* je život ravnoteže. Ovih pet Patanjđalijevih zaveta vam daju ravnotežu. Inače vi ih možete pogrešno razumeti i opet stvoriti drugi neuravnotežen život. *Yoga* nije protiv prepuštanja uživanju; *yoga* je za ravnotežu. *Yoga* kaže: "Budi živ, ali takođe budi spreman da umreš." To

izgleda kontradiktorno. *Yoga* kaže: "Uživaj. Ali zapamti, ovo nije tvoja kuća. Ovo je samo noćni boravak. Ništa nije nepravilno; čak i ako uživete u *dharmasali* a noć je punog meseca, ništa nije pogrešno. Uživajte, ali ne smatrajte da je *dharmasala* vaša kuća, jer sutra mi odlazimo. Bićemo zahvalni za ovaj noćni boravak, bićemo zahvalni - bilo je dobro dok je trajalo - ali ne tražite da to traje zauvek. Ako tražite da to traje zauvek, to je jedna krajnost; a ako uopšte ne uživete jer to neće trajati zauvek, to je druga krajnost. Na oba načina vi ostajete polovični.

Ako pokušate da me razumete, ovo je sav moj napor: da vas učinim celovitim i potpunim tako da se sve kontradikcije apsorbuju i javi se harmonija. Ne želim da postanete monotoni. Život obične *yoge* je takođe monoton, dosadan. Život koji obuhvata sve kontradiktornosti u sebi, koji ima toliko mnogo tonova u sebi - ali, ipak su svi tonovi u harmoniji - taj život je bogat život. A da bi život postao tako bogat, za mene, postoji *yoga*.

Svih ovih pet zaveta nisu tu da bi vas odsekli od života, oni su tu da vas sjeđine. Taj značaj treba zapamtiti, jer mnogi

ljudi su koristili ovih pet zaveta da odseku sebe od života. Oni nisu namenjeni za to - oni su namenjeni baš za suprotno.

Na primer, prvi je *ahimsa*, nenasilje. Ljudi su ga koristili da sebe odseku od života, jer su mislili da ako ste u životu biće jednog nasilja ili drugog. Ima *đaina* u Indiji; oni veruju u nenasilje. To je čitava njihova religija. Vidite *đainskog* monaha, on beži od svega jer svuda nalazi mogućnost za nasilje. *Đaini* su prestali da uzgajaju, da obrađuju zemlju - jer ako obrađujete zemlju morate iseći mnogo biljaka, a svaka biljka je život. Stoga su *đaini* potpuno odbacili poljoprivredu. Oni ne mogu ići u rat, jer će tamo biti nasilja. Svi njihovi učitelji su bili ratnici; oni su došli iz klana *kshatriya*. Mahavira i sve druge *tirthankare*, svi su došli iz *kshatriya*, ali njihovi sledbenici su trgovci, poslovni ljudi. Šta se dogodilo? U rat oni ne mogu ići; ne mogu stupiti u armiju. Stoga ne mogu biti ratnici jer tamo ima nasilja; ne mogu biti poljoprivrednici jer tamo ima nasilja. Niko ne želi da bude *shudra*, niko ne želi da bude "nedodirljivi" i da čisti nužnike i pere kuće drugih ljudi - niko ne želi - tako da oni to ne mogu postati. Ne mogu postati *brahmini* jer je čitava njihova

religija pobuna protiv *brahmina*. Jedino moguće što je preostalo je da postanu samo trgovci.

Postoje *đainski* monasi koji se čak plaše da dišu, jer u disanju se ubijaju mnogi životi. Vrlo mali životi se kreću u vazduhu. On je pun mikroba, vrlo sićušnih klica; ne možete ih videti golim okom. Kada udišete oni umiru; kada izdišete vaš topao vazduh izlazi van i ubija ih. Oni su čak postali uplašeni od disanja. Oni ne mogu hodati noću, jer možda neki insekt u noći... onda eto nasilja. Oni ne mogu da se kreću po kišnoj sezoni, jer u kišnoj sezoni mnogi insekti lete, mnogi mravi se rađaju, i svuda život vrvi. Ako se krećete po mokroj zemlji postoji mogućnost... Govori se da *đainski* monah ne treba čak da se okreće i menja stranu noću dok spava, jer ako se okrećete previše možete ubiti nekoliko insekata; treba da ostanete na jednoj strani.

Ovo je kretanje do krajnosti. Ovo kretanje je tako apsurdno. Stoga zapamtite, ljudi su koristili nenasilje protiv života. Nenasilje označava tako duboku ljubav prema životu da ne možete ubiti; volite život toliko mnogo da nećete želeti da povredite nikog. To je duboka ljubav, ne odba-

civanje.

Naravno, u bivanju živim, malo nasilja je nužno, ali to nije nasilje, jer vi to ne činite potpuno voljno. Stoga zapamtite: samo je ono nasilje što vi činite sasvim voljno. Ako dišem, ja ne dišem potpuno voljno. Disanje ide automatski - vi ne dišete; vi niste počinilac. Pokušajte da ga zaustavite i saznacete. Samo za jednu jedinu sekundu ga možete zaustaviti, i ono počinje da navaljuje van ili unutra. To se događa a da vi niste odgovorni za to. Hrana, vi ćete morati da je jedete. Šta god da jedete to će biti neka vrsta nasilja. Čak i ako kidate voće s drveća, povredićete drveće.

Daini su počeli da ne jedu meso. Dobro - jer to može da se izbegne. Ono što može da se izbegne, lepo je. Onda su počeli da se plaše da jedu voće sa drveća, jer ako uzmete voće, drvo se povredi. Stoga, šta da se učini? Da se čeka... kada je voće zrelo i padne na zemlju. To je takođe dobro, ništa nije pogrešno, ali čak i ako je voće palo na zemlju ono sadrži milione semenki - a svaka semenka je mogla postati drvo, a u svakom drvetu postoji opet mogućnost da za milione plodova. Dakle, vi jedete sve te mogućnosti - vi ste nasilni.

Možete proširiti princip do apsurdnosti; a onda postoji samo jedna mogućnost - izvršiti samoubistvo. Nigde nema da se ode - nije čak moguće ni samoubistvo.

Ovo će postati vrlo apsurdan život, zabrinut, napet. Tragali ste za opuštenim, mirnim i tihim životom; a ovaj život će postati tako napet i takva muka... Možete videti - idite, pogledajte lica *đainskih* monaha. Nikada nećete naći njihova lica blaženim - nemoguće. Ako živite u takvom totalnom strahu da sve izgleda da je nepravilno, okruženi ste krivicom i ničim drugim, sve što činite greh je više ili manje... Čak i izgovaranje reči je greh, jer kada govorite, više ili manje vazduh izlazi iz vaših ustiju; to ubija hiljade malih mikroba. Pijete vodu i ubijate; ne možete izbeći. Šta onda da radite?

Patanđali nije protiv života; on je ljubavnik. Niko ko zna nije protiv života. Onda nenasilje označava voleti život toliko mnogo - za mene, nenasilje je ljubav, voleti život toliko mnogo da nećete želeti da povredite nikoga, to je sve. Ali u pravom življenju, mnoge stvari će se dogoditi koje ne možete izbeći. Ne brinite o njima, inače ćete poludeti. Ne brinite se o njima. Zapam-

tite samo jednu stvar: da ne ubijate nikoga svojom voljom. A čak i kada morate povrediti nekoga protiv volje, imajte osećanje ljubavi.

Idite do drveta, i ako morate ubrati voće jer ste gladni i umrećete ako ga ne uberete, onda zahvalite drvetu. Prvo zatražite dozvolu od drveta: "Uzeću ovaj plod. Ovo je prestup, ali ja umirem i moram to učiniti. Međutim, ja ću te služiti na mnogo načina. Otplatit ću to. Daću ti više vode; više ću se starati o tebi. Dakle šta god da uzmem, vratiću ti natrag - čak i više od toga." Volite život, pomažite život, budite korisni za život - za sve što je živo budite blagoslov. Ako nešto morate uraditi, što osećate da se može izbegnuti, prvo, izbegnite to; ako ne može da se izbegne onda pokušajte to da otplatite.

Postoji razlika. Sada čak i naučnici kažu da postoji razlika. Ako odete drvetu i zatražite dozvolu, drvo se ne oseća povređeno. To više nije prestup; zatražena je dozvola. Drvo se zapravo oseća dobro što ste došli. Drvo se oseća srećno što može pomoći nekome u oskudici. Drvo je bogatije jer ste vi došli i drvo može da deli. Plodovi će inače pasti. Drvo može da ih podeli

s nekim - ne samo da ste pomogli sebi, pomogli ste drvetu da raste u svesti.

Da se bude nenasilan znači da se bude koristan, da se bude svakome koristan - sebi i drugima takođe. Ovo je prva *yama*; prva samodisciplina je ljubav.

Neko je pitao svetog Avgustina: "Ja sam vrlo nepismena osoba i ne znam šta da radim a šta da ne radim; spisa je mnogo i miliona učenja, a ja sam zbunjen jer neko kaže nešto, a neko drugi kaže baš suprotno - paralisam sam s tim šta da radim, a šta da ne radim. Vi ste veliki čovek, mudrac, svetac; kažite mi samo jednu reč, da je mogu slediti bez ikakve zabune."

Sveti Avgustin je bio veliki propovednik. Mogao je govoriti satima, ali niko nije tražio celu religiju u jednoj reči. Zatvorio je oči, meditirao, jer je to bilo teško, onda je otvorio oči i rekao: "Idite onda i volite. Ako volite, onda je sve u redu."

Nenasilje znači ljubav. Ako volite, onda je sve u redu. Ako ne volite, čak i ako postanete nenasilni to je beskorisno.

Zašto je Patanjđali to stavio kao prvu *yama*, prvu disciplinu? Ljubav je prva disciplina, sama osnova. Ako tragovi ostanu u vama da povređujete druge, onda kada

postanete moćni, vi ćete postati opasni. Taj trag će postati opasan. Ni jedan jedini trag ne treba da ostane u vama da povređujete; a on postoji u svakome.

A vi povređujete na milione načina - i vi povređujete na takav način da niko ne može da se odbrani. Nešto povredite na "dobre" načine, s dobrim povodima, racionalizacijama. Nešto kažete osobi što može biti istina, a vi kažete: "Ja kazujem istinu," ali u dubini je želja da se povredi čovek kazivanjem istine. Onda je istina gora od laži; ne treba da se kaže. Ako ne možete načiniti svoju istinu slatkom, ljubaznom i lepom - bolje je ne kazati. Uvek se zagledajte unutra i vidite zbog čega je kazujete. Koja je duboka želja? Da li želite povrediti drugog u ime istine? Onda je vaša istina već otrovana; ona više nije religiozna, više nije moralna - već nemoralna. Bacite tu istinu.

Kažem vam, čak i laž je dobra ako se izgovori iz ljubavi, a istina je rđava ako se izgovori samo da povredi.

Ovo nisu mrtva načela. Morate ih razumeti, i morate razumeti smisao i veštinu kako da ih koristite. Video sam ljude da koriste dobre principe u ime rđavih razloga, žive dobar život u ime loših razloga. Može-

te biti vrlo pobožni samo da se osećate egoistični; onda je vaša pobožnost greh. Možete biti čovek od karaktera samo da biste osećali ponos da ste čovek od karaktera. Bilo bi bolje da ste čovek bez karaktera, barem taj ego ne bi bio tu. Ako je karakter samo osećanje ega, to je lošije nego biti bez karaktera. Stoga uvek gledajte duboko dole. Uvek budite istraživač dubine svog vlastitog bića; šta radite, zašto radite. I ne budite zadovoljni sa površnim racionalizacijama - njih je na hiljade i možete sebe ubediti da ste bili u pravu.

Dođete kući. Osećate se ljutito jer šef u kancelariji se nije ponašao ispravno. Upravo zato što je on šef, šta god on uradi izgleda rđavo, pokazuje se loše, jer duboko dole vi ste uvređeni da sve vi podređeni, a neko je nadređen. Vi se bunite na činjenicu da ste podređeni, stoga šta god da kaže izgleda loše, ali vi ne možete reagovati; to će biti previše skupo. Dolazite kući prepuni ljutnje, a onda počnete da bijete svoje dete, i govorite: "...jer se igraš sa lošim dečacima." Dete se uvek igralo s lošim dečacima. A ko su rđavi dečaci? Roditelji drugih loših dečaka biju svoju decu jer se igraju s vašim lišim sinom. Ko su rđavi dečaci? Međutim,

vi racionalizujete. Ljutnja postoji, ključa. Želite da ja bacite na nekoga i, naravno, samo na slabiju osobu se može baciti.

Deca su na taj način vrlo korisna. Otac je ljut, on tuče dečaka; majka je ljuta, ona tuče dečaka; učitelj je ljut, on bije dečaka; svi bacaju stvari na malo dete koje ne može baciti nigde drugde.

Ovo je bilo moje osećanje, da ako par živi bez dece više mogućnosti ima za razvod, ako imaju decu, manje mogućnosti za razvod, jer kad god je žena ljuta na muža, ona može da tuče decu; kad god je muž protiv žene on može tući decu. Deca su kao terapija. Ona pomažu, veoma pomažu. Zbog toga na istoku gde svaki par ima toliko dece, razvod ne postoji. Na Zapadu je sada teško, brak postaje nemoguć, jer dece tamo nema. Ona su bila potrebna kao ozbiljna terapija. Ona su vezivna sila; ona pomažu katarzu.

Zapamtite, nikada ne činite dobru stvar iz rđavog razloga, jer ona onda nije dobra i vi obmanjete.

Nenasilje je prvo - ljubav je uvek prva. A ako naučite kako da volite, naučili ste sve. Ubrzo sama pojava ljubavi postaje jedno okruženje oko vas; gde god da se

krećete, milost se kreće s vama, gde god idete, idete sa darovima, delite svoje biće. Nenasilje nije negativna stvar; to je pozitivno osećanje ljubavi. Reč je negativna, "nenasilje". Reč je negativna jer ljudi su nasilni, i nasilje je postalo takva pozitivna sila u njihovom biću da je negativna reč potrebna da je negira. Samo reč je negativna; fenomen je pozitivan; to je ljubav.

"Nenasilje, istinitost..." Istinitost označava autentičnost, ta se bude istinit, a da se ne bude lažan - da se ne koriste maske; kakvo god da je vaše pravo lice, pokažite ga... i po bilo kojoj ceni.

Zapamtite, to ne znači da treba da demaskirate druge. Ako su srećni s njihovim lažima, na njima je da odluče. Nemojte ići da demaskirate nikoga, jer na taj način ljudi misle. Oni misle da treba da budu istiniti, autentični; oni misle da moraju ići i načiniti svakog nagim - "jer zašto skrivate svoje telo, ova odeća nije potrebna?" Ne, molim da zapamtite, budite istiniti prema sebi. Nije potrebno da reformišete nikog drugog u svetu. Ako možete rasti sami, to je dovoljno. Ne budite reformator, ne pokušavajte da učite druge, i ne pokušavajte da menjate druge. Ako se vi menjate, to je

dovoljna poruka.

Da se bude autentičan znači: ostati istinit za svoje vlastito biće. Kako ostati istinit? Tri stvari mora da se zapamte. Jedna, nikada ne slušajte nikoga šta vam oni kažu da budete, uvek slušajte svoj unutrašnji glas, šta biste vi želeli da budete. Inače čitav vaš život će biti protraćen. Vaša majka želi da budete inženjer, vaš otac želi da budete doktor, a vi želite da budete pesnik. Šta da radite? Naravno majka je upravu, jer je to najekonomičnije, finansijski je najkorisnije da se bude inženjer. Otac je takođe u pravu, da budete doktor; to je dobra roba na tržištu; to ima vrednost. "Pesnik? Jesi li poludeo? Jesi li lud?"

Pesnici su ljudi koji su prokleti. Niko ne želi njih. Oni nisu potrebni; svet može postojati bez poezije. Neće biti nevolje ako ne bude poezije. Svet ne može postojati bez inženjera; svetu trebaju inženjeri. Ako ste potrebni vi ste dragoceni; ako niste potrebni ne nosite nikakvu vrednost. Ali ako želite da budete pesnik, budite pesnik. Možete biti prosjak. Dobro. Možde od toga nećete biti bogati - ne brinite oko toga, jer možete postati veliki inženjer i zaraditi mnogo novca, ali nikada nećete imati neko

ispunjenje. Možda ćete uvek žudeti, vaše unutrašnje biće će žudeti, da budete pesnik.

Čuo sam da kada je jedan veliki naučnik, veliki hirurg koji je dobio Nobelovu nagradu, upitan: "Kada vam je dodeljena Nobelova nagrada, niste izgledati mnogo srećni. U čemu je stvar?" On je odgovorio: "Uvek sam želeo da budem plesač. Nikada, na prvom mestu, nisam želeo da budem hirurg, postao sam vrlo uspešan hirurg; a to je teret. Želeo sam da postanem plesač - a ostajem loš plesač. U tome je moja bol, moja muka. Kad god vidim nekoga da pleše, osećam se jadno, u takvom paklu. Šta ću uraditi s Nobelovom nagradom? To ne može postati ples za mene; to mi ne može dati ples."

Zapamtite, budite verni prema svom unutarnjem glasu. Ako vas to može dovesti u opasnost, onda se izložite opasnosti, ali ostanite verni svom unutarnjem glasu. Tada postoji mogućnost da jednog dana dođete u stanje gde možete plesati sa unutarnjim ispunjenjem. Uvek imajte u vidu da je prva stvar vaše biće; nemojte dozvoliti drugima da manipulišu i da vas kontrolišu. Njih je mnogo, svako je spreman da vas kontroliše, svako je spreman da vas menja, svako je

spreman da vam daje pravac koji niste tražili. Svako vam daje uputstvo za vaš život. Uputstvo postoji u vama samima; vi nosite model, prototip plana delovanja.

Biti autentičan znači biti istinit prema sebi. To je vrlo, vrlo opasna pojava; retki ljudi to mogu uraditi. Inače kad god ljudi to urade, oni postižu najviše. Oni postižu takvu lepotu, takvu milost, takvo zadovoljstvo, da ne možete zamisliti. Ako svako izgleda frustriran, razlog je što niko ne sluša svoj vlastiti unutarnji glas.

Želite da oženite devojkicu, ali devojkica je muslimanka, a vi ste *hindu brahmin*. Vaši roditelji ne bi dozvolili. Društvo ne bi prihvatilo; to je opasno. Devojkica je siromašna, a vi ste bogati. Dakle, vi oženite bogatu ženu, *hindu, brahminske kaste*, prihvaćenu od svih - ali ne od vašeg srca. Stoga sada živite jedan ružan život. Sada odlazite kod prostitutke, ali vam čak ni prostitutka neće pomoći. Vi ste prostituovali svoj ceo život. Vi ste protraćili ceo svoj život.

Uvek slušajte unutarnji glas, i nemojte slušati ništa drugo. Hiljadu i jedno iskušenje je oko vas, jer mnogi ljudi torbare svoje stvari. To je supermarket, svet, svako je zainteresovan da vam proda svoju stvar;

svako je prodavac. Ako slušate previše prodavaca, postaćete ludi. Ne slušajte nikoga, samo zatvorite svoje oči i slušajte unutarnji glas. To je prva stvar.

Onda druga stvar - ako ste učinili prvu stvar, samo tada druga stvar postaje moguća: nikada ne nosite masku. Ako ste ljuti, budite ljuti. To je rizično, ali ne smejte se, jer to neće biti istinito. Učeni ste, međutim, da se smešite kada ste ljuti, onda vaš osmeh postaje lažan, maska ... samo vežba na usnama, ništa drugo. Srce prepuno ljutnje, otrova, a usne se osmehuju - vi postajete lažna pojava.

Onda se takođe dešava druga stvar: kada želite da se osmehujete ne možete se osmehivati. Čitav vaš mehanizam je izvrnut, jer kada ste želeli da budete ljuti vi niste, kada ste želeli da mrzite niste mrzeli. Sada želite da volite; iznenada nalazite da mehanizam ne funkcioniše. Sada želite da se osmehujete; morate se prisiliti na to. Zbilja je vaše srce prepuno osmeha, i želite da se smejete glasno, ali ne možete se smejati, nešto se zagušilo u srcu, nešto se zatisnulo u grlu. Osmeh ne dolazi, ili čak i ako dođe on je vrlo bleđ i mrtav. On vas ne čini srećnim. Vi ne bujate s njim. On ne zrači oko

vas.

Kada želite biti ljuti, budite ljuti. Ništa nije pogrešno da se bude ljut. Ako želite da se smežete, smejte se. Ničega nema pogrešnog u glasnom smejanju. Ubrzo ćete videti da čitav vaš sistem funkcioniše. Kada on funkcioniše, zaista, on stvara brujanje oko sebe, baš kao auto, kad sve ide dobro, bruji. Vozač koji voli kola zna da sada sve funkcioniše dobro, postoji organsko jedinstvo - mehanizam funkcioniše dobro. Možete videti, kad god mehanizam osobe funkcioniše dobro, možete čuti brujanje oko njega. On hoda, ali njegov hod sadrži u sebi ples. On govori, ali njegove reči u sebi nose suptilnu poeziju. On gleda u vas, i zaista gleda; to nije samo ravnodušno, to je zaista usrdno gledanje. Kada vas dodiruje zaista vas dodiruje, osećate njegovu energiju kako se kreće u vašem telu, struja života biva prenesena, jer ovaj mehanizam dobro funkcioniše.

Ne nosite maske, inače ćete stvoriti disfunkcije u vašem mehanizmu - blokade. Ima mnogo blokada u vašem telu. Osoba koja je potiskivala ljutnju, njena vilica postaje blokirana. Sva ljutnja dođe do vilice i onda se tamo zaustavi. Njene ruke postaju

ružne. One nemaju graciozno kretanje plesača, ne, jer ljutnja dolazi u prste i blokirani su. Zapamtite, ljutnja ima dva izvora iz kojih treba da bude izbačena. Jedan su zubi, drugi su prsti; jer sve životinje kada su ljute - one će vas ugristi zubima ili će vas rastrgnuti kandžama. Stoga su nokti i zubi dve tačke odakle se ljutnja izbacuje.

Ja imam sumnju da kad god se ljutnja potiskuje previše, ljudi imaju nevolje sa zubima. S njihovim zubima ide loše, jer tamo je previše energije i nikada se ne izbacuje. Svako ko potiskuje bes jede više; ljuti ljudi će uvek jesti više, jer zubima treba nešto vežbe. Ljuti ljudi će pušiti više; mogu postati opsesivni govornici, jer na neki način, vilici treba vežba tako da se energija malo izbaci. Ruke ljutih ljudi će postati kvrgave, ružne. Ako se energija izbaci, ruke mogu postati lepe.

Ako potiskujete nešto, u telu je jedan deo, odgovarajući deo, za emociju. Ako ne želite da plačete, vaše oči će izgubiti svoj sjaj, jer suze su potrebne; one su vrlo živa pojava. Kada jednom povremeno plačete i jadikujete, zaista vi ulazite u to - postajete to - i suze započinju da teku u vašim očima; oči su vam očišćene, vaše oči opet

postaju sveže, mlade, i devičanske. Zbog toga žene imaju mnogo lepše oči, jer još mogu plakati. Muškarci su izgubili svoje oči jer imaju pogrešno gledište da muškarac ne treba da plače. Ako neki mali dečko plače, čak roditelji i drugi kažu: "Šta to radiš? Jesi li devojčica-seka?" Kakva besmislica, jer su vam date - muškarcima i ženama - iste suzne žlezde. Ako muškarac ne bi trebalo da plače, ne bi bilo suznih žlezda. Jednostavna matematika. Zašto te suzne žlezde postoje kod muškarca u istoj srazmeri kao što postoje kod žena? Očima treba plakanje, i to je zaista lepo ako možete plakati iskreno.

Zapamtite, ako ne možete plakati iskreno, ne možete se ni smeјati, jer je to druga polarnost. Ljudi koji se smeјu mogu takođe i plakati; ljudi koji ne mogu plakati ne mogu se ni smeјati. Možda ste zapazili nešto kod dece: ako se smeјu glasno i dugo započinju da plaču - jer obe stvari su spoјene. Čuo sam da u selima majke govore svojoj deci: "Ne smeјte se previše, inače počete da plačete." Zaista istina, jer pojave nisu različite - upravo ista energija se kreće do suprotnih polova.

Druga stvar, ne koristite maske -

budite istiniti kolika god da je cena.

I treća stvar o autentičnosti: uvek ostajte u sadašnjosti - jer sva lažnost ulazi ili iz prošlosti, ili iz budućnosti. Ono što je prošlo, prošlo je - ne brinite za to. Ne nosite to kao teret; inače to vam neće dozvoliti da budete autentični, istiniti u sadašnjosti. Sve što nije došlo, još nije došlo - ne brinite nepotrebno o budućnosti; inače ona će doći u sadašnjost i uništiti je. Budite verni prema sadašnjosti i onda ćete biti autentični. Nema prošlosti, nema budućnosti; ovaj trenutak je sve, ovaj trenutak je čitava večnost.

Ove tri stvari, i vi postićete ono što Patanjđali zove istinitost. Šta god onda kažete biće istina. Obično mislite da treba da budete pažljivi da govorite istinu. Ja ne kažem to. Ja kažem: vi stvarate autentičnost - šta god da kažete biće istinito. Jedan autentičan čovek ne može lagati; šta god da on kaže biće istinito. U *yogi* mi imamo tradiciju - možda nećete moći da poverujete u to; ja verujem jer sam to upoznao, iskusio sam to: ako pravi, autentičan čovek laže, laž će postati istinita, jer autentičan, izvorno istinit čovek ne može lagati. Zbog toga je u starim spisima rečeno: "Ako praktikujete autentičnost, budite pažljivi da ne kažete

ništa protiv nekoga - jer to može postati istinito." Imamo mnogo priča koje govore o velikim mudracima koji su izrekli nešto u ljutnji, međutim oni su bili tako autentični...

Mora da ste čuli ime Durvasa - to je veliki mudrac, autentičan čovek. Inače ako on kaže nešto, čak ni on to ne može da poništi. Ako vas prokune, kletva će postati istinita. Ako on kaže: "Sutra ćete umreti!" Vi ćete sutra umreti, jer iz izvora autentičnosti laž nije moguća. Čitava egzistencija sledi autentičnog čoveka. Čak ni on to ne može izbrisati.

To je lepo. Zbog toga ljudi idu kod velikih mudraca za njihov blagoslov; ako oni blagoslove, to će se dogoditi stvarno. To je značenje, ništa drugo. Ovi idu i traže blagoslove. Ako mudrac da blagoslove, oni se ne brinu; to će se dogoditi sada, jer kako jedan izvorno tačan čovek može izreći laž? Čak i ako je to laž, to će postati istinito. Stoga ja ne kažem: "Govorite istinu." Ja kažem: "Budite autentični, izvorno istiniti i sve što kažete postaće istinito."

Treće je *asteya*, *achaurya* - ne vršenje krađe, čestitost. Um je veliki lopov. Na mnogo načina on nastavlja da krađe. Možda vi ne kradete stvari od ljudi, ali možete

ukrasti misli. Ja vam nešto kažem; vi izađete i pretvarate se da su to vaše misli. Vi ste ih ukrali, vi ste lopov - možda niste svesni šta radite.

Patanjđali kaže: "Budite u stanju ne vršenja krađe." Znanje, stvari - ništa ne treba da se krađe. Vi treba da budete izvorni i uvek treba da budete svesni da "ove stvari ne pripadaju meni." Ostati prazan bolje je nego da puniti svoju kuću sa ukradenim stvarima, jer ako nastavite da kradete izgubićete svu originalnost. Onda nećete nikada naći svoj vlastiti prostor, bićete ispunjeni tuđim mislima, stvarima. Na kraju, one se neće pokazati ni od kakve vrednosti. Samo ono što dolazi iz vas jeste vredno. U stvari, samo ono što izađe van iz vas možete posedovati, ništa drugo. Možete ukrasti, ali ne možete posedovati.

Lopov nikada nije spokojan, ne može biti - uvek se plaši da ne bude uhvaćen. Čak i ako ga niko ne uhvati, on zna da ovo nije njegovo. Ovo ostaje stalan teret u njegovom biću.

Patanjđali kaže: "Ne budite lopov - ni na koji način, ni u kojoj dimenziji! Tako da vaša originalnost može cvetati. Ne tovarite sebe ukradenim stvarima i mislima,

filozofijama, religijama. Dozvolite svom unutrašnjem prostoru da procveta.

Četvrto je *brahmacharya*. Ovu reč je zaista vrlo teško prevesti. Ona se prevodila kao "seksualna umerenost," celibat. To nije ispravno, jer *brahmacharya* je širok pojam, vrlo širok. Seksualni celibat je vrlo uska stvar; to je jedan deo značenja te reči, ali ne celog. Reč *brahmacharya* znači "živeti kao bog." Sama reč znači živeti slično bogu, živeti božanskim životom. Naravno u božanskom životu seks nestaje.

Brahmacharya nije protiv seksa. Da je protiv seksa, onda seks nikada ne bi nestao. *Brahmacharya* je transmutacija energija; to nije da se bude protiv seksa, pre je menjanje čitave energije iz seksualnog centra do viših centara. Kada ona dostigne sedmi čovekov centar, *sahasrara*, onda se *brahmacharya* događa. Ako ona ostane u prvom centru, *muladhara*, onda je seks; kada dostigne sedmi centar, onda je *samadhi*. Ista energija se kreće. To nije da se bude protiv nje, pre je to umetnost kako da se energija koristi.

Čovek koji se odaje seksu jeste samoubilački čovek. On uništava svoju vlastitu energiju. On je kao čovek koji odlazi

na tržnicu, daje svoje dijamante, a kupuje kamenje - i dolazi srećan kući kao da je obavio veliku nagodbu. U seksu vi postižete tako malo - sićušan trenutak sreće, a gubite mnogo energije. Ista energija vam može dati ogromno blaženstvo, ali onda ona mora da se podigne na viši nivo.

Seks mora da bude preobražen - ne budite protiv njega. Ako ste protiv njega, ne možete ga preobraziti, jer kada ste neprijateljski prema nečemu, ne možete to razumeti. Velika simpatija je potrebna za razumevanje. Ako ste neprijateljski, kako možete iskazati naklonost? Kada ste neprijateljski prema nečemu, ne možete čak ni da zapažate niti proučavate nešto; želite da se povučete od svog neprijatelja, da pobegnute od neprijatelja. Budite u prijateljstvu sa svojim seksom, jer to je vaša energija, sa ogromnim mogućnostima skrivenim u sebi. To je Bog, sirov, izvorni, bez primesa. Seks je *samadhi*, sirov, bez primesa. Može biti preobražen, može biti promenjen, može biti učinjen boljim. Čitava *yoga* je staza za premeštanje, za promenu, prostih metala u više metale. Čitava umetnost je kako promeniti gvožđe u metal. *Yoga* je alhemija, alhemija vašeg unutrašnjeg bića.

Brahmacharya znači: pokušavanje da se razume seksualna energija, pokušaj da se razume kako se kreće u vašem biću, pokušavanje da se razume zašto vam daje uživanje, pokušavanje da se razume odakle uživanje zaista dolazi - da li dolazi iz seksualnog kontakta, seksualnog oslobađanja, ili dolazi od nečega drugog. Ako ste posmatrač, ubrzo ćete shvatiti i otkriti da dolazi od nečega drugog. Kada ste u seksualnom odnosu duboko uzbuđenje se dešava čitavom telu. To je potres, jer tako mnogo energije se oslobodi; čitavo telo drhti u uzbuđenju. U tom uzbuđenju misli se zaustavljaju. To je baš kao električni šok.

Čovek poludi; ode kod lekara i on mu daje elektro-šok, onda za momenat kada šok prođe kroz um sve se zaustavlja. Na primer, vi slušate mene. Ipak još neke misli će biti tu. Onda, ako ovde iznenada eksplodira bomba, trenutno neće biti ni jedne misli. Za sekundu će šok biti preveliki, tako da će ceo sistem prestati da funkcioniše. Elektro-šok pomaže ludim ljudima, jer im šok daje diskontinuitet. Posle šoka oni se ne mogu setiti šta su bili pre toga. Praznina, jaz. Ako su mislili ranije da su postali konji - lud čovek može postati bilo šta - ako su

mislili pre da su postali konji upravo nakon šoka ne mogu se setiti kojom idejom su bili opsednuti. Sada novi ciklus započinje. Šok pomaže.²⁰

Seksualna energija je otprilike isto električna kao svaka energija. Sve energije su električne, a seksualna energija je bioelektricitet. Ona dolazi iz našeg tela. Jeste li čuli o ženi iz Švedske? Nešto je krenulo naopako u njenom telu. Ona uzme sijalicu od pet vati u svoju ruku i ona svetli. Sijalica od pet vati ostaje upaljena u njenoj ruci - ali nemojte misliti da bi to bilo dobro da vam se dogodi. Ona je u opasnosti, jer kada je njen muž dodirne on dobije udar. Ne možete voditi ljubav s tom ženom - bićete u tavom šoku da ćete zauvek zaboraviti na sve žene. Sada sud rešava taj slučaj jer ranije nije postojao neki takav slučaj i nema zakona po kome bi se to rešilo; suprug je tražio razvod jer žena mu je davala takve šokove da se uplašio. Nešto je krenulo nep-

²⁰ Svakako da na osnovu ovoga ne treba zaključiti da Osho odobrava elektro-šokove kao terapiju, samo ih navodi kao primer za prekid kontinuiteta misli i identifikacija. Ne treba zaboraviti da je on uvek sklon i humoru, pa je i ovakvo poređenje sa elektro-šokovima pre sarkazam nego ozbiljan stav.

ravilno u sistemu - kratak spoj.

U seksu vi stvarate energiju; pomoću seksualnih pokreta, fantazije, želje, vi stvarate energiju. Cela energija se kreće prema *muladhari*, seksualnom centru, koncentriše se tamo; onda kada dođe vrhunac nagomilavanja, dolazi do iznenadne eksplozije - potres svuda po telu; onda usledi mir. Ovaj mir je po vrlo velikoj ceni. Vi uništavate vrednu životnu energiju - za ništa.

Dakle, sada je jedan naučnik, vrlo slavan, i vrlo opasan za budućnost - njegovo ime je Delgado - stvorio mali mehanizam; možete ga držati u džepu. On može biti povezan s vašim seksualnim centrom u umu, odakle se seksualni centar tela kontroliše - žica ide i povezuje to. Možete ga držati u džepu; kad god želite seksualno uživanje samo pritisnete dugme. To vam daje udar iz baterije prema seksualnom centru u umu; vi imate ogromnu sreću. Ovo je bolje, ali je opasno - opasno zato što se nećete zaustaviti, nastavice to i dalje da terate.

To se dogodilo. Delgado je radio na pacovima, oko deset do dvanaest pacova; postavio je svoje elektrode na njihovim glavama. Mehanizam je baš postavljen ispred njih, a on ih je naučio kako da ga

pritisnu. Oni su poludeli. Za jedan sat - šest hiljada puta! Dok nisu pali potpuno iscrpljeni i nesvesni, nisu slušali Delgada - nastavljali su samo da pritiskaju. Delgado kaže, ako bi se ovo omogućilo ljudima niko ne bi bio zainteresovan za žene, niti bi žene bile zainteresovane za muškarce, jer je to takva stvar koja ne stvara uznemirenost, nevolju.

Jednom sam pročitao Marpinu rečenicu da "žena je stvaralac uznemirenosti, nevolje." Ona to i jeste. Ova kutija je veoma ekonomična, nema nevolja. Muškarac je takođe stvaralac nevolja, jer kad god se dvoje sretnu, dvoje stvaralaca nevolja se sretnu. Ova kutija je vrlo jeftina, ali vrlo opasna, jer testirani pacovi ne bi išli da jedu niti da piju, ne bi išli ni da spavaju. Bez troškova - samo jedna električna pojava.

Isto se događa kada vodite ljubav sa ženom ili s muškarcem. To je detinjasto. Vi se smežete pacovu. Jeste li se smejali sebi? Ako se niste smejali, nije vam dozvoljeno ni da se smežete pacovu - to nije dobro. Pogledajte u svoj um: pacov je tamo, stalno fantazira.

Brahmacharya je: razumeti celu pojavu, šta se događa. Ako uz pomoć potre-

sa postanete smireni i malo postignete letimično viđenje sreće... to ne može biti večno. To samo može biti trenutno. Ubrzo će se energija izgubiti i onda ćete biti frustrirani. Ne, nešto drugo mora da se nađe i otkrije, nešto večno, nešto tako da ostanete blaženi. To se ne može dati pomoću potresa, šoka; to samo može kroz preobražaj energije.

Kada se ista energija kreće naviše vi postajete bedem energije. To je *brahmacharya*. Nastavljate da akumulirate energiju. Što više akumulirate, više se ona uzdiže. Baš kao brana; sada će padati kiša i nivo vode će se podići sve više i više. Međutim, ako postoji curenje, onda se nivo vode neće podići visoko. Vaša seksualnost je kao curenje iz vašeg bića.

Ako curenja nema, nivo vode ide na više, sve više i više, i dolazi trenutak kada ona prolazi kroz mnoge centre. Prvo dolazi do centra *hara*, od *muladhare* dolazi do drugog centra. U tom centru vi imate osećanje besmrtnosti; svesni ste da ništa ne umire. Strah iščezava. Jeste li zapazili, kad god osetite strah nešto vas probode baš u blizini pupka? Tamo je centar smrti i besmrtnosti. Kada energija prođe kroz taj cen-

tar, dođe do pupka, vi osećate besmrtnost. Ako vas neko ubije, vi znate da niste ubijeni: "*Na hanyate hanyamane sharire*" - "ubijajući telo vi ne možete ubiti dušu."²¹

Onda energija ide više i više, dolazi do trećeg centra. U trećem centru vi postajete vrlo, vrlo smireni. Jeste li ikada primećili da, kad god ste smireni, započinjete da dišete iz trbuha a ne iz prsa? Jer centar smirenosti je baš iznad pupka. Ispod pupka je centar smrti i besmrtnosti; iznad pupka je centar smirenosti i napetosti. Ako nema energije vi ćete osećati napetost; ako nema energije vi ćete osećati strah. Ako ima energije napetost iščezava; osećate se vrlo, vrlo smireno, blago, spokojno, tiho, sabrano.

Onda se energija kreće do četvrtog centra, do srca. Tamo se javlja ljubav. Vi ne možete sada voleti potpuno; šta god da nazivate ljubavlju nije ništa do seks kamufliran u lepoj reči "ljubav". Ta reč nije istinita za vas - ne može biti. Ljubav je moguća samo kada energija stigne do četvrtog centra srca. Iznenada ste u ljubavi - u ljubavi sa celom egzistencijom, u ljubavi sa svime. Vi ste ljubav.

²¹ Citat iz Bhagavad Gite.

Onda se energija kreće do petog centra, do grla. Taj centar je središte tišine - smirenja misli, mišljenja, govora. Govor, ćutanje - oboje su tu. Sada vaš centar u grlu ima posao samo da govori. On ne zna kako da funkcioniše u tišini, kako da uđe u tišinu. Kada energija dođe u njega, iznenada postajete tihi. Ne da vi ulažete neki napor, ne da prisiljavate sebe da budete tihi - nalazite da ste tihi, puni smirenosti. Čak i ako morate da govorite, morate uložiti napor. Vaš glas postaje muzički, šta god da kažete postaje poezija, suptilno sijanje života u vašim rečima. Vaše reči u sebi prenose tišinu, svuda oko vas. Zapravo vaša tišina postaje više bremenita nego vaše reči.

Onda energija odlazi u šesti centar, treće oko. Tamo nalazite svetlost - svest, svesnost. To je tačka gde se dešava spavanje - hipnoza se događa. Jeste li posmatrali nekog hipnotizera? On traži da fiksirate svoje oči na tačku. Kada fiksirate svoje oči na tačku, vaše treće oko odlazi da spava. To je samo trik da se stvori spavanje u trećem oku. Kada energija stigne do trećeg oka, vi se osećate tako ispunjeni svetlošću... sva tama iščezava, okružuje vas beskonačna svetlost. Zapravo onda u vama nema senke.

Najstarija izreka na Tibetu je: "Kada *yogin* postane ostvaren u svesnosti, od njegovog tela ne pada senka." Ne uzimajte to bukvalno - telo će stvarati senku. Međutim, duboko unutra, zbog tako mnogo svetlosti svuda... Svetlosti bez izvora! Ako je svetlost imala izvor biće senke; a kod svetlosti bez izvora, ne može biti nikakve senke.

Život sada ima različita značenja i dimenzije. Vi se krećete na zemlji, ali više niste na zemlji, kao da letite. Došli ste najbliže do *budinstva*. Sada je vrt vrlo blizu; možete osetiti miris. U toj tački, po prvi put, uskoro se vama postepeno događaju fragmenti, ali ne totalno razumevanje. U ovoj tački vi ste zatvoreni, baš pored vrata. Dospeli ste do hrama, kucate... vrata će se otvoriti i vi sami ćete biti Buda. Dakle sada, tako blizu i u tako intimnim delovima, po prvi put započinjete osećati šta je razumevanje.

Onda se energija kreće do sedmog centra, *sahasrara*. Tamo ona postaje *brahmacharya*, božanski život. Onda više niste čovek - onda ste Bog. Dostigli ste do *bhagawatta*, do božanstvenosti. To je *brahmacharya*.

"... neposesivnost." Samo posle

brahmacharye, kada ste dostigli ispunjenje, posedujete svet, bez posedovanja njega. Ubrzo morate trenirati sebe u neposedovanju. Ne budite posesivni, jer kad god ste posesivni jednostavno pokazujete da ste prosjak. Kad god pokušate da posedujete, jednostavno pokazujete da to ne posedujete; inače nema nastojanja. Vi ste gospodar; nije potrebno da pokušavate to.

Na primer, ako volite osobu; ako pokušate da posedujete osobu, onda je ne volite. Takođe niste sigurni u pogledu njene ljubavi; zbog toga stvarate sve sigurnosne mere, okružujete je svakakvim trikovima, lukavošću, tako da vas ona ne može ostaviti. Međutim, vi ubijate ljubav. Ljubav je sloboda, ljubav daje slobodu, ljubav živi u slobodi - ljubav je u svojoj unutrašnjoj srži, sloboda. Vi ćete uništiti celu stvar. Ako zaista volite, nije potrebno da posedujete; zbog kakve potrebe posedujete tako duboko? Vi ne polažete pravo; polaganje prava će izgledati plitko. Kada zaista posedujete, postajete neposesivni, ali čovek mora da trenira sebe, da bude svestan. Ne pokušavajte da posedujete ništa. Uglavnom koristite, i budite zahvalni što vam se dozvolilo da koristite, ali ne posedujte.

Posedovanje je tvrdičluk; a tvrdičluk ili škrtost ne može se rascvetati. Škrto biće je uvek u spiritualnoj konstipaciji.²² Morate se otvoriti, sudelovati i deliti. Delite sve što imate i to će rasti - delite više i više će rasti. Nastavite da dajete, i neprekidno ste ponovo punjeni. Izvor je večan, ne budite škrti. Šta god da jeste - ljubav, mudrost - sve što jeste, delite. Deljenje je značenje neposesivnosti.

Inače vi možete biti glupavi, kao što su mnogi ljudi. Oni misle: "Ostavi kuću, idi u šumu, jer kako možeš živeti u kući ako ne poseduješ?" Možete živeti u kući; nema potrebe da je posedujete. Živećete u šumi. Hoćete li posedovati šumu? Hoćete li reći: "Sada sam gospodar ove šume?" Ako možete živeti u šumi bez njenog posedovanja, šta je problem? Zašto ne možete živeti u kući i u domaćinstvu bez posedovanja toga? Glupavi ljudi kažu: "Ostavi svoju ženu, svoju decu. Pobegni, jer neposesivnost treba da se praktikuje." Oni su glupi.

Gde ćete ići? Gde god odete, vaša posesivnost će biti s vama. To neće činiti nikakvu razliku. Gde god jeste, samo razu-

²² Zatvor u slučaju slabe probave i ograničenog izlučivanja prerađene hrane.

mite i ostavite posesivnost. Ništa nije pogrešno u vašem životu - nemojte reći "moja" žena. Samo odbacite "moja". Ništa nije nepodesno u vašoj deci - lepa deca, deca božja. Data vam je mogućnost da ih služite i volite - koristite to, ali ne kazujte "moja". Ona su došla kroz vas, ali ona ne pripadaju vama. Ona pripadaju budućnosti; ona pripadaju celini. Vi ste bili prolaz, vozilo, ali vi niste posednik.

Dakle, zbog čega i gde treba da se beži? Budite tu gde se desilo da jeste. Budite gde god da vas je Bog smestio i živite u neposesivnosti, i iznenada ćete početi da cvetate - energija će teći, nećete biti blokirana pojava, postaćete bujica. A bujica je lepa. Da živite blokirani i smrznuti ružno je i mrtvo.

Ovih pet unutrašnjih samodisciplina su osnovni zahtev "*...nezavisno od klase, mesta, vremena ili prilika.*" Bilo da ste rođeni danas ili da ste rođeni pre pet hiljada godina, ne čini razliku. Ima propovednika u Indiji koji kažu: "U ovoj *kali yugi* ne možete postati prosvetljeni." Patanjđali kaže: "*...nezavisno od klase, vremena, mesta ili okolnosti.*" Možete biti prosvetljeni gde god da ste.

Vreme nije važno. Važna je svest. Mesto nije važno. Bilo da ste na Himalajima ili na tržnici, nije važno. Okolnosti nisu važne - bilo da ste *grahasta*, domaćin, osoba koja se odrekla svega, ne. Klasa nije važna - bilo da ste bogati ili siromašni, obrazovani ili neobrazovani, *brahmin* ili *shudra*, hindu ili musliman, hrišćanin ili jevrejin. Ništa nije važno, jer duboko dole vi ste jedno.

Na periferiji mogu biti razlike, ali one su samo na periferiji; središte ostaje netaknuto. Postignite čistotu središta. To je cilj.

MUŠKI UM, ŽENSKI UM, BEZ UMA

8. jul 1975. pre podne u Buddha dvorani

Prvo pitanje:

Slušajući vas iz jutra u jutro, osećam da sam prezasićen mišlju o zabrinutosti da gledam unutra i vidim. Zapravo osećam se kao pas koji lovi svoj vlastiti rep, što više pokušava, manje ima prilike za uspeh. Ali nije ni odbacivanje pokušavanja mnogo pomoglo, jer kada se biva više pažljiv, budan i svestan preobražava se to u drugo suptilno delovanje, i vraćam se na isti kolo-sek.

Ovo je dobro, vi postajete svesni da ni delovanje niti nedelovanje ne može pomoći, jer je vaše nedelovanje suptilno delovanje. Sa ovom svesnošću, nova vrata će se otvoriti jednog dana, jednog trenutka. Kada niti delujete niti ne delujete, kada ste jednostavno tu, kada postojite - niti ste činilac niti nečinilac, jer nečinilac je takođe počinilac - dualitet nestaje. Onda vi iznena-da nalazite da ste uvek bili u kući, nikada je

niste napuštali - nikada niste išli napolje nigde drugde. Onda pas shvata da nema potrebe da lovi rep, rep već pripada njemu. Nema potrebe da goni rep, jer ga rep već sledi. Ali čovek mora da čini nešto da bi stigao do nedeljanja. Onda on treba da čini nedeljanje da bi dospeo do bića, bivanja. Sve je od pomoći. Čak i neuspesi, frustracije - sve pomaže. Konačno, kada dostignete, razumete da je sve pomagalo - odlazak na pogrešni put, padanje u stare navike i klopke - sve je pomoglo; ništa nije bilo beskorisno. Sve postaje korak prema drugom.

Baš juče sam čitao članak od Swami Agehananda Bhartia. On priča da je jednom pitao Ravi Šankara kako dobro George Harrison svira *sitar*. Ravi Šankar je razmislio malo pa je rekao: "Dakle, on ga drži dobro." Inače to je takođe veliki početak. Ako želite naučiti da svirate *sitar*, držanje *sitara* mora biti apsolutno kako treba, dobar je početak; to je već nešto. Stoga ne smejte se. Ravi Šankar je priznao George Harrisonu da ga drži dobro.

Prvo ćete vi postati činilac. Radite to dobro, to je cela stvar. Ako to ne činite, moraćete stalno da se vraćate natrag, jer ništa ne može ostati nepotpuno; mora da

bude kompletirano. U stvari, treba da budete frustrirani tako potpuno, da se nikada ne vratite natrag ponovo to da činite. Onda vršite nedelovanje, vršite to tako totalno da to takođe bude završeno. Onda nema načina za vraćanje natrag. Ne možete pasti unatrag ako je sve bilo kompletno; samo nekompletna iskustva nastavljaju da vas pozivaju natrag.

Nekompletna iskustva u sebi imaju magnetsku silu; ona zahtevaju ispunjenje. Zbog toga se stalno vraćate na isti kolosek. Krećete se nezrelo. Čovekovo iskustvo nije sazrelo - intelektualno započinjete da razumete to, ali ne totalno - a vi se krećete. To neće pomoći. Celo vaše biće treba da razume da je to besplodno. Ne zato što ja kažem - to neće pomoći - nego zato što čitavo vaše biće kaže: "Ovo je jalovo. Šta radiš? Ovo je besmislica." Onda činite nedelanje. I to je delanje, zbog toga ja kažem: "Činite!" Vrlo suptilno. Grubo je prvo, deo kada delate. Drugo je suptilno; ubrzo ćete realizovati da i ovim nedelanjem opet vi činite - pokušavate to da radite, jer to pokušavanje koje je tu, i ono je nastojanje, napor. Vaša nenapornost je takođe napor. Međutim, vi sada možete razumeti šta ja govorim, ali to nije

poenta; vi to morate osećati, proći kroz to, realizovati to. Zrelost je potrebna kroz iskustvo, doživljavanje - onda jednog dana grubo i suptilno, oboje nestaju. Iznenada vi sedite tu - nemate ništa da činite i ništa da ne činite.

Šta ćete onda učiniti? Hoćete li jednostavno biti, nalaziti se, postojati. Nema potrebe da lovite rep. Sada, pas zna da rep pripada njemu; sada je pas postao Buda. Ovo je prosvetljenje.

Drugo pitanje:

Tokom darshana ili vaših predavanja ja ponekad bivam preplavljen fenomenom koji ste vi. Onda mislim da to mora da je kao kada sam sedeo pred stopalima Bude, Hrista, i drugih majstora - a nisam uspeo. Hoćete li mi, molim vas, obećati da nećete ostaviti nijedan kamen neokrenut²³ da bih bio siguran da ćete biti moj zadnji majstor?

To zavisi od vas. Neću ostaviti nijedan kamen neokrenut, ali to neće mnogo pomoći - Buda takođe nije ostavio nijedan

²³ Misli se da će otkriti svaku skrivenu stvar; da će sve objasniti.

kamen neokrenut, ni Isus. Nijedan majstor nikada ne ostavlja nijedan kamen neokrenut, ali nijedan vam ne može dati prosvetljenje. Dok ne razumete, ništa ne može da se uradi.

Ponekad samo majstorovo nastojanje može stvoriti otpor u vama. Ja osećam to mnogo puta. Ako sam ja oko vas, ili sa vama previše, počinjete da bežite od mene. Ako pokušavam da nešto previše strogo ili teško učinim, vi postajete uplašeni. Moram vam dati doze prema vašoj sposobnosti da svarite.

To zavisi od vas. Ako želite sve je moguće; ali u svojoj dubini vi to ne želite. To je problem uz koji se vezujete. Kažete da biste želeli da budete prosvetljeni, kažete da ste završili sa svim ovim trulim životom i da biste želeli da ga transcendirate - ali jeste li zaista završili s njim? Jeste li zaista izravnali račune s njim? Nije li unutra negde duboko u vama još skrivena želja, još živi nada, seme koje može proklijati svakog momenta u drugi život? Ako posmatrate, vi ćete shvatiti da postoji želja, nada, da možda još niste upoznali ceo život, da možda postoji nešto što ste propustili, da je možda tu bilo neko blaženstvo i da vi niste kucali

na prava vrata. To se nastavlja.

Vi dođete kod mene, ali dolazite mlitavo, neodlučno. To nije dolaženje; uopšte to nije dolaženje. Samo izgleda da dolazite meni, ali nikada ne dolazite. Ja vam obećavam da neću ostaviti nijedan kamen neokrenut, ali jeste li vi ovde? Jeste li blizu mene? Vi ste vrlo lukavi i bistri; čak i ako ste mi blizu nastavljate da štitite sebe na hiljadu i jedan način.

Na primer, čak i vaša pitanja, vaša držanja, zaštitnička su. Vi ne znate šta ona štite. Ja znam jednog od vas, vrlo škrtu ženu - ona je ovde da dobije prosvetljenje. Od kad je ovde ona postavlja pitanja, zašto *ashram* ima tako skupa kola, zašto nosim skupocen sat. Šta ona ima sa kolima i satom? Zašto se ta pitanja javljaju samo u njenom umu? Njen se vlastiti tvrdičluk tako štiti. Znam da je ona jedna velika tvrdica, a dok se njen tvrdičluk ne slomi, ona ne može rasti.

Na meni je da odlučim, koja kola da imam ili da nemam. Ja imam svoje sopstvene razloge, a vi ih ne možete razumeti. Ja ih nikada ne koristim, ali ih imam. Ta kola samo leže tamo. Međutim, učinila su čudo; ona su promenila mnoge stvari. Bio

sam okružen s nekoliko tvrđica, i oni me ne bi ostavili. Kupio sam ova kola - oni su svi otišli. Jednostavno su otišli; nikada se ponovo nisu vratili. Bile su samo dve mogućnosti: ili da oni ostave svoj tvrđičluk, onda bi oni bili ovde; ili su morali da odu. Otkada su oni otišli, *ashram* je dobio novi kvalitet. Oni su bili prljavi ljudi, ali ja ne mogu reći nekome da ode. Ta kola su učinila više nego što im je cena, ali vi ne znate. Međutim, te stvari ne treba uopšte da vas se tiču.

Gurđijev je imao običaj da kaže: "Dajte mi sav vaš novac." Mnogi ljudi su ga jednostavno napustili zbog toga, jer su došli kod spiritualnog majstora, a on odmah o njihovom novcu. Međutim, oni koji su ostali bili su preobraženi. Nije Gurđijev bio zainteresovan za njihov novac - bio je zainteresovan da slomi njihov tvrđičluk, jer ako ste tvrđica ne može se razviti. Čitava svest tvrđice se smanjuje. Tvrđičluk je konstipacija bića i postojanja, ne možete se širiti, ne možete deliti, ne možete teći. Tvrđičluk je neuroza; sve je blokirano. A novac je Bog. Da bi vam se dao pravi Bog, vaš lažni Bog mora biti razbijen. Prva stvar koju bi Gurđijev tražio bila je novac.

Čak i da mu se postavi pitanje, nije bilo tako lako kao što se postavlja meni. Imao je običaj da traži sto dolara za jedno pitanje, to znači jedna hiljada *rupija* za jedno pitanje. A možda bi rekao samo "da" ili "ne". "Dakle, sada ako imate drugo pitanje, dajte opet hiljadu *rupija*." Kada je napisao svoju prvu knjiga "*All and everything*"²⁴ on je nije štampao. Sledbenici su mu govorili: "Štampajte je, to je velika knjiga." On je rekao: "Čekajte". Dozvolio bi nekome da pogleda u rukopis i tražio hiljadu dolara. - samo da pogleda u rukopis.

Šta je on činio? Uopšte nije bio zainteresovan za novac; jednom rukom bi ga uzimao, a drugom bi ga davao. Umro je kao siromašan čovek; Mogao je sakupiti milione dolara da ga je novac zanimao, ali nije imao ništa - kada je umro nije nađen ni jedan jedini dolar. Gde je novac nestao? On je uzimao od nekoga, a davao ga je nekome drugom... On je bio samo posrednik, prolaz za novac da teče.

Ljudi bi ga napuštali odmah onog trenutka kada bi videli da traži novac. On nije bio kao ja; on bi tražio sav novac - šta

²⁴ Sve i svja - razgovori Belzebuba sa svojim unukom

god imate da date, odrekните se i predajte. Oni koji su se predali, bili su blagoslovljeni; totalno su bili preobraženi. To je postalo početak. To je bila prelomna tačka, odakle je sve postalo drugačije. Jer za osobu koja je bila previše vezana za novac, bila je velika stvar da dâ sve.

Jednom se dogodilo; jedna žena koja je bila velika muzičarka, došla je kod njega, i on je tražio sav nakit koji je imala da mu ga preda. Ona je zaista u njega imala veliko poverenje; dala mu je sav nakit. Do večeri sav nakit joj je vraćen. Ne samo da je našla onaj koji je dala, Gurđijev je u vrećicu dodao još nekoliko - mnogo vrednijih od njenih vlastitih dragulja. Nije mogla da razume šta se dogodilo.

Baš posle petnaest dana, došla je druga žena, vrlo bogata žena, i Gurđijev joj je zatražio sve što je imala - sav nakit i novac, sve - da stavi u vreću i preda mu; samo onda će on započeti rad. Žena se uplašila. Rekla je: "Razmisliću i sutra ću odgovoriti." Onda je čula o onoj muzičarki. Otišla je kod nje i pitala: "Šta se dogodilo?" Ona je ispričala celu priču. Onda je ova bila vrlo srećna. Rekla je: "Onda je to dobro, dobar posao - nagodba; date malo nakita, a

oni budu gotovo udvostručeni." Odmah tokom noći - nije mogla da čeka sledeći dan - odmah, stavila je nakit u vreću i dala ih Gurđijevu... Nikada nisu bili vraćeni. Žena je čekala i čekala, ali nikada nisu bili vraćeni.

Vi ne možete razumeti, na površini, šta se dogodilo. Žena koja se predala, nije bila vezana za novac; zato nije bilo svrhe da joj se uzme. Gurđijev joj je vratio dodavši više nakita. Druga žena je oklevala i dala novac kao nagodbu. Bila je opsednuta novcem; zato joj novac nije bio vraćen. Ali čak se i druga žena promenila, razumela je čitavu pojavu zbog čega joj nije bilo vraćeno.

Ne brinite. Ne marite šta ja radim, a šta ne radim - to nije vaš posao, nije vaša briga. Dovoljno ste u svojim vlastitim brigama; imate previše svojih vlastitih problema. Ne sekirajte se oko mene. Ja imam svoje vlastite puteve, svoje načine. Ne pokušavajte da me savetujete - upravo zaboravite na to. Mislite samo o svom vlastitom biću, zbog čega ste ovde. Ne možete izbeći ni izostaviti male stvari, jer te stvari će zatvoriti vaše oči. "Zašto ovo?" "Zašto ono?" Nije vaše da o tome razmišljate.

Ja znam šta se dešava, svaki korak

koji preduzmem, vrlo je sračunato preduzet. U mom životu nikada se nisam kajao za nešto što sam učinio; bila je to stvar da se uradi.

Ali žena koja nastavlja da traži kola, kuću, ovo i ono - a bogata je, zapravo vrlo bogata - ona se plaši za svoj vlastiti novac; štiti svoje vlastito cicijaštvo. Ona misli da postavlja vrlo važna pitanja. Ali ako ostane ovde ja ću probiti led. Jedina poenta je, ima li ona hrabrosti da bude ovde za nekoliko dana. Njeno cicijaštvo mora da bude slomljeno, jer dok ga ona ne slomi, neće moći nikada da raste. Ako je zaista uplašena, ona će pobeći - treba da pobegne što je pre moguće - jer ubrzo neće više biti mogućnosti da pobegne.

Postavite pitanja koja se tiču vašeg vlastitog rasta - vaša pitanja, koja su duboko unutar vašeg bića, treba da budu odgovorena.

Treća pitanje:

Da li je sav um načinjen od istog materijala - gluposti?

Da, um je glup. Nema uma koji je inteligentan. Um ne može biti inteligentan;

um je glupost. Da se kaže "um je glup" nije ispravno; to je ponavljanje jer "glup" i "um" oboje označavaju istu stvar.

Zašto je um glupost? Jer um nije ništa drugo do prošlost, prikupljena prašina koju ste sakupili na putu - slojevi i slojevi prašine. To ometa vašu inteligenciju. To je baš kao ogledalo prekriveno prašinom; um je prašina, ogledalo je svest. Kada se sva prašina opere, inteligencija se budi; kada nema uma vi ste inteligentni; kada ima uma, vi ste glupavi.

Naravno, postoje dva tipa "glupih" - neuki tupavci i obrazovani tupavci; ljudi koji ne znaju ništa i glupi su, i ljudi koji znaju previše i jesu glupi. Zapamtite, drugi tip je mnogo opasniji od prvog, jer drugi tip ima više prašine na ogledalu nego prvi. Neuk čovek se može mnogo brže razviti nego *pandit*, onaj koji misli da zna. Samo mišljenje da on zna postaje prepreka. Um nije inteligencija; inteligencija je nemanje uma. Um je blokada.

Pokušajte da razumete ovo. Um je sve što ste iskusili, sve kroz šta ste prošli, sve što je već mrtvo - um je mrtvi deo vašeg bića. Ali vi nastavljate da ga nosite. On vam ne dozvoljava da budete ovde, on

vam ne dozvoljava da budete prisutni. On vam ne dozvoljava da budete inteligentni. Pre nego što odgovorite, on započinje da reaguje.²⁵

Na primer, ako ja pitam osobu: "Ima li Boga? Da li Bog postoji?" Ako ona odgovori iz uma, biće glupava. Ako kaže: "Da, Bog postoji" to je zato što je bila učena na takav način - učena, kultivisana, uslovljena da Bog postoji - ona kazuje: "Da, Bog postoji." Međutim, to nije inteligentan odgovor. Ona ne zna; neki drugi su joj rekli. Oni takođe nisu znali; neko drugi im je to rekao. Ona je čula priču, i veruje u tu glasinu. Ne, ona nije inteligentna Ona nije dovoljno inteligentna da razume šta kazuje. Ili čovek može reći: "Ne, Bog ne postoji."

²⁵ Um je gomila nakupljenih utisaka, sa kojima smo vezani i nastavljamo da ih preispitujemo i osmišljavamo uvek iznova u unutarnjem dijalogu. Korist od toga je što tako imamo pamćenje. Ali da bismo mogli da održavamo tu iluziju, moramo da stvorimo iluziju vremena u kojoj će to obrtanje misli da se odigrava. Cela pojava je fiktivna, i misli u našoj glavi i vreme za njihovo projektovanje i obrtanje (baš obrtanje, jer i Patanjđali za um kaže *citta vrtti* što znači obrtanje misli). Stvarnost je bezvremena sadašnjost. Zato smo u stvarnosti i u sadašnjosti samo bez uma, smirenjem aktivnosti uma (*nirodha citta vrtti* - Yoga sutre I,2)

Jer on je odgajan u komunističkoj porodici, u Rusiji ili Kini. To je takođe isti glupi um - uslovljavanjem promenjen, ali glupost je ista; on zna da Bog ne postoji, bez saznavanja. On nije tragao; nije istraživao. Uopšte nije ušao u tu materiju.

Ali ako inteligentna osoba pita... Pod inteligentnom osobom ja podrazumevam čoveka koji ne posmatra kroz um, koji stavlja na stranu um. Ako ga pitate: "Da li bog postoji?" neće biti odgovora. Najčešće će inteligentan čovek reći: "Ne znam." Kada kažete: "Ne znam," pokazujete određenu inteligenciju, mogućnost. Ona je vrlo mala, ali može rasti i postati veliki fenomen. Ili će osoba reći: "Nisam istraživao. Čuo sam da ljudi govore ovo i ono, ali ne znam. Što se tiče mene ja nisam svestan da li je jedno ili drugo, da ili ne. Oboje nisu mogući; ne mogu reći."

Ovo je inteligencija, i ovaj čovek može znati jednog dana jer s ovom inteligencijom moguće je otkriće. Ako ste zamašćeni teorijama, opterećeni spisima, nikada nećete biti inteligentni; uvek ćete ostati tupavi.

Um je prošlost - mrtvo lebdi nad živim. To je kao oblak koji vas okružuje,

kroz njega ne možete videti, viđenje nije jasno, sve je izobličeno. Pustite da taj oblak nestane. Ostanite bez odgovora, bez zaključaka, bez filozofija, bez religija. Ostanite otvoreni, baš otvoreni; ostanite osetljivi, i istina vam se može dogoditi. Biti osetljiv znači biti inteligentan. Znati da ne znate, znači biti inteligentan. Znati da kroz um vi propuštate i promašujete, znači biti inteligentan. Znati da se kroz nemanje uma vrata otvaraju, znači biti inteligentan. Inače, um je glupost.

Četvrto pitanje:

*Rekli ste da niste naišli na ženu koja je zaista inteligentna. Međutim kako to da su u ashramu svi izvršioc i žene.*²⁶

Zato što ne želim da *ashramom* rukovodi intelekt. Želim da bude vođen srcem. Ne želim da ga vodi muški um. Želim da bude vođen ženskim srcem... jer, za mene, da se bude žensko znači da se postane osetljiv, da se postane prijemljiv. Biti ženski je biti pasivan, biti ženski je dopuštanje i primanje; da se bude ženski je da se

²⁶ Sve su žene u izvršnoj (vlasti), naime upravi *ashrama*.

čeka, da se bude ženski je da se ne bude u žurbi i napetosti; da se bude ženski je da se bude u ljubavi. Da, *ashramom* rukovode žene, jer želim da on bude vođen srcem.

Kažem da nisam naišao na ženu koja je zaista inteligentna. Mislim "intelektualna" a ne na inteligenciju o kojoj upravo sada govorim. Ta inteligencija nije ni muška ni ženska. Inteligencija je od ne-uma. Um je muški, um je ženski - ne-um nije ni jedno ni drugo. Ne-um nema pola u sebi. Ne-um je upravo jedna otvorenost, prostor. Tamo sve dualnosti nestaju; muško-žensko, *yin-yang*, pozitivno-negativno, egzistencija-ne-egzistencija. Sve dualnosti nestaju u nemanju uma, ali pre nego što dođe do nemanja uma, ako treba da odaberete u umu, izaberite ženski um radije nego muški um - jer muški um ima izvesnu agresivnost u sebi.

To je dobro u svetu; ako želite da uspete u svetu onda je potreban muški um; da bude agresivan, ratoboran - da bude uvek spreman da se bori, da bude uvek spreman da bude takmičarski, da bude uvek spreman da ulovi i ubije - nasilan, ljubomoran - da bude uvek budan i pažljiv, i da živi u svetu gde se misli da je svako neprijatelj, čuvaju-

ći se uvek od svakog ko pokušava da postigne isto što on pokušava da postigne... a to je ogromna borba.

Ako želite da uspete u svetu, onda muški um. Ako želite da uspete u unutrašnjem svetu, onda ženski um. Ali to je samo početak - ženski um je baš početak. To je korak prema nemanju uma. Ovo je poenta: muški je malo više udaljen od nemanja uma, nego ženski um. Zbog toga ženski um izgleda misteriozno.

Zapravo možete voleti ženu celog svog života, ali nikada nećete biti sposobni da je razumete. Ona će ostati misterija, nepredvidiva; živi više kroz čudi nego kroz misli; više je nalik klimi, manje nalik mehanizmu. Ujutru su bili oblaci a do podne su oblaci nestali i sunčano je. Volite ženu i znaćete. Ujutru su oblaci i ona je tužna i, odmah, ništa se posebno nije dogodilo, oblaci su nestali i opet je sunčano i ona peva. Neverovatno za muškarca. Kakva se besmislica odvija u ženi? Da, to je besmislica jer za muškarca stvari treba da imaju racionalno objašnjenje. "Zašto ste tužni?" Žena jednostavno kaže: "Osećam se tužno." Muškarac to ne može da razume. Morate imati neki razlog da budete tužni. Baš da

budete tužni? "Zašto ste srećni?" Žena kaže da ona oseća sreću. Ona živi kroz raspoloženja.

Naravno, muškarcu je teško da živi sa ženom, ... jer ako su stvari racionalne, stvarima se može upravljati. Ako su stvari iracionalne - odjednom, niotkuda, stvari dođu i odu - onda je vrlo teško upravljati. Nijedan čovek nije nikada bio sposoban da upravlja ženom. Konačno, on se pokorava; konačno, on napušta sav napor da upravlja.

Muški um je više udaljen od nemanja uma; on je više mehanički, više racionalan, više intelektualan - više u glavi. Ženski um je bliži, više prirodan, više iracionalan - ali bliži srcu. A iz srca je lakše pasti u trbuh, gde nemanje uma postoji. Glava je lokacija intelekta; srce je lokacija ljubavi, intuicije; a baš ispod pupka, dva inča ispod pupka život i smrt se susreću, gde sve dualnosti nestaju. Iz glave vi treba da padnete duboko dole u *haru*²⁷.

Kada je dete rođeno ono funkcioniše iz *hare*. U majčinoj utrobi dete deluje iz *hare*, ono nema um, nema misli. Ono je

²⁷ *Hara*: pojam iz zena, par centimetara ispod pupka, predstavlja gravitacioni centar tela, i stoga centar na koji se treba osloniti pri svim zbivanjima.

živo - savršeno živo - zapravo ono nikada neće biti toliko živo opet kao što je u materici. Onda se dete rodi. Onda za nekoliko meseci nastavlja da funkcioniše iz *hare*. Ono je uspavano dete; diše iz stomaka, ne diše iz grudi, grudi su potpuno opuštene. Disanje ide baš do *hare*, i pogađa *haru*. Ono funkcioniše iz *hare*. Zbog toga svako dete izgleda tako nevino. Kad god budete opet dospeli u *haru*, opet ćete biti nevini, ogledalo bez prašine.

Žensko nije cilj - žensko je bliže ne-umu, ili nemanju uma. Lao Ce stalno insistira: "Postanite pasivni. Čekajte, budite strpljivi. Ne budite u žurbi. I ne budite agresivni," jer istina se ne može pobediti. Možete joj se *samo* predati.

Stoga *ashram* će voditi žene, dok ne nađem ljude koji imaju ne-um. Kada je nemanje uma dostupno onda neće biti pitanje muškog i ženskog, onda će *ashram* biti vođen od ne-umova. Onda drugačija vrsta inteligencije funkcioniše. Zapravo samo onda, inteligencija funkcioniše; to nije intelektualno; to je totalno.

Peto pitanje:

Bivajući ovde s vama u Puni, moj

život je postao veoma obogaćen bez ikakvog napora s moje strane. Za to osećam duboku zahvalnost. Međutim zbog čega je ovaj lek prijatan samo malom broju ljudi kada ceo svet umire?

Ovo je uvek bilo, vekovima, relevantno pitanje. Buda je tu, nudeći sve što može da ponudi, spreman da deli svoje biće, ali izgleda da niko nema potrebu za tim - a svako ima tu potrebu. Svako je bolestan, a Buda je tu i nudi lek, ali izgleda da niko nije zainteresovan za lek. Mora postojati neki uzrok.

Ovo je moje zapažanje: da se bude zainteresovan za sreću vrlo je teško, da se bude zainteresovan za zdravlje vrlo je teško. Ljudi imaju morbidnu sklonost za bolest, i morbidnu vezanost za nesreću. Zbog toga ste uvek spremni za nesreću. Nije potrebna priprema, nije potreban Patanjđali, nije potrebno osam koraka za tugu. Svako je spreman da skoči. Što se tiče patnje svako sledi Lao Cea i niko nikada ne pita kako. Niko ne dolazi kod mene da pita kako da bude nesrećan; svako zna. Niko vas nije učio tugovanju - niko, uopšte ne. Vi znate to pomoću instinkta. Već ste majstori

u tome.

Mora da je bilo ozbiljnog ulaganja u to. Zašto se ljudima sviđa da budu nesrećni? Kada kažem "sviđa" ne mislim da oni znaju da im se sviđa. Oni mogu reći da to ne vole: "Ko želi patnju!" Oni žele da budu srećni, ali to nije poenta - oni prijanjaju uz patnju. Kažu da žele sreću, ali šta god da rade stvaraju patnju. To nije novo; oni su radili to za mnogo života. Opet i opet čine isto - onda su nesrećni. A kažu da žele sreću.

Postoji izvesno ulaganje. Želeo bih da vam kažem nekoliko stvari, jer one mogu biti korisne. Kada ste nesrećni lako je osuđivati čitav svet, lako je bacati odgovornost na svakog drugog. Kada ste nesrećni možete manipulirati drugima koji su pored vas - jer vi ste nesrećni, a oni imaju odgovornost da vas učine srećnim. Kada ste nesrećni, možete tražiti pažnju: ja sam bolestan; ja sam nesrećan.

Možda ste naišli na hipohondre koji stalno govore o svojim bolestima, i uveličavaju ih tako mnogo a da, u stvari, tako velika bolest ne postoji. Ali ako im kažete: "Vi preuveličavate" oni će biti veoma povređeni. Zapravo oni su skloni da uživaju u ideji

da su tako bolesni. Idu od jednog doktora do drugog, samo da bi ispričali svoju priču. Niko im ne može pomoći u onome što imaju - to oni znaju. Niko nije toliko mudar; niko ništa ne zna. A oni imaju takvu misterioznu bolest oko sebe, znaju od samog početka da im niko neće pomoći. Šta oni rade kada neprekidno govore o svojoj bolesti - kao da neko nastavlja da vam stalno pokazuje svoju ranu, i nastavlja da prstom dodiruje ranu, igra se s njom i povređuje sebe. On traži saučešće, saosećanje, pažnju.

Od samog detinjstva dete nauči trik. Celo društvo, od samog početka, ide pogrešno. Kad god je dete bolesno, roditelji mu pokazuju više pažnje. Kad god je ono nesrećno, čitava porodica oseća odgovornost, a dete u sebi postaje mali diktator. Kada je bolesno ono može diktirati svoje uslove. Ono može reći da se večeras donese ova igračka, i niko ne može reći ne - jer ono je bolesno. Inače, kada je ono zdravo, niko se ne brine oko njega; kada je zdravo, niko ne dođe da sedi pored njega. Kada je bolesno otac dođe, veliki tata, tako važan čovek da se dete oseća srećno, sada je ono mnogo važnije od vas. Vi sedite pored njegovog kreveta, pitajući o njegovom zdravlju; onda

doktori dolaze, veliki doktori, dobro poznati doktori; susedi dođu; majka je neprekidno usplahirena oko njegove bolesti. Ono postaje centar čitave porodice, a čitava porodica je detetov svet. Ceo svet se okreće oko njega, ono postaje sunce a svi ostali postaju planete. Ono oseća da je to tako lepo. Sada uči trik zbog koga će patiti čitavog života - trik koji je vrlo opasan.

Ako bi mi se dopustilo, ja bih rekao roditeljima da nikada ne poklanjaju veliku pažnju kada su deca bolesna ili nesrećna. Brinite se, ali ne posvećujte preveliku pažnju. Bolje je posvetiti mu pažnju kada je srećno i zdravo. Kada je srećno učinite da se oseti središtem porodice. Kada je nesrećno ostavite ga na stranu, dajte mu lek, ali ga pustite da oseća kako niko zaista ne mari za njega. Ostavljeno je na stranu. To izgleda vrlo, vrlo neljubazno, okrutno - ono što ja kažem izgleda vrlo okrutno - ali vam kažem da je to prava briga, ako razumete celu pojavu, jer će zbog vaše obične brige dete patiti čitavog svog života. Ne samo jednog - to postaje duboko ukorenjeni obrazac; u mnogo života će ono nastavljati da ponavlja istu stvar.

Kad god vam u životu treba paž-

nja... Svakome treba pažnja, jer pažnja je hrana za ego. Samo Budi ne treba pažnja - jer ega nema, hrana nije potrebna - inače svakome treba pažnja. Kad god vam treba pažnja, šta ćete onda uraditi? Vi znate samo jedan trik: da budete nesrećni, da se razbolite. Devedeset posto bolesti nastaje prvo u umu, u nesvesnom. Žena ne brine o vama; naprotiv, kada dođete iz kancelarije čeka da ratuje, ili je ostavila tanjire vama da perete. Ali kada ste bolesni, ona vas opseđa, postaje topla, stara se o svakoj maloj stvari, ne ratuje... Vi se osećate dobro.

Ovo je zaista morbidna stvar: kada vam je loše vi se osećate dobro, a kada vam je dobro, vi se osećate loše. Ali takva je situacija. Ako je žena u kući bolesna, muž dođe sa cvećem i čokoladom. Kada je u redu, on je čak i ne gleda - dođe s novinama, otvara svoje novine i započinje da čita.

Svako nastavlja da igra igru da je nesrećan. Vi želite da budete srećni, ali sve dok ne presečete ulaganje u nesreću, ne možete biti srećni. Sreća nije odgovornost nekoga drugog prema vama, zapamtite. Niko drugi ne može da vas učini srećnim. Vaš vlastiti rast, vaša vlastita svesnost, kretanje vaše vlastite energije - sve više i više -

daje vam blaženstvo. Međutim morate razumeti duboki nesvesni mehanizam ispod - da vi govorite o sreći, ali želite nesreću.

Zbog toga... sve što želite to se događa! Ovaj svet je zaista magično mesto. Ako želite nesreću, ona će se dogoditi. Ako želite sreću, ona će se dogoditi - jer ste vi odlučujući faktor; vi ste baza svega što vam se događa. Ovo je čitav zakon *karme*, šta god da želite vi delujete, i to se događa. Ako ste nesrećni to je zato što to želite. Opet ja izgledam okrutan? ... jer došli ste kod mene da budete utešeni, ili ohrabreni. Treba da vam kažem: "Nesrećni ste jer čitav svet se zaverio protiv vas." Vi se tada osećate dobro, ali onda vam ja nisam od pomoći. Pomažem vašu bolest; činim vas više i više neurotičnim.

Ne, niko nije odgovoran za vašu patnju izuzev vas. To je kategorično tako. U tome nema izuzetaka. To je vrlo naučni, apsolutno naučni - zakon; vi ste odgovorni. Pustite da to duboko prodre u vaš um, da ste samo vi odgovorni. Kad se osećate nesrećno, patite ili ste tužni, dobro znajte da to vi stvarate. A ako želite to da stvarate, dobro. Uživajte u tome. Onda ne tražite sreću. Onda se samo opustite u tome; budite tužni,

budite nesrećni, postanite tamna noć. Ne kažem da treba da postanete dan; nema potrebe. Ako želite biti tamna noć, budite - ali onda ne tražite dan. Nevolja se javlja kada vi prijanjate uz noć, a tražite dan. Dođete kod mene i ja to vidim. Tražite tišinu - a vidim da se vezujete uz buku, misli, razmišljanje. Tražite mir, a prijanjate uz stvari koje vam neće dozvoliti da budete smireni. Stoga očistite taj nered u sebi.

Ljudi su u bedi, uvek su bili u bedi, ali neće doći zato što se možda boje. Ljudi dođu kod mene i ponekad se uplaše od sreće koja započinje da raste u njima - ponekad tako nepoznata.

To se jednom dogodilo, George Bernard Shaw je govorio o čoveku vrlo žučno. Jedan zajednički prijatelj, koji je znao George Bernard Shaw-a dobro, a takođe je znao drugog čoveka, rekao je George Bernard Shaw-u: "Znam dobro da ga uopšte ne poznajete; osuđujete ga i kritikujete u tako određenim i pouzdanim izrazima - a znam da mu niste bili čak ni predstavljeni. Ne poznajete se čak ni iz daleka, stoga ako zaista želite znati čoveka, treba li da ga dovedem i da vam ga predstavim?" George Bernard Shaw je rekao: "Ne, ne -

jer ako ga predstavite biću spreman da mi se sviđi."

To je nevolja. Ljudi možda pate, ali kada ih dovedete kod mene postoji mogućnost da mogu postati srećni. Od toga ih je strah. Postoji mogućnost da postanu smireni. Toga se plaše. Stoga radije nego da dođu kod mene, oni će govoriti protiv mene. Oni govore protiv mene ne da bi ubedili nekoga drugog, oni govore protiv mene da bi ubedili sebe, stoga ne treba da dolaze kod mene. Um je vrlo lukav i podmukao; nastavlja da se igra sa vama, a dok zaista ne budete svesni nikada ne možete izaći iz čitavog tog nereda koji jeste um.

Šesto pitanje:

Ako se Lao Ce i Patanjđali susretnu danas mogu li oni pomiriti svoja učenja o duhovnom rastu? Ako u njihovom budinstvu ne postoji razlika među njima, zašto su njihova učenja tako različita? I zašto nije bilo majstora pre vas u svim vekovima koja su sjedinjavala i sinhronizovala sva učenja prošlih Buda?

Pitanje ima tri koraka. Prvi korak: "Ako se Lao Ce i Patanjđali susretnu danas,

mogu li pomiriti svoja učenja o duhovnom rastu?"

Ako se susretnu neće naći ništa što bi trebalo pomiriti - sve je pomireno. Oni bi zagrlili jedan drugog, seli držeći se za ruke, ali ne bi razgovarali. Možda su to već negde radili na nebu; jer sve je pomireno. Problem je za vas, nije za njih. Problem je za one koji su na stazi, ne za one koji su dostigli cilj; jer na cilju je sve pomireno. Cilj je jedan, staza je mnogo. Putujući na stazi vi osećate da neko drugi putuje na drugoj stazi, ali dospevši do cilja, iznenada postajete svesni da svi stižu do istog cilja. Istina je jedna.

Stoga nema pitanja ni o kakvom pomirenju. Nema potrebe ni za kakvom sintezom; sve je apsolutno sintetizovano. Oni se mogu dobro nasmejati ili popiti šolju čaja, ali neće biti nikakve filozofske rasprave - to je sigurno. Mogu igrati karte ili nešto drugo nevažno, ali racionalne diskusije tu neće biti. Uvek sam razmišljao: na nebu, gde su oslobođeni ljudi, šta oni tamo rade? Možda igraju karte, šah - nevažne stvari. Šta?... šta ćete vi tamo raditi? Igrati. Ovo ovde nisu igre, jer su postale ozbiljne. Igra je samo igra. Vi uživate u tome baš kao

deca.

Drugi deo pitanja: "Ako u njihovom *budinstvu* ne postoji razlika među njima, zašto su njihova učenja tako različita?"

Učenja su različita, ali učitelji nisu. Postoji samo jedan učitelj. Učenja su različita, jer različiti su učenici, sledbenici su različiti. Patanjđali je govorio drugačijoj kategoriji ljudi - morate razumeti ovo. Lao Ce je govorio različitom kvalitetu ljudi.

U Indiji je čak i misticizam vrlo, vrlo logična pojava. Indija je vrlo, vrlo misaona zemlja; ona razmišlja o "nezamislivim" stvarima; ona teoretiše o onome što se ne može teoretisati; definiše ono što se ne može definisati. Svi indijski spisi su prepuni toga... Stalno kazuju: "Bog se ne može definisati" - a oni će ga definisati. Reći će: "Istina se ne može definisati - i u kazivanju ovoga, oni će to definisati; oni su pokazali kvalitet nedefinisanosti, neopisivosti. Nastavljaju da govore: "Ništa se ne može reći o Bogu". I odmah započinju da govore: "On je unutar vas" ili "on je stvorio sve", ili "on je sve."

Indija je kontemplativna zemlja. Ona voli razmišljanje. Voli razmišljanje toliko mnogo da je ostala gotovo nepraktič-

na. Ljudi vole da razmišljaju, razmišljali su i razmišljali toliko da su postali nepraktični, gotovo nepraktični. Indija nije proizvela nijednu naučnu tehnologiju. Ako je um praktičan, zainteresovan je za nešto. Indija je jedna nepraktična razmišljajuća zemlja; stalno razmišlja. Izgleda da je čitav posao života da razmišlja.

Lao Ce-ova Kina je bila potpuno različita, a sledbenici Lao Ce-a su se okupili oko njega... Ovo nije bila nova tradicija koju je Lao Ce propagirao. Postojala je barem pet hiljada godina pre Lao Ce-a. Bila je vrlo, vrlo drevna. Kina je tih dana bila nerazmišljajuća zemlja; manje konteplativna, a više meditativna. Nije bila zainteresovana za razmišljanje, teoretisanje, filozofiranje. Kina nije dala lepe filozofije svetu - Indija je dala. Od svih filozofa, ma gde da naiđete na njih, uvek ćete seme naći u Indiji. Ponekad to postaje iznenađujući fenomen.

Ne možete zamisliti nijednu filozofiju u svetu koja nema paralelu u Indiji. Sve što je igde drugde bilo mišljeno, već je bilo mišljeno u Indiji. U razmišljanju ne možete se nadmetati sa indijcima. Ne sa današnjim indijcima - ja ne govorim o današnjim

indijcima. Oni su upravo ruine prošlog sjaja. U stvari, Indija više ne postoji. Indija Bude, Indija Patanjđalija, Indija iz *upanišada* i *veda*, uopšte ne postoji. Oni su razmišljali i razmišljali i stvorili su čudesne teorije o svetu, ali nisu bili empirijski, nisu bili praktični.

Kina je totalno različita. Oni nisu bili zainteresovani za kontempliranje o teorijama, nego su bili zainteresovani za življenje. Oni su bili više zainteresovani za bivanje, postojanje nego razmišljanje. A Lao Ce je vrhunac.

Kada je Bodhidharma otišao u Kinu te dve struje su se susrele - Lao Ce-ova meditacija i Budina kontemplacija. One su se susrele, i rođena je jedna od najlepših stvari, to je *zen*. On ima kvalitet Bude i kvalitet Lao Ce-a. Nije ni budistički, niti taoistički; i jedno je i drugo. To je najviše ukrštanje koje se ikada dogodilo na zemlji.

Patanjđali je vrlo logičan, logičan u svetu misterioznog. Kreće se korak po korak, analitički. On može zadovoljiti svakog Ajnštajna, Vitgenštajna ili Rasela. Lao Ce ne bi zadovoljio Rasela ili Vitgenštajna, jer bi izgledao apsurdno. On je govorio očevodne besmislice. Ali Patanjđali bi

zadovoljio svaki naučni um, ma koliko velik, jer je govorio tako naučno, i kreće se tako postepeno, korak po korak, pokazujući svaku vezu.

Učenja su različita jer Patanjđali je rođen u Indiji, govorio je indijcima - u vrlo konteplativnoj zemlji. Lao Ce je govorio mističarima, u vrlo meditativnoj zemlji onih dana. Obojica su govorili različitim ljudima; različiti tipovi sledbenika skupljali su se oko njih. Učenja se razlikuju, jer učenja su za učenog. Učitelji se ne razlikuju. Ako ostavite Patanjđalija samog, i Lao Ce-a samog; oni bi bili baš isti, ali ako je Patanjđali sa svojim učenicima, a Lao Ce sa svojim, oni bi bili različiti. Ako su Patanjđali i Lao Ce tihi, oni su isti, ali ako govore nekome, oni će biti različiti. Učitelj treba da podučava prema učeniku - njegovom razumevanju, njegovom vežbanju, njegovoj sklonosti, njegovoj inteligenciji, njegovom uslovljavanju. On mora da iznese svoje učenje na nivo učenika, inače nije učitelj. Zbog toga se učenja razlikuju.

Još jedna stvar: postoje dva tipa ljudi. Jedni, koji vrlo, vrlo hrabro i ludo načine skok; zapravo, opasno hrabri, iracionalni. U određenom raspoloženju oni mogu

načiniti skok; oni ne brinu za posledice. I postoji drugi tip osoba - opreznih, načiniće svaku sigurnost u onome što će se dogoditi, uzimaće u obzir posledice i rezultate; samo onda će se pokrenuti. Patanjđali ima privlačnost kod onih ljudi koji bi želeli da budu uvereni pre skoka. Lao Ce je za one ljude koji ne mare ni za kakvo uverenje; oni su spremni da skoče. Za ova dva različita tipa, dva različita učenja postoje, ali učitelji su isti.

Treći deo: *"A zašto nije bilo majstora pre vas u svim stolećima koja su sjedinjavala i sinhronizovala sva učenja prošlih Buda?"*

Nije bilo potrebe; sada potreba postoji. Svet je bio u prošlosti podeljen. Svet je bio vrlo, vrlo velik. Ljudi su ostajali ograničeni u svojim vlastitim zemljama. Učenja se nisu susretala; muslimani su živeli kao muslimani, nikada svesni šta *Vede* kažu; *hindu* je živeo kao *hindu*, nikada ne znajući šta je zaista Zaratustra učio. Ali sada je svet postao vrlo mali, globalno selo; svet se veoma smanjio. Sada svako zna sve drugo; hrišćanin nije samo hrišćanin - on zna šta *Gita* kaže, on zna šta *Kuran* kaže. Sada

postoji zbrka, jer *Kuran* kaže nešto, *Biblija* kaže nešto drugo. Sada je svako svestan svega drugog što je okolo. Ljudi nastavljaju da se kreću od jedne zemlje do druge, od jednog učitelja do drugog učitelja. Ima ovde mnogih, koji su bili s mnogo učitelja, sada su oni zbrka.

Velika sinteza je potrebna. U budućnosti, religije neće biti sposobne da postoje odvojeno, ne. To će postati nemoguće. Ja samo stvaram osnovu za novi hram - koji će biti crkva takođe, džamija, *gurudvara*. Stvaram osnovu za religioznog čoveka koji neće biti ni hrišćanin ni *hindu*, niti musliman, nego samo religiozan. Vreme je sada sazrelo za najveću sintezu; tako nikada nije bilo.

Buda je govorio ljudima koji nisu bili muslimani. Isus je govorio ljudima koji su bili Jevreji; Isus govori kao da ne postoji niko drugačiji od Jevreja. On je govorio Jevrejima, ali kome sada ja govorim? Ovde su jevreji, hrišćani, muslimani, đaini, budisti, sikhi - svi su ovde. Vi ste ovde minijaturan svet. Ubrzo, kada ljudi budu jedni druge više razumeli, razlike će biti izgubljene. Kada hrišćanin zaista razume *Gitu*, razlika između *Gite* i *Biblije* će se izgubiti; one će

postati jedna celina.

Zbog toga ja pokušavam da govorim o svim sistemima i svim majstorima, tako da se može stvoriti osnova. Na toj osnovi će stajati hram iz budućnosti, religiozni čovek budućnosti. On neće biti hrišćanin. U stvari u budućnosti, ako je neko hrišćanin on će izgledati malo staromodno, ako je neko *hindu* izgledaće malo budalasto, a ako neko još insistira da je musliman, neće biti savremen čovek - biće mrtav. Budućnost je za religiju u kojoj će se sve religije pomešati, sresti i rastopiti.

Zbog toga to nije bilo potrebno u prošlosti. Sada je to potrebno. Sada je čovek baš na najvećoj prekretnici. Uvek se dešava da posle dvadeset pet vekova čovečanstvo načini zaokret; ciklus je zaokružen. Ljudska svest je načinila jedan obrt u vreme Bude. Sada je prošlo dvadeset pet vekova i obrt je upravo u bliskoj budućnosti. Onima koji su budni najviše će koristiti taj obrt, jer mogu iskoristiti tu plimu. Oni mogu biti nošeni tom plimom; mogu dospeti lako kući. Kada je more u opadanju, teško je dospeti do te obale. Kada je plima, talasi se kreću prema obali sami od sebe - samo postavite svoj čamac na njima i oni vas nose.

Jednostavno tokom dvadeset pet stoleća, jedna od najznačajnijih tačaka istorije će biti dostignuta i ljudska svest će načiniti zaokret. Ako ste spremni i meditativni u tom trenutku, mnogo toga je moguće, što neće biti moguće opet za dvadeset pet vekova. U Patanjđalijevo vreme bio je zaokret; Patanjđali je živeo dvadeset pet vekova pre Bude. Uvek je to bilo tako.

To je baš kao što zemlja načini jedan krug oko sunca u određenom vremenskom periodu; čitava ljudska svest se kreće u krugu i dolazi do iskonskog izvora u određeno vreme, a to je dvadeset pet vekova. Taj kritični momenat je blizu. To može postati vrlo korenito. Ako ste u vašem umu sintetizovani, bićete sposobni da iskoristite taj zaokret. Ako niste sintetizovani - vi ostajete musliman, ostajete hrišćanin - ostajete izvan vremena, preostajete iz prošlosti. Niste ovde; niste dostupni za sadašnjost. Da se učinite dostupnim u sadašnjosti, da načinite sebe sposobnim za razumevanje šta će se uskoro dogoditi, radi toga se događa svuda ta sinteza.

Sedmo pitanje:

Šta podrazumevate pod tim kada

nam kažete: "Slušajte svoj unutarnji glas, i delajte shodno tome," znajući da mi imamo samo glas uma? Da li praznina ima ikakav glas?

Da. Praznina ima svoj vlastiti glas. Bukvalno, to nije glas; to je pobuda. To nije zvuk, to je tišina. Niko ne kaže da se nešto radi; vi jednostavno osećate kao da radite. Slušanje unutarnjeg glasa znači ostavljanje svega u unutarnjoj praznini. Onda vas ona vodi. Uvek se krećete ispravno, ako se krećete prazni. Ako imate unutarnju prazninu, ništa neće biti neispravno, neće krenuti pogrešno. U praznini ništa ne ide nepovoljno - to je pravi kriterijum da se bude istinski ispravan, uvek pravičan.²⁸ Da, praznina ima svoj sopstveni glas, tišina ima svoju vlastitu muziku, nekretanje ima svoj sopstveni ples; ali moraćete da stignete do toga.

Ja ne kažem da slušate um. Zapravo

²⁸ U ovome je odgovor na sumnju onih koji ne mogu da se predaju i načine konačan skok. Oni sumnjaju da će time izgubiti sigurnost i ispravnost. Istina je upravo suprotna: tek sa predajom sebe postajemo potpuno ispravni, jer tada nismo ograničeni našom individualnošću već otvoreni za ono što sve omogućava. Ono je inteligencija koja sve omogućava i ne može biti pogrešna.

um nije vaš. Kada kažem: "Slušajte svoj glas," mislim da odbacite sve što vam je društvo dalo - vaš um vam je dalo društvo. Vaš um nije vaš. On je društvo, uslovljava-nje; on je društven. Praznina je vaša; um nije vaš. Um je hindu, muslimanski, hrišćanski; um je komunista, antikomunista, kapitalista. Praznina nije ničija; nije ni od koga; to je *šunya*. U toj *šunyi*, nepostojanju, devičanstvo je vašeg bića. Slušajte to.

Kada kažem da slušate to, ne mislim da vam neko govori. Kada kažem slušajte to, ja mislim, budite pristupačni tome, predajte svoje uši i svoje biće tome; i to će vas voditi. To nikada nikoga ne dovodi u zab-ludu. Iz nepostojanja sve što dođe lepo je, istinito, dobro; blagoslov je.

ZAKON JE ZBOG VAS

9. jula 1975. pre podne u Buddha dvorani

II,32: *šaucasamtošatapahsvadhydešvarapranidhanani niyamah.*

Higijena, zadovoljstvo [u posedovanju samo onog neophodnog] (samtoša), askeza (tapas), misaono usvajanje poruke tradicionalnih tekstova i formula (svadyaya), predanost Uzvišenom predstavljaju [specifično jogističke] »obaveze«.

II, 33: *vitarkabadhane pratipakšabhavanam.*

Ukoliko se javljaju razmišljanja koja se suprotstavljaju [izvršenju nekog od »pravila« ili »obaveza«], valja uspostaviti njima suprotna,

II, 34: *vitarka ahimsadayah krtakaritanumodita lobha krodha moha purvaka mrdumadhyadhimatra dukkhajnananantaphala iti pratipakšabhavanam.*

[Ova »oprečna«] razmišljanja odnose se kako na nasilje tako i na ostale [nedozvoljene čineve]. Bilo da smo ih sami počinili, bilo da smo ih prouzrokovati, bilo da se [samo] slažemo sa njima, izvor im je ili pohlepa, ili bes, ili zabluda. Mali, obični ili neuobičajeno veliki [ovi prekršaji bez razlike] neprestano porađaju patnju i neznanje, te se zato preporučuje uspostavljanje (*bhavana*) onoga što je ovima suprotno (*pratipakša*).

Postoje zakoni, i zakoni; zakoni da zabrane čoveku, zakoni da mu pomognu procvat, zakoni da uskrate, ograniče, i zakoni da mu pomognu da se širi, da raste. Zakon koji jednostavno zabranjuje destruktivnost; zakon koji pomaže da se raste i povećava kreativnost. Deset zapovesti iz Starog Zaveta, različiti su od Patanjđalije-
vih zakona. Ovih deset zapovesti zabranjuju, ograničavaju, suzbijaju. Sav naglasak je da vi ne treba da radite ovo, ne smete da radite ono; ovo nije dozvoljeno. Patanjđalije-
jevi zakoni su totalno različiti; oni su kreativni. Ne stavljaju naglasak na onome šta ne treba da radite; ističe se ono šta treba da radite. Između toga postoji velika razlika.

U Starom Zavetu izgleda kao da su zakoni cilj, kao da čovek postoji za njih, ne da oni postoje za čoveka. Za Patanjđalija oni imaju upotrebnju vrednost, ali oni ni u kom smislu nisu glavni ili apsolutni. Čovek ne postoji za njih; oni postoje za čoveka. Oni su sredstva, čovek mora da ih izvršava - i da ide iznad njih. To treba zapamtiti; inače možete steći pogrešan utisak o Patanjđaliju.

Redovno su religiozni ljudi bili vrlo destruktivni. Oni su osakatili celo čovečanstvo. Učinili su svakoga krivim - a to je najveći zločin koji može biti učinjen protiv ljudi. Ceo trik je u sledećem: prvo, vi načinite ljude krivim; kada oni strepe zbog krivice - uplašeni, užasnuti, opterećeni, živeći u paklu - onda ih izbavljate iz toga, dolazite da ih učite kako da budu slobodni. Na prvom mestu, zašto stvarati krivicu? Kada je čovek kriv on postaje tako obogaljen i tako uplašen od rasta, tako preplašen da se kreće i raste, tako uplašen da ide u nepoznato, u neobično i novo da postaje statičan, mrtva stvar; onda je sve tu da radi za njegovo "spasenje".

Patanjđali vas nikada ne čini krivim ni zbog čega. U tom smislu, on je više nau-

čan nego religiozan, više je psiholog nego religiozan sveštenik. Šta god da kaže, jednostavno vam daje nacrt kako da rastete; a ako želite da rastete, vama treba disciplina. Disciplina ne treba da bude nametnuta spolja, jer to stvara krivicu. Disciplina treba da dođe iz vašeg unutarnjeg razumevanja, onda je to lepo. Razlika je vrlo suptilna. Vama se može reći da uradite nešto, i vi to uradite, ali to radite kao rob. Može vam se pomoći da razumete određenu pojavu, kroz razumevanje da je sprovedete, onda vi radite to kao majstor. Kad god ste majstor, vi ste lepi; kad god ste rob, vi postajete ružni.

Čuo sam jednu staru jevrejsku šalu. Postojao je krojač po imenu Zumbač. Došao mu je čovek čije odelo je bilo gotovo, da ga uzme, ali je otkrio da je jedan rukav duži od drugog. Počeo je da se uzrujava i galami oko toga. Zumbač krojač mu reče: "Pa šta? Zašto toliko galamite? Pogledajte. Ovo delo je umetnost, a vi pravite toliku galamu oko malog nedostatka. Možete povući malo svoju ruku unutra, onda će rukav biti u redu."

Tako je čovek pokušao, ali kada je povukao ruku unutra, osetio je da se grba od materijala sakupila na leđima.

Krojač Zumbač je rekao: "Pa šta?"
Možete se malo pognuti, ovo je umetničko delo i nisam spreman da ga menjam. Izgleda divno."

Stoga se čovek pogurio i izašao napolje. Upravo napolju dok je išao kući bilo je vrlo teško hodati, jer je jednu ruku uvlačio unutra, a morao je ostati poguren, tako da je odelo ostalo lepo - čovek je ostao potpuno zaboravljen; kaput je postao važniji. Naišao je drugi čovek i rekao je: "Tako lepo odelo. Kladim se da ga je sašio krojač Zumbač."

Prvo se čovek iznenadio. Pitao je: "Kako znate?"

On je odgovorio: "Kako znam? Samo takva vrsta krojača može sašiti tako lepo odelo za bogalja kao što ste vi."

Tako se događalo celom čovečanstvu kroz sve religije. One su vam načinile lepe zakone. "Pa šta?" kažu oni, "ako se vi malo pogurite. To je u redu. Izgledate tako lepo." To je zakon koji mora da se sledi i ispuni; vi niste cilj; cilj je zakon. Ako postanete pogureni to je u redu, ako ostanete grbavac to je u redu, ako postanete bolesni to je u redu - ali zakon treba da bude zadovoljen.

Patanđali vam ne daje zakone te vrste, ne. On razume više. On razume celu situaciju. Zakoni postoje da vam pomognu. Oni su zaista kao sklop koji se načini pre nego što se započne sa izgradnjom zgrade, kao skela. Ona pomaže zgradi da se podigne; kada zgrada bude gotova ona se uklanja. Imala je određenu svrhu, ona nije bila cilj. Svi ovi zakoni su za određenu svrhu. Oni vam pomažu rast.

Prvo je *yama*, samodisciplina. Mora da ste se pridržavali pet velikih zaveta, *ahimsa*, *satya*, itd., oni imaju neobičan kvalitet u sebi: možete ih sprovesti samo u društvu. Ako živite sami u šumi, ne možete ih sprovesti; onda nema potrebe i nema povoljne prilike. Morate biti istiniti kada je neko drugi tu. Kada ste sami na vrhu Himalaja nema pitanja istine, jer kako tamo možete lagati - koga biste lagali? Ne postoji prilika.

Yama je most između vas i drugih, i to je prva stvar; da vi treba da namirite stvari između vas i drugih. Ako su stvari nerešene između vas i drugih, one će neprekidno stvarati zabrinutost. "Namirite sve dugove s drugima" - to je značenje prvog, *yama*. Ako se borite s ljudima, napetost i briga će

postojati; čak i u vašim snovima to će stvoriti noćne more. To će vas slediti kao senka. To će biti gde god da ste. Jedenje, spavanje, meditiranje - ljutnja, nasilje će biti tu. To će menjati boju svega. To će uništiti sve. Ne možete biti mirni, kao kod kuće.

Stoga Patanjđali kaže, prvo, s *yama* vi namirite stvari sa ljudima. Ne budite neiskreni, ne budite nasilni, ne budite posesivni, tako da između vas i drugih ne postoji konflikt - neka bude harmonija. To je prvi krug vašeg bića - vaša periferija, gde vi dodirujete periferije drugih. Ovo treba da se smiri, tako da ste u dubokom prijateljstvu sa celinom. Samo u tom dubokom prijateljstvu, rast je moguć. Inače, na drugi način, iz spoljašnjosti će biti previše briga, i one će privlačiti pažnju, odvrćati misli i rasipati energiju; neće vas ostaviti na miru i same. Ako niste u miru sa drugima, ne možete biti u miru sa sobom. Kako biste mogli biti?

Stoga je prva stvar da se bude u miru s drugima, tako da možete biti u miru sa sobom. Periferija mora da prestane da se talasa; iznenada se dešava pojava smirene sabranosti u vašem biću ili postojanju. Prvo je ono između vas i drugih.

Tada sledi drugi korak: *niyama*.

Niyama znači "zakon". Tu nema šta da se čini sa drugima; vi to sami odrađujete. Dakle, nešto morate uraditi sa samim sobom. Ako se preselite u pećinu Himalaja, prvi korak neće biti moguć jer tamo neće biti drugih. Ali moraćete tamo da sledite drugi korak, jer on se ne odrađuje u društvenoj situaciji - njega odrađujete sami. *Yama* je između vas i drugih; *niyama* je između vas i vašeg sopstva.

Higijena, zadovoljstvo [u posedovanju samo onog neophodnog] (samtoša), askeza (tapas), misaono usvajanje poruke tradicionalnih tekstova i formula (svadyaya), predanost Uzvišenom predstavljaju [specifično jogističke] "obaveze".

Svaki (korak) mora duboko da se razume. Prvi je higijena ili čistota, *shaucha*. Vi postojite u svetu kao telo; kao otelovljeni vi postojite ovde. Ako je vaše telo bolesno kako možete biti zdravi? Ako je vaše telo otrovano, vi ste otrovani. Ako vaše telo nosi previše toksina, ako je teško natovareno, ne možete biti laki, ne možete imati krila. Dakle, sada morate raditi na svom telu i njegovoj čistoti.

Ima hrane koja vas čini više ukorenjenim na zemlji; ima hrane koja vas čini orijentisanim ka nebu. Postoji način života gde ste više pod uticajem gravitacije; ima načina života gde postajete više dostupni suprotnoj pojavi, levitaciji.

Postoje dva zakona: jedan je gravitacija, drugi je milost. Gravitacija vas vuče dole; milost, vas vuče naviše. Nauka zna samo gravitaciju; *yoga* zna milost, takođe. *Yoga* izgleda da je više naučna oko toga nego sama nauka, jer svaki zakon mora imati jednu suprotnost. Ako vas zemlja vuče na dole, mora takođe postojati nešto što vas vuče naviše; inače zemlja bi vas privukla kompletno unutra - vi biste morali da iščeznete. Vi postojite na površini zemlje. To znači da postoji ravnoteža između zakona privlačenja na dole i zakona vučenja naviše. Inače bili biste davno uništeni od zemlje - vratili biste se natrag u matericu zemlje i iščezli. Ali vi postojite. Postoji ravnoteža između suprotnosti, a svaki zakon je moguć samo ako postoji drugi, suprotni. Ime suprotnog zakona je "milost."

Možda ste osetili ponekad, nesvesno, jednog dana ujutro, iznenada, osetite lakoću... kao da možete leteti. Hodate po

zemlji, ali vaše noge ne padaju na zemlju - tako ste bestežinski, poput pera. A drugog dana ste tako teški, tako natovareni, da čak ne možete ni hodati. Šta se događa? Onda morate analizirati čitav vaš stil života.

Nešto vam se dogodi pa budete laki, i nešto vam se dogodi pa budete teški. Sve što vas čini teškim nečisto je, a sve što vas čini lakim jeste čisto. Čistota je bestežinska; jedan nezdrav čovek se oseća tako natovaren zemljom, previše vučen na dole. Zdrav čovek ne hoda, zaista, on trči. Nezdrav čovek čak i kada sedi on ne sedi, on spava.

Yoga zna tri reči, tri *gune*: *sattva*, *rađas*, *tamas*. *Sattva* je čistota; *rađas* je energija; *tamas* je težina, tama. Ono šta jedete gradi vaše telo, i u određenom smislu, stvara vas. Ako jedete meso bićete više teški. Ako samo živite na mleku i voću bićete laki. Jeste li primetili nekada kada ste u postu, kako se osećate bestežinski, kao da je čitava težina tela nestala? Ako stanete na vagu ona će pokazati vašu težinu, ali je vi ne osećate. Šta se dogodilo? Telo nama šta da vari; telo je oslobođeno od svakodnevnog ustaljenog rada. Energija teče, energija mora raditi da bi delovala - za vas je to praznik. Vi se osećate opušteno; osećate se

lepo.

Čovek treba da posmatra svoju hranu. Šta god da jedete, to nije obična stvar. Treba da budete pažljivi, jer vaše telo je sačinjeno od onoga što ste pojeli u prošlosti. Svakog dana vi ste sačinjeni od onoga šta jedete. Jestiti manje ili više, ili baš ispravno, takođe, čini veliku razliku. Možete biti jedan opsesivan jelac - možete jesti previše onoga što nije potrebno - onda ćete biti vrlo, vrlo niski, vrlo opterećeni na dole. Možete pojesti baš pravu količinu; osetićete se srećnije, neopterećeni na dole - energija teče, nije blokirana. A onaj čovek koji će leteti u unutarnjem svetu, pokušavajući da dosegne unutarnji centar, moraće da bude bestežinski; inače putovanje ne može biti potpuno. Bivajući lenji, nećete moći da uđete u taj unutarnji centar. Ko će zakoračiti u taj unutarnji centar?

Budite pažljivi šta jedete, budite pažljivi šta pijete - budite pažljivi kako se držite i starate o vašem telu. Male stvari su važne. Običnom čoveku one nisu važne, jer on nikuda ne ide. Jednom kada krenete na stazu, sve je važno.

Da li se kupate svakog dana ili ne - to je važno. Obično to nije važno. Za rad na

tržnici, u dućanu, nije važno da li ste se dobro okupali ili ne. Zapravo, ako se dobro okupate svakog dana, može vam smetati na tržnici. Možete se osećati tako lagani, da lukavost može biti teška; možete se osećati tako sveži da može biti teško da budete varalica; možete se osećati tako devičanski, nevini, da je gotovo nemoguće da eksploatišete. Bivanje prljavim može biti pomoć na tržnici, ali ne u hramu. U hramu morate biti sveži kao kapi rose, tako čisti kao cveće; samo onda možete ući u svetinju. U hramu, gde ostavljate svoje cipele, ostavite ceo svet i sve njegove terete. Ne unosite ih unutra.

Kupanje je jedan od najlepših fenomena - vrlo jednostavno, ali ako počnete uživati u njemu, to postaje meditacija za telo. Upravo sedenje ispod tuša, uživanje u njemu, lelujanje ili pevušenje pesme... ili pevušenje *mantra* - onda ono postaje dvosruko osnaženo. Ako sedite ispod svog tuša i pevušite "*aum*" a voda pada na vaše telo a *aum* pada u vašem umu, vi uzimate dvosruko tuširanje; telo je pročišćeno vodom, ono pripada svetu elemenata, a vaš um je pročišćen pomoću *mantra aum*. Posle kupanja ćete osetiti spremnost da se molite - volećete da molite. Posle ovog kupanja i

mantra, osetićete se potpuno različito; imaćete drugačiji kvalitet i miris oko sebe.

Shaucha, čistoća, označava čistoću oko hrane, oko tela, čistoću oko uma - tri sloja čistoće. A četvrto što je vaše biće ili postojanje, ne traži čistoću, jer ono ne može postojati nečisto. Vaša unutarnja srž je uvek čista, uvek devica, ali unutarnja srž je prekrivena drugim stvarima koje mogu postati nečiste - koje postaju nečiste svakog dana. Vi koristite svoje telo svaki dan; prašina se sakuplja. Koristite um svaki dan; misli se sakupljaju. Misli su baš kao prašina. Živite u svetu, kako možete živeti bez misli? Morate misliti. Telo sakuplja prašinu, postaje prljavo; um sakuplja misli, postaje prljav. Oboje traže dobro, pročišćavajuće kupanje. To treba da postane deo vašeg stila. To ne treba uzimati kao zakon; treba da se uzme kao način lepog življenja. Ako se osećate čisti onda se odmah otvaraju druge mogućnosti, jer sve je povezano sa svim drugim; to je lanac. Ako želite da promenite život, započnite od početka.

Drugi korak *niyame* je "zadovoljstvo," *santoshā*. Čovek koji se oseća zdravim, celovitim, lakim, mladim, devičanskim, biće sposoban da razume šta je zado-

voljstvo. Inače nećete biti sposobni da razumete šta zadovoljstvo znači - ono će ostati reč. Zadovoljstvo označava sve što je lepo, osećanje svega što je najbolje što može biti. Osećanje dubokog prihvatanja je *santosh*, zadovoljstvo kazivanja 'da' celoj egzistenciji - kakva jeste.

Obično um kaže: "Ništa nije ispravno..." Obično je um negativan; uvek lako kaže 'ne'. Umu je vrlo teško da kaže 'da', jer jednom kada kažete 'da' um se zaustavlja; onda nema potrebe za umom. Jeste li posmatrali ovu pojavu? Kada kažete 'ne', um može misliti dalje i dalje jer 'ne' nije kraj. 'Ne' nema svoje zaustavljanje u tome; to je baš početak. 'Ne' je početna pojava; 'da' je kraj. Kada kažete 'da', dolazi do potpunog zaustavljanja; nema ničega o čemu bi um mislio, o čemu bi gundao, da se žali - ništa. Jednom kada kažete 'da', um se zaustavlja; a samo zaustavljanje uma jeste zadovoljstvo.

Zadovoljstvo nije uteha, zapamtite to. Video sam mnoge ljude koji misle da su zadovoljni jer teše sebe. Ne, zadovoljstvo nije uteha; uteha je lažni novčić. Kada hrabrite ili tešite sebe vi niste zadovoljni. U stvari, u sebi imate vrlo duboko nezadovoljstvo - ali uvidevši da nezadovoljstvo stvara

zabrinutost, videvši da nezadovoljstvo stvara uznemirenost, uvidevši da nezadovoljstvo ne vodi nikuda, logično, vi ste uverili sebe da "to nije put, ni način." Stoga ste sebe prisilili na lažno zadovoljstvo tako što stalno govorite: "Ja sam zadovoljan. Ja ne žudim za vlašću, ja ne žudim za bogatstvom, ja ne žudim za ovim i onim...", ali žarko želite. Inače odakle dolazi to "ne želim?" Vi želite, ali ste otkrili da je gotovo nemoguće da dostignete; stoga ste lukavi. Vi ste vešti, pa ne kažete: "Nije moguće to dostići." Unutra, znate da to nije moguće postići, ali ne želite da se osećate pobeđenim, ne želite da se osećate nemoćni, ne želite da se osećate kao slabić; stoga kažete: "Ja ne žudim za tim."

Mora da ste čuli divnu priču od jednog od starih pripovedača, Ezopa. Lisica je došla blizu vrta. Pogledala je na gore, videla je kako visi divno grožđe. Skočila je, ali skok nije bio dovoljan. Nije uspela. Pokušavala je i pokušavala... ali nije mogla da dosegne. Pogledala je okolo, kako bi se uverila da niko nije video njen poraz. Onda je krenula sujetno. Mali miš koji se skrivao u žbunu prišao je i pitao: "Tetko, šta se dogodilo?" Video je poraz lisice, pokazala

je svoju nemoć. Lisica je odgovorila: "Ovo grožđe je kiselo."

To je uteha. Nalazeći da ne možete dosegnuti, vi racionalizujete da je grožđe kiselo; nije vredno da se dosegne. Ne da ste vi nemoćni, slabi - ono nije vredno da se dosegne. Ne da ste vi poraženi, nego ste ga se odrekli. Video sam mnoge ljude koji su se odrekli sveta, a oni nisu ništa do predstavnici Ezopove basne. Naišao sam na mnoge *sannyasine*, "*mahatme*," ali vidite u njihovim očima... Još uvek ima želje za grožđem. Inače oni kažu da su se odrekli, jer svet je nekoristan, on je iluzija, *maya*. Nisu čitali Ezopovu basnu. Treba da je pročitaju. Za njih bi to bilo korisnije, nego čitanje *Veda* i *Gite*; treba da pokušaju razumeti šta se zaista dogodilo; to je shvatanje ega.

Uteha je trik; zadovoljstvo je preokret. Zadovoljstvo ne znači da se vidi neuspeh svuda okolo; zatvorite oči i kažete: "Ovaj svet varljiv; ja ga ne želim." Jedan od najvećih *haiku* pesnika u Japanu, Bašo, napisao je mali *haiku*. Njegovo značenje je: "Blagoslovljen je čovek koji, videvši da kapi rose iščezavaju na jutarnjem suncu, ne kaže da je svet prolazan, da je on varljiv." Redak *haiku*. Ponoviću: "Blažen je čovek

koji, videvši da kapi rose iščezavaju na jutarnjem suncu, ne kaže da je svet iluzoran, da je svet samo san." Tako je lako utešiti sebe kazujući to.

Zadovoljstvo je pozitivno stanje postojanja; uteha je potiskivanje. Međutim uteha nalikuje na zadovoljstvo. Neko mi dođe i kaže: "Ja sam čovek zadovoljstva. Čitavog mog života sam ostao zadovoljan, ali ništa se ne dešava." Bio sam iznenađen. Pitao sam: "Šta želite? Zadovoljstvo je dovoljno. Šta još želite?" On je rekao: "Čitao sam u svim tim spisima da ako ste zadovoljni, sve će vam se dogoditi. A ništa se ne događa. Video sam ljude koji nisu zadovoljni, oni su uspeali. Ja nisam uspeo. Bio sam obmanut."

Ovaj čovek je pokušavao kroz zadovoljstvo da ostvari neke želje. Zadovoljstvo je lažno - on je bio lukav, prepreden. Sa egzistencijom vi ne možete biti lukavi. Ne možete je obmanuti; vi ste deo nje. Kako deo može obmanuti celinu? Celinu zna pre nego što delovi započnu da obmanjuju.

Ja takođe kažem da se sve događa čoveku koji je zadovoljan - jer zadovoljstvo je sve. To nije rezultat, da treba da praktiku-

jete zadovoljstvo da bi vam se sve dogodilo - Bog i blaženstvo i *nirvana*, ne. Zadovoljstvo samo po sebi jeste to. Zadovoljan čovek dolazi do saznanja da je zadovoljstvo sve, sve se već dogodilo. Kako sve više i više njegovo 'da' raste, više i više je njegovo biće prilagođeno za prihvatanje. Više i više oseća da su svuda stvari onakve kakve treba da budu.

Ako ste čisti, zadovoljstvo postaje moguće. Šta je zadovoljstvo? To je viđenje, viđenje celine - kako je ona lepa. Zadovoljstvo dolazi automatski ako možete videti jutro, kako je lepo; ako možete videti popodne, kako je lepo; ako možete videti noć, kako je lepa. Ako možete videti ono što vas okružuje neprekidno; to je takvo čudo, takav kontinuitet čuda, svaki trenutak je čudo... ali vi ste postali potpuno slepi. Cveće cveta - vi ga nikada ne vidite; deca se smeju - vi nikada ne čujete; reke pevaju - vi ste gluvi; zvezde plešu - vi ste slepi; Bude dolaze i pokušavaju da vas probude - vi ste čvrsto uspavani. Zadovoljstvo nije moguće.

Zadovoljstvo je svesnost svega što je već tu. Ako samo delimično vidite šta se već događa, šta još možete više očekivati? Očekivati više biće čista nezahvalnost. Ako

možete videti celinu, bićete jednostavno zahvalni; osećate ogromnu zahvalnost koja se javlja iz vašeg bića ili postojanja. Reći ćete: "Sve je dobro, sve je lepo, sve je sve-to. A ja sam zahvalan, jer to nisam zaradio a data mi je mogućnost da živim, da budem, da dišem, da vidim, da slušam - da vidim drveće kako cveta i čujem ptice kako pevaju".

Ako možete postati svesni - samo malo svesnosti i nećete videti ništa da se menja, išta da se želi - sve vam je već dato. Zbog žalbi - oblaka žalbi, negativnosti - ne možete videti; vaše oči su pune dima i ne možete videti plamen.

Zadovoljstvo je viđenje - drugačije viđenje - života: ne viđenje kroz vaše želje, već pokušavanje da se vidi ono što već jeste. Ako vidite kroz želje, nikada nećete biti zadovoljni. Kako možete biti... jer se želja nastavlja i nastavlja? Vi imate deset hiljada *rupija*; želja kaže potrebno je sto hiljada *rupija*. Kada imate sto hiljada *rupija*, želja je otišla daleko; sada želi deset *lakha rupija*, sto *lakha rupija*. Kad god dospete do željene tačke, želja će uvek otići ispred vas. Ona putuje ispred vas. Nikada nije sa vama, nikada je nigde nećete susresti. Gde god da

idete, uvek ćete je naći kao horizont - baš tamo, negde u budućnosti. To će uvek biti tako. Tada će uslediti nezadovoljstvo; želja je ispred, onda će nezadovoljstvo biti vaše stanje. A nezadovoljstvo je pakao. Kada ste ovo razumeli, gledate na realnost, ne kroz ekran želje, posmatrate sada, posmatrate direktno, stavljate želju na stranu i upravo vidite. Otvarate oči i vidite da sve izgleda tako savršeno... Ja sam to video! Zbog toga vam ovo govorim. To je tako savršeno da se ne može popraviti. Jednostavno je to zadnja stvar. Onda se zadovoljstvo spušta na vas kao večer: sunce, vrelo sunce želje je zašlo, a tihi lahor večeri i tiha tama se spušta na vas - ubrzo ćete biti obavijeni njom, u toplini noći, materici zadovoljstva.

Zadovoljstvo ja način viđenja; ali samo kada ste nevini, laki, bez težine, samo onda ono postaje moguće.

A posle zadovoljstva, Patanjđali kaže "strogost, isposništvo," *tapas*. Ovo je zbilja nešto što treba razumeti, vrlo delikatno i suptilno. Možete biti isposnik pre zadovoljstva, onda će vaše isposništvo biti kroz želju. Onda ćete kroz svoje isposništvo želeti *mokshu* - oslobođenje - nebo, Boga. Onda će vaše isposništvo ili umerenost

takođe biti sredstvo. Zbog toga Patanjđali prvo stavlja zadovoljstvo pa onda isposništvo. Kada ste zadovoljni onda isposništvo nije sredstvo; to je baš jednostavan, lep način življenja. Onda nije pitanje imati jednu stvar ili više - onda to nije problem. To onda uopšte nije pitanje, imati ili nemati. Onda je to jednostavno način života, ne kompleksan način življenja.

Ovo je teško razumeti: ako pokušavate da budete jednostavni, ili askete bez zadovoljstva, vaša jednostavnost će biti kompleks.

Jednom se desilo da sam putovao prvom klasom u kupeu sa drugim *sannyasin*-om. Nisam ga poznavao, on nije poznavao mene, ali mi smo bili jedina dva putnika u kupeu. Na jednoj stanici bili su mnogi ljudi da mu iskažu svoje poštovanje; mora da je bio veoma poznat čovek. Nije imao ništa, samo malu torbu, možda jedno ili dva odela, i samo mali (*lunghi*), upravo da prekrije kolena; bio je gotovo nag. Taj (*lunghi*) je takođe bio načinjen od najjeftinijeg mogućeg materijala.

Zatim, kako smo putovali zajedno, ubrzo sam postao svestan njegovih kompleksa; on je bio jednostavan čovek ukoliko se

to ticalo spoljašnje pojave. Kada smo prošli stanicu, ljudi su otišli i voz je krenuo, a on je video da sam zadremao, zatvorio sam oči, trenutno je izvukao nešto iz svoje torbe. Nisam spavao. Gledao sam - brojao je novac, neko mu je možda poklonio. Ne mnogo novca, nije moglo biti više od sto *rupija*, ali način na koji je brojao - sa takvom naklonošću, sa takvom požudom, nisam mogao da poverujem.

Videvši da sam primetio, on je odmah gurnuo novce unutra u torbu, i seo opet na sedište s telom u Buda stavu. Dakle, ovo je kompleks. Ako brojite, onda brojite. Šta mari da li sam vas video ili ne? Zašto to skrivati? Zašto se osećati krivim zbog toga? Ako uživate u brojanju novca, to nije ništa loše - bezazleno, bezopasno. Međutim ne, on se osećao krivim: zato što *sannyasin* ne treba da dodiruje novce, a on je bio uhvaćen.

Zatim, on je sišao na stanici u koju smo prispeli oko šest sati ujutru. Gde god bi voz stao, stalno bi pitao - u dva sata noću se naginjao kroz prozor pitajući - koja je to stanica. Toliko je poremetio moj san, da sam mu rekao: "Ne brinite. Neće stići pre šest sati. A ovaj voz i ne ide dalje od te sta-

nice - nemate potrebe da brinete. Čak i ako čvrsto spavate, ne možete propustiti stanicu - to je poslednje zaustavljanje". Međutim on nije spavao celu noć. Bio je tako napregnut; a ja nisam mogao da razumem zašto je bio tako nespokojan.

Ujutro, kada je stanica bila blizu, video sam ga da stoji pred ogledalom. Ništa za udešavanje, samo jedan mali (*langhi*), ali on ga je vezivao iznova i iznova i posmatrao u ogledalu da li izgleda dobro ili ne. Onda me je opet zatekao kako ga gledam. Bio je uzbuđen. Kada bih zatvorio oči, on bi činio nešto drugo; ako bih otvorio oči onda bi trenutno prestao. Pokazivao je krivicu u vezi svega.

Ovaj čovek nije dostigao zadovoljstvo, a vršio je isposništvo. On je ostao običan čovek od želje. Nisam rekao da ima ičega lošeg u gledanju u ogledalo - ništa nije loše. Loše se dešava samo kada još neko drugi gleda - zašto ste šokirani. Lepo je, možete gledati - to je vaše lice. Možete gledati u ogledalo. Vi ste ovlašćeni, uostalom, za svoje sopstveno lice. I ništa nije loše u tome. Čovek treba da uživa - to lice je isto tako Božje lice. Međutim, on oseća krivicu: on je običan čovek koji pozira,

pokušava da bude svetac.

Bez zadovoljstva vi možete da pozirate da ste mučenik, možete biti isposnik, možete postati 'jednostavni' - možete da napustite kuću i skinete odeću i budete goli isposnici²⁹; ali u vašoj nagosti će biti komplikovanosti, ne može biti jednostavnosti. Jednostavnost dolazi samo kao senka zadovoljstva; onda možete da živite u palati, i možete biti jednostavni. Jednostavnost nema ništa sa onim što imate: jednostavnost zavisi od kvaliteta uma.

Isposništvo je jednostavnost: živeti jednostavan život. Šta je jednostavan život? To je poput onog kod deteta - uživajte u svemu, ali ne prijanjate.

Dogodilo se: Jedan on najvećih svetaca u Indiji je bio Kabir. On je imao sina; njegovo ime je bilo Kamal. On je bio podjednako velik čovek kao otac, ali niko nije znao o Kamalu mnogo, zato što je on bio zaista veoma, veoma retko biće. Mnogi učenici su bili tamo, i mnogo nadmetanja je takođe bilo sa učenicima. Mnogi ljudi su bili protiv Kamalovog življenja sa Kabirom

²⁹ Đainski isposnici koji žive bez odeće, smatraju se 'obučeni u prostor'. Većina đaina se oblači u belu odeću.

jer su govorili: "Ovaj čovek je vredan optužbe". Ljudi bi donosili mnoge darove, poklone, novac, dijamante pred Kabirova stopala - on ih nikad nije uzimao. Kamal bi sedeo napolju, i kad bi oni otišli, ako su nešto ponudili, on bi to uzimao. Stoga su ljudi rekli Kabiru. "Tvoj sin je pohlepan".

Kabir je znao veoma dobro da on uopšte nije bio pohlepan; on je bio veoma jednostavan čovek. To je razlog zašto ga je on zvao Kamal. Kamal znači 'čudo'. On je bio čovek koji je stvarno bio čudo, i to tako treba da bude: vezan uz Kabira, on je morao da bude čovek čuda. Inače on je stvarno bio jednostavan - baš kao dete. Ponekad bi čak tražio; kada bi Kabir odbio nečiji poklon - naime neko je jednom doneo dijamante da mu ih da, a Kabir ih je odbio - a kada ih čovek uzeo natrag Kamal bi rekao: "Predivno kamenje. Odakle ste ih doneli? Dajte ih meni. Ako moj otac ne može da ih prihvati, ja mogu".

Ovo je bilo loše. Tako su konačno učenici nagovorili Kabira, protiv njegovih želja, i Kabir je rekao: "U redu, ako tako mislite... onda ću ga izbaciti napolje".

Kamal je bio izbačen napolje. Nije rekao ništa; jednostavno je prihvatio; čovek

zadovoljstva. Nije čak ni dokazivao da su ljudi koji su se žalili na njega loši, ne. Ne postoji dokaz u takvim ljudima. Jednostavno je otišao, napravio je malu kolibu u blizini Kabira i počeo tamo da živi. Hiljade ljudi bi dolazilo do Kabira, a niko do Kamala, jer on uopšte nije bio poznat; a svuda se saznalo da ga je Kabir izbacio, tako da je to bila dovoljna osuda.

Kralj Kashi, koji je bio Kabirov poklonik, jednom je došao i upitao: "Gde je Kamal?" Kabir mu je ispričao priču. Kralj je rekao: "Ali ja nikad nisam osetio da dečak ima bilo kakvu pohlepu u sebi. On je jednostavan. Otići ću da vidim". Tako je otišao do Kamalove kolibe sa veoma, veoma vrednim dijamantom, najvećim koji je imao.

Kamal je tog dana bio gladan, i nije imao hrane, tako da je rekao: "Šta da radim sa tim kamenom? Mogu li ga pojesti? Moram dobiti nešto hrane jer sam gladan".

Kralj je pomislio u svom umu: "Bio sam u pravu. Hmm? Tako vredan dijamant, a on je jednostavno odbio. Stoga je kralj uzeo dijamant kada je krenuo natrag. Kamal mu je rekao: "Ako ste razumeli da je ovo samo kamen, zašto opet nosite taj teret?"

Možete ga ostaviti. Prvi put ste ga donosili ovde, što je bilo pogrešno. Zašto sada činiti istu grešku? To je samo kamen".

Sada je kralj bio u nedoumici: "Možda je ovo samo kvačica. Možda je Kamal zainteresovan za dijamant, ali je pametniji od mene". Međutim, kralj je pomislio: "Dobro, hajde da vidimo". Stoga je rekao: "Gde da ga stavim"?

Kamal je rekao: "Opet činite istu grešku. Ako je to samo kamen, niko ne pita gde da ga spusti. Možete ga ostaviti bilo gde; koliba je dovoljno velika".

Kralj je želeo da sagleda čitavu stvar do samog kraja, tako da ga je stavio na krov kolibe i otišao, dobro znajući da: "U momentu kad budem otišao malo dalje, Kamal će uneti dijamant natrag u kolibu."

Nakon sedam dana on se vratio da ispita šta se dogodilo. Bio je siguran da se dijamant do tada već prodao. Došao je, razgovarao o drugim stvarima, a onda pitao: "Šta se desilo sa dijamantom"?

Kamal je rekao: "Opet dijamant? Rekao sam vam da je to samo kamen. I zašto bih brinuo oko toga šta se dogodilo sa njim"?

Sada je kralj pomislio: "On je stvar-

no... stvarno lukav. Ili ga je prodao, ili sakrio; rekao je: "Zar bi trebalo da brinem zbog njega"?

Tada je Kamal rekao: "Ipak možete da pogledati tamo gde ste ga ostavili. Ako ga neko još nije uzeo, možda je tamo".

I bio je tamo.

Ovo je jednostavnost. Ovo je isposništvo. Međutim teško; čovek može da živi u palati, a ako palata nije u njemu, to je isposništvo. Vi možete da živite u kolibi, a ako je koliba ušla u vaš um to nije isposništvo. Možete sedeti na prestolu poput cara i možete biti *sannyasin*. Možete biti *sannyasin* stajati goli na ulici, a ne biti *sannyasin*. Stvari nisu tako jednostavne kako ljudi misle da jesu, a spoljašnjosti ne treba mnogo verovati - treba da pogledate duboko ispod.

Isposništvo je moguće samo nakon zadovoljstva, jer nakon zadovoljstva vaše isposništvo neće biti sredstvo ka nekom cilju; to će jednostavno biti nekomplikovan način života, jednostavan način života. Zašto jednostavan? Jer je srećniji. Što je vaš život složeniji, bićete nesrećniji, jer morate da upravljate sa tako mnogo stvari. Jednostavniji život je srećniji, jer nema upravlja-

nja, zaista. Možete živeti jednostavno poput disanja.

Onda dolazi 'samoispitivanje' (*swadhyaya*). Samo čovek koji je dostigao čistotu, zadovoljstvo, isposništvo, može da izučava sebe; jer sada je svo smeće izbačeno, sva trulež je izbačena. Inače, samoispitivanje neće biti moguće. Vi imate tako mnogo smeća u sebi, ako krenete da izučavate sebe to neće biti samoispitivanje, jer svo to smeće treba da bude izučeno. To može postati Frojdovska psihoanaliza, ovo je razlika između *swadhhyaye* i Frojdovske psihoanalize.

Frojdova psihoanaliza može da se nastavi godinama - pet godina, tri godine - i tada takođe ništa nije dovršeno; smeće dolazi, pristiže. Vi možete ići i dalje i dalje... smeće je beskonačno, jer se ono samo stvara: danas izbacite smeće, sutra opet dođete radi analize; tokom dvadeset četiri časa smeće će se opet tamo nakupiti; opet ga izbacite, opet se sakupi. Sve dok se celokupni temelj vašeg života ne promeni, vi ćete gomilati smeće. Nije u pitanju smeće - vi ga gomilate. Vaš način života je takav da ga privlačite, gomilate ga; prijanjate mu. Dok se to ne prekine, dok se ne promeni

vaš stil života, ne možete izučavati sebe. Vi ste gomila ličnosti i vaše biće je izgubljeno u masi.

Patanjđali se kreće veoma, veoma naučno. Nakon isposništva, kada ste postali vrlo jednostavni, ne gomilate smeće, kada ste postali tako zadovoljni da nijedna želja ne živi u vama, kada ste postali tako nevini i čisti da nikakvo neraspoloženje ne postoji, postali ste poput ugodnog mirisa, bez težine, na krilima, u vazduhu, jezdite na vazduhu - tada nastupa samoispitivanje. Sada možete da izučavate sebe.

Samoizučavanje nije samoanaliza; to je posmatranje u sebi. To je meditacija na sebi.

Nakon samoizučavanja dolazi poslednji korak na drugom stupnju, to jest, predaja Bogu. Zaista čudesan je način Patanjđalijevog razvoja. On je godinama morao razmatrati svaki korak, jer je to tačno tako. Samo kada ste izučavali sebe, onda se možete predati. Jer šta ćete na drugi način predati? Biće treba da bude predato. Ako ga poznajete dobro, samo onda ga možete predati. Kako ćete se drugačije predati?

Ljudi mi dolaze i kažu: "Mi želimo da se predamo", ali šta će predati? Vi nema-

te ništa sada. Prazna je stvar koju zovete predajom. Vi morate biti tu da biste se predali. Na prvom mestu je neophodno da se preda integrisano biće. Samo govoreći o predaji, ona ne može da se dogodi: morate biti sposobni za to; to mora biti zaslužno. Nakon samoizučavanja, kada se unutar vas pojavi biće poput stuba svetlosti, i vi ga razumete, a sve što nije bilo bitno presečeno je i odbačeno, jer morate proći kroz tu hirurgiju, sada samo Sopstvo postoji u svojoj drevnoj čistoti i lepoti - može sada da se preda Bogu.

Patanjđali ima da kaže još jednu veoma, veoma dragocenu stvar, a to je da nije važno da li Bog postoji ili ne. Bog za Patanjđalija nije teorija; Bog ne treba da bude dokazan. Patanjđali kaže da je Bog ništa do samo jedan izgovor za predaju.

Inače, gde ćete se predati? Ako možete da se predate bez Boga, to je u redu, za Patanjđalija nema problema. On ne insistira da se mora verovati u Boga. On je tako naučan da kaže, kako Bog nije nužan: on je samo put za predaju. Inače, bićete u teškoći gde da se predate. Pitaćete: "Kome da se predamo"?

Postojali su ljudi poput Bude i

Mahavire koji su se predali bez Boga, ali oni su retka pojava, jer će vaš um uvek pitati. Ako vam kažem: "Volite", vi ćete pitati: "Koga"? - jer ne možete da volite bez objekta ljubavi. Ako vas zamolim da napišete pismo, pitaćete: "Na koju adresu?" Vi ne možete samo da napišete pismo bez adrese, zato što će izgledati previše smešno. Vaš um, ako za njega ne postoji Bog i ako vam se kaže 'predajte se', reći će: "Kome"?

Samo vam se daje adresa - Bog je samo adresa da vam se pomogne. Bog nije cilj i Bog nije osoba. Za Patanjđalija Bog je samo pomoć na putu - poslednja pomoć. U ime Boga predaja postaje laka. U ime Boga vaš um nije u nedoumici gde da se preda: imate mesto za predaju, imate prostor za predaju. Bog je taj prostor, ne osoba.

Patanjđali kaže da ako možete da se predate bez Boga, mi ne insistiramo na tome. Predaja je predmet, ne Bog. Ako stvarno razumete šta govorim, onda, predaja *jeste* Bog. Predati se znači postati božanski, predati se znači dosegnuti božansko. Međutim, vi morate nestati. Stoga, prvo morate da nađete sebe, tako da možete nestati; prvo morate da se integrišete tako da možete doći do hrama i predati se božan-

skim stopalima, izliti se u okean i nestati.

"Čistota, zadovoljstvo, isposništvo, samoizučavanje i predaja Bogu su pravila za pridržavanje". Ovo su pravila za razvoj. Ona ne zabranjuju; ona pomažu. Ona nisu ograničavajuća; ona su stvaralačka.

Kada je um ometan pogrešnim mislima, razmišljajte o suprotnim.

Ova divna metoda će vam biti vrlo korisna. Na primer, ako se osećate vrlo nezadovoljni, šta da činite? Patanjđali kaže razmišljajte o suprotnom; ako osećate nezadovoljstvo, kontemplirajte o zadovoljstvu, šta je zadovoljstvo. Uvedite ravnotežu. Ako je vaš um ljut, uvedite unutra saosećanje. Razmišljajte o saučešću i odmah se energija menja. Zato što su one iste, suprotnost je ista energija. Jednom kada uvedete to unutra, ona apsorbuje. Ako je ljutnja tu, kontemplirajte o saosećanju.

Uradite jednu stvar: nabavite statuu Bude. Jer statua je gest saosećanja, saučešća. Kad god ste ljuti, uđite u sobu, pogledajte u Budu, sednite kao Buda, i osećajte saučešće. Iznenada ćete videti da se transformacija dešava u vama; ljutnja se

menja, uzbuđenje nestaje... saučešće se javlja. A to nije drugačija energija; to je ista energija - ista energija ljutnje - promenila je svoj kvalitet, otišla je naviše. Probajte to.

To nije gušenje, zapamtite nije potiskivanje. Ljudi me pitaju: "Da li Patanjđali potiskuje? Jer kada sam ja ljut, ako razmišljam o saosećanju, neće li to biti potiskivanje?" Ako ste ljuti i potiskujete ljutnju bez razmišljanja o saosećanju, onda je to potiskivanje. Nastavljate to da gurate dole, smešite se i delujete kao da niste ljuti - a ljutnja ključa tu, vri i spremna ja da eksplodira. Onda je to potiskivanje. Ne, mi ne potiskujemo ništa, mi ne stvaramo osmeh ili bilo šta; samo menjamo unutrašnju polarnost.

Suprotnost je polarnost. Kada osećate mržnju, mislite o ljubavi. Kada osećate želju, mislite o beželjnosti i tišini koja dolazi u njoj. Kakav god da je slučaj, unesite suprotno unutra i posmatrajte šta se događa u vama. Jednom kada znate veštinu toga, postali ste majstor. Sada imate ključ: svakog trenutka ljutnja se može promeniti u saučešće, svakog trenutka ljutnja se može preobraziti u ljubav, svakog trenutka žalost može postati ekstaza. Patnja može postati blaženstvo, jer patnja ima istu energiju kao

blaženstvo; energija nije različita. Samo morate znati kako da je usmerite.

Ne postoji potiskivanje, jer cela energija ljutnje postaje saučešće - ništa ne ostaje da se potiskuje. Zapravo, vi ste je izrazili u saučešću.

Postoje dva načina izražavanja. Na Zapadu je katarza sada postala vrlo važna. Sukobljava grupe. Osnovna, prvobitna terapija veruje sasvim u katarzu. Moja vlastita dinamička meditacija je metoda katarze, jer su ljudi izgubili ključ do uzvišenog. Zaboravili ste, stoga vas moram naučiti katarzi.

Ljutnja postoji, ona se može preobraziti u saučešće, ali vi nemate ideju kako to da uradite. To je umetnost koju treba naučiti; to je veština. Morate to uraditi, i naučiti je kroz njeno vršenje; ne postoji drugi način. To je baš kao plivanje; morate plivati, i grešiti, ponekad se naći u opasnosti, ponekad ćete se osećati izgubljeni, da se davite. Morate proći sve to, onda dolazi veština, onda znate šta je to. To je tako jednostavna stvar; plivanje.

Jeste li posmatrali? Nekoliko stvari možete naučiti i ne možete ih zaboraviti; plivanje je jedna od tih stvari. Sve drugo

možete naučiti i zaboraviti. Hiljadu i jednu stvar ste učili u školi; sada ste ih gotovo sve zaboravili. Ako niste išli na reku za pedeset godina i iznenada ste bačeni u nju, plivaćete opet kao i uvek - ni jednog jedinog momenta nećete oklevati oko toga šta da radite. Zašto se to događa? Jer to je veština. Ona se ne može zaboraviti. To nije učenje; to nije neka umetnost. A učenje, umetnost, mogu se zaboraviti, ali ne veština. Veština je nešto što ide tako duboko u biće i postaje deo vas. Veština je sublimacija.

Patanjđali nikada ne govori o katarzi; ja moram govoriti o tome zbog vas. Ali jednom kada razumete, i ako možete sublimisati, onda nema potrebe za katarzom, jer katarza je na neki način rasipanje energije. Međutim, na nesreću, ništa se sada ne može uraditi. Vi ste potiskivali toliko mnogo, vekovima, tako da to sublimisanje izgleda kao potiskivanje, stoga izgleda da je samo katarza put. Prvo morate da to proživite ponovo - da postanete malo bestežinski, neopterećeni - onda možete biti podučeni umetnosti sublimacije.

Sublimacija koristi energiju na viši način, u tome se koristi ista energija sa različitim kvalitetom. Ali možete pokušati.

Mnogi od vas prolazili su kroz dinamičku meditaciju za dugo vreme. Možete pokušati; sledeći put kada postoji ljutnja, ili postoji tuga, samo sednite smireno i dopustite da se tuga kreće prema sreći - samo pomognite - gurnite malo to. Ne činite previše i ne budite u žurbi... jer tuga će se u početku opirati da ide prema sreći. Jer vekovima, za mnogo života, ako niste dozvoljavali tugi da se kreće tim putem, ona će se opirati. Kao konj koga prisiljavate da ide novom stazom, na kojoj nikada nije bio, a on se opire. Pokušavaće da ide starim obrascem, starom stazom, starim kolosekom. Ubrzo biva nateran. Zaveden. Kažite onda žalosti: "Ne boj se, to je zaista siguran put; pođi ovim putem. Možeš postati sreća, a u tome nema ništa loše i ništa nije nemoguće."

Samo je nagovorite, razgovarajte sa svojom tugom, i jednog dana iznenada ćete naći da se tuga premestila u novi kanal; ona je postala sreća.

Tog dana se rađa *yogin*, ne pre. Pre toga, jednostavno se pripremate.

*Nužno je razmišljati o suprotnosti-
ma jer nepodesne misli, emocije i akcije,
takve kao nasilje, imaju za rezultat nezna-*

nje i silnu bedu, bilo da se one izvode, pro-uzrokuju, ili odobre kroz pohlepu, ljutnju ili samoobmanu u slabom, srednjem ili jakom stepenu.

Sve što je negativno, opasno je za vas i za druge. Sve što je negativno već kreira pakao za vas i za druge; stvara bedu vama i drugima. Čak i ako pomislite negativnu misao, već je postala realnost u svetu. Ne postaje realnost samo kada delujete; misao je realna kao svaka akcija. Ako mislite da ubijete čoveka, već ste ga ubili. Čovek možda živi, ali vi ste obavili svoj posao; čovek neće moći da živi potpuno koliko je to moguće - kao što je bilo moguće. Malo ste ga ubili. Čovek je možda preživeo, ali ste vi postali ubica i vaša vlastita energija će nositi taj kvalitet ubistva u vama.

Misao, emocija ili akcija - ne pravimo nikakvu razliku među njima. Oni su isti. Oni su baš kao seme, biljka i plod. Ako seme postoji, već je plod na putu, on dolazi. Stoga kad god vi uhvatite negativnu misao, odmah je sublimirajte, preobrazite je. Ona je opasna. Svaka misao na kraju postaje akcija; svaka misao na kraju postaje stvar.

Jeste li ponekad posmatrali? Dođete

u novu sobu hotela da boravite, i iznenada osetite promenu u sebi. Ili uđete u novu kuću i postoji neobično osećanje, da više niste sami. To se događa prema određenom zakonu. U hotelskoj sobi mnoge stvari nastavljaju da se događaju; mnogi tipovi ljudi dolaze i odlaze. To postaje vrlo, vrlo, pretrpano mesto. Hotelska soba je vrlo, vrlo pretrpano mesto - hiljade misli su bile ispuštene u toj sobi. Ona nije prazna, kao što mislite da jeste, nije. Te misli vibriraju tamo. Kada uđete unutra, iznenada, pod uticajem ste tako mnogo misli.

Preselite se u novu kuću - ona je neobična, strana. Potrebno je gotovo tri sedmice, dvadeset i jedan dan, da se smestite i osetite da je to vaša kuća, jer za dvadeset jedan dan, ubrzo, vaše misli isteraju misli koje su već bile tu i zaposele su kuću. Onda stvari postaju lakše, osećate se kod kuće - kao da ste se vratili natrag svom vlastitom biću.

Ponekad, ako je ubica živeo u sobi i neprekidno mislio o ubistvu i planiranju ovoga i onoga, ako tokom šest minuta nakon što je napustio sobu, vi uđete u sobu i ostanete tamo; on možda nije izvršio ubistvo, ali ćete ga možda vi izvršiti - jer njego-

va misao je tako moćna u tom momentu. Tokom šest minuta misao je tako snažna, kao što je ikada mogla biti. Uskoro ona nestaje. Ili, ali ako je čovek razmišljao o izvršavanju samoubistva, neko drugi može da ga izvrši. Vaša misao može postati akcija za nekoga drugog.

Inače kad god mislite nešto negativno, možete stvarati lošu *karmu* za sebe i druge; menjate prirodu realnosti. Isto se dešava sa pozitivnom energijom, pozitivnim mislima: kad god pošaljete misao saučesća u svet, to se prima. Stvarate bolji svet - samo razmišljanjem o tome. A ako možete dostići stanje nemanja uma, možete stvoriti prostor oko sebe koji je prazan. U tom praznom prostoru neko drugi može postati Buda jednog dana. Otuda, tako mnogo poštovanja i časti je iskazano, i tako mnogo naklonosti nekim mestima u svetu - Meka, Medina, ili Jerusalim, ili Girnar, Kailash. Hiljade ljudi su postali Bude iz tih mesta. Tamo su ostavili vakuum, vrlo živ vakuum, i tako moćan da nijedna misao ne može ući u taj vakuum. Ako možete naći pravo mesto na Kailashu i ako možete sesti na to mesto, iznenada ćete biti preobraženi - vi ste u vrtlogu nemanja uma. To će vas očistiti. Isto

se dešava s negativnim kao što se događa sa pozitivnim.

Kad god osećate nešto negativno, odmah promenite to u pozitivno - sublimirajte to. Ja ne kažem da prisilite to - kažem dopustite to da postane suprotno; pomozite mu da krene u suprotno. To nije teško! Čovek samo treba da poznaje veštinu.

NEMA ODGOVORA, NEMA PITANJA

10. jul 1975. pre podne u Buddha dvorani

Prvo pitanje:

Da li je to vrlo dobar znak kada čovek nema pitanja da postavi?

Ako se zaista to dogodi da vi nemate pitanja da postavite, to je ogroman fenomen. To je jedno od najlepših stanja uma; jer kada nema pitanja, ta nepitajuća svest je odgovor na sva pitanja. Ne da vi dobijate odgovore, nego jednostavno pitanja se rastvaraju. Um postaje opušten, jer svako pitanje je napetost, to je briga; to je izvesna uznemirenost.

Nemanje odgovora će razrešiti pitanje. Pitajući um je problem, ne pitanje. Vaše pitanje može biti odgovoreno, ali od odgovora vaš pitajući um će stvoriti više od hiljadu i jednog pitanja; vi ćete svesti svaki odgovor na mnogo više pitanja. To nikada ne pomaže. To pomaže samo kada sva pitanja otpadnu, kada svest transcendira ispitivanje, kada razumete da nema ničega da se

pita, ništa da se odgovori.

Život je misterija, ne problem - ne možete ništa pitati o tome. Ako se zaista dogodi, to je *samadhi*. Za to je sav moj napor. Treba da dođete do tačke gde se pitanja ne javljaju. U toj tišini, u toj totalnoj egzaltiranoj sreći, u tom miru, vi ste preobraženi; sva uznemirenost, svaka muka iščezava.

Međutim, pitanje je da li je to realno, jer možda ne postavljate pitanja a pitanja postoje; onda to nije od koristi. Bolje je onda pitati. Ako su pitanja u umu, a vi ih ne postavite, onda se osećate neodlučno, stidljivo, to neće pomoći. Bolje je pitati i završiti s njima. Nećete pitajući dobiti odgovor - niko nije dobio odgovor - niko ga nikada nije imao - niko ga nikada neće imati. Odgovor je nemoguć jer život je misterija. On se ne može objasniti. Što ga više objašnjavate, više nalazite da ga je nemoguće objasniti. Inače pitajući, ubrzo, postajete svesni besplodnosti postavljanja pitanja.

Onda jednog dana, u suptilnom trenutku svesnosti, u izvesnom integrisanom momentu svesti, transcendirate pitanja. Baš kao što zmija izađe iz svoje stare kože - stara koža se ostavlja, a zmija odlazi dalje -

jednog dana vaša svesnost se kreće a koža pitanja ostaje iza. Iznenada ste novi i devičanski - dostigli ste. Postali ste Buda. Svest Bude nije ona svest koja ima sve odgovore; to je svest koja nema pitanja.

Drugo pitanje:

Govorilo se da u vremenima velikog stresa - društvenog, ekonomskog, religijskog - veliko dobro jeste moguće. Da li ta formulacija podrazumeva ili odražava ono šta smo mi u Puni iskusili u vašem prisustvu?

Da, vreme kriza je vrlo dragoceno vreme. Kada je sve zasnovano i nema krize, stvari su mrtve. Kada se ništa ne menja i savršen je stisak starog, gotovo je nemoguće da promenite sebe. Kada je sve u haosu, ništa nije statično, ništa nije sigurno, niko ne zna šta će se dogoditi sledećeg momenta - u takvom haotičnom vremenu - vi ste slobodni, možete se menjati. Možete dospeti do unutarnje srži vašeg bića.

To je baš kao u zatvoru: kada je sve utvrđeno, određeno, gotovo je nemoguće da i jedan zatvorenik izađe napolje, da pobegne iz zatvora. Samo zamislite: ako bi došlo

do zemljotresa i sve je u neredu, niko ne zna gde su čuvari i niko ne zna gde je straža; a sva pravila su se izgubila, svako juri sam za sebe - u tom momentu ako je zatvorenik malo budan i pažljiv može pobeći vrlo lako; ako je glup, samo onda će propustiti priliku. Kada je društvo u metežu i sve je u krizi, kaos prodire skroz - to je trenutak, ako želite, možete pobeći iz zatvora. To je tako lako, jer vas niko ne čuva, niko nije iza vas. Ostavljeni ste sami. Stvari su u takvom obliku da se svako brine o svom sopstvenom poslu - niko ne gleda u vas. To je pravi trenutak. Ne propustite ga.

U periodima velike krize, mnogo prosvetljenja se događalo. Kada je društvo utvrđeno i gotovo je nemoguće pobuniti se, otići izvan, ne slediti pravila, prosvetljenje postaje vrlo, vrlo teško - jer je to sloboda, to je anarhija. U stvari to je udaljavanje od društva i postajanje individuum. Društvo ne voli individue; ono voli robote koji izgledaju kao individua, ali to nisu. Društvo ne voli autentično bivanje, istinito postojanje. Ono voli maske, licemere, dvoličnjake, ali ne prave osobe, jer prava osoba je uvek nevolja. Ne možete je primorati na stvari; ne možete je učiniti zarobljenikom, ne možete

je podjarmiti. Ona će želeti da izgubi svoj život, ali neće želeti da izgubi svoju slobodu. Sloboda joj je dragocenija nego sam život. Sloboda je za nju od najveće vrednosti. Zbog toga smo u Indiji nazvali najveću vrednost *moksha*, *nirvana*; ove reči označavaju slobodu - totalnu slobodu - apsolutnu slobodu.

Kad god je društvo u metežu i svako je usmeren na svoj vlastiti posao - mora da teži tome - pobegnite. U tom momentu su otvorena vrata zatvora - mnogo pukotina ima u zidovima, stražari nisu na dužnosti... čovek može lako da pobjegne.

Ista situacija je bila u vreme Bude, pre dvadeset pet vekova. To uvek dolazi u ciklusima; ciklusi se kompletiraju u dvadeset pet vekova. Baš kao što se ciklus zao kruži u jednoj godini - opet se leto vraća natrag, postoji veliki ciklus od dvadeset pet vekova. Svaki put posle dvadeset pet vekova, stari temelji se ruše; društvo ima sloj svog novog temelja. Čitava građevina postaje bezvredna; mora da bude srušena. Onda su ekonomski, socijalni, politički, religijski - svi sistemi - poremećeni. Novo treba da se rodi; to je porođajni bol.

Postoje dve mogućnosti. Jedna je

mogućnost da započnete da učvršćujete staru propadajuću konstrukciju; možete postati društveni sluga i možete početi da činite stvari stabilnijim. Onda ne postićete cilj, jer ništa ne može da se uradi; društvo umire. Svako društvo ima životni opseg i svaka kultura ima životni vek. Kao što je dete rođeno i mi znamo da će postati mlađić, postaće starac, i umreće - sedamdeset godina, osamdeset godina, najviše sto godina - svako društvo se rađa, biva mlado, postaje staro, i mora da umre. Svaka civilizacija koja je rođena mora umreti. Ovi kritični momenti su momenti smrti prošlosti, starog; momenti rađanja novog. Ne treba da brinete; ne treba da podupirete staru konstrukciju - ona će umreti. Ako podupirete, možete biti smrvljeni ispod nje. To je jedna mogućnost; da započnete podupirati konstrukciju. To neće delovati. Propustićete priliku.

Onda postoji druga mogućnost: možete započeti društvenu revoluciju da donesete novo. Onda, takođe, propustićete priliku, jer novo će doći. Ne treba da ga donosite. Novo već dolazi - ne brinite o tome; ne postajte revolucionari. Novo će doći. Ako je staro otišlo, niko ga ne može

prisiliti da ostane, a ako je novo tu, i vreme je dospelo, i dete je sazrelo u materici, dete će se roditi. Ne treba da pokušavate s nikakvim carskim rezom. Dete će se roditi, ne brinite za to. Revolucija nastavlja da se dešava sama od sebe; to je prirodna pojava. Nikakvi revolucionari nisu potrebni. Ne treba da ubijete osobu; ona će sama umreti. Ako počnete raditi za društvenu revoluciju - postajete komunista, socijalista - vi nećete postići cilj.

Ovo su dve alternative u kojima možete da ne postignete cilj. Ili možete koristiti ovo vreme krize i biti preobraženi, iskoristiti ga za svoj individualni rast. Ne postoji ništa kao kritični momenat u istoriji: sve je napeto i sve jako, sve dolazi u momentu do vrhunca, odakle će se točak okrenuti. Koristite ova vrata, ovu priliku, i budite preobraženi. Zbog toga moj naglasak je na individualnoj revoluciji.

Treće pitanje:

Danas je, od samog rođenja pa do smrti sve kontrolisano, vođeno, diktirano, upravljano, rukovano od politike. Ako se ispravno ne uredi i dok se politika ne uredi, svi naponi religije i nauke se mogu pokazati

besplodnim, jer je današnji svet mesto haosa i zabuna, bola i patnji, samo zbog prljave politike, zar ne?

Pitanje ima dva dela. Čovečanstvo nije prljavo zbog prljavih političara; prljavi političari postoje zbog prljavog čovečanstva. Treba dobro da razumete to. Ne bacajte odgovornost na političare. Oni jednostavno odražavaju vas; ništa drugo. Ovo je apsurdno: prvo ih vi birate, onda ih nazivate prljavim. A kada birate, birate najprljavije. Glasate za njih, a onda ih nazivate prljavim. Kako oni dolaze? Odakle dolaze? Oni dolaze od vas. Oni su tu uz vašu podršku; oni će pasti ako ih ne podržite.

Ne nazivajte ih prljavim. Ovo je stari trik uma: uvek baca odgovornost na nekoga drugog, a vi se osećate oslobođeni krivice. Vi ste pravi krivac. Ako prljavi političari postoje, oni postoje zbog vašeg prljavog uma. Negde u vašem umu oni imaju svoje korenje; odatle su oni hranjeni. Stoga samo promenom političara ništa se neće promeniti. Hiljadama godina ljudi su menjali političare, ništa drugo, ali ništa se ne događa - jer čovek nije promenio sebe. Vi nastavljate da menjate političare, ali ko

će izabrati sledeće? Opet ćete vi izabrati sledeće.

Kad god je političar izvan vlasti on izgleda vrlo lepo, dobro, nevino, jer bez vlasti ne možete biti prljavi - vama treba vlast. Tako kad god političar nije na vlasti on izgleda ponizan, tako iskren. Samo mu dajte vlast, odmah se preobražava, više nije ista osoba - jer politika je put moći. Čovek koji ide prema vlasti, morao je biti ponizan da bi vas nagovorio, da bi vas zaveo, da je on ponizan, sveti čovek. Jednom kada je na vlasti, on se ne brine za vas. On zapravo nije ni ranije nikada brinuo; samo je igrao igru s vama. On vas je zavodio, eksploatisao. Sada je postigao svoj cilj - zašto bi brinuo o vama? Ko ste vi? On vas ne prepoznaje. Sada je dugo željena moć u njegovim rukama; on počinje da je koristi. Onda počinjete da ga nazivate prljavim.

Vi ste menjali političare stolicima - ništa se nije promenilo. Bolje promenite sebe. Vreme je - dovoljno je vremena sada - morate razumeti da nijedna društvena revolucija nije revolucija. Nijedna politička revolucija ne može biti revolucija. Najviše vam može dati privremeno olakšanje, ali to nije ništa, ništa od neke vrednosti. Dok se

vi ne promenite, ništa se ne menja; ljudska individua mora da se promeni.

A sada drugi deo pitanja. Vi mislite da je danas, sada, upravo od rođenja, pa do smrti, sve kontrolisano od strane političara - "vođeno, diktirano, upravljano, vladano." Da li znate neko vreme kada to nije bilo tako? Zašto to nazivate "danas, sada?" Uvek je to tako; uvek je čovek bio vođen, kontrolisan. U stvari kontrola danas nije tako jaka; zbog toga se pitanje javlja. U Raminim danima pitanje se ne bi javilo - kontrola je bila savršena. Idite dalje unatrag i kontrola je tako savršena da ne možete čak ni postaviti pitanje. Sada možete postaviti pitanje, jer kontrola je malo labava. Možete postaviti pitanje; barem se toliko slobode desilo u svetu. Što dalje idete unatrag, naći ćete da su ljudi više kontrolisani.

Nikada u prošlosti nije bilo trenutka kao što je ovaj. Najbolji je od svih do sada. Do sada, najbolji je ovo trenutak koji živite, i to treba da bude tako. Prošlost nije bila bolja od sadašnjosti - to ne može biti. Sada barem u svetu postoji fasada slobode; barem vam je dozvoljeno da govorite; barem vam je dozvoljeno da pitate. Ovo je jedan od najvećih psiholoških uvida koji

treba razumeti.

Na primer, u Indiji su nedodirljivi, *shudre*, postojali hiljadama godina, ali nikada se u prošlosti nije postavilo pitanje o njihovom ropstvu. Zašto? Kontrola je bila savršena. Kontrola je bila savršena, uslovljavanje je bilo apsolutno, nisu mogli čak ni da osećaju da su kontrolisani. Ko će osetiti to? Kako ćete osećati ako je uslovljavanje totalno? Mislićete da je to jedini život koji postoji; nije bilo mogućnosti da nikakav drugi život bude upoređen s tim. *Shudre* su prihvatile da je to jedina mogućnost. Živeli su jedan od najružnijih života na zemlji, ali nikada nisu bili svesni. Uslovljavanje je bilo savršeno.

Ne možete naći veće uslovljavatelje od *brahmina*; a oni moraju biti najbolji jer su u tom zanimanju najduže. Oni su bili u tom zanimanju najduže - niko ne zna više trikova od njih. Ceo svet treba da uči od *brahmina* kako da uslovljava. Oni su najstariji ispiraći mozгова. Oni su uslovlili tako savršeno te *shudre*, veliku masu ljudi, jednostavno da veruju da je to usled njihovih prošlih *karmi*; tako da se nije javljalo pitanje nikakve pobune - morali su da pate. Ako pate tiho postoji mogućnost u slede-

ćem životu da se ne rode kao *shudre*; ako stvaraju nevolje, u sledećem životu će se roditi kao *shudre*, čak i gore od toga. Oni ne samo da su uslovili jedan život; uslovili su ceo lanac života. *Shudrama* nije bilo dozvoljeno da čitaju, jer kada počnete da čitate, započinjete da pitate. Nije im bilo dozvoljeno da znaju ništa o *Vedama*, spisima, jer ako znaju iste tajne kao što ih tlačitelji znaju, onda bi bilo teško. Nije im bilo dozvoljeno da imaju ma kako razumevanje. Živeli su kao životinje.

To ropstvo je bilo savršeno; i tako je bilo svuda u svetu. Po prvi put je čovek dobio malo slobode, malo duži lanac. Stoga ne govorite "danas," jer u tom danas postoji osuda sadašnjosti i precenjivanje prošlosti; to nije ispravno. Sadašnjost je uvek bolja. To mora biti jer je izrasla iz prošlosti; s više iskustva, bogatija, budućnost će biti bolja. Ali uslovljavanje postoji; uvek je postojalo. Društvo živi na uslovljavanju; ono uslovljava svakoga. Metode se možda razlikuju - u Kini oni uslovljavaju na drugačiji način, u Rusiji na drugačiji način, u Indiji na različit način - ali uslovljavanje je isto.

Šta mislite... šta su radili religiozni ljudi? Da li mislite da su samo političari

uslovljavali ljude? Religija je bila najveća politika u svetu; ona je takođe uslovljavala ljude. Kako ste vi *hindu*? Šta znači biti *hindu*, hrišćanin ili musliman? To je uslovljavanje. Dete se rodi; politika će moći da ščepa dete za vrat vrlo kasno, kada dete pođe u školu - samo onda. Do tog vremena imaće sedam godina. Sada naučnici kažu, da je do doba od sedam godina, dete već osamdeset posto uslovljeno. Dakle ko radi to uslovljavanje? Roditelji, sveštenik, hram, crkva. Od samog početka oni tovore vaš um da ste vi *hindu*, da ste musliman, da ste hrišćanin - ili, da ste komunista.

Svaka religija je zainteresovana za decu, da dopre do njih. Odmah, čim mogu razumeti reči, mora da se nauče. Odmah - jer jednom kada propuste priliku da ih poduče rano, postoji opasnost; vaše nesvesno treba potpuno da bude uslovljeno. A to će uticati na čitav vaš život. Šta god da postanete, ta uslovljenost će uvek biti tu, bojeći vaše stanovište, vaš um. Ako ste bili *hindu*, rođeni *hindu*, onda studiranjem, intelektualnim razumevanjem, sastajanjem s drugim ljudima, upoznavajući druge religije, druge spise, možete postati malo svesni da nisu samo *hindu* ispravni, da ima takođe drugih

ispravnih ljudi - *Kuran* je takođe dobar, nije samo *Veda* dobra - ali ako pogledate duboko dole u nesvesno, uvek ćete naći hijerarhiju: *Veda* će uvek biti na vrhu. Možete ceniti Hrista, ali Krišna će biti na vrhu.

Čak i čovek kao Bertrand Russell, koji je postao apsolutni agnostik u svom docnijem životu, prestao je verovati u Boga ili u budući život - čak i on kaže da zna dobro da Buda izgleda najveća osoba ikada rođena na svetu; intelektualno on to može kazati, ali njegovo srce nastavlja da kazuje: "Ne, kako Buda može biti tako velik - veći nego Isus? Nije moguće." Stoga on kaže: "Najviše što mogu je da ih stavim na isti tron, ali ne mogu Buda postaviti više. A znam intelektualno da Buda izgleda veći fenomen od Isusa" - uslovljavanja iz detinjstva nastavljaju čvrsto da drže vaše srce.

Religije su vas uslovljavale, političari su vas uslovljavali; vi ste uslovljeni mehanizam. Samo kroz meditaciju postoji mogućnost da se ukloni uslovljenost uma. Samo meditant ide izvan uslovljavanja. Zašto? Jer svako uslovljavanje deluje kroz misli. Ako osećate da ste *hindu*, šta je to? Gomila misli vam je data, kada niste bili svesni šta vam je dato. Gomila misli, i vi ste

hrišćanin, katolik, protestant. Samo se u meditaciji misli rastvaraju - sve misli. Postajete bez misli. U tom stanju uma bez misli nema uslovljavanja; više niste *hindu*, niti hrišćanin, ni komunista, niti fašista. Više niste niko - jednostavno ste vi sami. Po prvi put svo uslovljavanje je odbačeno. Vi ste van zatvora.

Samo meditacija može da vas oslobodi uslovljenosti. Nikakva društvena revolucija neće pomoći, jer revolucionari će vas opet usloviti na svoj način. Rusija je 1917. prošla kroz revoluciju. Pre toga, bila je jedna od najortodoksnijih hrišćanskih zemalja. Ruska crkva je bila više ortodoksna nego Vatikan - ali iznenada, Rusi su promenili sve. Crkve su zatvorene, one su preobražene u škole, kancelarije komunističke partije, bolnice - religijska učenja su zabranjena, i oni su započeli da uslovljavaju ljude u ime komunizma. Za deset godina svi su bili ateisti. Samo za deset godina! Do 1927. sva religija je iščezla iz Rusije; oni su uslovljeni iznova.

Za mene je to isto: bilo da uslovite čoveka kao katolika, hrišćanina, ili ga uslovite kao komunistu, za mene nema razlike, jer svo pitanje je u uslovljavanju. Vi uslov-

ljavate, ne dajete mu slobodu - kakva je razlika da li živite u hrišćanskom paklu ili *hindu* paklu, ili živite u hrišćanskom ropstvu ili *hindu* ropstvu? Kakva je razlika? Ne postoji razlika. Ako živite u *hindu* zatvoru, to je samo etiketa, nalepnica. Onda jednog dana dođe revolucija; oni poderu nalepnicu i stave novu: "Komunistički zatvor". Onda ste srećni i uživajte što ste se oslobodili starog zatvora - a i dalje ste u istom zatvoru! Samo se reči menjaju. Prvo ste učeni da postoji Bog, on je stvorio svet; sada ste učeni da nema Boga i niko nije stvorio svet; ali i jednoj i drugoj stvari su vas učili.

Religija se ne može naučiti. Sve što se može naučiti biće politika. Stoga ja kažem da je religija bila najveća politika u prošlosti. Ne postoji mogućnost nikakve društvene revolucije, jer sve revolucije će vas opet usloviti.

Postoji samo jedna mogućnost: to je individualno cvetanje kroz nadilaženje uma. Postignite nemanje misli, ili nerazmišljanje; onda vas niko ne može usloviti, onda svako uslovljavanje otpada. Tada ste po prvi put slobodni. Onda je čitav prostor vaš, bez ikakvih ograničenja, bez ikakvih zidova, u životu se krećete, živite, volite, veselite se,

uživajte.

Četvrto pitanje:

U kom trenutku katarza može otpasti?

Ona otpada sama kada je završena. Ne treba vi da je odbacujete. Ubrzo ćete osetiti da u njoj nema energije. Uskoro ćete osetiti da vršite katarzu, ali ona je prazan gest, energije nema tamo - zapravo, pretvarate se da je radite; ona se ne dešava. Kad god osetite da se ona ne događa, a vi morate da je prisilite, ona je već otpala. Samo treba da slušate svoje srce.

Kada ste ljuti, kako znate kada će ljutnja nestati? Kada ste seksualni, kako znate da je seksualnost otišla? Jer energija od misli više nije tu. Misao može ostati, ali energije više nema; to je jedna prazna stvar. Vi ste bili ljuti pre nekoliko minuta; sada je vaše lice možda još malo ljuto, ali duboko dole znate da nema ljutnje, energija se premestila. U stvari, bili ste ljuti na svoje dete; ne možete se smeјati, inače dete će vas pogrešno razumeti, stoga se pretvarate da ste još ljuti; ali biste sada želeli da se smeјete, da uzmete dete, da ga ljubite, volite. Ali

se još pretvarate. Inače cela svrha će biti izgubljena - vaša ljutnja - i dete će početi da se smeje, misliće da nije ništa. Vi se pretvarate samo na licu, duboko dole energija se pokrenula.

Isto će se dogoditi u katarzi. Vi vršite katarzu, to je jedna energetska pojava. Mnoge emocije su potisnute - one se odmotavaju, izlaze gore, ključaju. Onda ima mnogo energije. Vi vrištite - tu je energija. Posle vrištanja osećate se olakšano, kao da je teret nestao. Osećate se bez težine, osećate se mnogo lakše, smireni, usporeni. Ako nema potisnute emocije, onda možete vršiti pokrete ali posle pokreta osetićete umor, jer ste nepotrebno trošili energiju. Nije bilo potisnute emocije, ništa nije izlazilo, nepotrebno ste skakali i vrištali; osetićete umor.

Ako je katarza prava, vi ćete se posle toga osećati podmlađeno; ako je katarza lažna, osetićete umor. Ako je katarza prava, osetićete se vrlo, vrlo živahnim posle nje, mlađi nego ranije, kao da je nekoliko godina nestalo - imali ste trideset, sada ste dvadeset osam, ili dvadeset pet. Teret je iščezao - vi ste mlađi, življi, svežiji. Ali ako samo vršite pokrete, vi ćete osetiti umor - imali ste trideset, sada se osećate da imate

trideset pet.

Morate posmatrati. Niko drugi ne može reći šta se događa u vama. Morate biti posmatrač. Neprekidno posmatrajući šta se dešava. Ne nastavlajte da se pretvarate - jer katarza nije cilj; ona je samo sredstvo. Jednog dana ona mora da otpadne. Ne nastavljajte da je nosite. Ona je kao čamac, trajekt; pređete vodeni tok a onda zaboravite na njega; ne nosite ga na svojoj glavi.

Buda je obično stalno kazivao priču da se jednom dogodilo da su pet budala prelazili reku. Onda su oni razmišljali o tome toliko mnogo, jer im je čamac jako mnogo pomogao. Bila je kišna sezona i reka je bila nabujala, gotovo je bilo nemoguće preći je bez pomoći čamca, stoga su rekli: "Ovaj čamac nam je koristio, kako onda možemo da ga ostavimo ovde? Treba da pokažemo svoje poštovanje i zahvalnost." Stoga su poneli čamac na svojim glavama na tržnicu. Ljudi su pitali: "Šta radite?" Oni su odgovorili: "Ovaj čamac nam je pomogao tako mnogo, kako sada možemo da ga ostavimo? Nosićemo ga celog života. Čak ni tada zahvalnost neće biti dovoljna. Ovaj čamac je sačuvao naše živote."

Buda je obično govorio: "Ne budite glupi kao ovih pet budala." Religija je čamac; život je cilj. Religija je čamac; ekstaza je cilj. Čitav Patanjđali mora biti odbačen jednog dana, jer je sve to metodologija. A kada je čitav Patanjđali odbačen, onda ćete iznenada otkriti Lao Ce-a skrivenog u pozadini - on je cilj. Cilj je da se bude. Cilj nije da se nešto čini, cilj je da se bude. Sve metode su da se nešto uradi, one pomažu da vas dovedu kući, ali kada uđete u kuću zaboravljate na kola koja su vas dovezla ili na magarca na kome ste došli, ili na čamac. Sve metode se odbacuju van; vi ste dospeli do kuće.

Zapamtite, katarza može da postane vaša opsesija. Možete nastaviti da je sprovodite, a onda ona može postati brazda, obrazac. Ne treba stvarati obrazac. Posmatrajte, kada je to potrebno, nastavite da posmatrate. Ubrzo ćete postati svesni - to je vrlo suptilna svesnost, jer pojava je vrlo suptilna - pošto sada ne postoji energija, vi vrištite ali zaista vrisak ne dolazi, skaćete, ali morate uložiti napor. Onda dopustite tome da bude odbačeno; ne nosite čamac.

U kom trenutku katarza može biti baćena? Ona pada sama od sebe. Jednosta-

vno ostajete budni i posmatrate. A kada ona želi da padne, ne prianjajte uz nju; pustite je da padne.

Peto pitanje:

Zašto je čovek izgubio sposobnost sublimacije od Patanjđalijevo vremena?

Zbog previše obuzdavanja. Mehaniizam mora da se razume. Patanjđalijevo vreme je bilo vrlo primitivno, prirodno, praiskonsko. Ljudi su bili nevini kao deca. Sada je svako civilizovan, obrazovan. Dete u vama je zgaženo, potpuno smoždeno. Civilizacija je kao monstrum: ona stalno lovi i ubija dete u vama. Sve što je prirodno bilo je izopačeno; sve što je prirodno bilo je osuđeno.

Za to postoje razlozi. Na primer, svaka kultura, svako društvo, moralo je da prolazi kroz mnoge ratove. Ako seks nije ugušen, onda armija ne može biti stvorena. Vojnik mora da uguši svoj seks; samo onda ista energija postaje borbena energija. Nijedna armija ne dozvoljava svojim vojnicima da povedu svoje žene i devojke na front - izuzev Amerike. Amerika će biti svuda pobeđena, jer onda nema izgrađene energije.

je. Vojniku treba frustrirana energija. Ako ima devojkicu ili ženu sa sobom on je zadovoljan. Zašto bi se borio?

Jeste li posmatrali? Kad god suzbijete seks, ima više ljutnje. Idite i pogledajte svoje monahe, svoje takozvane *sadhue*, uvek ćete ih naći ljute. Sada je ljutnja njihov stil života zato što su potiskivali seks. Ako potiskujete seks, onda energija treba da bude otpuštena nekuda. Ako zatvorite jedna vrata, druga vrata se odmah otvaraju - a druga vrata će biti razvratna. Prva su bila prirodna. Zatvorite druga vrata, onda se treća vrata otvaraju - treća će biti čak još razvratnija. Vremenom dok otvorite četvrta, bićete u ludnici.

Dakle društvo koristi seksualnu energiju; zbog toga su sva društva protiv seksa. Ako je svačiji seks zadovoljen, srećan, lep, ko bi se brinuo za borbu? Ne možete poslati hipike u rat. Oni su srećni, to je jedini razlog, žive svoj život tako prirodno, da ne samo da neće ići, oni će demonstrirati sa plakatima "Ljubav, ne rat." Oni su u pravu. Ako se ljudima dozvoli da vole, rat će iščeznuti iz sveta.

Ovo je vrlo kompleksno. Čak i religije kao đainizam, koje uče nenasilje, tako-

de uče obuzdavanje seksa. To je apsurdno. Ako je seks obuzdan biće rata, biće nasilja, jer gde će energija ići. Ako zaista ne želite rat u svetu, onda energiji treba dozvoliti da se kreće na prirodan način. Ali nijedno društvo to ne može dozvoliti, jer rat je potreban; inače drugi će skočiti na vas. Oni neće misliti da ste vi dobri ljudi tako da ne treba da vas uznemiravaju. Ako Indija dozvoli totalnu seksualnu slobodu i postane hipi zemlja, Kina će doći. To nije moguće. Ako Kina to dozvoli, postoji strah, Rusija će doći. Ako Rusija dozvoli to, Amerika tu čeka. Dakle, svako je opasnost prema nekome drugom, niko ne može dopustiti životu da cveta na prirodan način. Da se bude prirodan postala je najteža stvar na svetu.

Onda, ako želite da učite dete, morate potisnuti seks jer oko trinaeste, četrnaeste, dete postaje seksualno zrelo. Zrelost mu sada daje ulaznicu, sada može da rađa decu - ali treba završiti koledž. Ako se oženi u četrnaestoj kako će onda postati doktor, ili inženjer? Ne, ono mora da postane doktor, a da bi postalo doktor ono mora da čeka. Do dvadeset četrte, dvadeset pete postaće inženjer, doktor ili profesor; onda je dozvo-

ljena ženidba - jer ista energija treba da se koristi za učenje. Ako dozvolite devojkama i dečacima da žive u istim konačištima, univerziteti će iščeznuti; ne mogu postojati. Oni egzistiraju na suptilnom mehanizmu potiskivanja. Seks treba da bude potisnut; samo onda je dostupna energija za nešto drugo. Onda devojke i dečaci ulažu svoju energiju u ispite. Oni to ne vole, ali šta da rade? Energija je tu.

Zatim celo društvo je protiv masturbacije, jer ako ne dozvolite dečacima i devojkama da žive zajedno, dečaci će masturbirati, devojčice će masturbirati. Naučnici moraju biti protiv toga, jer im ističe energija. Energija mora da bude prisilom usmerena na univerzitet; oni moraju postati inženjeri. Oni ne treba da uživaju u sebi. Tako sva društva stvaraju krivicu oko masturbacije. I sva društva nastavljaju da hvale, da ako konzervirate seksualnu energiju vi ćete postati vrlo, vrlo veliki. Naravno, na neki način, i postaćete; u svetu ambicije. Ako niste potiskivali seks, ne možete postati veliki politički lider, jer koga je briga za to? To je takva besmislica, da neko želi ići u Delhi ili Belu Kuću, u Vašington. Niko ne mari. Šta vam to treba? Vaša mala kuća je

Bela Kuća. Vi živite lepo i uživajte, zašto biste trošili svoj život putujući prema Delhiju ili Vašingtonu. Ne, onda ne možete postati veliki politički lider.

Seksualna energija mora biti neiživljena; onda postajete veliki umetnik. Seksualna energija mora biti neiživljena, onda postajete veliki naučnik. Frojd kaže da ljudi koji su vrlo, vrlo obuzdali seksualnu energiju postaju naučnici; jer pokušaj da se otkrije tajna jeste seksualna radoznalost - mali dečak pokušava da sazna kako gola devojčica izgleda, radoznao je. Svi dečaci, svuda u svetu, igraju igru zvanu "doktor." Oni postaju doktori, a devojčice postaju pacijenti - male devojčice, mali doktori, mali pacijenti - samo da bi saznali kako devojčice izgledaju ispod odeće. Doktoru je naravno dozvoljeno; on može proveriti telo. Ta radoznalost je ista radoznalost kao naučnikova radoznalost. Ako je seks potisnut, ubrzo, naučnik će pokušati da gurne svoj nos svuda - da ogoli prirodu, da sazna tajne, šta su tajne. On želi ceo svet, čitavu egzistenciju, da bude gola tako da može saznati svaku tajnu, svako skrovište i ugao. Ako je seks dozvoljen... Na primer, ima primitivnih društava svuda u svetu; nekoliko primi-

tivnih društava. Oni nisu stvorili nijednog velikog naučnika. Oni to ne mogu. U mestu Bastar u Indiji, bio sam u maloj zajednici vrlo primitivnih ljudi. Oni imaju malu kuću, zajedničku kuću, u svakom gradu. Svakom dečaku i devojčici posle dvanaeste godine dozvoljeno je da idu u zajedničku kuću i spavaju tamo; sve devojke spavaju tamo, svi dečaci spavaju tamo. Nema sputavanja njihove seksualnosti - oni uživaju. Postoji samo jedno ograničenje, to je divno, da se nijedan dečak ne kreće s jednom devojčicom više od tri dana, tako da on upozna sve devojke iz grada pa može odlučiti, i svaka devojka upoznaje svakog dečka u gradu. Tako mogu odlučiti s kim će živeti čitavog života. To izgleda vrlo lepo, jednostavno, i vrlo humano. Svakom dečku je dozvoljena puna sloboda, svakoj devojci je dozvoljena puna sloboda - nema uzdržanosti. Jednom kada se upoznaju svi dečaci i sve devojčice iz zajednice, onda mogu odlučiti. Jednom kada odluče, onda nema slobode. Zapravo nije ni potrebna. Oni su takvi autentični ljubavnici kakve ne možete naći nigde u svetu. Jednom kada se dečak i devojka odluče da se ožene, zaboravljaju potpuno na druge dečake i devojke. Nema svrhe, upoz-

nali su sve i to je njihov izbor. Našli su svog partnera - i gotovo! Nikada nisu neverni jedno drugom - nikada se nije dogodilo u njihovoj istoriji da je muž nađen kako vodi ljubav sa drugom ženom, ili je zainteresovan za neku drugu ženu, ili ženu tajno voli neko drugi. Ne, to se jednostavno ne događa. Ne treba da se događa.

Ali oni nisu stvorili velike naučnike, velike pesnike, velike umetnike, ili velike ratnike. Ne, oni nisu proizveli nijednog velikog čoveka, nijedne vrste. Oni su proizveli obične, jednostavne, prirodne ljude. Zapravo svaka vrsta veličine je vrsta nenormalnosti; a negde seksualna energija mora da se iskoristi, jer to je jedina energija.

U Patanjđalijevim danima ljudi su bili jednostavni, prirodni. Nije bilo potrebe za katarzom, ništa nije bilo potiskivano. Nije bilo potrebno ići kroz katarzu. Ali sada svako nešto potiskuje. Svako potiskuje na tako mnogo načina da su godine katarze potrebne; samo onda opet postajete prirodni. Sakupili ste toliko mnogo smeća u podsvesnom, ono mora da se izbací napolje. Ne možete se odmah kretati na stazi - prvo morate sebe rasteretiti.

Morate razumeti da društvo ima svoje vlastite potrebe, svaka nacija ima svoje sopstvene potrebe. One nisu nužno potrebe individua; to je problem. Potrebe individua su da budu srećni, da budu blaženi - da se naslađujete u životu koji vam je dat. To je individualna potreba, ali to nije društvena potreba. Društvo ne brine da li ste vi srećni ili nesrećni; društvo želi da budete više produktivni, društvo želi da budete najveći ratnici tako da možete zaštititi zajednicu, društvo želi da vi budete veliki naučnik jer nauka je snaga. Društvo ima svoje sopstvene potrebe, a individua ima totalno različite potrebe.

U savršenom društvu neće biti društva, samo individue. U savršenoj državi neće biti države, neće biti vlade, samo pojedinci. Najčešće može biti dozvoljen minimum vlade. Na primer, poštansku službu treba da nadgleda centralna agencija ili železnicu, to je sve. Vlada će voditi železnicu paziti na poštanske službe, i tome slične stvari. Vlada treba da bude negativna sila. Kada kažem "negativna snaga" mislim da pazi da se nijedna individua ne sukobljava s nekom drugom individuum, i s bilo kojom drugom slobodom pojedinca u živo-

tu, to je sve. Vlada ne treba da natura nikakva pozitivna pravila ni zakone ljudima. Toliko je dovoljno; svakome je dozvoljeno da živi svoj vlastiti život, da radi svoje vlastite stvari, a niko da se ne meša. Ako se neko umeša, onda nastupa vlada, inače ne. Ali to izgleda kao da je utopija. Reč "utopija" je vrlo lepa. Ona znači "ono što se nikada ne dešava." Utopija označava nedodiju, koja ne postoji, i ne izgleda da postoji; sama ta stvar izgleda da je nemoguća.

Dakle, ja vas ne učim da želite neku utopiju. Sve što može da se uradi, i sve što je praktično, jeste da se postane budan i pažljiv, tako da izađete iz nereda. I, molim vas, ne brinete o drugima, jer niko ih ne može izvesti iz njihovog nereda ako oni ne žele. Ako oni uživaju, neka uživaju. Ako se osećaju srećni u svoj bedi, pustite ih neka budu bedni, to je njihova sloboda. Ne pokušavajte da nametnete nikome ništa - to je kršenje zakona, prekoračenje granice. To je po meni nasilje. Dopustite svakome njegovo vlastito biće ili bivanje, i njegovu vlastitu slobodu; onda neće biti potrebe za katarzom. Inače, sada se svako meša u život svakog drugog, niko ne želi da vas ostavi same.

Koriste se tako suptilne tehnike, dok niste vrlo, vrlo budni i pažljivi nećete moći da znate koji je tip tehnika korišćen da vas učini robom. Religije kažu da gde god da ste, Bog vas posmatra. To znači da nigde nije moguće da budete sami, i da budete ono što sami jeste. Taj Bog izgleda da je voajer. Gde god da ste - čak i u kupatilu - on vas tamo posmatra. Čak ni tamo ne možete pevušiti pesmu, čak i tamo ne možete se gledati u ogledalu, čak ni tamo ne možete zaplesati sami sa sobom, ne. Bog posmatra. A "Bog" označava vrlo ozbiljnog, starog čoveka - bele kose, bele brade - uvek izduženog i ozbiljnog lica; on posmatra.

Slušao sam o kaluđerici koja je imala običaj da se kupa bez skidanja svoje odeće. Neko je pitao: "Šta radite? U kupatilu možete skinuti svoju odeću." Ali je ona odgovorila: "Bog gleda svuda, stoga kako mogu biti naga? To će biti uvredljivo." Međutim, ako Bog gleda svuda, on mora da gleda i ispod odeće. Šta je onda poenta? Možete biti goli svuda, to znači, Bog svuda posmatra; ne možete pobeći. Zaboravite na njega.

Postoje suptilne tehnike. Društvo je

stvorilo savest u vama, stoga šta god da radite, savest nastavlja da funkcioniše u službi društva. A društvo vas je učilo: "Ovo je unutrašnji glas." To nije vaš unutrašnji glas. Ako ste rođeni u muslimanskoj porodici onda možete imati četiri žene, i vaša podsvest nikada se neće umešati - do četiri. Sa petom biće opasnosti. Sa petom ženom vaša podsvest će započeti da se komeša, reći će: "To nije dobro." Ali ako ste hindus ili hrišćanin, onda je samo jedna žena dozvoljena. Sa drugom ženom javiće se problem. Vaša podsvest započinje da govori: "Ovo je loše, ovo nije dobro, ovo je nemoralno. Šta to radiš? Treba da voliš samo jednu ženu - zauvek i zauvek."

Šta je podsvest? Ima li musliman drugačiju podsvest, a hindus drugačiju?

U mom detinjstvu, u mojoj kući, paradajz nije bio dozvoljen, jer sam rođen u đainskoj porodici, a paradajz izgleda kao meso - samo izgleda slično! Nema u tome ničega... paradajz je nevin i bezopasan, ali u mom detinjstvu nikada nisam jeo paradajz u mojoj porodici jer je to bilo zabranjeno. Kada sam posetivši prijatelja kod njegove kuće bio ponuđen paradajzom, povraćao sam. Čitava podsvest se uzбудila: "Ne

mogu verovati da ljudi jedu paradajz. Paradajz je tako opasna stvar - izgleda kao meso; kako to možete jesti?"

Podsvest nije ništa do lukavstvo društva. Ona daje neke ideje vašem unutrašnjem umu, i odatle one započinju da funkcionišu. One su kao Delgadove elektrode. Vrlo suptilne... gde god odete u društvo slede vas, skrivene iza vas. Ako činite nešto protiv, podsvest probada, tišti.

Ovo nije pravi unutrašnji glas - jer pravi unutrašnji glas ne može biti različit za hindusa i muslimana, đaina i hrišćanina, ne. Pravi unutrašnji glas biće isti, jer pravi unutrašnji glas nije proizveden od društva. Pravi unutrašnji glas dolazi iz vaše najdublje srži bića; ali da bi se to otkrilo, čovek mora da prođe kroz sve faze meditacije. Dok se sve misli ne rastvore, ne možete čuti svoj vlastiti glas. Društvo je ispunilo vaš um toliko mnogo, da šta god da čujete biće društvo koje pokušava da manipuliše vama iznutra. Spolja ono manipuliše kroz policajca i sudiju. Iznutra ono manipuliše kroz Boga, podsvest, moralnost, pakao, nebo i hiljadu i jednu stvar.

Otuda potreba za katarzom. Vi niste prirodni, i samo kroz katarzu moći ćete da

se rasteretite od društva, moći ćete biti slobodni od društva. Oslobođeni društva, postajete dostupni prirodi; dostupni prirodi, vi postajete dostupni egzistenciji. A za mene, egzistencija je Bog.

Šesto pitanje:

Zašto ističete da čovek treba da skoči direktno na sedmi korak, to je dhyana, a onda da završi ostale korake kako bi bio totalan da ostvari samadhi?

Iz posebnog razloga. Ja insistiram prvo da se skoči u *dhyana*, u meditaciju, a onda da se kompletiraju svi drugi koraci, jer ste izgubili ukus *dhyane*, meditacije, tako potpuno da dok ne zadobijete ponovo ukus nećete se upustiti u napor ispunjavanja drugih stvari.

U Patanjđalijevo vreme meditacija je bila prihvaćena činjenica. Svako je meditirao. Svako dete bi bilo poslato u *gurukul*, u šumski manastir. Tamo je osnovno učenje bilo meditacija; sve drugo je bilo drugostepeno. Kada bi navršio dvadeset petu godinu, čovek bi se vratio u društvo, ali bi naučio meditativnost. Živeo bi na tržnici, ali bi živeo meditativno. Od pedesete godine je

opet bio spreman da se vrati natrag u šumu. A od sedamdesete, ne bi radio ništa sem meditacije.

Ako samo pogledate ceo opseg života, od sto godina: u prvih dvadeset pet godina, u početku, dat je okus meditacije - čovek zna aromu toga, miris toga. Čovek zna lepotu toga, blagoslov toga - i onda ulazi u svet. Sada čovek nikada neće biti deo sveta; zna da nešto lepo egzistira tamo u šumi. Čovek je upoznao osamljenost; sada bivajući zajedno u gomili, u svetu, nikada neće biti kod kuće. Okusio je... sada svi drugi ukusi nisu od ikakve vrednosti. Biće u svetu po dužnosti.

To je ono šta *hindu* spisi kažu, da čovek mora da bude u svetu po dužnosti. Vaši roditelji su vas rodili; morate ispuniti svoju dužnost i izroditi druge, tako da se društvo nastavi i njegov lanac dalje teče - ne treba da zatvorite reku. Inače poziv nastavlja da dolazi. Čovek radi u dućanu, živi na pijaci, podiže decu, ženi se, hiljadu i jednu stvar radi, ali poziv nastavlja da dolazi. U određenim momentima, ujutru kada je pijaca tiha a svet još spava - on ustaje... uranja u onu meditaciju koja mu je bila dozvoljena da je upozna u svojim prvih dva-

deset pet godina. Noću, kada svako ode da spava, on sedi u svom krevetu ... poziv nastavlja da ga sledi kao senka.

Od pedesete godine, mora da krene ponovo, jer deca sada imaju gotovo dvadeset pet godina; ona dolaze iz šume. Sada će se ona brinuti za svet; sada je njegova dužnost izvršena. Ali u pedesetoj on, u stvari, ne odlazi u šumu. *Sanskritska* reč je *van-prastha*; on okreće svoje lice prema šumi. Ne napušta kuću, jer za nekoliko godina će trebati deci koja se vraćaju natrag, da im prenese svoje sopstveno iskustvo iz života, da dopusti njima da se smeste. Inače to bi bila vrlo nestabilna pojava - ona dolaze kući, a on odlazi, neće onda biti spoja sa svetom. Oni su naučili nešto o egzistenciji; sada treba od oca da nauče nešto o svetu.

Inače sada će otac biti drugorazredan; deca će postati primarne sile. Otac će se povući natrag, majka će se povući natrag... snaja dolazi, sin dolazi. Sada oni postaju pravi domaćini, a otac i majka su tu, upravo ako im treba neki savet. Savet može biti dat, ali sada su njihova lica prema šumi; oni se pripremaju.

Kada imaju sedamdeset pet, njihova deca će biti gotovo pedeset. Sada su otac i

majka spremni da se okrenu prema šumi - oni odlaze, oni idu opet u šumu.

Indijski život je počeo u šumi, onda se završio u šumi; započeo u usamljenosti, završio se u usamljenosti; započeo sa meditacijom, završio se sa meditacijom. U stvari sedamdeset pet godina za meditaciju, a samo dvadeset pet godina za svet; sveta ne može biti previše... unutrašnja struja se nastavlja. U stvari, čitav život je bio meditativan - samo za dvadeset pet godina nešto čovek preuzima kao dužnost, koju treba da obavi.

U tim danima nije bilo potrebno da vam se da ukus meditacije, već ste je upoznali, ali sada su stvari totalno drugačije. Vi ne znate šta je meditacija. Kada kažem "meditacija," reč samo zazvoni u vašim ušima - a nema odgovora. Ako kažem "limun" pljuvačka počinje da teče u vašim ustima, ali kada kažem "meditacija", ništa ne odgovara. Kada kažem "Bog" usta ostaju suva. Niste okusili; reč je beznačajna.

Otuda, ja kažem prvo meditirajte. To je da uzmete samo malo ukusa, samo kratko sagledate. Onda ćete sami započeti; počecete onda da izvršavate druge korake. Vama treba uvid, letimično viđenje, koje

nije bilo potrebno ranije; otuda se direktno stavlja naglasak na meditaciju. Jednom kada ste meditativni sve će slediti. Ne treba da govorim o tome; sami ćete početi to da radite.

Kada ste meditativni želećete da sedite tiho i smireno; *asana* će uslediti. Kada ste meditativni, doći ćete do razumevanja da disanje ima ritam tišine; *pranayama* će uslediti. Kada ste smireni, meditativni, uživajući u samoći, vaš karakter će se promeniti; nećete se mešati u ničiji život; bićete nenasilni. Bićete iskreni jer kad god niste istiniti vaša unutrašnja ravnoteža će se izgubiti. Bivajući neistiniti možete uštedeti pet *rupija*, ali neistinitošću ćete izgubiti toliko mnogo - unutra, novo bogatstvo ćete sada morati da izgubite. Nikada nisam video osobu koja je tako luda - da samo za pet *rupija* izgubi unutrašnje blago, koje je mnogo vrednije, beskonačno vrednije. Tako sledi *yama*. Kako postajete sve više i više tihi, život postaje spontan; *niyama*, izvesna unutrašnja disciplina, dolazi automatski. Upravo samo malo pomoći od vas, malo razumevanja, i stvari se dovede u red. Ali prva stvar je da se zna šta je meditacija; sve drugo sledi.

Isus je rekao: "Tražite prvo carstvo nebesko, onda će sve drugo uslediti." Isto vam i ja kažem.

Pitanje sedmo:

Očigledno ja sam izmakao svim drugim Budama na koje sam naišao, ali sada znam, dok sam u ovom telu, neću ga napustiti. Ali onda, skriveni strah ostaje, da ne ostavim telo, ili vi odete pre nego što se netelesna komunikacija uspostavi.

Strah je prirodan, a put je dobar. Ničega se ne treba bojati na njemu; taj strah će pomoći. Svi strahovi nisu loši, a svaka neustrašivost nije dobra. Ponekad je neustrašivost jednostavno ludost; a strah je ponekad mudrost. Ovaj strah ja nazivam mudročću, jer znate da je ovo moguće. Propustili ste mnoge Bude u prošlosti - više mogućnosti postoji da ćete takođe propustiti i mene, jer ste biti trenirani u propuštanju. Strah je dobar. To će pomoći. Strah je mudar; neće vam dozvoliti da se opustite i ostanete nesvesni - a to vam neće dozvoliti da propustite ponovo.

Budite zahvalni strahu, i uvek zapamtite: strah nije uvek loš. Kada naidete

na zmiju na stazi, šta radite? Jednostavno odskočite. Da li se bojite? Jeste li kukavica? Neki idiot vam može reći da ste kukavica, ali šta vi mislite? Šta bi Buda uradio? On bi skočio brže od vas, to je sve. Zato što je on više pažljiv i budan, on će videti zmiju pre nego što je vi možete videti. Vama će trebati malo vremena, jer ste tako duboko uspavani. Buda će skočiti brže, to je sve. Inače da li se Buda boji zmije? Ne, pitanje nije da se bude uplašen ili ne. On je jednostavno budan, i deluje iz budnosti. Ovaj strah je neka vrsta pažljivosti. Ne nazivajte ga "skrivenim strahom"; pre ga zovite "rastuća budnost ili pažljivost," jer način na koji mislite stvar čini mnogo drugačijom. Ako to zovete "strahom" već ste ga osudili. Ako to nazivate "rastućom svesnošću," već ste prihvatili to, priznali ste.

A ako ste budni i pažljivi, ovoga puta nećete propustiti. Propustili ste to u prošlosti, jer ste bili u dubokom spavanju, u hipnotisanom stanju. Vaše oči su bile zatvorene. Propustili ste to, jer niste mogli razumeti da je tu bio Buda. Jednom kada razumete da tu jeste Buda, kako možete propustiti? Jednom kada znate da je ovo dijamant, ne možete ga baciti. Možda ste bacili druge

dijamante misleći da su oni samo obluci...

Čuo sam *sufi* priču. Dogodilo se da je *fakir*, siroti prosjak, prolazio pored obale malog jezera. Spotakao se o vreću. Bilo je rano jutro. Sunce nije izašlo, još je bilo mračno. Otvorio je vreću, osetio šta je unutra; samo kamenje. Sedeći na obali reke, nemajući šta da radi, počeo je da baca to kamenje u jezero. Ono je prskalo, stvaralo talase... on je uživao. Onda, ubrzo, jutro je počelo da se primiče, tama je iščezla. Dok je došlo dovoljno svetlosti da se dobro vidi šta je uradio, ostao je poslednji kamen. To je bio dijamant. Počeo je da plače. Sve su to bili dijamanti. Ali sada ne može da ga baci.

Vi ste možda odbacili čitavu vreću dragulja i Buda. Ovoga puta ako vam mala budnost dođe i svetlost se uzdigne, kako ga možete odbaciti? To nije moguće.

Kraj pete knjige